

ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА СРЕДЊА БАЛЕТСКА ШКОЛА

1. Циљеви средњег балетског образовања и васпитања су:

- развој кључних компетенција неопходних за даље образовање и активну улогу грађанина за живот у савременом друштву;
- развијање балетских и играчких способности и сазревање у техничком и интерпретативном смислу;
- развијање стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења и оспособљавање за решавање играчких проблема;
- стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу;
- развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима;
- развијање личног и националног идентитета кроз очување играчке традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- развијање позитивних људских вредности;
- свест о важности здравља и безбедности;
- поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавања различитости;
- развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике.

2. Опште упутство за остваривање програма наставе и учења

I. Програми оријентисани на процес и исходе учења

Структура програма наставе и учења свих обавезних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за сва четири разреда општег средњег образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони наведени су исходи за крај разреда, у другој се налазе теме/области а у трећој садржаји.

Након табеле следе препоруке за остваривање наставе и учења предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*. Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*, а у оквиру *Упутства за дидактичко-методичко остваривање програма* налазе се препоруке за праћење и вредновање постигнућа ученика у односу на специфичности датог предмета.

Сви програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама ученика. Усмєрени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретнoг наставног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних. Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних компетенција које желимо да ученици имају на крају средњег балетског, односно играчког образовања.

На путу остваривања циља и исхода, улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора литературе и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења, наставницима су полазна основа и педагошко полазиште за развијање наставе и учења, за планирање годишњих и оперативних планова, као и непосредну припрему за рад.

II. Препоруке за планирање наставе и учења

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретнoг одељења, класе, групе и индивидуалне наставе конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датог програма планирају и остварују настава и учење који одговарају конкретним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Полазећи од датих исхода учења и садржаја, од наставника се очекује да дати програм контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења, класе, групе или појединачно ученика имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина учења, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- активним и искуственим методама наставе и учења;
- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене научног и свакодневног живота;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању исхода учења и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода, наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице. Од њега се очекује да за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују. Неки се лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности.

Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика. У том смислу на наставнику је да осмишљава разноврсне активности, како своје, тако и активности ученика. Очекује се да ученици у добро осмишљеним и разноврсним активностима наставе развијају своје компетенције целоживотног учења кроз самостално проналажење информација, критичко разматрање, обраду података на различите начине, презентацију, аргументовану дискусију, показивање иницијативе и спремности на акцију.

Од наставника се очекује да континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби изврши корекције у свом даљем планирању. Треба имати у виду да се неке планиране активности у пракси могу показати као неодговарајуће зато што су, на пример, испод или изнад могућности ученика, не обезбеђују остваривање исхода учења, не доприносе развоју компетенција, не одговарају садржају итд. Кључно питање у избору метода, техника, облика рада, активности ученика и наставника јесте да ли је нешто релевантно, чему то служи, које

когнитивне процесе код ученика подстиче (са фокусом на подстицање когнитивних процеса мишљења, учења, памћења), којим исходама и компетенцијама води.

III. Препоруке за праћење и вредновање наставе и учења

Праћење и вредновање је део професионалне улоге наставника. Од њега се очекује да континуирано прати и вреднује:

- процес наставе и учења,
- исходе учења и
- себе и свој рад.

Оријентисаност нових програма наставе и учења на исходе и процес учења омогућава:

- објективније вредновање постигнућа ученика,
- осмишљавање различитих начина праћења и оцењивања,
- диференцирање задатака за праћење и вредновање ученичких постигнућа и
- боље праћење процеса учења.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању*. У настави оријентисаној на остваривање исхода учења вреднују се и процес учења и резултати учења. Зависно од природе предмета и начини праћења и оцењивања ученика у балетској школи су специфични и међусобно различити.

Смер наставе је такав да се увек креће од представе балета, игре и покрета ка контекстуализацији, теоријском тумачењу и практичним решењима. У оквиру тога, идентификовање, разумевање и дефинисање играчких садржаја на којима се базира интерпретација има велики значај у праћењу наставе. Критеријум у оцењивању је уложен труд и квалитет рада ученика, те његово напредовање у складу са личним и играчким могућностима, као и уметничко постигнуће на јавним наступима и годишњим испитима (уколико се ради о извођачким предметима).

Веома важни показатељи у праћењу ученичких постигнућа су начин на који ученик учествује у активностима, како аргументује и доноси закључке. Поред тога, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизма.

Како ни један од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране ученика.

Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Повратна информација треба да буде увремењена, дата током или непосредно након обављања неке активности; треба да буде конкретна, да се односи на активности и продукте ученика, а не на његову личност.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

У оквиру свих играчких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛИ У ЧЕТВОРОГОДИШЊЕМ ОБРАЗОВАЊУ

1. Играч класичног балета
2. Играч савремене игре
3. Играч народне игре

ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ У СРЕДЊОЈ БАЛЕТСКОЈ ШКОЛИ*

I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ		I РАЗРЕД				II РАЗРЕД				III РАЗРЕД				IV РАЗРЕД				УКУПНО	
		Недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		недељно		годишње		годишње	
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В
I УКУПНО		13	2	455	70	13	2	455	70	13	1	455	35	13	1	416	32	1781	207
1.	Српски језик и књижевност	3		105		3		105		3		105		3		96		411	
2.	Страни језик	2		70		2		70		2		70		2		64		274	
3.	Други страни језик	2		70		2		70		2		70		2		64		274	
4.	Филозофија													2		64		64	
5.	Психологија					2		70										70	
6.	Социологија									2		70						70	
7.	Историја	2		70		2		70		2		70		2		64		274	
8.	Математика	2		70		2		70		2		70		2		64		274	
9.	Биологија	2		70														70	
10.	Рачунарство и информатика		2		70		2		70		1		35		1		32		207
II ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ		1		35		1		35		1		35		1		32		137	

1	Грађанско васпитање-верска настава	1		35		1		35		1		35		1		32		137	
УКУПНО I + II		14	2	490	70	14	2	490	70	14	1	490	35	14	1	448	32	1918	207

***Општеобразовне програме наставе и учења похађају ученици који не похађају истовремено неку другу средњу или основну школу.**

ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Образовни профил: Играч класичног балета

III СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО	
	НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		ГОДИШЊЕ	
	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В
III УКУПНО	22		770		23		805		24		840		24		768		3183	
1. Класичан балет-главни предмет	12		420		12		420		12		420		12		384		1644	
2. Репертоар класичног балета	3		105		3		105		4		140		4		128		478	
3. Дуетна игра					2		70		2		70		2		64		204	
4. Савремена игра	2		70		3		105		4		140		2		64		379	
5. Карактерне игре	3		105		3		105		2		70		2		64		344	
6. Историја игре	2		70														70	
7. Глума и вокал													2		64		64	
УКУПНО (I+II)+III	38		1330		39		1365		39		1365		39		1248		5308	

ОДСЕК САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

Образовни профил: Играч савремене игре

III СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД		УКУПНО									
	НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ	НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ	НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ	НЕДЕЉНО	ГОДИШЊЕ	ГОДИШЊЕ									
	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В								
III УКУПНО	22		770		22		770		24		840		24		768		3148	
1 Савремена игра – главни предмет	10		350		10		350		10		350		10		320		1370	
2 Репертоар савремена игре	2		70		2		70		4		140		4		128		408	
3 Класичан балет	8		280		8		280		6		210		6		192		962	
4 Импровизације									4		140		2		64		204	
5 Историја игре	2		70														70	
6 Глума и вокал													2		64		64	
7 Игре XX века					2		70										70	
УКУПНО (I+II)+III	38		1330		38		1330		39		1365		39		1248		5273	

ОДСЕК НАРОДНЕ ИГРЕ

Образовни профил: Играч народне игре

III. СТРУЧНИ ПРЕДМЕТИ		ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО	
		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		НЕДЕЉНО		ГОДИШЊЕ		ГОДИШЊЕ	
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В
III УКУПНО		22		770		23		805		23		805		23		736		3116	
1.	Народна игра – главни предмет	10		350		10		350		10		350		10		320		1370	
2.	Репертоар народне игре	2		70		2		70		2		70		2		64		274	
3.	Традиционално певање	2		70		3		105		3		105		3		96		376	
4.	Етнологија	2		70		2		70										140	
5.	Етномузикологија									2		70		2		64		134	
6.	Класичан балет	4		140		3		105		2		70		2		64		379	
7.	Карактерне игре					3		105		2		70		2		64		239	
8.	Глума и вокал													2		64		64	
9.	Савремена игра									2		70						70	
10.	Солфеђо	2		70														70	
УКУПНО (I+II)+III		38		1330		39		1365		38		1330		38		1216		5241	

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни предмети, изборни програми и активности

ОБЛИК ОБРАЗОВНО- ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД часова	II РАЗРЕД часова	III РАЗРЕД часова	IV РАЗРЕД часова	УКУПНО часова
Час одељењског старешине	35	35	35	32	137
Додатна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Допунска настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
Припремна настава *	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120

* Ако се укаже потреба за овим облицима рада

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Испити	2–10	2–10	2–10	2–10
Екскурзија/ студијско путовање	до 3 дана	до 5 дана	до 5 наставних дана	до 5 наставних дана
Концертна активност (интерни и јавни часови, смотре, наступи, концерти, фестивали, такмичења)	до 30 часова годишње			
Друштвене активности – ученички парламент, ученичке задруге	10–20 часова годишње			

Остваривање плана и програма наставе и учења

Распоред радних недеља у току наставне године

	I РАЗРЕД	II РАЗРЕД	III РАЗРЕД	IV РАЗРЕД
Разредно-часовна настава	35	35	35	32
Концертне активности (интерни и јавни часови, наступи, концерти, такмичења)	3	3	3	3
Испити	1	1	1	1
Матурски испит				3
Укупно радних недеља	39	39	39	39

ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

ОДСЕЦИ:

1. Одсек класичног балета
2. Одсек савремене игре
3. Одсек народне игре

ОБРАЗОВНИ ПРОФИЛИ:

1. Играч класичног балета
1. Играч савремене игре
2. Играч народне игре

ГЛАВНИ ПРЕДМЕТИ ПО ОДСЕЦИМА:

3. Одсек класичног балета: Класичан балет
4. Одсек савремене игре: Савремена игра
5. Одсек народне игре: Народна игра

ИСПИТИ

У балетској школи полагају се следећи испити:

1. испит за проверу знања
2. пријемни
3. годишњи
4. матурски
5. разредни
6. поправни

ПРИЈЕМНИ ИСПИТ

Пријемни испит полаже се пре уписа у први разред средње балетске школе и могу му приступити кандидати који имају завршену основну балетску школу и кандидати који немају основну балетску школу ако претходно положи испит за проверу нивоа знања основног балетског образовања.

Кандидати који нису завршили редовно основно школовање, а завршили су основну балетску школу могу да се упишу у средњу балетску школу где похађају наставу из стручних предмета.

Пријемни испит полаже се у роковима које дефинише Министарство просвете у складу са Конкурсом о упису у средње школе и са овим правилником.

ПРОГРАМ ПРИЈЕМНИХ ИСПИТА ЗА СРЕДЊУ БАЛЕТСКУ ШКОЛУ

ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

- Exercises код штапа
- Exercises на средини сале

Allegro 2/4 и 3/4

Exercises на прстима

– све наведене вежбе постављају се на лицу места
Обавезна варијација за IV разред основне школе

ОДСЕК САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

Класичан балет – једноставан склоп комбинација за:

Exercises код штапа

Exercises на средини сале

Allegro 2/4 и 3/4

– све наведене вежбе постављају се на лицу места

Савремена игра:

Вежбе на поду

Вежбе на средини сале

Кретању у простору

– све наведене вежбе постављају се на лицу места

ОДСЕК НАРОДНЕ ИГРЕ

Типски представници игара Централне Србије

Примери игара Западне Србије

Примери игара Југоисточне Србије

Примери игара Североисточна Србија

Слух – певање традиционалне песме по слободном избору

Ритам – репродуковање куцањем краћих ритмичких мотива

Меморија – репродуковање певањем тонова и краћих мелодијских мотива које наставник свира на клавиру

ГОДИШЊИ ИСПИТ

ГОДИШЊИ ИСПИТИ се полагају на крају наставног периода текуће школске године.

Најмање три недеље у балетској школи се користе за друге облике васпитно-образовног рада и припрему ученика за полагање годишњих испита, као и за њихово одржавање.

ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

- I разред: КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет
- САВРЕМЕНА ИГРА
- КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ

- II разред: КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет
САВРЕМЕНА ИГРА
КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
- III разред: КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет,
ДУЕТНА ИГРА
САВРЕМЕНА ИГРА
КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
- IV разред: ДУЕТНА ИГРА
САВРЕМЕНА ИГРА
КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
ГЛУМА И ВОКАЛ

Матурски испит: КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет

ОДСЕК ЗА САВРЕМЕНУ ИГРУ

- I разред: САВРЕМЕНА ИГРА – главни предмет
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
- II разред: САВРЕМЕНА ИГРА – главни предмет
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
ИГРЕ XX ВЕКА
- III разред: САВРЕМЕНА ИГРА – главни предмет,
ИМПРОВИЗАЦИЈЕ
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
- IV разред: ИМПРОВИЗАЦИЈЕ
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
ГЛУМА И ВОКАЛ

Матурски испит: САВРЕМЕНА ИГРА – главни предмет

ОДСЕК ЗА НАРОДНУ ИГРУ

- I разред: НАРОДНА ИГРА – главни предмет,
ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
- II разред: НАРОДНА ИГРА – главни предмет,
ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
- III разред: НАРОДНА ИГРА – главни предмет,
ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
САВРЕМЕНА ИГРА
- IV разред: ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
КЛАСИЧАН БАЛЕТ
КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
ГЛУМА И ВОКАЛ

Матурски испит: НАРОДНА ИГРА – главни предмет

МАТУРСКИ ИСПИТ

I. ИГРАЧ КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Класичан балет

II. ИГРАЧ САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

Савремена игра

III. ИГРАЧ НАРОДНЕ ИГРЕ

Народна игра

Разредни испит се полаже по правилима које прописује Закон о средњој школи.

Поправни испит се полаже по правилима које прописује Закон о средњој школи.

Ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из главног предмета не могу да полагају поправни испит. Ученик који има до две недовољне закључене оцене полаже поправни испит у августовском року, а ученик завршног разреда у јунском и августовском року.

Наставничко веће може ученика који је освојио награду на републичком или међународном такмичењу ослободити полагања годишњег испита из кога је те школске године освојио награду.

ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

У средњој балетској школи настава се изводи као групна, разредна и индивидуална. Час траје 45 минута, док су главни играчки предмети организовани увек као двочас.

На часовима играчких предмета настава се одвија уз музичку пратњу и то на часовима предмета: Класичан балет, Репертоар класичног балета, Дуетна игра, Карактерне игре, Савремена игра, Импровизације, Народна игра и Репертоар народне игре.

На Одсецима класичног балета и савремене игре корепетиција се изводи на клавиру, а на Одсеку народне игре на хармоници.

ПОДЕЛА ОДЕЉЕЊА НА ГРУПЕ

ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

- У групама од 8 до 15 ученика: Рачунарство и информатика
- У групама од 4 до 9 ученика: Класичан балет, Репертоар класичног балета, Дуетна игра, Савремена игра, Глума и вокал, Карактерне игре

– У групама од 10 до 30 ученика: Историја игре*

*Група може комбиновати ученике различитих одсека

ОДСЕК САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

- У групама од 8 до 15 ученика: Рачунарство и информатика
- У групама од 5 до 7 ученика: Савремена игра, Репертоар савремене игре, Класичан балет, Импровизације, Игре 20.века, Глума и вокал

– У групама од 10 до 30 ученика: Историја игре*

*Група може комбиновати ученике различитих одсека

ОДСЕК НАРОДНЕ ИГРЕ

- У групама од 8 до 15 ученика: Рачунарство и информатика
- У групама од 8 до 16 ученика: Народна игра, Репертоар народне игре, Етнологија, Етномузикологија,
- У групама од 5 до 8 ученика: Класичан балет, Савремена игра, Традиционално певање, Солфеђо, Глума и вокал, Карактерне игре

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА СРЕДЊЕ БАЛЕТСКЕ ШКОЛЕ

ОПШТЕОБРАЗОВНИ ПРЕДМЕТИ

ПРОГРАМИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ПРЕДМЕТЕ:

1. Филозофија,
2. Социологија,
3. Психологија,
4. Биологија,
5. Рачунарство и информатика.

Назив предмета

ФИЛОЗОФИЈА

Циљ

Циљ учења предмета Филозофија у балетским школама је да код ученика развије способности за систематско, самостално, проблемски интонирано, рефлексивно, креативно и критичко мишљење пратећи развој филозофских идеја кроз историју и њиховом применом на актуелну стварност, да ученику омогући и олакша мисаоно и вредносно оријентисање у савременом свету руководећи се вредностима истине, добра, правде и лепоте, да их оснажи у формирању сопственог погледа на стварност, развије интелектуалну раздознаост и пружи им ослонац за промишљено и одговорно одлучивање и деловање.

Разред

Четврти

Годишњи фонд часова

64 часа

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– објасни због чега није могуће дати јединствено одређење појма и предмета филозофије увиђајући положај и улогу филозофије међу облицима духовне културе;</p> <p>– идентификује филозофски проблем и формулише филозофски релевантно питање за одређен период;</p> <p>– користи правилно, у усменом и писменом излагању, основне филозофске појмове;</p> <p>– повезује и објашњава својим речима поједине мисаоне концепције са одређеним филозофским проблемима, анализирајући дати историјски контекст и актуелну друштвену стварност;</p> <p>– идентификује различите карактеристике, опсеге извора сазнања и у прихватању знања и уверења предност даје рационалним разлозима у односу на друге ауторитете (откровење, традиција, мишљење већине);</p> <p>– презентује, усмено и писмено, идеје и аргументе на јасан, информативан и кохерентан начин, не намећући их другима;</p> <p>– препознаје и избегава симплификације, предрасуде, претпоставке, стереотиписе и уобичајене софизме у аргументацији;</p> <p>– у дискусији уочава различит карактер вредносног расуђивања, и у расправи поштују принципе логичког мишљења, коректног аргументовања и уважавања туђих ставова;</p> <p>– изводи практичне импликације одређене вредносне позиције и процењује њену релевантност или универзално важење у свакодневном контексту;</p> <p>– кроз дебат у аргументовано расправља о питању потребе и значаја бављења лепим у уметности увиђајући однос уметности према другим областима културе (науци и технологији, медијима, економији, моралу, религији);</p> <p>– критички просуђује актуелне проблеме у уметности и стање у уметности у поређењу са претходним епохама и историјским околностима;</p> <p>– идентификује различит карактер естетских категорија (лепоружно, трагично-комично);</p> <p>– уочава однос између субјективних и објективних категорија естетског просуђивања уметничког дела;</p> <p>– формулише и оправдава властито становиште о одређеном вредносном питању у толерантној расправи са другима или у аргументованом писаном приказу (есеју).</p>	ОДРЕЂЕЊЕ ФИЛОЗОФИЈЕ	Појам и одређење филозофије. Основни филозофски проблеми и дисциплине. Однос филозофије и мита, религије, уметности и науке.
	АНТИЧКА ФИЛОЗОФИЈА	Космолошки период – питање бића: – Милетска школа и Хераклит, – Питагорска школа, – Елејска школа, – Атомистичка школа. Антрополошко раздобље – питање сазнања (истине) и етике: – Софисти (релативизам), – Сократ (метод дијалектике). Системски период – питање сазнања (истине), етике и естетике: – Платонов идеализам. – Аристотелова метафизика и етика златне средине. – Платонова и Аристотелова естетика и схватање уметности. Хеленистичко раздобље: – етика Епикурејске школе, – етика Стоичке школе.
	СРЕДЊОВЕКОВНА ФИЛОЗОФИЈА	Проблеми средњовековне филозофије. Однос вере и разума. Схватање уметности у средњем веку.
	ФИЛОЗОФИЈА НОВОГ ДОБА	Схватање човека, природе и друштва у ренесансној и нововековној филозофији. Проблем методе: – рани емпиризам Френсиса Бекона, – рационализам Рене Декарта. Питање поузданог извора сазнања: – емпиризам Џона Лока, – рационализам Рене Декарта, – Кантова критика сазнајних моћи (агностицизам). Проблем супстанције у рационализму. Питање зла у рационализму: – учење о афектима (Спиноза), – теодикеја (Лајбниц). Политичка филозофија новог доба. Проблем субјекта (од трансценденталног ка апсолутном субјекту). Кантова етика дужности. Кантова и Хегелова естетика. Умна синтеза стварности: – Хегелов спекулативни идеализам, – марксизам.
	САВРЕМЕНА ФИЛОЗОФИЈА	Волунтаризам: – Шопенхауер и Ниче, – схватање уметности. Егзистенцијализам: – Сартр и филозофија апсурда, – схватање уметности. Савремене филозофске концепције. Филозоф-практичар.
	ФИЛОЗОФИЈА УМЕТНОСТИ	Филозофско питање о бити уметности: „о потреби уметности” и о кризи уметности. Могућност естетике као науке. Естетичке категорије – лепо, ружно, трагично, комично. Критеријуми уметничког и естетског просуђивања. Естетика игре.

Кључне речи: sophia, logos, бића, вредности, дијалектика, реторика, метод, етика, естетика

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ФИЛОЗОФИЈА

I. УВОДНИ ДЕО

Учењем и поучавањем предмета Филозофија ученик усваја основна знања и развија способност критичког разумевања и решавања филозофских проблема са освртом на историјске и социјалне околности у којима су настајали, као и начине њиховог решавања и примене у контексту актуелне друштвене стварности. На тај начин код ученика се подстиче интелектуална раздознаост

и развија слобода да истражује, расправља, промишља и изналази практична решења на филозофска и властита питања. Отуда се корист бављења Филозофијом огледа у развоју креативног, стваралачког мишљења и трансферу теоријског у практично знање.

Програм Филозофије у балетским школама у основи се не разликује од програма гимназија и стручних школа са фондом од 2 часа недељно, које у свом програму комбинују проблемски и историјски приступ предмету, али посебан нагласак се придаје филозофији уметности и естетици, будући да се ради о овом профили школи. Специфичност се састоји у потреби да се процес сазнајног

и моралног вредновања допуни и обогати критеријумима и способностима естетског просуђивања зарад подстицања развоја или унапређења естетског укуса.

Програм наставе и учења Филозофије садржи циљ, кључне појмове садржаја, листу исхода и упутство за његово остваривање. Како за Филозофију нису развијени стандарди постигнућа, наведени елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета.

У овом дидактичком упутству биће наведене опште и специфичне предметне компетенције, као и међупредметне компетенције које ће ученик бити у могућности да развије учењем и остваривањем задатог циља и исхода предмета Филозофија.

Оствареност циља и достизање исхода доприносе развоју општих предметних компетенција ученика. Изградњом знања и вештина својствених филозофски култивисаној мисли, ученик ће бити оспособљен да свестрано анализира стварност и решава теоријске и практичне проблеме, да своје ставове и уверења поткрепљује уверљивим логичким аргументима, просуди ваљаност и релевантност аргументације и критички користи разноврсне изворе информација. При процени и избору поступака ученик ће бити у могућности да евалуира различите погледе на стварност и руководи се вредностима истине, добра, праведности и лепог, чији смисао и значај открива испитујући карактеристичне филозофске проблеме.

Специфичне предметне компетенције које ће ученик бити у прилици да развије су филозофско тумачење природе стварности, сазнања и вредности, критичко промишљање и конструктивна комуникација и артикулација вредности и ставова.

Пуно остварење програма реализује се у корелацији са другим предметима и изборним програмима (Историја, Социологија, Психологија, Српски језик и књижевност, Грађанско васпитање, Верска настава), као и укључивањем ученика у различите ваннаставне активности. Обрада тема треба да буде усмерена ка томе да ученици успешно повезују своја знања из различитих предметних области са филозофским садржајима. На тај начин стичу целовит приступ образовању и стечена знања постају функционалнија, делотворнија и трајнијег карактера.

Предности међупредметног приступа у стицању знања огледају се и у подстицању потреба ученика за даљим образовањем и разумевањем процеса доживотног учења.

Отуда, међупредметне компетенције које ће ученик бити у прилици да развије су компетенције за целоживотно учење, комуникацију, рад с подацима и информацијама, решавање проблема, сарадњу и одговоран однос према друштвеној и природној околини, као и да ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном животу.

С обзиром на опсежност програма и предвиђени број часова за његово остваривање, препоручује се лична процена наставнику да одреди дубину (опсежност) предвиђених тема. Евантуалне измене и допуне садржаја, по избору наставника, требало би да буду функционално уклопиве у приступ настави базираној на исходима и компетенцијама.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У оперативним плановима наставника и припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Оперативни планови, са уситњеним исходима који треба да буду тако формулисани да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост, омогућавају наставнику бољи увид

у напредовање ученика, као и у ефекте сопственог рада. Уколико постоје тешкоће да се неки исход из оперативног плана достигне, то је знак наставнику да изврши неке промене у планирању.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати.

Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика.

За сам наставни процес јако је важно да наставници користе различите изворе информација и да на њих упућују ученике, али и да оспособе ученике да самостално проналазе одговарајуће информације, успоставе критички однос према њима, што ће, између осталог, допринети достизању исхода да ученик препознаје и избегава симплификације, предрасуде, стереотипије и уобичајене софизме у аргументацији и говору.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави Филозофије основни задатак је уравнотежавање проблемског и историјског приступа. Без тога би упознавање са различитим становиштима која су се развијала кроз историју филозофије служило само подизању нивоа опште културе или би се ограничило на фрагментарно анализирање појединих филозофских проблема без икаквог епохалног и концептуалног контекста. Проналажење праве сразмере између тематског и историјског приступа представља идеал наставног процеса. Посебно током наставе избегавати да се ученицима „сервирају„ готова решења филозофских проблема, јер ће их ученици третира као чињенички материјал намењен искључиво запамћивању и неће их препознати нити искусити као изазов сопственом мишљењу. С друге стране, не би било пожељно ни да се настава сведе претежно на разговор и дискусију, будући да је филозофија „знање„ па је зарад функционалног процеса наставе нужно да ученици стекну поуздана знања о одређеним, за филозофски начин мишљења, битним категоријама и појмовима. Отуда неопходно пажњу треба посветити уводном делу, с обзиром на његов значај за увођење и стварање основе битне за даље савладавање предмета. Стога може се закључити да је неопходно пронаћи оптималну меру између „знања„ способности и самосталности ученика. Наставни процес би стога могао укључивати бављење неком од контроверзних тема које испоставља садашњи тренутак, као и актуализовати оне са фокусом на „вечна“ етичко-политичка питања. Ово би омогућило ученицима да кроз личну запитаност и тражење адекватних одговора боље размеју и искусе природу филозофске активности и домете теорија које изучавају. При томе треба водити рачуна да кључни концепти из садржаја програма задрже улогу оријентира и да фокус наставе буде на остваривању пројектованих исхода.

Природа садржаја предмета омогућава коришћење различитих облика рада (фронтални, индивидуални, рад у пару или групни) и наставних метода, које ангажују ученике и повећавају њихову заинтересованост. Поред већ наглашене потребе за успостављањем корелације са другим областима знања, реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе, уз усаглашавање садржаја са одговарајућим методичким активностима. Могуће је користити следеће поступке у настави филозофије: монолошку методику и методе засноване на дијалогу; посебно је занимљиво упутити ученике у спровођење и користи Сократовог метод и вештине постављања питања; препоручене су и методе рада на тексту, метод ученичких презентација и, изузетно битан, метод писаних радова или есеја будући да ученици нису упознати са разликом у осмишљавању и писању филозофског и литерарног текста, где се од наставника очекује да ученицима пружи детаљна упутства да би ученици били у могућности задатак обави што ефикасније. Посебно иновативним чини се облик наставе филозофије кроз такзвани „филозофски кафе„ који предстаља оживљену праксу филозофске расправе одређених питања и проблема која може спроводити у

учионици. Наставник треба да поштује дидактичке принципе, да у савладавању градива полази од познатог ка непознатом, од простог ка сложеном, од конкретног ка апстрактном и од појединачног ка општем.

Препоручује се примена бројних техника активног и кооперативног учења, искуственог учења, учења открићем, упознавање са техникама истраживачког рада као и Коришћењем интерактивних метода у презентовању одређених тематских области и појмова ученике треба подстаћи да критички преиспитају властита искуства и интерпретирају их у складу са изазовима савременог света и човека. Независно за коју се од техника настаник одлучи, учење треба усмеравати на учениково самостално проучавање, истраживање, обраду и презентацију садржаја.

Ученике треба подстицати да проналазе информације, да их критички процењују, да постављају релевантна питања, да унапређују културу дијалога, да аргументовано заступају или оспоравају одређена становишта или сопствене ставове.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава која је усмерена на исходе захтева да одговарајуће наставне методе, облици рада, наставни материјали и сви други чиниоци и елементи наставног процеса буду у функцији њиховог остварења. У том смислу је и оцењивање саставни део процеса подучавања и учења. Њиме се процењује индивидуално напредовање ученика у процесу постизања дефинисаног исхода, а уједно је средство помоћу ког ученици мере свој напредак у учењу и наставници просуђују успешност својих подучавања.

Из тог разлога потребно је да су ученици упознати са очекиваним исходима наставе Филозофије, као и да критеријуми за њихово постизање буду разумљиви, унапред саопштени. Укључивање ученика у процес оцењивања непосредно негује рефлексију, саморефлексију и независно мишљење, који су и сама суштина филозофског образовања. Процеси евалуације и самоевалуације који треба да примењују континуирано како наставници, тако и

ученици, има за циљ да омогући стални увид у јаке и слабе стране учења, и на основу тога прилагођавање, индивидуализацију и диференцијацију наставе, као и ефикасније планирање и коришћење допунског и додатног рада.

Наставник, који непрестано има у виду да је проверавање и оцењивање постигнућа у директној вези са исходима наставе Филозофије, оцењује сва знања, умећа, способности и вештине којима се они остварују, разноврсним методама и инструментима, током свих часова, а не само оних намењених утврђивању или систематизацији, како би оцена, уистину, имала информативну, мотивациону и оријентациону улогу, када је у питању напредовање ученика.

У настави усмереној на исходе комбинује се више врста оцењивања: дијагностичко, формативно и сумативно оцењивање. Провера постигнућа ученика може се реализовати различитим усменим и писменим поступцима, на пример, кроз писане радове, есеје, тестове различитог типа, усмено излагање, дијалог, дебату, пројектни рад, вођење портфолија (који осим евиденције о ученичком раду, дескрипција, коментара итд. садржи и самооцењивање и вршњачко оцењивање). Оцењивати се може и спремност ученика на сарадњу и интелектуалну размену у дискусији са другима, кућна припрема за најављену тему часа, властито усавршавање кроз додатно читање препоручене литературе, лично истраживање и селекцију материјала за учење, самостална или тимска припрема и презентовање пројектних задатака. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на сопствене могућности, као и ангажовање ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем). Стога, сваки час и свака активност су прилика да се ученику пружи повратна информација о напретку.

Оцена треба да представља објективну и поуздану меру остварености циља, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Назив предмета

СОЦИОЛОГИЈА

Циљ

Циљ учења предмета Социологија је да кроз овладавање основним социолошким појмовима, теоријама, концептима и принципима, оспособи ученике да разумеју сложеност и разноврсност функционисања друштва на локалном и глобалном нивоу, факторе који делују у друштву и њихову међузависност, ради развијања знања, вештина и ставова неопходних за одговорно и успешно учешће у друштвеном животу, критичко и конструктивно промишљање о односу појединца, институција и друштва, о проблемима савременог глобалног и српског друштва, начинима на који они настају и како се могу решавати.

Разред

Трећи

Годишњи фонд часова

70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – идентификује у чему се састоји специфичност бављења појмом друштва и друштвених односа у социологији, критички просуђује различите друштвене појаве и процесе; – користи правилно, у усменом и писменом излагању, основне социолошке појмове; – примењује основну методологију у једноставном социолошком истраживању и резултате презентује у усменом, писаном, или дигиталном облику; – формира ставове увиђајући значај индивидуалних, друштвених и културних различитости; – дефинише појмове друштвене структуре и друштвеног система, разликује њихове елементе и промене друштвене структуре; – интерпретира појам (и значај) рада и поделе рада као основног феномена људског постојања; – опише и интерпретира појмове политике, моћи, државе и издвоји главне типове политичких актера и поредака; – залаже се за поштовање принципа уставности и законитости; – критички анализира достигнућа и мањкавости демократије и утврди важност владавине права и правне државе; – повеже појам и функције идеологија са конкретним примерима, изводећи закључке о – могућим последицама манипулације; 	<p>СОЦИОЛОШКИ ПРИСТУП ДРУШТВУ</p>	<p>Одређење предмета и метода социологије. Модерно и савремено друштво. Настанак и развој социологије. Појединац, култура и друштво: – људска природа, – идентитет, – социјализација.</p>
	<p>ДРУШТВЕНА СТРУКТУРА И ДРУШТВЕНЕ ПРОМЕНЕ</p>	<p>Друштвена структура и систем: – друштвене улоге, – друштвени положаји, – моћ и углед, – друштвене групе, – врсте организовања и груписања људи, – организације, – институције, – класе, – друштвена покретљивост, – статусне групе, – друштвена неједнакост, – стратификација, – друштвене промене и развој, – друштво и становништво, – популациона политика.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – аргументовано расправља о функцији и утицају мас-медија и увиђа предности стицања знања и вештина медијске писмености; – дефинише појмове етничких заједница и анализира врсте, узроке и последице национализма; – објасни појам религије као важног облика друштвене свести и наведе основне одлике секуларног друштва; – формулише социолошко одређење породице, њене историјске облике и функције и дискутује о будућности породице; – препозна узроке и наведе облике девијантног понашања и аргументовано дискутује о узроцима и облицима ризичног понашања младих; – критички процењује различите аспекте глобализације; – издвоји главне узроке еколошких проблема и заузима активан став у односу на локалне и глобалне еколошке проблеме и питања одрживог развоја. 	<p>ОСНОВНЕ ОБЛАСТИ ДРУШТВЕНОГ ЖИВОТА</p>	<p>Сфера рада:</p> <ul style="list-style-type: none"> – рад и подела рада, – промене у организацији производње. <p>Економски аспекти друштва:</p> <ul style="list-style-type: none"> – основни појмови, – економски системи, – новац. <p>Политика:</p> <ul style="list-style-type: none"> – појам политике, – власт, – држава, – политички актери. <p>Идеологија:</p> <ul style="list-style-type: none"> – појам идеологије, – функције идеологије. <p>Етнички аспекти друштва:</p> <ul style="list-style-type: none"> – однос појмова народа и нације, – национализам. <p>Култура:</p> <ul style="list-style-type: none"> – појам и елементи културе, – врсте културе, – кич и шунд, – супкултура/контракултура, – језик и симболи, – норме и вредности – обичај, морал и право; <p>Медији и комуникација</p> <ul style="list-style-type: none"> – врсте медија и средстава медијске комуникације – новине, радио и телевизија, интернет и друштвене мреже, – улога медија, – медијска писменост и манипулација, – медијски наступ. <p>Религија:</p> <ul style="list-style-type: none"> – шта је религија? – социолошке теорије о религији. <p>Породица и брак:</p> <ul style="list-style-type: none"> – појам породице и историјат породичних односа, – функције породице, – проблеми у породици.
	<p>ПОЈАВЕ И ПРОБЛЕМИ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА</p>	<p>Социјално-патолошке појаве.</p> <p>Друштво и простор.</p> <p>Еколошки проблеми.</p> <p>Глобализација.</p> <p>Млади у савременом друштву.</p>

Кључне речи: друштвена појава, идентитет, друштво, држава, политика, култура, медији, манипулација, економија, глобализација.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА СОЦИОЛОГИЈА

I. УВОДНИ ДЕО

Учењем и поучавањем предмета Социологија ученик усваја основна знања и развија способност праћења и разумевања друштвене стварности, различитих односа које појединац остварује у друштвеној околини и утицаја те околине на његово понашање и поглед на свет. Подстиче се учеников допринос учењу и поучавању, интелектуална радозналост, као и преиспитивање сопствених ставова и властитог доприноса заједници и друштву.

Програм наставе и учења Социологије садржи циљ, области, односно теме, садржаје, листу исхода и упутство за његово остваривање. Како за Социологију нису развијени стандарди постигнућа, наведени елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета.

У овом дидактичком упутству биће наведене опште и специфичне предметне компетенције, као и међупредметне компетенције које ће ученик бити у могућности да развије учењем и остваривањем задатих циљева и исхода предмета Социологија.

Опште компетенције које ће ученик развити учењем социологије: способност за разумевање и критичко просуђивање друштвених појава, стећи ће увид у сложеност и међузависност друштвених односа и процеса и њихових социјалних, економских, политичких, културних, етничких, верских и других специфичности; повезати социолошка знања са знањима других наука; располагати функционалним знањима неопходним за оријентацију и активно и одговорно учешће у савременом друштву; унапредити вештину комуникације и развијати културу аргументованог дијалога; афирмативно изражавати свој и поштовати идентитет другог;

развијати свест о разноврсности култура, вредности и ставова и потреби уважавања тих разлика.

Када је реч о специфичним предметним компетенцијама које ученик стиче, оне се тичу знања о основним социолошким појмовима и теоријама; способност да објективно анализира и вреднује друштвене догађаје и појаве, као и да препознаје друштвене проблеме у свом окружењу и формулише питања која воде њиховом решавању, критички усваја информације о друштву раздвајајући битне од небитних чињеница; упознаје облике друштвеног раслојавања, узроке и последице глобализације и транзиције, утицај медија на формирање погледа на свет, улогу економије, политике и културе, посебно уметности и религије у друштву, улогу и значај породице; препознаје облике друштвених девијација, учача и процењује облике и изворе политичке и социјалне манипулације; развија хуманистичке вредности; култивише и унапређује однос према владавини права и правној држави; развија осећај одговорности за сопствене акције и изборе, подстиче радозналост, отвореност ума, посвећеност личном развоју, емпатију и солидарност са другима, повезујући лично искуство са ширим друштвеним окружењем.

Пуно остварење програма реализује се у корелацији са другим предметима и изборним програмима (Историја, Филозофија, Психологија, Српски језик и књижевност, Грађанско васпитање), као и укључивањем ученика у различите ваннаставне активности. Обрада тема треба да буде усмерена тако да ученици успешно повезују своја знања из других предметних области са социолошким садржајима. На тај начин стичу целовит приступ образовању и стечена знања постају функционалнија, делотворнија и трајнијег карактера. Предности међупредметног приступа у стицању знања огледају се и у подстицању потреба ученика за даљим образовањем и разумевањем процеса доживотног учења.

Оствареност циља и достизање исхода доприносе развоју кључних међупредметних компетенција ученика, посебно компетенције за целоживотно учење, комуникацију, рад с подацима и информацијама, решавање проблема, сарадњу и одговоран однос према друштвеној и природној околини, као и да ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном животу.

Програм Социологије у балетским школама у основи се не разликује од програма гимназија и средње стручних школа са фондом од 2 часа недељно, али посебан нагласак је дат областима културе и медија, јер се ради о профили школа из ове области. Специфичност се састоји у потреби да ученик стекне неопходне вештине да анализира и критички процењује информације које обликују друштвену стварност, као и да се развије технике јавног наступа неопходне за даље професионално усавршавање.

С обзиром на опсежност програма и предвиђени мали број сати за његово остваривање, препоручује се лична процена наставнику да одреди дубину (опсежност) предвиђених тема. Евентуалне измене и допуне садржаја, по избору наставника, требало би да буду функционално уклопиве у приступ настави базираној на исходима и компетенцијама.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У оперативним плановима наставника и његовим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Оперативни планови, са уситњеним исходима који треба да буду тако формулисани да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост, омогућавају наставнику бољи увид у напредовање ученика, као и у ефекте сопственог рада. Уколико постоје тешкоће да се неки исход из оперативног плана достигне, то је знак наставнику да изврши неке промене у планирању.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати.

Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика.

За сам наставни процес јако је важно да наставници користе различите изворе информација и да на њих упућују ученике, али и да оспособе ученике да самостално проналазе одговарајуће информације, успоставе критички однос према њима, што ће, између осталог, допринети достизању исхода да ученик разликује научни од здраворазумског и лаичког приступа социолошким темама.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природа садржаја предмета омогућава коришћење различитих облика рада и наставних метода, које ангажују ученике и повећавају њихову заинтересованост. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе, уз усаглашавање садржаја са одговарајућим методичким активностима. Наставник треба да поштује дидактичке принципе, полазећи од: познатог ка непознатом, од простог ка сложеном, од конкретног ка апстрактном и од појединачног ка општем.

Како би се подстицао интерес ученика за Социологију и остварила њена улога у разумевању и праћењу друштвених појава, односа и процеса, ученика треба укључивати у облике рада у који-

ма јасно повезује социолошке појмове и приступе са савременим збивањима у непосредној животној околини на критички и креативан начин.

Препоручује се примена бројних техника активног и кооперативног учења, искуственог учења, учења открићем, упознавање са техникама истраживачког рада као и пројектног рада. Коришћењем интерактивних метода у презентовању одређених тематских области и појмова ученике треба подстаћи да критички преиспитају властита искуства и интерпретирају их у социолошком кључу – на начин који доприноси бољем разумевању актуелних социјалних процеса унутар српског и ширег, глобалног друштвеног контекста.

Наставник може да користи и различите технике, као што су: рад у групама, текст метод, дискусија, метод „навале мисли” (brainstorming)... Било да је реч о расправи, есеју, плакату, презентацији, мини истраживању, дебати, социодрами, теренској настави, заједничкој посети неком догађају или установи, учење се усмерава на учениково самостално проучавање, истраживање, обрду и презентацију садржаја.

Ученике треба подстицати да проналазе информације, да их критички процењују, да постављају релевантна питања, да унапређују културу дијалога, да аргументовано заступају или оспоравају одређена становишта или сопствене ставове. Наставницима се препоручује да са ученицима што чешће дискутују о бројним темама уз употребу примера и података из конкретних социолошких истраживања. За ученика је посебно важно да разуме властита положај унутар социјалне структуре, постојеће социјалне неједнакости које утичу на степен његове личне слободе, као и да увиди значај друштвених промена на индивидуалном и општем плану. Од великог је значаја функционална примена и повезивање знања што подразумева да ученик учи да знања примени у новим, различитим ситуацијама, да се ствари баланс између индивидуалних и групних активности и да се развије лична одговорност према обавезама и користе потенцијали групе.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања знања ученика. Наставник у складу са прописима формативно и сумативно вреднује знање ученика, а ученици треба да буду унапред јасно упознати са начинима и критеријумима вредновања знања. Савремени приступ настави подразумева процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су развијене а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно оцењивање подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су реализација практичних задатака, истраживања, писање есеја, радова, тестови различитог типа, посматрање и бележење активности ученика током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника. У настави оријентисаној на достизање исхода прате се и вреднују не само продукти већ и сам процес учења. Вредновање треба да се врши систематски и буде: објективно, валидно, одговарајуће, формативно.

Било би пожељно да континуирану евалуацију и самоевалуацију примењују како наставници, тако и ученици. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем). Из тог разлога, сваки час и свака активност су прилика да се ученику пружи повратна информација о напретку. Ученике, такође, треба подстицати и оспособљавати да уз одговарајућу аргументацију сами процењују сопствени напредак у достизању исхода, као и напредак других ученика у одељењу. Тиме праћење и вредновање постају саставни део процеса учења.

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Значајно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима ученика, наставника, родитеља или законских заступника.

ПСИХОЛОГИЈА

Циљ учења Психологије је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме сложеност, разноврсност и развојне аспекте психичког функционисања људи у био-социо-културном контексту, посебно функционисање стваралачке личности, да повећа капацитет суочавања са изазовима адолесцентског доба и преузме одговорност за очување менталног здравља, функционисање у заједници и наставак школовања.

Разред	Други
Недељни фонд часова	2 часа
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ТЕМА и кључни појмови садржаја програма
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ПСИХОЛОГИЈА КАО НАУКА И ПРАКСА Предмет и дисциплине психологије. Психологија и друге науке, уметност и култура. Методе и технике психолошких истраживања. Употреба и злоупотреба психологије.
– правилно користи основне појмове који се односе на сазнајне, емоционалне и мотивационе аспекте личности; – прави везу између психологије као науке и других наука, уметности и културе; – препозна различите области примене психолошких сазнања као и животне ситуације у којима се људи обраћају психологу за помоћ; – на датом примеру психолошког истраживања одреди које су методе и технике коришћене; – разликује научни од лаичког приступа психолошким питањима и критички се односи према текстовима и псеудотекстовима у медијима; – психички живот особе посматра као целину међусобно повезаних процеса, особина и стања чији се развој одвија током целог живота и као јединство психичког и телесног функционисања; – аргументовано дискутује о утицају наслеђа, средине и личне активности на развој личности; – опише контекст настанка најважнијих теорија личности, њихове основне карактеристике, представнике и утицај; – наведе и објасни разлике међу појмовима који се односе на мотивацију; – наведе и објасни значај сваког нивоа у Маслоуљевој хијерархији мотива; – користећи стечена психолошка сазнања препознаје емоције и мотиве сопственог понашања, понашања других и ликова из књижевности и уметничких дела; – у учењу и вежбању користи стратегије и технике успешног учења и памћења; – препозна узроке фрустрација и унутрашњих конфликта, искаже преференцију ка њиховом конструктивном решавању и на примерима препозна механизме одбране; – опише најважније психолошке карактеристике адолесцентског доба, препозна и критички се односи према најчешћим проблемима и ризичним понашањима адолесцената; – аргументује значај очувања менталног здравља, превенције менталних поремећаја и показује позитивни став према здравим стиловима живљења; – разликује облике и врсте социјалног учења на примерима; – уважава различитост међу људима, родну равноправност, поштује људска права и изражава негативан став према било ком облику насиља; – да наведе који се поремећаји најчешће јављају у адолесценцији и коме се може обратити за подршку; – у комуникацији узима у обзир могућност грешака при опажању других људи и тиме предупредује могуће конфликте; – прихвата да постоје различита мишљења и ставови и препознаје импликације тих разлика; – наведе примере просоцијалног, асертивног понашања и алтруизма из свог искуства и понашања других људи; – препозна и критички разматра примере предрасуда, стереотипа, дискриминације и конформизма; – препозна насилно понашање, наведе узроке и изражава спремност да адекватно реагује на насилно понашање; – наведе примере и карактеристике различитих група, групних односа и типова руковођења, примењује правила сарадње у тимском раду поштујући различитост чланова; – препозна и критички разматра примере употребе и злоупотребе психологије у медијима, политици, маркетингу и на друштвеним мрежама; – у дискусији показује вештину активног слушања, износи свој став заснован на аргументима, комуницира на конструктиван начин; – наведе карактеристичне црте стваралачке личности и улогу интрижичке мотивације за бављење уметничком игром; – примењује стечена знања из психологије на област уметничке игре; – наведе карактеристике доброг играча и препозна различите критеријуме процене који се појављују у професионалном бављењу уметничком игром; – аргументовано дискутује о улози наслеђа, личне активности и друштвених чинилаца на развој играча; – наведе фазе стваралачког мишљења и поткрепи их примерима; – наведе и објасни различите врсте игровних активности и њихов значај; – опише утицај уметничке игре на људе и сложеност комуникације између уметника и публике; – уважава карактеристике свог тела, поштује границе и исказује конструктиван однос према телу и различитим телесним променама; – користи стечена знања за препознавање, објашњавање и примену психолошких процеса, стања и особина у контексту игровних активности,	ЛИЧНОСТ КАО ЈЕДИНСТВО ПСИХОЛОШКИХ ПРОЦЕСА, ОСОБИНА И СТАЊА Личност Појам и структура, темперамент, способности, карактер, идентитет. Теорије личности. Особине, процеси и стања Сазнајни аспект: пажња, опажање, учење, памћење и заборављање, мишљење, интелигенција. Емоционални аспект: осећања. Мотивациони аспект: мотиви, вредности, ставови и интересовања. Измењена стања свести. Развој Органске основе психичког живота. Чиниоци развоја: наслеђе, лична активност и друштвени чиниоци. Развој сазнајног, емоционалног и мотивационог аспекта личности. Карактеристике адолесцентског периода у развоју личности. Ментално здравље Појам и значај. Фрустрације и конфликти. Одбрамбени механизми. Стрес и механизми превладавања. Ментални поремећаји – појам, узроци, врсте и облици помоћи. Психолошки проблеми адолесцената. Превенција.
	ОСОБА У СОЦИЈАЛНОЈ ИНТЕРАКЦИЈИ Социјализација Појам, функција и фактори. Облици и врсте социјалног учења. Социјалне вештине. Социјални живот адолесцента. Просоцијално и асоцијално понашање. Комуникација Вербална и невербална комуникација. Услови успешне комуникације. Социјална перцепција и грешке у опажању особа. Интерперсонални конфликти и њихово решавање. Емпатија. Асертивност. Врсте насиља, узроци и реаговање на насиље. Друштвене групе Појам и врсте. Динамика групе. Односи у групи. Конформизам. Одупирање групном притиску. Руковођење групом. Стереотипи, предрасуде, дискриминација. Људи у маси.
	ОСНОВЕ ПСИХОЛОГИЈЕ СТВАРАЛАШТВА Стваралачка личност Карактеристике стваралачке личности – способности, особине личности и мотивација. Музичке и игровне способности, развој, структура и мерење. Стваралачко мишљење Појам, критеријуми стваралаштва и фазе стваралачког мишљења. Опажање уметности и реаговање на уметност Комуникација у уметности. Уметник и публика.
	ПСИХОЛОГИЈА ИГРЕ Појам и врсте игровних активности. Уметничка игра. Играчево телесно Ја, слика тела. Психолошки процеси, стања и особине у контексту игре. Мотивација за игру.

- објасни специфичности мотивације играча и примени их у контексту самомотивације;
- разликује продуктивне и непродуктивне начине превладавања страха од јавног наступа;
- прихвати улогу испитаника у психолошким истраживањима искључиво на бази добровољности, информисаности о сврси и процедурама истраживања и гаранције да добијени подаци неће бити злоупотребљени.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ПСИХОЛОГИЈА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења Психологије у највећој мери одговара програму за гимназију, с тим, да једним делом уважава специфично искуство и потребе ученика у балетској школи. Он садржи циљ, општу и специфичну предметну компетенцију, кључне појмове садржаја, листу исхода и упутство за његово остваривање. Како за Психологију нису развијени стандарди постигнућа наведени елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета. Оствареност циља и достизање исхода доприносе развоју кључних и међупредметних компетенција ученика, посебно способности да се ефективно управља сопственим учењем (планирање, управљање временом и информацијама, способност да се превлази препреке како би се успешно учило, коришћење претходних знања и вештина, примена знања и вештина у различитим ситуацијама, индивидуално и/или у групи) и способности да се ефикасно и конструктивно учествује у друштвеном и радном животу. Природа предмета је таква да уз адекватан методичко-дидактички приступ даје озбиљан допринос развоју међупредметних компетенција, посебно за целоживотно учење, комуникацију, рад с подацима и информацијама, решавање проблема, сарадњу и одговоран однос према здрављу.

Кључни појмови садржаја су дати у оквиру пет тема, а листа исхода се односи на целину програма и крај разреда. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање циља предмета и развој компетенција. Између исхода постоји повезаност, односно остваривање једног исхода доприноси остваривању других. Исходи су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења Психологије. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства наставе и учења током целе школске године.

Како је главна карактеристика наставе усмерене на развој компетенција фокусираност на учење које резултира мерљивим и проверљивим резултатима у виду знања, вештина и ставова, то значи да ученик треба да учи:

– *смислено*: повезивањем оног што учи са оним што зна и са ситуацијама из живота; повезивањем оног што учи са оним што је учио из других предмета;

– *проблемски*: самосталним и сарадничким прикупљањем и анализирањем података и информација; постављањем релевантних питања себи и другима; развијањем плана решавања задатог проблема; предузимање акције да се проблем реши

– *дивергентно*: предлагањем нових решења; смишљањем нових примера; повезивањем садржаја у нове целине;

– *критички*: поређењем важности појединих чињеница и података; смишљањем аргумената;

– *кооперативно*: кроз сарадњу са наставником и другим ученицима; кроз дискусију и размену мишљења; уважавајући аргументе саговорника.

Учећи на овај начин, ученик ће развијати компетенције које ће му бити потребне за наставак школовања и у свакодневном животу. За пуно разумевање програма оријентисаних на исходе треба имати у виду да су знања нужан предуслов било ког вида компетентности, али је важан да се на том нивоу не остане. У табели која следи дат је приказ како се односити према знањима и који захтеви воде ка развоју вештина.

Вештине	Примери захтева које наставник може поставити ученицима у циљу развоја вештина
– Употреба знања	– Искористите у новој ситуацији – Примените знања у ситуацији из свог живота (проблеми везани за учење, вежбање, јавни наступ, мотивацију...) – Покажите на новом примеру – Примените научено тако да предвидиш последице – Објасните како неки процес/појава/приступ може да утиче на...
– Анализа знања	– Уредите по задатом критеријуму – Утврдите предности и недостатке – Упоредите два становишта – Утврдите зашто је дошло до неке промене – Објасните до којих последица би довела промена у некој варијабли.
– Вредновање знања (критичко мишљење)	– Идентификујте која критика се може упутиш... – Процените примереност закључака из приказаних података – Процените логичку заснованост неког става – Утврдите оправданост неке акције или одлуке – Изразите свој став – Наведите аргументе за свој став
– Синтеза знања (стваралачко мишљење)	– Планирајте решење – Решите проблем – Смесите нову примену – Осмислите план истраживања неког психолошког проблема – Спроведите самосталан пројекат – Осмисли начин за...

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи су тако формулисани да омогућавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. На пример, исход *психички живот особе посматра као целину међусобно повезаних процеса, особина и стања чији се развој одвија током целог живота и као јединство психичког и телесног функционисања* наставник у својим оперативним плановима уситњава на већи број мањих исхода који су на нивоу часа или групе часова, као што би то био исход *ученик је у стању да наведе сазнајне процесе или прави разлику између три компоненте става*. Треба имати у виду да ће бити ситуација када активности на једном часу доприносе достизању више исхода, као и што ће бити да активности већег броја часова доприносе достизању једног исхода. То је последица чињенице да исходи из програма нису једнако сложени, као ни једнако достижни. За неке је потребно више времена и активности него за неке друге. Овако припремљени оперативни планови омо-

гућавају наставнику бољи увид у напредовање ученика јер и ови исходи морају бити формулисани тако да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост.

Исходи из програма се не везују за теме и садржаје већ су кумулативни ефекат бројних активности током школске године. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално али и у сарадњи са колегама због успостављања корелације међу предметима, тематског планирања и пројектне наставе. У планирању и припремању наставе, наставник планира не само своје, већ и активности ученика на часу. Поред уџбеника, као једног од извора знања, наставник планира и како ће подстаћи ученике да користе и друге изворе сазнавања, како да сарађују у проналажењу релевантних података што ће, између осталог, допринети достизању исхода да *ученик разликује научни од лаичког приступа психолошким питањима и критички се односи према текстовима и псеудотекстовима у медијима*. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којим су ученици упознати.

Садржај програма, подељен у пет тема, чине селекционирани појмови психологије који су у функцији достизања исхода и остваривања циља предмета. У односу на гимназијски програм има две тематске области више са садржајима који одговарају на потребе ученика балетских школа. Евентуалне измене и допуне садржаја по избору наставника требало би да буду функционално уклопиве у приступ настави базираној на исходима и компетенцијама пошто није акценат више на томе шта се учи, већ зашто се учи, чему то служи и шта ученик уме да уради са тим.

Прва тема има за циљ увођење ученика у психологију као науку и праксу. Међутим, иако је она на почетку програма неопходно је да се у току рада на садржајима који следе стално прави веза са питањима које технике и методе истраживања се користе, у оквиру које дисциплине психологије се то изучава, каква је веза са сазнањима у другим наукама, посебно уметности, како се то може употребити или злоупотребити. Из тог разлога, у оквиру прве теме, на пример, довољно је кратко упознати ученике са основним методама и техникама које психологија користи у својим истраживањима јер ће се о томе расправљати сваки пут кад се наведе неко истраживање у одређеној области.

Друга тема је комплексна и обухвата највећи део садржаја. Најважнији захтев који се ставља пред наставника јесте да планира свој рад тако да обезбеди ученицима да достигну исход *психички живот особе посматра као целину међусобно повезаних процеса, особина и стања чији се развој одвија током целог живота и као јединство психичког и телесног функционисања* и све исходе који се односе на примену знања о психолошким процесима, особинама и стањима у свакодневном животу. Изолована знања о личности које ученици не доводе у везу са сопственим искуством и применом неће допринети у већој мери достизању исхода овог програма. Зато је важно да наставник планира на који начин ће садржај приближити ученицима, да припреми што више одговарајућих материјала и подстакне ученике да их и сами пронађу у примерима из других предмета (Српски језик и књижевност, Историја, Грађанско васпитање, Биологија, Рачунарство и информатика... и сви стручни предмети), различитих медија, са друштвених мрежа или у свакодневном животу.

У оквиру ове теме налази се и садржај који се односи на ментално здравље. Имајући у виду исходе, фокус наставе и учења нису психички поремећаји већ концепт менталног здравља (као стања у којем појединац остварује своје потенцијале, носи се са животним стресовима, радно је продуктиван и доприноси заједници) и оријентација ка здравим стиловима живота, избегавању ризичног понашања и превенцији менталних поремећаја. У оквиру тог дела друге теме потребно је уградити садржаје који се односе на вештине, стратегије и технике које доприносе очувању менталног здравља као што су: социјалне вештине (повезати са садржајем који се односи на социјализацију); технике успешног учења и стицања моторних вештина, памћења, доношења одлука; управљање емоцијама и временом; превладавање стреса, управљање припремом за јавни наступ; конструктивно решавање конфликта.

Овај сегмент програма треба остварити са посебном пажњом имајући у виду да је адолесцентски период процењен као кључни у развоју ставова (позитивних или негативних) према здрављу уопште, па и према менталном, као и за практиковање, односно непрактиковање, здравих стилова понашања.

Трећа тема је део социјалне психологије чији је садржај ученицима близак те се могу планирати различити облици и технике рада, посебно оне у којима ученици партиципирају у већој мери. Код неких садржаја треба предвидети довољно времена да се могу урадити вежбе чији је циљ развој неких вештина (на пример у оквиру комуникације јачање асертивности) или критичка анализа и дискусија (на пример реаговање на насилно понашање). Основне облике социјалног учења (условљавање, учење по моделу и учење увиђањем) и њихове врсте (класично, емоционално, инструментално, опсервационо условљавање; идентификација, имитација, учење улога) треба ученицима приближити преко различитих примера са захтевом да их у сопственом искуству препознају и то са становишта ефеката и носилаца утицаја (агенс социјализације). За очекивати је да ће ученици са лакоћом препознати да се плаше зубара зато што се мама плаши, међутим треба инсистирати на финијим увидима тражећи да препознају нпр. идентификацију и имитацију као облик социјалног учења који је чест у адолесцентском периоду, посебно кроз дискусију о узорима као очигледним примерима социјалног учења.

У оквиру ове теме и садржаја природно се надовезује рад на социјалним вештинама, просоцијалном и асоцијалном понашању. Социјалне вештине, за које се процењује да озбиљно унапређују квалитет живота, у овом програму имају доста простора. Оне се налазе у делу о менталном здрављу, у оквиру социјализације и комуникације. Наставник има слободу да те садржаје угради на различитим местима и на различите начине. Како би се циљ предмета у потпуности остварио потребно је са ученицима радити и на питањима самопоуздања, ненасилног решавања сукоба, емпатије, активног слушања, сарадњи, толеранцији, асертивности...

Пажњу треба да добију и антисоцијална понашања, посебно насиље у различитим појавним формама (вербално, физичко, сексуално, вршњачко, родно засновано, виртуелно, екстремно...). Ни овај садржај програма не би требало обрадити тако што ће наставник одржати предавање већ је потребно испланирати активности у којима ће ученици бити активни у смислу рада на различитим материјалима (нпр. Уницефови приручници о насиљу), припреми презентација, вођењу дискусије... Овај садржај лако се повезује са многим другим из програма, на пример, са предрасудама, стереотипима, дискриминацијом, али и са мотивацијом, емоцијама... Како је тема осетљива и увек постоји могућност да у одељењу буде ученик који је трпео или трпи неки вид насиља, важно је да активности не буду личне, односно да ученици износе своје лично искуство у мери која им одговара. Упознавање ученика са карактеристикама насилног понашања (агресивност, доминација, манипулација, импулсивност, нетолеранција, користољубље, контрола...) и особа које трпе насиље (слабо самопоштовање, уплашеност, опрез, осетљивост, повлачење...), има за циљ да их ојача у препознавању те појаве и изградњи става нулте толеранције на насиље.

Питања од значаја за психички живот адолесцената налазе се у другој и трећој теми и у вези су са неколико исхода, као и циљем предмета. Иако су ти садржаји могли бити у оквиру засебне теме они су у овом програму дати раздвојено на три места, с тим да наставник им слободу да то оствари и обједињено. У првом се адолесцентски период посматра са становишта развоја, односно промена које се тада дешавају. У другом је акценат на проблемима адолесцената. То су проблеми који се могу окарактерисати као узрасно уобичајени (нереалистична слика о себи, израженији негативизам и критицизам, тешкоће у препознавању и изражавању емоција...), поремећаји понашања (злоупотреба психоактивних супстанци, делинквенција, ризично сексуално понашање, различите врсте дигиталних зависности) и поремећаји исхране (анорексија, булимичка, орторексија...). Узимајући у обзир карактеристике адолесценције и комплексности психопатологије, препоручује се изношење само најосновнијих информација о постојању и врта-

ма поремећаја, а стављање акцента на подршку ученицима у превазилажењу баријера које их спречавају да затраже помоћ стручњака из области менталног здравља. На трећем месту се налазе садржаји који се тичу социјалног живота младих, потребе да се припада групи, пријатељских и љубавних веза, сексуалног живота адолесцента. Наравно и сви други садржаји који се могу повезати са узрастом коме ученици припадају добра су прилика да се то и уради. На пример, када се ради конформизам природно је посматрати га и кроз визуру те појаве код младих или садржај који се односи на понашање људи у маси свакако треба повезати са адолесцентима када су на великим концертима, спортским догађајима, политичким протестима...

Четврта и пета тема су тако конципиране да уважавају специфично искуство и потребе ученика балетске школе. Кључни појмови садржаја ове теме се односе на значај уметности, стваралачко мишљење, стваралачку личност, специфичности уметничке игре и играча и могу се обрађивати после рада на претходним темама, а могу се и инкорпорирати у њих. Где год је то могуће треба користити примере везане за свакодневни живот ученика. У илустровању феномена у области психологије игре препоручује се сарадња са наставницима свих стручних предмета у циљу повезивања садржаја из различитих области и развијања међупредметних компетенција. Посебну пажњу треба да добије трема и рад на разликовању продуктивног и непродуктивног начина превладавања страха од јавног наступа.

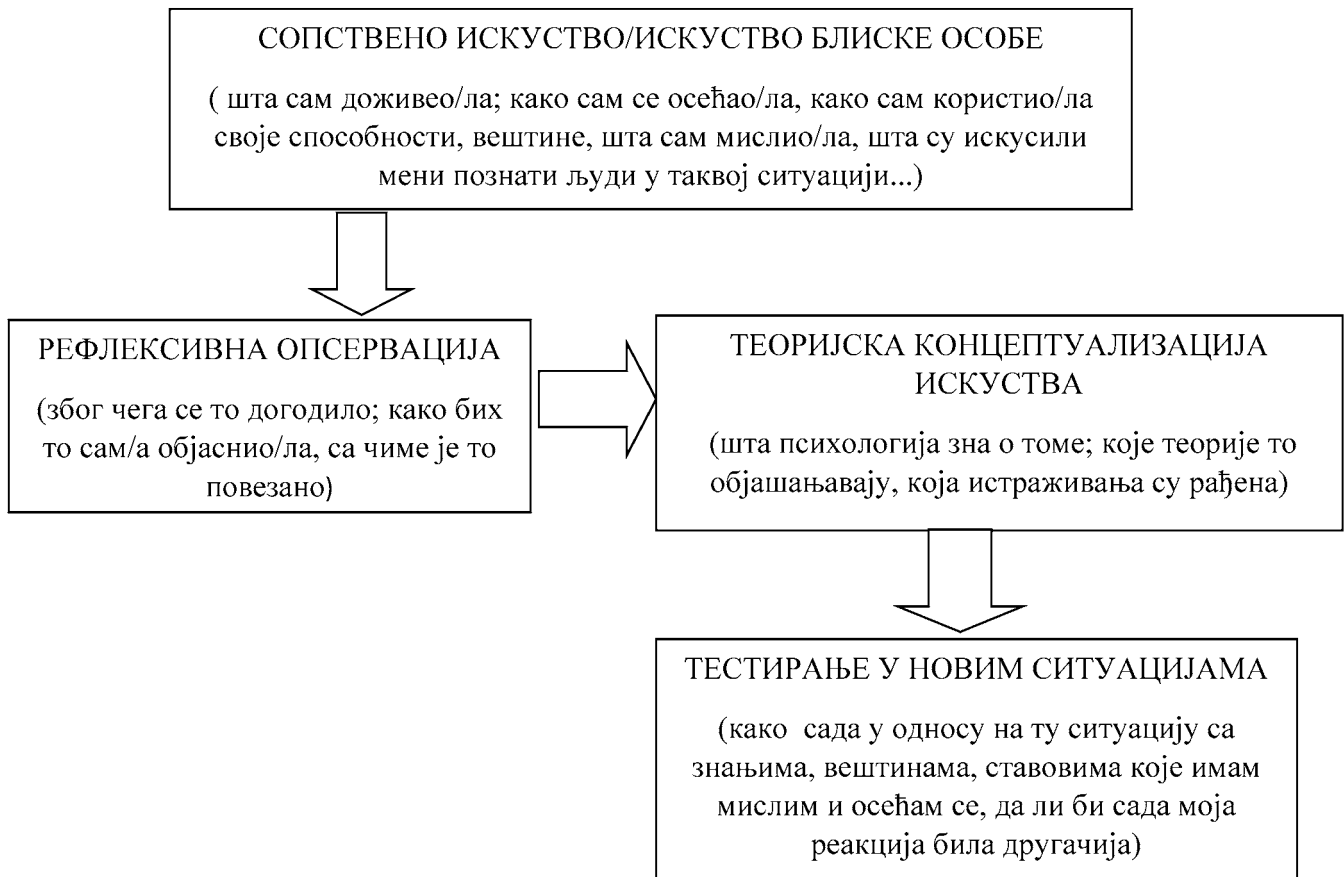
Приликом планирања наставе и учења треба имати у виду да постоје и нека питања која су од општег значаја и треба их конти-

нуирани прожимати кроз различите садржаје и активности како би се достигли неки исходи. Ту се пре свега мисли на питања: урођено – стечено, психа – тело, нормалност – патологија, истраживања – теорије. На пример, садржај који се односи на интелигенцију потребно је сагледати из угла колико је она наследна а колико се може развијати вољом појединца и под утицајем средине, затим где су органске основе интелигенције, како се повреде мозга одражавају на интелигенцију, какве су последице дуготрајне употребе алкохола и дроге на интелигенцију, како се интелигенција мери, како различите теорије објашњавају интелигенцију.

Како је програм богат садржајем за фонд од 2 часа недељно и исходе које треба достићи неопходно је пажљиво планирање које ће обезбедити да се у оквиру рада на једном садржају што више тога постигне, повеже, примени из других тема и садржаја. На пример, питања динамике личности могу се смислено уградити у рад на многим садржајима (нпр. зашто нешто боље памтимо или како нас покрећу емоције) и пре него што дође час који је намењен баш мотивацији.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Ученици се у трећем разреду први пут сусрећу са предметом Психологија, међутим, готово целокупан садржај предмета односи се на појаве које су ученицима познате из сопственог живота или живота других у њиховом окружењу. Стога је могуће и потребно у овом предмету користити, када то садржај дозвољава, елементе искуственог учења које се одвија по следећој шеми:

Овај процес обезбеђује самостално регулисање вештина учења и развој компетенција којима се оно што је научено у школи повезује са свакодневним животом, што је значајан искорак у односу на примање готових форми знања. Све ово значи да, поред класичних облика подучавања који подразумевају традиционалне методе као што су предавање, употреба текстуалне и демонстрационе методе, нагласак треба да буде и на следећем:

- помоћи ученицима да освесте начин на који уче и тумаче наставне садржаје;
- освестити стратегије за усмеравање пажње, памћење и активирање запамћених садржаја и помоћи им да их примене;
- код ученика развијати различите стратегије учења;

- узети у обзир различита предзнања ученика;
 - ново градиво контекстуализовати (навођењем примера или трагањем са ученицима за примерима и ситуацијама из њиховог личног искуства);
 - подстицати ситуацијско-искуствено учење кроз решавање проблема;
 - градиво које се обрађује треба презентовати коришћењем различитих чулних модалитета;
 - учење треба осмишљавати (ученици треба да схвате његову сврху, зашто то уче);
 - подстицати критичко мишљење а не критизерство;
 - подстицати самосталност ученика у трагању за новим информацијама, као и самоусмерено учење где они лично преузимају иницијативу у одређивању потреба и извора учења и изван учионице (програмирана настава, проблемска настава, самостални истраживачки рад);
 - неговати и вредновати добра, смислена питања које ученик поставља, чак и више од одговора који би се односили на просту репродукцију градива;
 - неговати сарадничко, интерактивно учење уз употребу метода дискусије, вршњачког учења;
 - препоручују се и следеће технике рада: симулације, радионице, играње улога, дискусија, дебате, пројекти/пројектна настава, есеји, реаговање на одређене теме, анализа медијских информација;
 - препоручује се увођење ИКТ у учење и наставу употребом блога, форума, друштвених мрежа, коришћењем препоручених интернет ресурса за трагање за образовним информацијама, употребом различитих платформи за учење.
- Предложене облике подучавања треба мењати и комбиновати да не би дошло до засићења.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној на достизање исхода прате се и вреднују не само продукти учења већ и сам процес учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања.

Ниво циља учења	Одговарајући начин оцењивања
Памтити (навести, препознати, идентификовати...)	Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаривање појмова.
Разумети (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...)	Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји.
Применити (употребити, спровести, демонстрирати...)	Увежбавање, играње улога, проблемски задаци, симулације.
Анализирати (систематизовати, приписати, разликовати...)	Истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема
Евалуирати (проценити, критиковати, проверити...)	Дебате, есеји, дневници рада, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци.
Креирати (поставити хипотезу, конструисати, планирати...)	Експерименти, истраживачки пројекти, активности у одељењу или заједници које ће осмислити ученици

Такође, потребно је ускладити оцењивање са његовом сврхом.

Сврха оцењивања	Могућа средства оцењивања
Оцењивање научног (сумативно)	Тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји.
Оцењивање за учење (формативно)	Посматрање, давање конструктивне повратне информације, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада, самоевалуација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе.

Како међу исходима има и оних који се односе на комуникацију, сарадњу, аргументовање, што доприноси развоју међупредметних компетенција, важно је да се и тај аспект ученичких активности прати и вреднује. Из тог разлога, сваки час и сваки садржај су прилика да се ученику да повратна информација и оцена. На пример, добро постављено питање заслужује поткрепљење оценом јер је свакако одраз неког знања, промишљања, радозналости. Ученике треба подстицати и оспособљавати да уз одговарајућу аргументацију сами процењују сопствени напредак у достизању исхода, као и напредак других ученика у одељењу. Тиме праћење и вредновање постају саставни део процеса учења.

БИОЛОГИЈА

Циљ учења Биологије је да ученик развије биолошку, општу научну и језичку писменост, способности, вештине и ставове корисне у свакодневном животу, да развије мотивацију за учење и интересовања за биологију као науку, уз примену концепта одрживог развоја, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину.

Разред	Први
Недељни фонд часова	2 часа
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ТЕМА и кључни појмови садржаја програма
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	НАУЧНА ТЕОРИЈА И МЕТОДОЛОГИЈА
– упореди научну хипотезу са научном теоријом;	Теорија спонтане генерације и експерименти који су довели до њеног напуштања и усвајања теорије биогенезе (Реди, Спаланцани, Пастер). Научна теорија и научна методологија.
– повеже хемијску структуру биолошки важних макромолекула са њиховим својствима;	БИОХЕМИЈСКО ЈЕДИНСТВО ЖИВОГ СВЕТА И ОСНОВНЕ ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА
– закључује о биохемијском јединству живота и заједничком пореклу живих бића на основу њихових заједничких особина;	Хемијски састав живих бића. Значај воде за одвијање животних функција. Структура и функција биомолекула: угљени хидрати, липиди, протеини и нуклеинске киселине. Особине које произлазе из хелијске организације органске материје: метаболизам, надражљивост, покретљивост, хомеостаза, репродукција и еволуција.
– упореди прокариотску и еукариотску	БИОЛОГИЈА ЋЕЛИЈЕ
– ћелију на основу биохемијских,	Теорија ендосимбиозе. Разлике и сличности између прокариотске и еукариотске ћелије. Органеле у функцији хелијског метаболизма и АТФ. Фотоаутотрофија и хетеротрофија. Ћелијско дисање. Репликација ДНК као предуслов деобе сваке ћелије. Ћелијска деоба код прокариота и еукариота. Ћелијски циклус код еукариотских ћелија. Појава вишећелијности и улога митозе у повећању броја ћелија (растењу) и обнављању вишећелијских организама. Мејотичке деобе: значај мејозе као извора генетичке варијабилности организама.
– анатомских и морфолошких	ОСНОВИ ГЕНЕТИКЕ
– карактеристика;	Особина и варијанта особине. Наследни фактор и ген. Менделова (партикуларна) теорија наслеђивања. Алел и генотип. Фенотип – генетички и средински узроци варијабилности особина. Хромозомска теорија наслеђивања и хромозомске мутације. Примери наследних образаца код особина човека.
– доведе у везу утицај чинилаца из спољашње и унутрашње средине са динамиком хелијских процеса	
– повеже разлике у грађи ћелије и организацији генетичког материјала са разликама у репродукцији прокариотске и еукариотске ћелије;	
– тумачи шеме хелијског циклуса и деоба еукариотских ћелија у контексту раста, развића и размножавања;	
– повеже Менделова правила наслеђивања са карактеристикама мејотичке поделе хромозома, посебно на примерима генетике човека;	
– тумачи филогенетске односе живог света на Земљи ослањајући се на модел „дрво живота”;	
– повеже деловање природне селекције са настанком нових врста на примеру људске врсте;	
– илуструје примерима утицај срединских, генетичких и културних чинилаца на еволуцију људи;	
– доведе у везу промене начина живота људи током историје са динамиком људске популације данас и принципима одрживог развоја;	

- повеќе глобалне последице нарушавања животне средине са међусобним утицајима екосистема преко биогеохемијских циклуса;
- повеќе сопствене образце понашања са одрживим коришћењем природних ресурса и могућом улогом у нарушавању биодиверзитета;
- учествује у заштити природе и биодиверзитета контролисаним коришћењем ресурса и правилним одлагањем отпада;
- идентификује фазе развића човека на слици или моделу;
- анализира функционалну повезаност органских система човека и њен значај за одржавање хомеостазе;
- дискутује о важности одговорног односа према свом и здрављу других особа.

ПРИНЦИПИ САВРЕМЕНЕ КЛАСИФИКАЦИЈЕ И ФИЛОГЕНИЈА

Основне поставке Дарвинове теорије еволуције, концепт порекла од заједничког претка и филогенија. Главне систематске категорије (врста, род, фамилија, ред, класа, тип, царство, домен). Примена модела „Дрво живота“, у реконструкцији филогеније највиших систематских категорија.

ЕВОЛУЦИЈА ЉУДСКЕ ВРСТЕ

Специјација и биолошки концепт врсте. Премачке и изведене особине Примата. Адаптације Примата на живот у крошњи дрвећа и сложеним друштвеним заједницама. Филогенија Примата и Хоминоида. Фосили аустралопитецина и рода Хомо. Фосилне врсте људи. Еволуција величине лобање и мозга код бипедалних хоминина и у роду Хомо.

ДИНАМИКА ЉУДСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

Популациона динамика и параметри раста популације. Динамика хумане популације кроз историју. Начини нарушавања животне средине и угрожавања биодиверзитета. Концепт и принципи одрживог развоја.

ОРГАНИЗАЦИЈА ТЕЛА И ФИЗОЛОГИЈА ЧОВЕКА

Регулација активности гена и ћелијска специјализација у развојном процесу. Организација људског тела током развића. Гаметогенеза и оплођење. Фазе развића до неонаталног периода. Интеграциони органски системи (циркулаторни, имунски, нервни, ендокрини и полни). Органски системи чија је улога у кретању (мишићни, скелетни). Органски системи чија је улога размена материје са спољашњом средином (респираторни, дигестивни, екскреторни). Болести човека везане за дисфункцију органских система изазваних начином живота. Заразне болести и превенција.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм Биологије приступа изучавању живих бића са филогенетског аспекта и оријентисан је на достизање образовних исхода. Достизање исхода води развоју свих кључних и општих међупредметних компетенција као што су дигитална компетенција, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, комуникација, предузимљивост, сарадња, компетенција за целоживотно учење, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини и одговорно учешће у демократском друштву. Исходи представљају описе интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности ученика и груписани су у осам наставних тема: *научна теорија и методологија; биохемијско јединство живог света и основне особине живих бића; биологија ћелије; основи генетике; принципи савремене класификације и филогенија; еволуција људске врсте; динамика људске популације и одрживи развој; организација тела и физиологија човека.*

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Улога наставника је да контекстуализује дати програм према потребама конкретне одељења имајући у виду: састав одељења и карактеристике ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре креира свој годишњи-глобални план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Потребно је да наставник за сваку наставну јединицу, у фази планирања и писања припреме за час, у односу на одабрани исход, дефинише исходе специфичне за дату наставну јединицу. При планирању треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена и више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно имати у виду да је уџбеник наставно средство и да он не одређује садржаје предмета. Зато је потребно садржајима датим у уџбенику приступити селективно и у односу на предвиђене исходе које треба достићи. Поред уџбеника, као једног од извора знања, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално и у сарадњи са колегама због успостављања корелација међу предметима.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У остваривању наставе потребно је подстицати радозналост, аргументовање, креативност, рефлексивност, истрајност, одговор-

ност, аутономно мишљење, сарадњу, једнакост међу половима. Препоручује се максимално коришћење ИКТ решења јер се могу превазићи материјална, просторна и друга ограничења (платформе за групни рад нпр. Pworks, платформа Moodle, сарадња у „облаку“, као Гугл, Офис 365...; за јавне презентације могу се користити веб решења нпр. креирање сајтова, блогова – Weebly, Wordpress...; рачунарске симулације као нпр. <https://phet.colorado.edu/sr/> и апликације за андроид уређаје; домаћи и међународни сајтови и портали, нпр. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-labproject.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu и други).

У активностима за достизање исхода ученик ће бити у стању да *упореди научну хипотезу са научном теоријом*, важно је да ученици разумеју да биолошка писменост постаје предуслов опстанка човека као појединца и човечанства у целини, како би закључке о важним питањима доносили искључиво на основу доказа и аргумената (нпр. проблеми исцрпљивања ресурса, неодржива/одржива производња хране, употреба и злоупотреба биотехнологије и власништво над њом, здраве и нездраве животне навике, заштита здравља вакцинацијом итд.). Развој ставова који проистичу из приступа биологији као науци омогућиће ученицима да праве разлику између научних и ненаучних теорија и препознају ситуације када су биолошке чињенице селективно употребљене ради постизања ненаучних циљева, што може имати етичке, друштвене, економске и политичке последице.

У циљу разумевања разлике између научних теорија и свих осталих објашњења природних појава и процеса, ученици би требало да разумеју да свака научна теорија, или модел, важи у датом тренутку и да је подложна ревизији. У науци, уколико се захваљујући сталном увећавању знања и напретку технологије дође до нових сазнања и чињеница које теорија не може да објасни, чак и у случајевима када је теорија у прошлости давала задовољавајућа објашњења и била у складу са тада доступним подацима, она се мења, тј. замењује новом теоријом која је боље објашњење. Препорука је да се ова начела приближе ученицима у комбинацији објашњења на уопштеном нивоу и на конкретним примерима, као што је смена теорије спонтане генерације теоријом биогенезе. У том контексту треба детаљно обрадити ток расправе заступника обе теорије и експерименте Редија, Спалацанија и Пастера, а погодан и доступан материјал на интернету је прва епизода ВВС серијала „The Cell“ („The Hidden Kingdom“).

Кроз активности за достизање исхода ученик ће бити у стању да *повеже хемијску структуру биолошки важних макромолекула са њиховим својствима и закључује о биохемијском јединству живота и заједничком пореклу живих бића на основу њихових заједничких особина*, ученици би требало да разумеју зашто је баш вода супстрат за одигравање животних процеса, а не нека друга супстанца. Односно, требало би да разумеју како из структурних особености молекула воде, произилазе њене биолошке функције.

Илустрације структуре молекула воде и њених својстава су свима доступне на интернету у облику видео клипова и кратких филмова (youtube), због чега је могуће да наставник води и надгледа процес учења код ученика који би сами прикупљали и приказивали занимљиве појаве у вези структуре и својстава воде.

У реализацији теме требало би подстицати ученике да примењују знања која су стекли на настави хемије, а тежиште треба да буде на чињеници да је сва специфичност материје која чини живи свет директна последица специфичних структурних својстава угљениковог атома која га чине способним да гради велики број разноврсних великих молекула, тзв. органске (биолошке) молекуле. Требало би обрадити хемијски састав ћелије на елементарном нивоу: микро и макроелементе. Присуство биомакромолекула у приближно истим пропорцијама у свим ћелијама, биохемијско јединство живог света, ученици треба да повежу, како са основним својствима која произлазе из ћелијске организације органске материје (метаболизам, хомеостаза, надражљивост, покретљивост, репродукција, еволуција), тако и са заједничким пореклом свих живих бића на Земљи.

Основне улоге липида и угљених хидрата треба истаћи уз показивање илустрација њихове грађе (нпр. липиди су погодни за изградњу мембрана зато што су, због своје хемијске структуре, нерастворљиви у води; угљени хидрати, који настају од угљен-диоксида и воде и на њих се и разлажу, су својом хемијском структуром погодни за магационирање и ослобађање хемијске енергије када је потребна за хемијске реакције, тј. метаболизам свих ћелија). Појмове мономер и полимер треба увести у контексту чињенице да су сва жива бића грађена од истих градивних блокова (мономера) који се комбинују у полимере на различите начине, а при том се могу користити анимације, илустрације, лево коцкице и слично. Све полимере, протеине, РНК и ДНК, треба приказати као чешаљ са окосницом из које штрче зупци (бочне групе аминокиселина, односно, азотне базе). Обиље илустрација и анимација доступних на интернету може да се употреби за вођено учење о директној вези између величине, еластичности и специфичности протеина, које проистичу из њихове примарне структуре и спонтане просторне организације, и њихових улога у ћелији. Структура различитих РНК из које проистиче њихова способност да декодирају/кодирају примарну структуру себи сличних молекула – ДНК, и од себе различитих молекула – протеина, може се илустровати принципом комплементарности азотних база у два ланца нуклеотида, било РНК-РНК или РНК-ДНК. Комплементарност нуклеотида треба да се представи као просторно уклапање А са У (Т) и Г са Ц које обезбеђује стабилност, тј. паралелност, окосница током везивања ланаца преко слабих водоничних веза између база. Илустрације структуре и анимације процеса у којима учествују различити РНК молекули у синтези протеина су доступне на интернету, тако да и о структури и функцији РНК ученици могу да сазнају кроз процес вођеног, релативно самосталног учења. Такође, просторна структура ДНК, репликација и транскрипција ДНК, као и транслација информације о структури протеина (наследна информација), могу се обрадити коришћењем доступних илустрација, модела и анимација на интернету. Појам мутација требало би увести као могућу грешку током репликације ДНК која се понекад испољава као информација о промењеној структури протеина. Достизање исхода је могуће проверити тражењем објашњења чињенице да гени (дефинисани као делови ДНК молекула који кодирају РНК потребну за синтезу једног полипептида) могу да се селе из једног организма у други, техникама генетичког инжењерства, и да у другом организму учествују у производњи протеина оног организма из кога су узети. Такође, изузетно је важно метаболизам (процес у коме хетеротрофи од полимера другог организма разлагањем могу добити мономере за изградњу сопствених полимера) ставити у контекст постојања живих бића искључиво у оквиру животних заједница, тј. екосистема, у којима су повезани у ланце и мреже исхране.

У реализацији исхода ученик ће бити у стању да *упоређује прокариотску и еукариотску ћелију на основу биохемијских, анатомских и морфолошких карактеристика и доведе у везу утицај*

чинилаца из спољашње и унутрашње средине са динамиком ћелијских процеса, с обзиром да су се ученици у основној школи упознали са елементима грађе, потребно је више пажње посветити различитим структурама ћелија у контексту њихове функције и разноврсности која потиче од разлика у протеинима који се у ћелијама производе. Другим речима, потребно је повезати функције делова еукариотске ћелије са ћелијским метаболизмом и истаћи филогенетско порекло појединих делова ћелије, као што су митохондије и хлоропласти (теорија ендосимбиозе). Важно је да ученици разумеју да је појава органела са мембранама омогућила већу разноврсност протеина, и тиме већу разноврсност особина еукариотских ћелија која се огледа у разноврсности грађе, величина, облика, начина међусобног повезивања и сл.

У активностима за реализацију исхода ученик ће бити у стању да *повеже разлике у грађи ћелије и организацији генетичког материјала са разликама у репродукцији прокариотске и еукариотске ћелије*, важно је да ученици проуче организацију генетичког материјала у прокариотској и еукариотској ћелији: један прстенасти хромозом везан за ћелијску мембрану, односно, више штапићастих хромозома у једру. У том контексту, потребно је подсетити ученике на појмове у вези организације еукариотског генома: хроматин, хроматиде, хаплоидан и диплоидан број хромозома. Требало би да ученици разумеју да је биолошки смисао репродукције код свих ћелија исти (равномерна расподела репликоване ДНК), а да разлике у начину деобе прокариотских и еукариотских ћелија проистичу из разлика у њиховој грађи и организацији генетичког материјала.

У достизању исхода ученик ће бити у стању да *тумачи шеме ћелијског циклуса и ћелијских деоба еукариота у контексту раста/развића и размножавања*, важно је навести ученике на закључак да су својства еукариотских ћелија (да сигнале за деобу добијају споља, да после митотичке репродукције остају међусобно повезане и да сигналним молекулима утичу на испољавање одређених гена у другим ћелијама са истим геномом) омогућила настајак правих вишећелијских организама који расту и усложњавају се током процеса развића. Другим речима, нагласак треба да буде на томе да су молекуларно биолошки механизми (репликација, транскрипција, транслација и регулације активности гена) у основи одвијања свих животних процеса, не само у једноћелијским организмима, него су и у основи одвијања процеса развића и свих животних функција сложених вишећелијских организама.

Митозу би требало обрадити путем модела и анимација, а у функцији раста и регенерације ткива код вишећелијског организма. Мејозу би требало обрадити у функцији настанка хаплоидних ћелија (гамета, односно гаметофита) са нагласком на: рекомбинацијама, случајном распоређивању хомологих хромозома између ћелија и редукцији броја хромозома у мејози 1. Нарочито је важно истаћи да је мејоза у контексту праве вишећелијности (где постоје органи специјализовани за производњу хаплоидних ћелија) била предуслов за временску синхронизацију процеса репродукције са процесом размене генетичког материјала са другим јединкама, тј. потпу репродукцију. Ослањајући се на предзнања ученика из основне школе, треба их подстаћи да повежу додатну наследну варијабилност особина, која настаје због начина на који се хромозоми понашају током мејозе 1, са великом разноврсношћу вишећелијских царстава која је настала убрзаном еволуцијом у домену Еукарија.

У активностима за достизање исхода ученик ће бити у стању да *повеже Менделове законе наслеђивања са карактеристикама мејотичке поделе хромозома, посебно на примерима генетике човека*, треба повезати ученичка знања о ћелијским деобама и Менделова правила наслеђивања (правило раздвајања са одвајањем хомологих хромозома у мејози 1 и правило слободног комбиновања алела за различите особине са генским рекомбинацијама у мејози 1). На појмове: алел, генотип, фенотип, генски локус, хомозигот, хетерозигот, кариотип, кариограм (и геном ако претходно није уведен), који су уведени у основној школи, ученике треба подсетити у контексту примера и једноставних задатака за примену Менделових правила у анализи наслеђивања особина код људи.

Међу примерима и задацима треба да се употреби пример обрасца наслеђивања облика скалпа, обзиром да је рецесивна варијанта ове особине (раван скалп) чешћа. Тако би се појаснило да су доминантност и рецесивност појмови везани за интеракције између алела у генотипу, а не за учесталост варијанте особине у популацији. Путем интернета ученици могу самостално да истраже и онда презентују резултате претраге у вези најчешћих синдрома код човека који су последица промене у броју или структури хромозома (клиничка слика, учесталост, пренатална дијагностика).

У достизању исхода ученик ће бити у стању да тумачи *филогенетске односе и разноврсност живог света на Земљи ослањајући се на модел „Дрво живота”* Потребно је подсетити ученике да је први научник, који је на основу: заједничких својстава свих живих бића, сличности у развојним стадијумима сложених организама, географског распореда врста, фосилних налаза и чињенице да се особине наслеђују закључио да у једном спором природном процесу (еволуцији) локални услови у екосистемима (еколошке нише) временом из постојеће варијабилности унутар врста могу да обликују мноштво различитих животних форми почев од једног заједничког претка, био Чарлс Дарвин. Од како су у биолошкој науци прихваћени Дарвинови концепти заједничког порекла свих живих бића и специјације као начина настанка нових врста од постојећих у процесу еволуције, сличност спољашње и унутрашње грађе, или образаца развића, се разуме као последица сродности. Због тога се за сваку врсту у оквиру систематике покушава конструисати непрекидна предачко-потомачка линија – филогенетска линија, при чему се, као критеријум за повезивање и одвајање систематских категорија, користи њихова генетичка, а не морфолошка или анатомска сличност (која може, и често јесте, последица живота у сличним еколошким условима филогенетски удаљених група организама).

Другим речима, савремена систематика сав живи свет групише у домене, царства, филуме и ниже систематске категорије (домен Bacteria, домен Archaea и домен Eukarya – са групом организама под називом протиста, биљкама, гљивама и животињама) са идејом да се прикаже порекло и еволуција свих главних група живих бића.

Активности у достизању исхода ученик ће бити у стању да *повеже деловање природне селекције са настанком нових врста и илуструје примерима утицај срединских, генетичких и културних чинилаца на еволуцију људи* повезано је са појмовима специјација и биолошки концепт врсте. Специјацију треба представити ученицима као кључни догађај у настанку биодиверзитета, при чему је важно на примеру објаснити заједнички ефекат адаптивне еволуције различитих особина унутар различитих станишта и смањења протока гена између њих на настанак механизма репродуктивне изолације (презиготних и постзиготних). Изузетно је важно да се пример настанка људске врсте илуструје богатством фосилних налаза на местима на којима су бипедални преци људи живели. Као добра илустрација може да послужи кратак јутјуб видео „Seven Million Years of Human Evolution”.

Ученике би требало упознати са налазима који показују да је преко 98% структуре ДНК код шимпанзи и људи исто. Било би добро да ученици дођу до закључка да се већина генских промена, укупног обима мањег од 2%, морала налазити у геномским доменима који утичу на развиће промењених скелетних особина које подржавају усправни ход, те да изузетно мали број мутација објашњавају генетички аспект еволуције лобање и мозга (нпр. мутација која је утицала на регулацију броја хелијских деоба током развића мозга).

Веома је важно повезати ефекат ове мутације и са развојним и са еволуционим срединским контекстом, ван којих она не би имала никакав ефекат (мутација не би имала ефекат на развиће већег мозга да исхрана предака није била богата омега 3 и омега 6 киселинама, које чине око 60% масе мозга). Исто тако, много већа запремина мозга, специјализација појединих делова за говор и, у вези са тим, огромна интелигенција, не би еволуирали да нису пружали адаптивну предност (предност у преживљавању и репродукцији) јединкама код којих су се развиле. Окружење у коме су

се путем природне и сексуалне селекције могле фаворизовати језичка способност и висока интелигенција, је живот у великим друштвеним заједницама. Добра илустрација ове чињенице налази се у оквиру девете епизоде ВВС серијала „Life of Mammals” („Social climbers”).

У достизању исхода ученик ће бити у стању да *доведе у везу промене начина живота људи током историје са динамиком људске популације и одрживим развојем, повеже сопствене обрасце понашања са одрживим коришћењем природних ресурса и могућом улогом у нарушавању биодиверзитета и учествује у заштити природе и биодиверзитета контролисаним коришћењем ресурса и правилним одлагањем отпада*, требало би почети подсећањем ученика на основне еколошке појмове и концепте. Затим, би требало обрадити: узроке пораста бројности људске популације у претходних 200 година у контексту индустријске револуције, побољшања квалитета живота и повећања животног века; однос наталитета и морталитета у развијеним земљама и земљама у развоју кроз бројчане податке (табеле) и графиконе; демографски транзициони модел; популационе пирамиде у растућим и опадајућим популацијама. Анализом демографског транзиционог модела требало би обрадити карактеристике свих фаза у историји људске цивилизације, кроз однос три демографска параметра – наталитета, морталитета и стопе раста популације. Посебну пажњу треба поклонити повезивању високе стопе морталитета у првој фази са честим пандемијама и њиховим узроцима (лоши животни услови, контаминирана вода и храна и непознавање здравствених мера), односно, повезивању пада стопе морталитета у каснијим фазама са порастом богатства и развојем модерне медицине.

Развој пољопривреде, занатства, трговине и транспорта требало би повезати са утицајем на животну средину (крчење шума, исушивање мочвара и други видови уништавања станишта, претерана испаша, ерозија и дезертификација, наводњавање, грађење брана, салинизација, преношење биљака на друге континенте и замена природних биљних заједница монокултурама).

Посебну пажњу би требало посветити феномену тзв. „великог убрзавања”, (енгл. „The Great Acceleration”, може се употребити као појам за претрагу). При томе треба подстаћи ученике да уоче тренд све већег убрзавања утицаја животног стила људи у различитим људским заједницама на природне екосистеме и животну средину, које је нарочито уочљиво од доба Великих открића, па потом индустријализације током 19. и 20. века. Нагласак треба ставити на изразито убрзавање свих компоненти, како технолошко-економског развоја, тако и притисака на животну средину и природне екосистеме, које се дешава током последњих 70 година.

Активности за достизање исхода ученик ће бити у стању да *повеже глобалне последице нарушавања животне средине са међусобним утицајима екосистема преко биогеохемијских циклуса*, треба да се усмере на објашњавање и дискусију бар неких од актуелних проблема у вези са борбом за заштиту животне средине. Могуће теме би биле утицај емисије угљен диоксида сагоревањем фосилних горива на глобално загревање, утицај крчења великих делова тропских кишних шума на подручјима Амазона и других на глобално кружење воде, ерозију земљишта и, с тим у вези, угрожавање диверзитета организама (подземних гљива и бактерија) који учествују у кружењу азота, фосфора и других важних елемената за продукцију биомасе, итд. Примери су бројни и кад су у питању водени екосистеми (нпр., избеливање коралних гребена у вези са већом концентрацијом угљен диоксида у атмосфери и води која доводи до закишељавања океана и пратећих последица).

За достизање свих исхода ове области је важно подстицати ученике на дискутовање и дебату на тему да ли је тренутни развој одржив и праведан, или штети и угрожава начин живота будућих генерација људи. У том контексту ученике треба темељно упознати са концептом одрживог развоја.

У достизању исхода ученик ће бити у стању да *идентификује фазе развића човека на слици или моделу* изузетно је важно да се процес развића човека предочи ученицима као каскада догађаја у којој се растући број хелија диференцира, организује и специјализује за обављање само дела физиолошких процеса неопходних

за преживљавање/репродукцију сваке ћелије понаособ и тела као целине. Укратко би требало обрaдити пренатално и постнатално развиће човека: сперматогенеза; овогенеза; оплођење; рани ступњеви ембриогенезе (браздање зигота, бластулација, имплантација, гаструлација); органогенеза, рађање; неонатални период. Препорука је да ученици користе моделе или схеме за препознавање стадијума моруле, бластуле и гастрале, и да, на основу конвенционалног бојења клиничних листова, умеју да препознају ембрионално порекло појединих органа и органских система.

У достизању исхода ученик ће бити у стању да анализира функционалну повезаност органских система човека и њен значај за одржавање хомеостазе, требало би се ослонити на раније стечена знања и највише пажње, на одговарајућим примерима, посветити органским системима који повезују, интегришу и регулишу парцијалне функције других система (циркулаторном, нервном, ендокрином и полном). Такође, требало би подстицати ученичку дискусију на тему поремећаја рада органских система изазваних штетним навикама које се понекад развијају у доба адолесценције повезано са стресом (нпр. конзумирање дрога, алкохола, неадекватна исхрана, спортски додаци, поремећаји дневно-ноћног ритма итд.).

Активности ученика би требало посебно усмерити на проучавање имунског система, тј. начина на које људско тело успева да, упркос сталном присуству изазивача заразних болести у његовој околини, остане здраво. Требало би обрaдити три линије одбране од патогена: 1) баријере продору патогена (кожа, слузокожа, мукус, хлороводонична киселина у желуцу, симбиотске бактерије, тзв. микробиом), 2) неспецифичну одбрану (инфламација, гранулоцити, лимфоцити природне убице, интерферон, комплементарни протеини, повишена температура) и 3) специфичну одбрану или трајни имуни одговор на стране изазиваче болести и ширење канцерозних ћелија (коштана срж, тимус, слезина, лимфоток, Т и Б лимфоцити).

У том смислу потребно је да ученици разликују примарни од секундарног одговора на напад истим патогеном или канцерозном ћелијом. Односно, да знају како се препознају патогени и канцерозне ћелије у интеракцији неспецифичних и специфичних леукоцита у лимфним жлездама, како се активирају лимфоцити за њихово уништење (примарни одговор) и да се део активираних лимфоцита дистрибуира у све лимфне жлезде после успешно савладаног напада, да „памте” нападача и брзо реагују у поновљеном сусрету (секундарни одговор).

У достизању исхода ученик ће бити у стању да дискутује о важности одговорног односа према свом и здрављу других особа требало би обрaдити заразне болести и поремећаје у оквиру одговарајућег система органа. У одабиру заразних болести требало би се руководити учесталошћу и опасностима у контексту постојања/непостојања вакцина против ње, као нпр: грип, SARS-CoV-2, хепатитис, АИДС, паразитска обољења (нпр. говеђа/свињска пантљичара) и слично. Ученици треба да дискутују на тему значаја одговорног понашања у очувању сопственог здравља и здравља других људи у њиховом окружењу. У овом контексту је значајно упознати ученике са чињеницом да постоје здравствена стања за која не постоје вакцине, али и случајеви у којима људи због других здравствених проблема не могу да се вакцинишу иако постоји вакцина, те да је вакцинација здравих особа начин да се заштите од болести не само оне саме, већ и друге осетљиве особе у њиховој заједници.

Након упознавања са свим интегративним органским системима, ученици би требало да разумеју важност хигијене и неге коже и слузокоже, очувања микробиома, важност вакцинације за заштиту сопственог и здравља других, правилно третирају повишену температуру, заштите се од стреса, болести зависности, нежељене трудноће и полно преносивих болести, разумеју значај спавања за здравље, као и значај дојења за здравље детета. Додатне информације се могу добити на: <https://www.scienceinschool.org/sr/content/evolucija-na-delu-patogeni>, <https://www.scienceinschool.org/content/manipulating-gut-microbiome-potential-poo>, <https://www.scienceinschool.org/sr/content/safari-u-va%C5%A1im-ustima-mikrobiolo%C5%A1ka-d%C5%BEungla>.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави оријентисаној ка достизању исхода прате се и вреднују процес наставе и учења, постигнућа ученика (продукти учења) и сопствени рад. Наставник треба континуирано да прати напредак ученика, који се огледа у начину на који ученици партиципирају, како прикупљају податке, како аргументују, евалуирају, документују итд. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое исхода и начине оцењивања,

Ниво исхода	Одговарајући начин оцењивања
Памћење (навести, препознати, идентификовати...)	Објективни тестови са допуњавањем кратких одговора, задаци са означавањем, задаци вишеструког избора, спаировање појмова
Разумевање (навести пример, упоредити, објаснити, препричати...)	Дискусија на часу, мапе појмова, проблемски задаци, есеји
Примена (употребити, спровести, демонстрирати...)	Лабораторијске вежбе, проблемски задаци, симулације
Анализирање (систематизовати, приписати, разликовати...)	Дебате, истраживачки радови, есеји, студије случаја, решавање проблема
Евалуирање (проценити, критиковати, проверити...)	Дневници рада ученика, студије случаја, критички прикази, проблемски задаци
Креирање (поставити хипотезу, конструисати, планирати...)	Експерименти, истраживачки пројекти

као и оцењивање са његовом сврхом:

Сврха оцењивања	Могућа средства оцењивања
Оцењивање научног (сумативно)	Тестови, писмене вежбе, извештаји, усмено испитивање, есеји
Оцењивање за учење (формативно)	Посматрање, контролне вежбе, дијагностички тестови, дневници рада ученика, самоевалација, вршњачко оцењивање, практичне вежбе

За сумативно оцењивање разумевања и вештина научног истраживања ученици би требало да решавају задатке који садрже неке аспекте истраживачког рада, да садрже новине тако да ученици могу да примене стечена знања и вештине, а не само да се присете информација и процедура које су запамтили, да садрже захтеве за предвиђањем, планирањем, реализацијом неког истраживања и интерпретацијом задатих података. У вредновању научног, поред усменог испитивања, најчешће се користе тестови знања. На интернету, коришћењем кључних речи outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical), могу се наћи различити инструменти за оцењивање и праћење.

У формативном вредновању наставник би требало да промовише групни дијалог, користи питања да би генерисао податке из ђачких идеја, али и да помогне развој ђачких идеја, даје ученицима повратне информације, а повратне информације добијене од ученика користи да прилагоди подучавање, охрабрује ученике да оцењују квалитет свог рада, а избор инструмента за формативно вредновање зависи од врсте активности која се вреднује. Када је у питању нпр. практичан рад (тимски рад, пројектна настава, теренска настава и слично) може се применити чек листа у којој су приказани нивои постигнућа ученика са показатељима испуњености, а наставник треба да означи показатељ који одговара понашању ученика. У процесу оцењивања добро је користити портфолио (збирка докумената и евиденција о процесу и продукцији рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематско праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији и поузданији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Ако наставник са ученицима договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, а који су у складу са Правилником о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент

за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно требало би унапредити.

Циљ учења предмета Рачунарство и информатика је стицање знања, овладавање вештинама и формирање вредносних ставова који доприносе развоју информатичке писмености неопходне за даље школовање, живот и рад у савременом друштву, развијање критичког мишљења и способности ефективног коришћења технологије на рационалан, етичан и безбедан начин.

Разред **Први**
Годишњи фонд часова **70 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – објасни улогу ИКТ у свакодневном животу; – користи савремене технологије на одговоран и безбедан начин; – илуструје на примерима основне појмове информатике и рачунарства (појам информација и податак); – наведе основне области информатике и рачунарства; – опише најважније догађаје у развоју ИКТ; – направи паралелу између развоја људског друштва и развоја информационо-комуникационих технологија; – безбедно користи дигиталне уређаје; – разликује и користи сервисе Интернета; – приступа Интернету, самостално претражује, проналази информације у дигиталном окружењу и преузима их на свој уређај; – класификује информације са интернета и процењује њихов квалитет и поузданост; – спроводи поступке за заштиту личних података и приватности на Интернету; – познаје карактеристике различитих бројевних система; – преводи број из једног у други бројевни систем; – изводи основне рачунске операције у различитим бројевним системима; – користи јединице за мерење количине података; – објасни начин дигиталног записа података и бинарног записа природних бројева; – уочава разлику између хардвера и софтвера; – наводи основне карактеристике компонената дигиталног уређаја и њихову улогу; – разликује системски од апликативног софтвера; – објасни шта је оперативни систем и која је његова улога; – познаје основне типове апликативног софтвера; – разликује појмове и типове лиценци софтвера и садржаја који се деле; – разликује основе елементе графичког корисничког интерфејса; – прилагоди радно окружење кроз основна подешавања; – инсталира и деинсталира корисничке програме; – сачува, модификује и организује податке; – разликује најчешће коришћене типове датотека; – подеси радно окружење текст процесора; – промени језик тастатуре; – примени правила слепог куцања; – врши премештање садржаја између више отворених докумената; – ефикасно и тачно уноси и уређује неформатиран текст; – примењује основне елементе форматирања и структурирања текста; – уређује на елементарном нивоу текст применом нотација за обележавања; – постави напредне текстуалне и нетекстуалне елементе у креирани документ; – познаје основне параметре стилизовања текста на нивоу карактера, параграфа и страница; – користи и креира именоване стилове и модификује их; – користи елементе у тексту који се аутоматски ажурирају; – структурира текст и аутоматски генерише садржај; – познаје структуру, правила и формат која се примењују у форматирању докумената; – припрема документ за штампу и одштампа га; – уређује и приказује слајд презентације; – примењује правила за израду добре презентације; – уређује дизајн позадине и „мастер“, слајда у презентацији; – додаје елементе анимације и интерактивности у презентацију; – користи функционалности намењене сарадничком раду; – припрема документ за штампу и одштампа га. 	<p style="text-align: center;">ОСНОВИ ИНФОРМАТИКЕ</p>	<p>Информације и информатика. Кодирање информација помоћу бинарног бројевног система. Презентација различитих врста информација (текстуалних, графичких и аудио). Кодирање знакова, кодне схеме. Јединице за мерење количине информација. Развој информациононих технологија (прикупљање, чување, обрада, приказ и пренос података). Значај и примена рачунара. Карактеристике информационог друштва. Утицај рачунара на здравље.</p>
	<p style="text-align: center;">АРХИТЕКТУРА РАЧУНАРСКОГ СИСТЕМА И НАЧИНИ ПРЕДСТАВЉАЊА ПОДАТАКА НА РАЧУНАРУ</p>	<p>Структура и принципи рада рачунара. Врсте рачунарске меморије. Процесор. Матична плоча. Магистрала. Улазно-излазни уређаји. Утицај компонената на перформансе рачунара.</p>
	<p style="text-align: center;">РАЧУНАРСКИ СОФТВЕР</p>	<p>Оперативни систем. Системски софтвер. Апликативни софтвер. Верзије и модификације програма. Дистрибуција програмских производа (комерцијална, дељена (енгл. <i>shareware</i>), јавно доступна (енгл. <i>freeware</i>), пробна (енгл. <i>trial</i>)). Заштита права интелектуалне својине.</p>
	<p style="text-align: center;">ОСНОВЕ РАДА У ОПЕРАТИВНОМ СИСТЕМУ СА ГРАФИЧКИМ ИНТЕРФЕЈСОМ</p>	<p>Основни елементи графичког интерфејса оперативног система (радна површина, прозор, икона, дугме, панел, мени, каталог). Покретање програма. Датотека (атрибути датотеке, путања датотеке, назив датотеке групе) и основне операције датотека. Каталог. Архивирање датотека и алати за архивирање датотека. Основна подешавања оперативног система: – подешавање датума и времена; – радна површина (позадина, чувар екрана; – резолуција екрана), регионална подешавања; – промена корисничких налога. Инсталирање корисничких програма. Деинсталирање програма. Инсталирање периферних управљачких програма. Мултимедијалне могућности оперативног система. Средства и методе рачунарске и информационе заштите.</p>
	<p style="text-align: center;">РАД СА ПРОГРАМИМА ЗА ОБРАДУ ТЕКСТА</p>	<p>Оперативно окружење програма за обраду текста. Једноставнија подешавања радног окружења. Правила слепог куцања. Подешавање и промена језика тастатуре („слова,,). Операције са документима (креирање, отварање, премештање из једног отвореног документа у други, чување, затварање). Уређивање текста. Коришћење симбола за форматирање. Премештање садржаја између више отворених докумената. Уметање у текст: посебни симболи, датуми и време, слике, текстуални ефекти. Проналажење и замена датог текста. Уметање и позиционирање објеката који нису текст. Убацивање табеле у текст. Форматирање текста (страница, ред, маргине, проред). Корекција грешке. Нумерисање страница. Израда стилова. Коришћење готових шаблона и стварање сопствених шаблона. Писање математичких формула. Стварање садржаја и индекса појмова. Штампање докумената.</p>

	УВОД У МРЕЖНЕ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	Појам рачунарске мреже. Рачунари – сервери и рачунари – клијенти. Глобална мрежа (Интернет). Интернет провајдери и њихове мреже. Технологије приступа Интернету.
	ИНТЕРНЕТ – ИНТЕРНЕТ СЕРВИСИ	Сервиси Интернета: World Wide Web, FTP, електронска пошта, веб-форуми. Веб-читачи. Претраживачи, претраживање и коришћење информација са Интернета. Интернет мапе. Виртуелни телефон. Друштвене мреже и њихово коришћење. Електронска трговина, електронско пословање и банкарство. Електронски подржано учење. Право и етика на Интернету.
	РАД СА ПРОГРАМИМА ЗА ИЗРАДУ СЛАЈД ПРЕЗЕНТАЦИЈА	Презентације и њихова примена. Основне етапе при развоју слајд-презентације. Правила дизајна презентације. Радно окружење програма за израду слајд-презентација. Подешавања радног окружења. Креирање фото-албум презентације. Типови „погледа“, на презентацију. Основне операције са слајдом. Додавање и форматирање текстуалних објеката. Додавање нетекстуалних објеката (графички, звучни, видео, ...). Анимација објеката слајда. Анимација прелаза између слајдова. Дизајн позадине и „мастер“, слајда. Интерактивна презентација (хипервезе, акциона дугмад). Подешавање параметара приказа презентације. Штампање презентације.

Кључне речи: дигитални уређаји (ИКТ уређаји), информатика, информација, информационо-комуникационе технологије (ИКТ), податак, рачунарство, текст процесор, програм за израду презентација, слајд, интернет технологије, мрежне информационе технологије, друштвене мреже.

Назив предмета	Рачунарство и информатика
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – разликује основне елементе табеле; – разликује типове података; – унесе и мења податке у табеле; – манипулише елементима табеле; – користи формуле за израчунавање статистика; – користи апсолутно и релативно адресирање; – врши основно форматирање табеле; – сортира и филтрира податке по задатом критеријуму; – примењује условно форматирање; – представи визуелно податке на одговарајући начин; – форматира табеле и одштапа их; – објасни принципе растерске и векторске графике и модела приказа боја; – креира растерску слику у изабраном програму; – обради и оптимизује фотографије; – оптимизује креирану слику за приказ на различитим медијима; – запамти слику у различитим форматима. – промени димензије фотографије; – селекује део слике и уради фотомонтажу; – користи маске и лејере; – користи уметнички и параграфски текст у слици; – примени одговарајуће филтере; – креира векторску слику у изабраном програму користећи научене алате за цртање и изврши манипулацију објектима, бојом и текстом; – користи алате за уређивање и трансформацију цртежа; – оптимизује креиран цртеж за приказ на различитим медијима; – одабере одговарајући формат записа цртежа; – разликује основне звучне формате; – разликује основне видео формате; – увезе видео запис са камере; – аплоудује видео на веб; – користи различите програме за звучне и видео записе; – врши конверзију видео записа у звучни. 	<p>ПРОГРАМИ ЗА ТАБЕЛАРНА ИЗРАЧУНАВАЊА</p>	<p>Основни појмови (прикупљање података, њихово табеларно и графичко приказивање на разне начине, као и читање и тумачење таквих приказа). Основни појмови о програмима за рад са табелама (структура документа, формати датотека). Подешавање радног окружења (палете алатки, пречице, лејир, поглед, зум) додавање, брисање, премештање и преименовање радних листова. Уношење различитих типова података у табелу (појединачни садржаји ћелија и аутоматске попуње). Подешавање димензија, премештање, фиксирање и сакривање редова и колона. Примена основних аритметичких операција и уграђених функција за креирање формула. Форматирање ћелија (број децималних места, датум, валута, проценат, поравнање, прелом, оријентација, спајање ћелија, фонт, боја садржаја и позадине, стил и боја рама ћелије). Копирање формула, релативно и апсолутно референцирање ћелија. Сортирање и филтрирање. Условно форматирање табела. Намена различитих типова графикана, приказивање података из табеле помоћу графикана. Припрема документа за штампање.</p>
	РАЧУНАРСКА ГРАФИКА- РАСТЕРСКА	<p>Карактеристике рачунарске графике (пиксел, резолуција, RGB и CMYK модели приказа боја, растерска и векторска графика).</p> <p>Рад у програму за растерску графику. Промена димензија фотографије. Оптимизација фотографије. Едитовање фотографије. Алати за селекцију. Фотомонтажа. Рад са лејерима. Рад са маскама. Коришћење текста. Уметнички текст. Параграфски текст. Примена филтера.</p>

	РАЧУНАРСКА ГРАФИКА – ВЕКТОРСКА	<p>Рад у програму за векторску графику. Коришћење основних графичких елемената (линија, дуж, крива линија, спирала, табела, полар GRID). Коришћење основних графичких елемената (облици –елипса, правоугаоник, полигон, заобљени квадрат, звезда). Боја позадине, боја, дебљина и врста линије, боја испуне, бојење градијентом). Рад са облицима (додавање, уједињење, исецање...).</p> <p>Алати за цртање (четкица, оловка). Коришћење пера. Текст у цртежу (уметнички, параграфски).</p>
	МУЛТИМЕДИЈА	<p>Начини представљања звука у рачунару. Основни аудио формати (ВАВ, МПЗ, МИДИ, ...).</p> <p>Програми за репродукцију звука. Пример програма за снимање звука.</p> <p>Начини презентације видео записа на рачунару. Основни видео формати. Програми за репродукцију видео записа. Увођење видео записа са дигиталне камере. Пример програма за обраду видео записа (комбинација слике, видео и звука). Отпремање видео записе на веб.</p>

Кључне речи: програм за табеларне прорачуне, рачунарска графика, растерска графика, векторска графика, мултимедија.

Назив предмета **Рачунарство и информатика**
Разред **Трећи**
Годишњи фонд часова **35 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – унесе и едитује кореографију; – врши основне манипулације са кореографијом; – мења постојеће кореографије; – манипулише са покретима тела у оквиру кореографије; – манипулише са бројем фрејмова у оквиру анимације; – измени музику или користи метроном; – одштампана кореографију или је конвертује у одговарајући видео формат; – разликује формате звучног записа и прави поделу на компримоване и некомпримоване; – врши основне манипулације над звучним записом; – врши конверзију између различитих формата звучних записа. 	УНОШЕЊЕ И ЕДИТОВАЊЕ КОРАКА КОРЕОГРАФИЈЕ	<p>Упознавање програма (DanceForms) и подешавање радне површине.</p> <p>Избор позадине и замена позадине.</p> <p>Избор играча и коришћење различитих опција играча (врсте балета или игре, врста графичких решења за играче).</p> <p>Коришћење и измена библиотеке постојећих кореографија.</p> <p>Избор играча и одређивање броја фрејмова, по минути.</p> <p>Анимација играча, едитовање и унос нових корака кореографије.</p> <p>Унос и измена музике за кореографију.</p> <p>Коришћење метронома, и одређивње броја битова по секунди.</p> <p>Штампање кореографије или конвертовање у одговарајући видео формат.</p>
	ЕДИТОВАЊЕ ЗВУКА	<p>Физичке карактеристике звука.</p> <p>Појам дигитализације звука.</p> <p>Процес производње звука код музичких картица.</p> <p>Звук музичких синтисајзера – MIDI запис (*.mid, *.kar, итд.).</p> <p>Формати за чување звучних записа у рачунарима.</p> <p>MIDI формат и MIDI језик.</p> <p>Разлика између wav и MIDI формата.</p> <p>Конверзија између различитих формата звучних записа.</p> <p>Дигитална обрада звука.</p> <p>Едитовање звука.</p> <p>Миксовање звука.</p> <p>Аудио ефекти.</p> <p>Аудио процеси.</p> <p>Примена виртуелних инструмената.</p>

Кључне речи: програм за израду кореографија, програм за обраду звука, програм за монтажу видео клипова, Јутјуб.

Назив предмета **Рачунарство и информатика**
Разред **Четврти**
Годишњи фонд часова **32 часа**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разликује формате видео записа; – врши основне манипулације са видео записом; – врши конверзију између различитих формата видео записа; – креира видео клип са импортованим мултимедијалним материјалом; – креира видео клип за веб и поставља на веб страницу; – креира једноставни веб-сајт на основу готових веб решења; – креира статичку веб-страницу коришћењем HTML-а; – стилизује веб-страницу коришћењем CSS-а. 	РАД СА ВИДЕО ЗАПИСОМ	<p>Манипулација са видео записом у одабраном програму:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пребацивање видео материјала на рачунар; – покретање и радни прозор програма за обраду видео записа; – увоз материјала и креирање пројекта; – чување видео записа на рачунару. <p>Монтажа говора и музике у видео запису.</p> <p>Конверзија видео формата.</p> <p>Креирање видео клипова за веб странице.</p> <p>Постављање (Upload) видео клипова на веб страницу.</p>
	ГОТОВА ВЕБ ДИЗАЈН РЕШЕЊА	<p>Готова веб дизајн решења (WordPress, Weebly, Wix...).</p> <p>Блог, вики, електронски портфолио.</p>
	ВЕБ ДИЗАЈН	<p>Универзални принципи Веб дизајна.</p> <p>Основе HTML-а, основни елементи и атрибути.</p> <p>Стилови (CSS), основни селектори, својства и вредности.</p>

Кључне речи: програми за конверзију видео формата, готова веб решења (вордпрес), израда сајта, HTML, CSS.

ПРВИ РАЗРЕД

Основи информатике

Потребно је нагласити значај ИКТ, али и да коришћење доноси различите ризике и одговорност. Кроз ученицима познате примере навести примере одговорног и безбедног коришћења ИКТ (иако ће се ова тема провладити током целог школовања, како ученици овладавају алатима и применом ИКТ у свом животу, наглашавати безбедност и одговорност при коришћењу истих). Истаћи опасности и последице неправилног и прекомерног коришћења рачунара, као и начине да се они избегну.

Ученике укратко упознати са историјатом развоја ИКТ, рачунских справа и рачунара, не инсистирајући на детаљима (тачним годинама, прецизним карактеристикама уређаја и слично). Ученици треба да буду свесни када се јавиле идеје о рачунарима који се могу програмирати, када су настали први електронски рачунар, када су настали персонални рачунари и како изгледају савремени рачунари у односу на почетке („од рачунара који заузима целу зграду до уређаја у цепу сакоа“). Са ученицима дискутовати и могуће правце развоја ИКТ у будућности.

Ученицима нагласити да су модерни уређаји данас нераскидив део Интернета и обрнуто. Потребно је да ученици имају представу о рачунарским мрежама и да јасно разликују локалну мрежу и Интернет. Потребно је направити паралелу између кућне мреже и мреже у школи и скренути пажњу да су за формирање и функционисање мреже потребни и посебни уређаји и програми, без уласка у детаљну анализу њихове улоге и технолошких карактеристикама. Са ученицима дискутовати о сервисима на Интернету и веб-апликацијама које користе и подстакнути их да једни другима укажу на корисне и интересантне сервисе и апликације. Посебну пажњу посветити претраживању информација на интернету и процени њихове поузданости и релевантности. Ова тема треба да буде практично демонстрирана и прожета током читавог наставног процеса.

Такође у овој фази треба да остваре прву комуникацију са наставником користећи мејл (упутити их, уколико не знају, како се пише мејл, елементе поруке, проверити како су активирали налоге на друштвеним мрежама – безбедност и приватност мејла, контаката и садржаја сандучета). Посебну пажњу скренути на прилоге мејлова (шта се може, а шта не може слати мејлом). И у случају мејл-комуникације инсистирати на безбедно и одговорно коришћење уз поштовање правила лепог понашања (нетикеција). Указати ученицима на предности коришћења рачунара током процеса учења: прикупљање, обрада, складиштење, дистрибуција и приказивање података. Указати ученицима на могућности и предности заједничког рада на дељеном документу.

При реализацији ове тематске целине потребно је да ученици стекну знања о томе како се у дигиталним уређајима информације представљају помоћу бројева. Треба да знају да се кодирањем представљају текст, графика и звук. Приказати ученицима како се природни бројеви представљају у бинарном систему (нулама и јединицама). На информативном нивоу показати хексадекадни систем као скраћење записа бинарних бројева и приказати бинарни запис неких података (на пример, текста записаног ASCII кодом).

Ученици треба да познају јединице за мерење количине података (бит, бајт, килобајт, ...) и да умеју да процене колико уобичајени подаци заузимају меморије (нпр. колико отприлике заузима страница текста, фотографија ниске и високе резолуције, филм и слично).

При реализацији ове тематске целине потребно је увести појам бројевних основа (пре свега бинарне, декадне, хексадекадне и окталне) и приказати како се број записује у некој различитим бројевним системима (уз помоћ дигитрона, али и без њега). Упознати ученике како се изводе рачунске операције над бројевима у различитим бројевним системима.

Увести појам дигитализације (дискретизације), објаснити како се у дигиталним уређајима све информације представљају

I. УВОДНИ ДЕО

Настава се изводи у рачунарском кабинету, у групама не већим од 15 ученика. На почетку наставе урадити проверу нивоа знања и вештина ученика, која треба да послужи као оријентир за организацију и евентуалну индивидуализацију наставе.

При реализацији програма дати предност пројектној, проблемској и активно оријентисаној настави, кооперативном учењу, изградњи знања и развоју критичког мишљења. Уколико услови дозвољавају дати ученицима подршку хибридном моделом наставе (комбинацијом традиционалне наставе и електронски подржаног учења), поготово у случајевима када је због разлика у предзнању потребна већа индивидуализација наставе.

Предложени број часова по темама је оквирни, на наставнику је да процени потребан и довољан број часова по темама узимајући у обзир знања и вештине који ученици имају из претходног школовања и животног искуства. Препорука је да наставник, у зависности од могућности ученика и рачунарске опреме, процени и комбинује у току сваког двочаса различите наставне методе и облике рада као што су самостални рад ученика (по принципу један ученик – један рачунар), рад у паровима (два ученика истовремено и заједно решавају конкретне задатке), рад у мањим групама (почетна анализа и идеје за методе решавања), као и рад са целом групом када наставник објашњава, приказује, демонстрира и кроз дискусију уводи ученике у нове области.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе, и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине која су ученику потребна за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, исходе предвиђене програмом треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена, активности и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција, и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати, где год је то могуће, да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Препоручује се коришћење интерактивних метода, пројектне, проблемске и истраживачке методе, рад на референтном тексту, (истраживање по кључним речима, појмовима, питањима), дискусију, дебат и др. Заједничка особина свих наведених метода је да оне активно ангажују ученика током наставе, а процес учења смештају у различите и разнолике контексте. Избор метода и облика рада, као и планирање активности ученика зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

(кодирају) помоћу бројева и продискутовати предности дигиталног у односу на аналогни запис. Ученици треба да усвоје појмове бит, бајт, и остале величине за мерење количине информација. Ученици би требало да стекну представу о томе како се кодирају текстуалне, графичке, звучне и видео информације.

Потребно је да осмислимо речи, реченице које ће ученици кодирати или декодирати. Позвати ученике да једни другима пошаљу кодиране поруке. Поставити пред ученике задатак да процене колико би меморије заузела видео порука одређене дужине, квалитета слике и звука.

Архитектура рачунарског система, начини представљања података у рачунару

Ученици треба да знају основну структуру рачунара (процесор, меморије и улазно-излазни уређаји, као и комуникацију између њих). Ученици би требало да умеју да објасне чему нека компонента служи и које су њене главне особине, при чему треба да знају: улогу процесора у функционисању рачунарског система (да познају особине процесора, да објасне врсте и улогу различитих меморија у рачунарима (меморије које трајно и привремено памте податке) и да разликују унутрашње меморије (кеш, RAM) од спољашњих, складишних меморија (хард-дискова, флеш-меморија, SSD уређаја, оптичких дискова).

Инсистирати на хијерархијској организацији меморија и објаснити разлику у брзини, капацитету и цени различитих облика меморија (особине меморија); основне врсте улазно-излазних уређаја и начине комуникације са њима; врсте магистрала и њихову улогу у остваривању комуникације између различитих компонента унутар рачунара. Ученик компоненте треба да зна на нивоу препознавања, без улажења у детаље њихове архитектуре и начина функционисања.

Са ученицима заједно продискутовати карактеристике у том тренутку актуелне хардверске технологије (на пример, анализирати детаље хардверских конфигурација које се описују у огласима за продају рачунара). Ученици могу анализирати конфигурације школских рачунара (уз помоћ података доступних из оперативног система) и за домаћи им је могуће задати да анализирају конфигурације својих кућних рачунара. Ученицима је могуће приказати и поступак расклапања и склапања рачунара и указати им на једноставне кварове које могу сами препознати и отклонити.

Ученицима је могуће приказати и архитектуру и хардверске компоненте савремених мобилних уређаја (таблета, паметних телефона).

Искусствено ученици могу описати улогу оперативних система, и уочити разлику између хардвера и софтвера. Ученици треба да знају разлику између апликативних и системских програма, као и различиту примену апликативних програма у свакодневном животу (на пример, програме за приступ интернету и вебу, рачунарске игре, програме за обраду звука,).

Ученицима скренути пажњу на појам власништва над софтвером, софтверских лиценци и заштите ауторских права. Описати разлику између власничког и слободног софтвера и софтвера отвореног кода. Описати и различите облике дистрибуције софтвера (пробне верзије, делимичне верзије). Ученицима (и на личном примеру) развијати правну и етичку свест о ауторским правима над софтвером, али и над подацима који се дистрибуирају путем мреже. Посебну пажњу посветити потреби коришћења лиценцираних програма, заштити програма и података, вирусима и заштити од њих. Део тематске целине чији је фокус на заштити ауторских права и коришћењу туђег садржаја треба да се прожима кроз све тематске целине кроз сва четири разреда.

Инсистирати на разумевању начина на који рачунар прима, обрађује, складишти и приказује податке и улоге сваког од делова система током тог процеса.

Рачунарски софтвер

Извршити систематизацију основних концепата како би се увела заједничка терминологија и како би се обезбедило да ученици мало дубље разумеју основне концепте графичких радних

окружења тј. њихових корисничких интерфејса. Истовремено дискутовати графичко окружење стоних и преносних рачунара и мобилних уређаја, набројати сличности, али и нагласити разлике.

Са ученицима систематизовати знање о елементима графичког корисничког окружења: радној површини, прозорима, менијима, дугмадима, пољима за унос текста и слично. Обезбедити да ученици ефикасно баратају основним улазним уређајима тј. да умеју да изведу акције мишем, екраном осетљивим на додир, али и пречицама на тастатури. Обезбедити да ученици разумеју концепте селекције, концепт клиборда и њихову примену на копирање и премештање података. Ученици треба да знају да одреагују на разне поруке које добијају од система током рада (на пример, при брисању података, затварању програма, чувању документа...).

Систематизовати са ученицима и основна системска подешавања (датума и времена, радне површине, регионална подешавања, подешавања језика и тастатуре, коришћење и подешавање корисничких налога).

Објаснити, кроз неколико примера инсталацију и уклањање програма (опет направити паралелу стоних и преносивих рачунара са мобилним уређајима).

Паралелно са радом на организацији података на систему датотека оперативног система демонстрирати манипулисање подацима на „облаку“. Дискутовати о предностима и недостацима манипулације података оба начина. Потребно је да ученици знају када податке чувају на диску, на некој преносивој спољној меморији, на телефону, „у облаку“,.... Потребно је појаснити терминологију (фајл-датотека, фолдер – фасцикла – директоријум – каталог, партиција, диск), и обезбедити да ученици разумеју концепт датотека и фасцикли и њихову примену на хијерархијско организовање података. Ученици треба да познају најпознатије типове датотека, да знају да искључе/укључе приказ типа датотеке и скривених датотека, да знају да су одређени типови датотека повезани са подумеваним програмима који их отварају, као и да та повезивања подесе. Кроз рад на документима и фасциклама insistирати на начинима како се дели и приступа фасциклама и датотекама на „облаку“ (сарадња, само да прегледају документе....). Потребно је да ученици разумеју хијерархијску организацију система датотека и путање које одређују позицију (тј. адресу) датотеке у систему. Ученике упознати и са „пречицама“, тј. симболичким линковима ка датотекама. Упознати ученике са неким програмима за архивирање података и потребом за таквим програмима (вежба слање мејла али са архивираним подацима).

Упознати ученике са методама и значајем заштите података, подешавањем антивирусног програма, заштитног зида.

Рад са програмима за обраду текста

При реализацији ове тематске целине insistирати да ученици науче да вешто и ефикасно врше уношење текста строго придржавајући се дигиталног правописа (у латиничком тексту на српском језику користећи дијакритичке карактере ђ, џ, љ, њ, њ, и сва граматичка правила говорног језика). Објаснити разлику између чистих текстуалних докумената креираних у текст-едиторима (.txt документи, обележени текстови, изворни кодови програма) и форматираних текстуалних докумената креираних у текст-процесорима.

Показати како да подеси радно окружење текст процесора, унесе текст. Скренути пажњу ученицима на вештину слепог куцања и мотивисати их да у самосталном раду савладају ту вештину. Инсистирати на употреби писма матерњег језика и поштовању правила куцања текста.

Нагласити да су основни кораци у раду са текстом (уношење текста, кретање кроз текст, копирање, исецање и премештање делова текста, претрага и замена) заједнички за широку класу програма који раде са текстом (текст-едиторе, текст-процесоре, разне апликативне програме, уобичајене контроле за унос текста). Инсистирати да ученици умеју вешто и ефикасно врше основне операције са текстом, коришћењем само тастатуре (да се крећу кроз текст карактер по карактер, реч по реч, пасус по пасус, да користе тастере Home и End, да селектују текст помоћу тастера Shift и кре-

тања кроз текст, користе пречице за копирање, исецање и лепљење и слично).

Показати операције са документима: креирање, отварање, премештање од једног до другог отвореног документа, чување, затварање.

Указати на начине премештања садржаја између више отворених докумената.

Уређивање текста почети од подешавања страница, маргина, прореда. Показати да постоје симболи за формирање и објаснити њихову примену. Показати како се примењују операције за формирање текста: фонта, параграфа, прелом текста, секције.

Указати на намену листа, врсте листа и могућност креирања листа са више нивоа.

Показати ученицима како се проналази задати текст, како се врши његова замена другим текстом и како се исправљају грешке у тексту.

Препорука је да се контролном вежбом провери колико су ученици овладали вештином формирања текста. Ученик добија папир са инструкцијама и захтевима како одређени текст треба да буде формиран.

Показати ученику да постоји могућност уметања у текст специјалних симбола, датума и времена, текстуалних ефеката, као и уметања и позиционирања нетекстуалних објеката (слика, дијаграма, и сл.).

Осмислити вежбу којом ће ученици провежбати рад са табелама у програму за рад са текстом.

Препорука је да се контролном вежбом провери колико су ученици овладали вештином уноса објеката у текст. Ученик добија папир са инструкцијама и захтевима које објекте треба да унесе и како треба да буде изгледа.

Пре преласка на рад са дужим и комплекснијим документима, потребно је објаснити разлику између логичке структуре докумената и њиховог визуелног и стилског обликовања и формирања и увести стилове као основну технику логичког структурирања докумената. Инсистирати на томе да у свим дужим документима морају бити коришћени стилови (постојећи и кориснички дефинисани). У сложеније документе ученик треба да уме да уметне аутоматску нумерацију страница, да подеси подножја и заглавља страница, да аутоматски генерише садржај, индекс појмова, списак библиографских референци и слично. Ученике треба упознати са логичком структуром типичних докумената (биографија, молби, обавештења, итд.), школских реферата, семинарских и матурских радова и у свим вежбањима потребно је користити документе какви се срећу у реалном животу и инсистирати на њиховој униформности и прегледности, а не на усиљеним естетским подешавањима (избегавати документе који немају мислен садржај и који служе само да прикажу што више различитих могућности текст-процесора). За вежбу се може од ученика тражити да неформатирани дужи текст формирају на основу датог узора (на пример, на основу датог документа у PDF формату).

Ученик треба да уме да прегледа текстуални документ пре штампе, подешава параметре за штампу и штампа. Показати како рад сачувати у PDF формату.

На крају, ученицима је могуће приказати и рад у неколико различитих програма за обраду текста. Ученици могу да покажу како примењују усвојена знања и вештине рада у програму за обраду текста на реферату, семинарском раду који раде на тему неког другог наставног предмета.

Мрежне информационе технологије

Ученик треба да разуме појам рачунарске мреже, зна разлику између рачунара-сервера и рачунара – клијента. Разликује серверске мреже од мреже равноправних корисника и зна када се која користи. Зна шта је – Глобална мрежа (Интернет). Ко су Интернет провајдери и њихове мреже. Распознаје технологије приступа Интернету.

Интернет – интернет сервис

Ученик треба да зна шта је Ворлд Виде Веб, шта су ФТП сервери, е-пошта, веб форуми, веб читачи, претраживачи, претрага и

коришћење информација са интернета и интернет мапе. Шта су виртуелни телефони, друштвене мреже и њихова употреба. Шта је електронска трговина, електронско пословање и банкарство, електронски подржано учење. Шта су право и етика на Интернету.

Рад са програмима за израду слајд презентација

Коришћењем програма за креирање слајд презентација ученици треба да примене већ овладане технике формирања и стилизовања текста и креирају добру и ефективну презентацију. Потребно је да ученици схвате предности коришћења слајд-презентација у различитим ситуацијама, препознају ситуације у којима се може користити слајд-презентација, планирају и израђују адекватне презентације. При томе је потребно да знају основне етапе при развоју слајд-презентације, основне принципе доброг дизајна презентације (број информација по слајду, естетика, анимација у служби садржаја).

Ученике треба обучити коришћењу бар једног програма за креирање слајд презентација. Ученик треба да уме да подеси радно окружење, бира одговарајући поглед на презентацију, креира слајдове, поставља на њих текст и нетекстуалне објекте (слике, табеле, графиконе) доследно их формира (користи мастер слајд). Ученик треба да уме да креира и интерактивне презентације које садрже линкове и акциону дугмад, да подешава анимације објеката на слајдовима и анимације преласка између слајдова, али те анимације треба да буду једино у функцији садржаја (избегавати анимације „по сваку цену“ које оптерећују презентацију).

Примери презентација треба да буду смислени, из реалног живота (најбоље је да се користе слајд-презентације у којима се обрађују теме из наставе, како информатике и рачунарства, тако и других предмета). Ученици неке презентације могу да креирају и у склопу домаћих задатака, а на часу је могуће анализирати презентације направљене код куће.

На крају, ученицима је могуће приказати још неколико програма за креирање слајд-презентација (нарочито, оне „у облаку“) и подвући сличности са програмом који је коришћен током наставе.

ДРУГИ РАЗРЕД

Програми за табеларна израчунавања

Упознати ученике са програмима за табеларна израчунавања, њиховим могућностима и основним сценаријима употребе. Објаснити основне појмове у програмима за рад са табелама (табела, врста, колона, ћелија,...) и указати на њихову опшност у раду са подацима.

При уношењу података у табелу, објаснити разлику између различитих типова података (нумерички формати, датум и време), као и грешке које могу из тога да настану. У том смислу представити алате за валидацију података, увођењем ограничења која се тичу врсте података или вредности које корисници уносе у ћелију, као и додавања могућности избора из падајуће листе.

Приликом барења са подацима (означавања ћелија, кретање кроз табелу, премештање, копирање,...), указати на опшност ових команди и упоредити их са сличним командама у програмима за обраду текста.

Код трансформација табеле указати на различите могућности додавања или одузимања редова, или колона у табели. Објаснити појам опсега тј. распона ћелија.

Код формирања приказа податка у ћелији, приказати на примерима могућност различитог тумачења истог нумеричког податка (број, датум, време). Указати на предности условног формирања које омогућава означавање ћелије одређеном бојом у зависности од вредности ћелије, коришћењем већ уграђених правила као и дефинисање нових правила коришћењем формула.

Такође, нагласити важност доброг приказа података (висине и ширине ћелија, фонта, поравнања) и истицања појединих података или група података раздвајањем различитим типовима линија и бојењем или сенчењем. Представити опције за побољшање прегледности података груписањем редова и колона, као и замрзавањем изабране области како би иста била стално видљива при прегледу остатка садржаја радног листа.

Указати на повезаност података у табели и могућност добијања изведених података применом формула. Објаснити појам адресе и различите могућности референцирања ћелија. Указати на различите могућности додељивања имена подацима или групама података и предности коришћења имена. Приказати функције уграђене у програм и обратити пажњу на најосновније функције, посебно за сумирање, сортирање, филтрирање, а затим показати многобројност и применљивост осталих уграђених функција. Показати математичке, статистичке функције, функције за текст и време, референцирање итд. Примери могу бити статистика одељења, и статистика свих одељења на нивоу школе (или разреда) укључујући просек, успех, успех по предметима, издвајање датума рођења из ЈМБГ, одређивање дана у недељи кад је ученик рођен, ко је најстарији, најмлађи, раздвајање имена и презимена из табеле са уклањањем вишкова знакова (празнине), спајање имена и презимена уз кориговање великих слова тамо где треба, сортирање, филтрирање по различитим захтевима, итд.

Указати на различите могућности аутоматског уношења података у серији.

Посебну пажњу посветити различитим могућностима графичког представљања података. Указати на промене података дефинисаних у табели формулама, и графикону у случају измене појединих података у табели. Указати на могућност накнадних промена у графикону, како у тексту, тако и у размери и бојама (позадине слова, скале, боја, промена величине, лабеле...).

Показати анализу података кроз креирање и примену изведених (пивот) табела. Указати на потребу да подаци морају бити добро припремљени, и како се накнадно pivot табела мења и анализира, чиме се добијају различити погледи на почетни скуп података.

Указати на важност претходног прегледа података и графикона пре штампања, као и на основне опције при штампању. Све појмове уводити кроз демонстрацију на реалним примерима. Од самог почетка давати ученицима најпре једноставне, а затим све сложеније примере кроз које ће сами практично испробати оно што је демонстрирао наставник.

Рачунарска графика

Увод у рачунарску графику

Објаснити разлику између векторског и растерског представљања слике, предности и недостатке једног и другог начина.

Подсетити ученике на постојање *RGB* и *CMYK* палета боја и на везу избора палете у односу на намену: *RGB* за приказивање на дигиталном уређају или на интернету, односно *CMYK* палете боја за припрему за штампање. Размотрити питање одговарајуће резолуције (квалитета) графичке датотеке у контексту конкретне потребе, штампање или коришћење на дигиталном уређају, односно постављање на интернет. Код помињања резолуције слике, још једном подсетити ученике на појам пиксел, однос квалитета слике и резолуције. Коментарисати количину меморијског простора који заузима иста дигитална слика припремљена за штампу и припремљена за приказивање на вебу или слање електронском поштом. Повезати са претрагом слика у оквиру интернет прегледача (претрага по „величини,, слике). Објаснити појам битмапе и најчешће технике компресије података (компресија редуковањем величине, компресија без губитка података и компресија са губитком квалитета слике), без уласка у техничке детаље самих алгоритама компресије.

Пример програма за креирање и обраду растерске графике

Наставити рад на креирању растерске графике у програму који су ученици користили у претходним разредама. Разматрати јединице за опис квалитета слике, *PPI (pixel per inch)* и *DPI (dot per inch)* и различите формате записа фотографије (bmp, gif, jpeg, png, tiff).

Подсетити ученике на појам и сврху слојева. Урадити пример са сликом која садржи више слојева, од којих је један слој текст дат као векторски слој у растерској слици. Демонстрирати увећавање слова док је слој векторски. Провежбати технике: додавања

и брисања слоја, видљивости и сакривања слоја, подешавања провидности, закључавања слоја за измену и стапања слојева.

На више основних примера поновити основне геометријске трансформације над сликом (опсецање, ротирање, смицање и превртање слике у целини...), провежбати рад са алатима за селекцију и основне корекције дигиталних слика и фотографија као што су промена нивоа осветљености, контраста и обојености. Провежбати коришћење филтера као што су *Blur* (замућеност) и *Sharpen* (оштрина) и тражити од ученика да сами изабере различите околности када користе различите филтере (нпр. поштовање права приватности особа које сликамо...). Приказати могућности аутоматске обраде већег броја дигиталних слика (нпр. аутоматско смањење величине свих слика преузетих са дигиталног фото-апарата).

Припремити за часове дигитални фото-апарат или мобилни телефон са камером и на часу правити фотографије. На претходном часу дати ученицима задатак да донесу фотографије које ће на часу скенирати.

Пример програма за креирање векторске графике

Објаснити објекат као основни графички елемент у векторској графици и његове најважније атрибуте: боју, границу, место и величину.

Посебну пажњу посветити пројектовању цртежа (подели на нивое, уочавању симетрије, објеката који се добијају померањем, ротацијом, трансформацијом или модификацијом других објеката итд.), као и припреми за цртање (избор величине и оријентације папира, постављање јединица мере, размере, помоћних линија и мреже, привлачења, углова, итд.).

Код цртања основних графичких елемената (дуж, изломљена линија, правоугаоник, квадрат, круг, елипса) објаснити принцип коришћења алатки и указати на сличности са командама у различитим програмима. Слично је и са радом са графичким елементима и њиховим означавањем, брисањем, копирањем, груписањем и разлагањем, премештањем, ротирањем, симетричним пресликавањем и осталим манипулацијама. Указати на важност поделе по нивоима и основне особине нивоа (видљивост, могућност штампања, закључавање).

Код трансформација објеката обратити пажњу на тачно одређивање величине, промену величине (по једној или обе димензије), промену атрибута линија и њихово евентуално везивање за ниво. Посебно указати на разлику отворене и затворене линије и могућност попуњавања (бојом, узорком, итд.).

Указати на важност промене величине приказа слике на екрану (увећавање и умањивање цртежа), и на разлоге и начине освежавања цртежа. Код коришћења текста указати на различите врсте текста у овим програмима, објаснити њихову намену и приказати ефекте који се тиме постижу.

Код штампања указати на различите могућности штампања цртежа и детаљно објаснити само најосновније.

За увежбавање дати ученицима конкретан задатак да нацртају грб школе, свог града или спортског друштва, насловну страну школског часописа, рекламни пано и сл.

Мултимедија

Ученик треба да зна начине представљања звука у рачунару, основне аудио формате (ВАВ, МПЗ, МИДИ, ...), програме за репродукцију звука, програме за снимање звука, начине презентације видео записа на рачунару. Основне видео формате, програме за репродукцију видео записа. Да увезу видео записе са дигиталне камере и примере програма за обраду видео записа (комбинација слике, видео и звука), а затим и начине отпремања видео записа на веб.

ТРЕЋИ РАЗРЕД

Уношење нове и едитовање постојеће кореографије

Циљ ове тематске целине је упознавање ученика са могућностима примене рачунара у раду са кореографијом.

У реализацији ове теме упознати ученике са програмом (DanceForms) и подешавањем његове радне површине. Објаснити основе компјутерске анимације. Појам фрејма и број фрејмова у временској јединици. Упознати их са избором позадине и заменом позадине. Затим избором играча и коришћењем различитих опција за играче. Упознати их са различитим врстама балета или игре, и врстама графичких решења за играче).

Научити их да користе и измене постојеће библиотеке кореографија. Упознати их са анимацијом играча, едитовањем и уносом нових корака кореографије, као и са уносом и изменом музике за кореографију. Ученици треба да савладају коришћење метронома, и одређивање броја битова по секунди.

Важно је да савладају и штампање кореографије и конвертовање у одговарајући видео формат.

Едитовање звука

Циљ тематске целине *Едитовање звука* је упознавање ученика са могућностима примене рачунара у раду са звуком.

У реализацији ове теме објаснити поделу формата звучних записа на: компримовани без губитака (WMA, WV, APE) и са губицима (MP3) и некомпримоване (WAV, AU, AIFF) и дати примере програма за конверзију аудио формата (Free Sound Recorder).

Ученицима представити различите програме за обраду звука. Објаснити концепт DAW (Digital audio workstation) програма и представити њихове могућности и примену. Приказати инсталацију и подешавање изабраног DAW програма. Упознати ученике са радним окружењем као и различитим секцијама програма. Кроз практичан рад и вежбе, демонстрирати процес креирања новог пројекта, креирања канала, снимања и обраде звука као и експортовања финалног аудио фајла. Демонстрирати могућност снимања звука употребом микрофона као и путем линијског улаза. Објаснити примену скеције миксете. У изабраном програму за обраду звука урадити примере едитовања звучног записа (Cut, Copy, Fade in, Fade out, Crossfade, Normalise, Insert silence...). Кроз примере, објаснити примену различитих врста ефеката који се користе у процесу обраде звука (Reverb, Equalizer, Delay, Compressor, Limiter, Chorus, Phaser...). У зависности од ресурса које школа поседује демонстрирати снимање различитих инструмената применом једног или више канала. Приказати могућност инсталације и примене виртуелних инструмената као и употребе пакета звукова (Sample packs) у циљу креирања оригиналних композиција.

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

Рад са видео записом

Урадити основне манипулације са видео записом у одабраном програму: пребацивање видео материјала са екстерног уређаја на рачунар, креирање видео фајла као засебног пројекта, импортовање говора и музике и чување видео записа на рачунару. Дати листу најчешће коришћених видео формата (*AVI, MPEG2, MPEG4, WMV, FLV*) и урадити у одабраном програму више примера конверзије видео формата.

У изабраном програму за креирање видео записа потребно је објаснити: увоз мултимедијског материјала, повезивање појединачних секвенци, додавање видео ефеката и звука, додавање текста, снимање и експортовање видео материјала.

Креирање видео клипова за веб странице и постављање видео клипова на веб страницу (*YouTube*) урадити у складу са садржајима које ученици усвајају из осталих општеобразовних и стручних предмета.

Потребно је дефинисати појмове мулти, медиј и мултимедија, као и њихов значај. Објаснити улогу пет елемената мултимедије – аудио и видео запис, текст, графика и анимација.

Направити упоредни преглед неколико програма за репродукцију видео-записа.

Рад са видео-записима засновати на видео радовима ученика направљених на часу или припремљених унапред (у виду домаћих задатака). Потребно је да ученици савладају основне технике монтаже видео материјала, звука, ефеката и натписа.

Радни задатак: Ученици треба да направе видео туторијал који би покрио одређену тему или део градива са циљем да исти може касније да се користи у едукативне сврхе. Идеја је да се приликом израде пројекта искористе вештине које су ученици стекли у оквиру предмета Рачунарство и информатика.

У програму за снимање екрана, ученик треба да одређује подручје екрана, прозор који треба бити снимљен, или цео екран. Потребно је снимити кратак туторијал на слободно изабрану тему, уз наратију.

Посебну пажњу обратити на проблематику ауторских права и етичких норми при коришћењу туђих звучних и видео записа, као и на поштовање права на приватност особа које су биле актери снимљених материјала и тражње њихових дозвола за објављивање.

Готова веб дизајн решења

Потребно је објаснити ученицима појам Веб-а (WWW) и теорију веб дизајна (шта је веб дизајн, аспекти веб дизајна, технологије веб дизајна, развој веб сајта). Упознати ученике са појмом *Динамички системи* за управљање садржајем веба (*CMS- content management sistem*)и представити неколико примера тренутно најкоришћенијих система као што су: WordPress, Weebly, Wix, ... Објаснити потребу за увођење ових система и набројати основне карактеристике које их чине лаким за рад:

- садржај странице може да мења било која особа којој су од стране власника дата администраторска права приступа на портал;
- промене на веб странама могу бити направљене било када са било ког рачунара повезаног на интернет.

Указати на основне заједничке особине свих *CMS* система:

- раздвојеност садржаја од дизајна;
- измена садржаја се најчешће врши преко WYSIWYG текст едитора;

- кориснички интерфејс за приказ садржаја је заснован на систему темплејта (веб-шаблони);

- веб интерфејсу за управљање садржајем и администрацију се приступа директно преко веб-прегледача;

- садржај се чува у бази података, скривено од корисника;
- управљање сликама и свим осталим документима се врши преко корисничког интерфејса;

- могућност да више корисника управља садржајима, кориснички налози и контрола приступа.

Приказати ученицима конкретне примере блога, викија, и електронског портфолија, размотрити могућности примене, ученицима пружити прилику да креирају садржаје и коментаре на вебсајтовима и порталима са слободним приступом или у саставу школског веб-сајта или платформе за електронски подржано учење. Активности осмислити тако да подстичу тимски рад, сарадњу, критичко мишљење, процену и самопроцену кроз рад на часу, примену у другим наставним областима и домаће задатке. Неки од додатних модула које би требало да има сајт (блог, вики или електронски портфолио) који ученици креирају коришћењем изабраног *CMS*-а су:

- вишејезичност;
- претрага садржаја;
- контакт страница;
- коментарисање и оцењивање чланака;
- галерија;
- статистика посете;
- могућност дељења на друштвеним мрежама.

На крају ове наставне целине пожељно је да ученик креира низ веб-страница на изабрану тему, које садрже горе наведене елементе. Посебну пажњу обратити на проблематику ауторских права, етичких норми, поштовање права на приватност, правилно писање и изражавање и правила лепог понашања у комуникацији.

Веб дизајн

Објаснити ученицима појам веб-а (енгл. world wide web, WWW), поделу на статички и динамички веб, поделу на клијентске и серверске технологије и теорију веб дизајна (шта је веб

дизајн, аспекти веб дизајна, технологије веб дизајна, развој веб сајта). Ученицима треба објаснити разлику између статичке веб стране, динамичке веб стране која може да садржи формуларе за спрегу са неком базом података и веб портала (дати примере конкретних портала са којима се ученици срећу, попут школског електронског дневника, портала за електронско пословање или портала који се користи у забавне сврхе). При налажењу примера на интернету пожељно је поделити ученике у тимове ради лакшег и бржег проналажења ових примера у складу са интересовањима ученика. Код поделе на статички и динамички веб подстаћи ученике да сами пронађу примере претраживањем на интернету. Про дискутовати евентуалне предности и мане оба приступа.

Потребно је поменути, без улажења у детаљнији опис програмских језика, најчешће клијентске технологије (HTML, CSS, Java Script) и најчешће серверске технологије (PHP, Python, Ruby, ASP.Net/C#, NodeJS...).

Представити језик HTML (Hypertext Markup Language) који служи за означавање хипертекста и хипермедиа (текста, слике, звука, видеа...), међусобно повезаних објеката помоћу линкова. Истаћи постојање различитих верзија стандарда језика и приликом излагања се држати искључиво најновијег стандарда.

На примеру готове стране приказати могућности приказа HTML кода унутар прегледача веба. Приказати могућности које савремени прегледачи веба нуде креаторима веб-страница (обично је то опција F12, web developer tools) и приказати како те алатке помажу да се идентификују појединачни елементи веб-страница и њихов опис у језику HTML.

Кроз примере увести општу синтаксу језика HTML. Објаснити појам елемента у HTML-у, тагове (етикете), и њихову особину да могу бити „упарени” или „неупарени” тј. „затварајући” и „самозатварајући”. Објаснити да се елемент у HTML-у састоји од отварајућег тага, садржаја и затварајућег тага. Објаснити појам атрибута, запис атрибута у оквиру тага као и то да атрибуту увек описују неки елемент и не могу се писати самостално. Нагласити да атрибуту најчешће прецизније дефинишу начин на који се елементи приказују у прегледачу. Објаснити да неки атрибуту нису обавезни, али су некада врло битни и пожељни. Нагласити да да су имена атрибута, њихове вредности, тип и интервали унапред дефинисани језиком и да различити елементи могу бити описани различитим атрибутима.

Представити елементе који описују основну структуру HTML документа (<html>, <head>, <title>, <body>). Објаснити елемент мета којим се задају основне мета-информације у документу. Истаћи употребу атрибута charset и његову везу са кодирањем карактера приликом чувања документа. Приказати примере HTML документа чији је садржај записан на ћирилици и на латиници и показати како се обезбеђује њихов исправан приказ.

Представити основне елементе за организацију текста унутар веб-странице: елементе за обележавање наслова (<h1>, <h2>, ...), елементе за обележавање пасуса (<p>) и елементе за обележавање листа са нумерацијом и без нумерације (, ,) и инсистирати на томе да ученици добро овладају коришћењем ових основних елемената. Поменути и семантичке елементе за организацију садржаја странице (<header>, <footer>, <nav>, <main>, <section>, <article>, ...), поменути и друге, ређе коришћене елементе (на пример, <address>, <blockquote>, <code>, ...), али не инсистирати да их ученици напамет уче. Скренути пажњу ученицима на могућност коришћења документације и референтних прегледа и приручника.

Описати елементе за дефинисање табела (<table>, <tr>, <th>, <td>). Навести најзначајније атрибуте којима се ови елементи описују (width, height, border, rowspan и colspan за спајање ћелија итд.).

Описати елемент <a> и атрибут href за креирање хиперлинкова. Подсетити ученике на појам URL и описати референцирање објеката путем релативне и путем апсолутне адресе. Описати креирање линкова ка деловима унутар веб-странице.

Описати основне елементе за промену физичког и логичког стила карактера (, <i>, <u>, <emph>, , ...)

Описати елементе за уметање мултимедијалног садржаја у HTML стране: за уметање слика, <video> за уметање видео-записа и <audio> за уметање аудио-записа. Навести значај атрибута alt, значај компресије и прилагођавање формата мултимедијалног садржаја за коришћење на вебу, атрибуте width и height и слично.

Елементе за опис формулара у склопу веб страница описати у комбинацији са обрадом формулара (у склопу теме писања клијентских и серверских веб-скриптова).

Објаснити улогу CSS (Cascading Style Sheets) стилова код визуелног стилизовања HTML страна. Истаћи значај јасног разликовања логичког описа садржаја стране помоћу језика HTML и описа њене визуелне презентације помоћу језика CSS.

Описати начине да се елементу измени стил: коришћење атрибута style, коришћење елемента <style> у заглављу веб-странице и коришћење екстерног стилског описа увезеног у веб-страницу. Описати када је пожељно користити од ове начине стилизовања (стилизовање на нивоу веб-сајта, стилизовање на нивоу веб-странице), као и приоритет различитих стилских описа.

Описати основне селекторе у језику CSS: селекцију на основу назива елемента, селекцију на основу идентификатора елемента (оператор #), селекцију на основу класе елемента (оператор .), селекцију угнежђених елемената (нпр. p img селекује све слике које се налазе унутар пасуса), комбиновање селектора (нпр. h1, h2 селекује све наслове првог и све наслове другог нивоа).

Описати основна својства елемената и њихове вредности: својства која се односе на фонту и атрибуте текста, својства која се односе на боју текста и боју позадине, својства која се односе на ширину и висину елемената, својства која се односе на оквире елемената и својства која се односе на унутрашње и спољашње маргине.

Поменути употребу CSS-а за распоређивање садржаја на страници (својства која се односе на позиционирање елемената и на плутајуће елементе тј. својство float).

При реализацији ове тематске целине потребно је све странице креирати у текстуалном едитору, при чему то може бити едитор прилагођен креирању веб-страница, који нуди бојење кода на основу синтаксе, аутоматско допуњавање започетог кода, падајуће листе за избор HTML елемената и атрибута и слично. Подстаћи ученике да примене стечена знања из рада са програмима за обраду текста и програмима за обраду слика и тако припреме садржај за креирање сопствене веб стране.

Пожељно је да, у виду пројекта на крају области, ученици креирају веб-странице која ће садржати одређене HTML елементе при чему садржај треба да представља истраживачки рад ученика, да буде аутентичан.

Пример пројекта је да ученици у тиму креирају веб-сајт, који ће имати најмање пет повезаних страница, при чему странице треба да садрже следеће елементе:

- три наслова и поднаслова; текст мора бити подељен у пасусе при чему се могу користити визуелни елементи којим се пасуси јасније раздвајају (хоризонтална линија или подешавање доњих или горњих оквира пасуса);
- форматиран текст коришћењем CSS-а;
- најмање 5 текстуалних линкова, којим ће се линковани садржај отворити у потпуно новој страници;
- најмање 5 слика (користити слике преузете са интернета, водећи рачуна о ауторским правима);
- најмање 2 линка у виду слике, којим ће се линковани садржај отворити у потпуно новој страници;
- 2 табеле, бар у једној табели приказати оквир и спојене колоне или врсте;
- 3 угнежђена видео материјала који покривају тему коју су ученици изабрали;
- најмање по једну уређену и неуређену листу.

Препоручује се да цео сајт буде стилизован коришћењем CSS-а при чему треба: користити стилизовање на нивоу веб-сајта, али и на нивоу појединачних страница; одредити фонту свим текстуалним деловима при чему кључне речи или реченице би тре-

бало да буду истакнуте неком опцијом за форматирање (искошена слова, подељана, подвучена или промењена боја тог дела текста); прилагодити унутрашње и спољашње маргине неких елемената; променити боју текста и позадине и бар на једном елементу и поставити слику у позадини; увести бар једну класу елемената и стилзовати елементе на нивоу класе.

При свему овоме неопходно је перманентно радити на развијању свести о важности поштовања правних и етичких норми при коришћењу интернета, критичком прихватању информација са веба, поштовању ауторских права при коришћењу информација са веба, поштовању права приватности.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу вредновања потребно је континуирано пратити рад ученика. У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се и процес и продукти учења. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, се може обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање). Препоручује се да наставник са ученицима

договори показатеље на основу којих сви могу да прате напредак у учењу, ученици се уче да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

У процесу оцењивања добро је користити портфолио (електронска збирка докумената и евиденција о процесу и продукцима рада ученика, уз коментаре и препоруке) као извор података и показатеља о напредовању ученика. Предности коришћења портфолија су вишеструке: омогућава континуирано и систематично праћење напредовања, подстиче развој ученика, представља увид у праћење различитих аспеката учења и развоја, представља, подршку у оспособљавању ученика за самопроцену, пружа прецизнији увид у различите области постигнућа (јаке и слабе стране) ученика. Употребу портфолија отежавају недостатак критеријума за одабир продуката учења, материјално-физички проблеми, време, финансијска средства и велики број ученика. Већи број ометајућих фактора, у прикупљању прилога и успостављању критеријума оцењивања, је решив успостављањем сарадње наставника са стручним сарадником, уз коришћење Блумове таксономије.

Препоручено је комбиновање различитих начина оцењивања да би се сагледале слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење. Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да промени део своје наставне праксе.

ПРЕДМЕТ ЗАЈЕДНИЧКИ ЗА СВЕ ОДСЕКЕ

Назив предмета	ГЛУМА И ВОКАЛ
Циљ	Циљ предмета Глума и вокал је да код ученика развије љубав према поезији и драмској литератури и омогући да кроз позоришне форме монолога и дијалога овладају вештинама пантомиме, глуме и вокалне експресије у циљу постизања играчке и сценске изражајности.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – објасни основне елементе драме: радњу, сукоб, карактере; – познаје одлике и анализира поетска дела домаћих и страних аутора; – користи сценски простор у одговарајућем контексту; – извођење усклади са музиком; – анализира и примењује правила пантомиме; – комбинује говорне и играчке делове у оквиру једне позоришне сцене; – примењује правилну дикцију и користи своје вокалне капацитете; – препозна и анализира вербалну и невербалну реакцију саговорника односно аудиторијума и томе прилагођава свој наступ; – коментарише извођење других ученика; – користи свој вокал током игре; – пренесе глумачку експресију на публику. 	ПОЈАМ ДРАМСКИХ УМЕТНОСТИ	Балет као драмска уметност. Савремена и народна игра као драмска уметност.
	ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ ГЛУМЕ	Вежбе ослобађања, концентрације, запажања, развијања маште. Радња, систем датих околности, циљ, препрека. Ритам радње. Односи међу ликовима. Радња и противрадња, сукоб, предмет сукоба.
	ДРАМСКА АНАЛИЗА МУЗИЧКОГ ДЕЛА	Музички текст и драмска радња. Музички израз, структура, фраза, темпо, динамика, ритам. Музичка тема: развој, градација, кулминација, разрешење. Музичке епизоде као одломци драмског догађања.
	ЕЛЕМЕНТИ ПЛАСТИЧНОГ ИЗРАЗА	Елементи пантомиме. Беспредметне радње. Пантомима као замена дијалога. Драмска обрада музичких етида – задата тема или импровизација.
	ГОВОРНА РАДЊА	Подтекст. Дијалог.
	ПРОСТОР КАО ЕЛЕМЕНТ ДРАМСКОГ ИЗРАЖАВАЊА	Различити облици сценског простора. Извођач и гледалац, преношење енергије. Амбијентација. Сценски простор као простор за игру и као метафора. Однос према простору.
Јавни наступи Најмање један јавни наступ, јавни и интерни час.		
ГОДИШЊИ ИСПИТ Састоји се од групних и индивидуалних вежби у којима су заступљени елементи рада са ученицима: <ul style="list-style-type: none"> – пантомима – изражавање говором и гласом (минимално) – лик у балету (драмски задатак) – већа сценска целина са елементима кореодрме 		

Кључне речи: пантомима, драмска радња, монолози, дијалог, сценски простор.

I. УВОДНИ ДЕО

Предмет Глума и вокал чини важан сегмент у оквиру сценских вештина које ученик балетске школе треба да савлада у току свог школовања. Методе рада везане су са једне стране за упознавање ученика са законитостима поетских и драмских дела, као и са развијањем вештина дикције, вокалне експресије, пантомиме и комбинације плеса и глуме. Глумачка експресија неизоставни је део сваког сценског наступа, у класичном балету она помаже гледаоцу да разуме и прати радњу, док у савременим плесним представама и народној игри у великој мери допуњује замисли и идеје кореографа.

Програм наставе и учења предмета Глума и вокал садржи циљ изучавања ове уметности, затим кључне појмове везане за садржај предмета, као и листу исхода и упутство за њихово остваривање. Ови елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета, на годишњем и на месечном нивоу.

Стављање фокуса на исходе омогућава наставнику да сагледа предмет и рад са ученицима у једном ширем контексту, да подстакне развој међупредметних компетенција, да повезује појмове, стилове и технике глуме у смислу широког сагледавања и поимања поља уметности и културе. Тако се реализација и циљ предмета остварују кроз корелацију са другим сродним предметима, попут Класичног балета, Савремене игре, Народне игре, Српског језика и књижевности и Грађанског васпитања... Кроз повезивање знања и кроз ваннаставне активности, као што су посете позоришним представама, долазимо до испуњења планираних исхода. На тај начин избегавамо пуко вежбање вокалних способности, глуме и пантомиме, већ развијамо интересовање ученика да кроз анализу и праћење развоја позоришне уметности и књижевности, кроз сагледавање специфичних стилова и праваца, могу да процене нове стилове и тенденције у уметничком деловању и да их ставе у одређени друштвени контекст. Такође, могу да их примене у будућој сценској и играчкој пракси.

Предмет Глума и вокал може у великој мери да развије креативност ученика, да освести њихов рад са партнером у дијалогској форми, или са више партнера у групним вежбама и сценама. На тај начин они се уче уважавању, сарадњи, и подршци другим ученицима. Такође, глумачки израз помаже ученицима да освесте и свој однос према сценском простору, што им у великој мери олакшава будућу играчку и сценску праксу.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од задатих исхода и садржаја предмета наставник прво креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи који су дефинисани по областима олакшавају даљу припрему часа, односно конкретне наставне јединице. А свака наставна јединица, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за дати час, који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

Треба имати у виду да ће бити ситуација када активности на једном часу допринесе достизању више исхода, као и што ће бити да активности већег броја часова допринесе достизању једног исхода. То је последица чињенице да исходи из програма нису једнако сложени, као ни једнако лако достижни. За неке је потребно више времена и активности него за неке друге. Овако припремљени оперативни планови, са уситњеним исходима који такође морају бити тако формулисани да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост, омогућавају наставнику бољи увид у напредовање ученика, као и у ефекте сопственог рада. Уколико постоје тешкоће да се неки исход из оперативног плана достигне то је знак наставнику да изврши неке промене у планирању. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати

Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности, а

планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа и специфичним потребама ученика.

Веома је важно упућивати ученике на додатну литературу, видео материјале, на ваннаставне активности, позоришне представе које ће додатно учврстити њихове ставове и знања о одређеној области или стилу глуме. Такође, на тај начин они се подстичу да заузму свој критички став и да науче да аргументовано изнесу и бране своје мишљење.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава је усмерена је на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу кроз активно креирање драмских ситуација. Такође, кроз креативни процес плесне импровизације ученици покрету додају речи, реченице, стихове и на тај начин појачавају ефекат своје игре. Гледање позоришних представа има за циљ да их додатно инспирише за рад у сали и да их ослободи треме или осећаја нелагоде и несигурности. Приступ програму подразумева отвореност и прилагодљивост процеса учења, а реализује се кроз кроз тематско и индивидуализовано учење.

Садржаји су систематизовани по стилским целинама у циљу стицања општег глумачког образовања ученика, као и повезивања овог предмета са осталим стручним предметима, као што су класичан балет, савремена игра, народна игра, или општеобразовним предметима као што је српски језик и књижевност.

Веома је важно да се настава употпуни додатним садржајима, као што су анализе поетских и драмских дела, и видео пројекције сегмената из одређених позоришних представа. Ученике треба подстицати да користе различите изворе информација и обогате своје знање, да истражују податке на интернету и у стручној литератури, да раде у групама на одређеној теми или драмској сцени, и да науче да елоквентно излажу, анализирају, критички процењују и пренесу другим ученицима своја сазнања. Треба их подстицати да се баве истраживачким радом, развијати њихову радозналост, вештине конструктивне комуникације, међусобну сарадњу, оспособљавати их да сврсисходно и ефикасно уче, критички мисле и хармонизују изградњу свог естетског, интелектуалног, емоционалног и културног идентитета, усмеравајући га ка будућој професионалној улози. Наставник усмерава процес учења водећи рачуна о томе да ученици развијају знања, умења и ставове који су неопходни за живот у савременом свету и за наставак школовања. Све наставне јединице градива допуњују се са додатним предлозима о делима које ученици могу проучити код куће или погледати на репертоару неке позоришне куће.

Водећи ученике кроз технике и стилове глуме, наставник ће распоређивати наставна тежишта сходно исходима и одсеку на ком се настава реализује, тако да ће у поједине области ученике уводити информативно, (као што су теорија, историја и структура драмског текста), док ће највећу пажњу посветити техникама глуме, на пример са посебном пажњом ће се обрађивати вежбе дикције, контроле гласа, вежбе ритма, динамике и концентрације.

Најважнији покретач програма треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у уметничком доживљају и разноврсном развијању глумачког и сценског потенцијала ученика. Кроз гледање различитих позоришних представа, ученици упознају драмска остварења различитих епоха, сценске елементе попут декора, костима, реквизите, музике, упознају се са најзначајнијим домаћим позоришним ствараоцима, науче да разликују позоришне стилове, жанрове, правце..., као и да врше самосталну анализу и процену свих елемената једног позоришног остварења.

Развијање личног и професионалног односа према глумачкој експресији и одређеном стилу, врсти и жанру позоришног израза, изграђује се разговором, аргументацијом, разменом мишљења и дебатом, и тиме се омогућава темељније разумевање позоришног стваралаштва. А таква врста дискусија и аналитичке праксе подстичу код ученика развој самопоуздања и сигурности у будућим јавним и сценским наступима.

Међупредметна корелација може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као ис-

траживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, стручна литература...), затим рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у виду стручних радионица је врло користан у комбинацији са другим начинима рада, јер развија социјалне и комуникацијске вештине ученика и развија њихову сценску самоувереност и креативност.

Поред класичних облика подучавања које подразумевају традиционалне методе као што су предавање, употреба текстуалне и демонстративне методе, нагласак треба да буде и на следећем: помоћи ученицима да освесте начин на који уче и тумаче наставне садржаје, освестити стратегије за усмеравање пажње, памћење и активирање запамћених садржаја и помоћи им да их примене, код ученика развијати различите стратегије учења, узети у обзир различита предзнања ученика, ново градиво треба контекстуализовати, подстицати ситуационо-искуствено учење кроз решавање проблема, подстицати самосталност у трагању за новим информацијама, неговати сарадничко, интерактивно учење.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања знања ученика. Наставник у складу са прописима и на основу стручне процене вреднује знање ученика, а

ученици треба да буду унапред јасно упознати са начинима и критеријумима вредновања знања и са оцењивањем. Наставник прати активност ученика на часу, његову радозналост, мотивацију, интересовање, посвећеност..., затим врши проверу знања писменим тестовима, израдом презентација и есеја, кроз домаће задатке и излагања на часу. Затим објективно врши вредновање рада и залагања сваког ученика

Било би пожељно да континуирану евалуацију и самоевалуацију примењују како наставници, тако и ученици. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на његове могућности и капацитете, као и ангажованост на часу и ван наставе. Сваки час и свака активност су прилика да се ученику пружи повратна информација о напретку. Ученике, такође, треба подстицати и оспособљавати да уз одговарајућу аргументацију сами процењују сопствени напредак у настави, као и напредак других ученика у одељењу. Тиме праћење и вредновање постају саставни део процеса учења. Потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика развити осећање сигурности и подршке, ослободити га сваке врсте нералних очекивања или притисака.

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика, и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика као и школе у целини.

ПРЕДМЕТ ЗАЈЕДНИЧКИ ЗА ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА И ОДСЕК САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

Назив предмета	ИСТОРИЈА ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Историја игре је да код ученика развије интересовање за игре различитих култура и цивилизација, кроз сагледавање целокупног развоја ове и њој сродних уметничких области, попут музике, костимографије, сценографије, режије и значаја игре и балета у развоју целокупне светске, али и националне историје уметности.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – објасни својим речима хронологију развоја игре од најранијег периода развоја цивилизације до данас; – анализира специфичности игре на различитим континентима; – опише различите утицаје ранијих стилова игре на данашње играчке правце и технике; – критички разматра и самостално прикупља информације везане за различите области из домена историје игре; – именује најзначајније уметнике, кореографе, играче, композиторе у свим историјским периодима; – идентификује најважније технике савремене игре настале у Европи и Америци; – уочи и изрази став у односу на предрасуде, неразумеваше и лоше критике везане за балетска и играчка остварења, која су касније препозната као ремек дела у историји уметности; – усмено и писмено презентује развој различитих стилова игре, као и рад најзначајнијих кореографа; – препознаје и објасни утицај других уметничких грана на област игре и балета; – објасни и анализира националну историју игре и најзначајније уметнике коју су је развијали; – сагледа значај и улогу наслеђа које су нам значајни уметници оставили у области игре и балета; – дискутује о уметности игре као интердисциплинарним системом који у себи садржи више уметничких грана; – анализира снимке различитих балетских представа, као и представа савремених плесних стилова; – анализира и одреди културолошки значај друштвено ангажованих уметника од периода америчког модернизма до данас; – идентификује значај друштвеног контекста у оквиру кога тумачимо једно уметничко дело или правац; – самостално осмисли презентацију рада одређеног кореографа; – прати и анализира развој балета и игре у ширем контексту историје културе и уметности. 	ПРАИСТОРИЈА	<p>Порекло игре – покрет, гест, знак. Мит, ритуал, религија. Рад и игра. Врсте и технике игара.</p>
	СТАРИ БЕК	<p>Традиционалне културе Кина: – традиционална везаност за природу, симболи, маска, шминка, типови личности; – дворске игре и церемонијали; – Пекиншка Опера. Индија: – космички принцип игре, симболика и богатство форми; – Катакали плес. Египат: Религиозне и државне свечаности, врсте игара. Озирисов култ и ритуал као зачетак театарске игре. Грчка: – рађање позоришта; – идеал споја духа и тела као хармоније света; – митологија и игра; – врсте игара (религиозне, сценске, државне и сеоске свечаности); – естетске вредности. Рим: – наслеђе Етрурије и утицај Грчке; – врсте религиозних и световних игара; – развој пантомиме.</p>
	СРЕДЊИ БЕК	<p>Утицај цркве и црквене догме на игру, стагнација развоја игре, балска игра. Византија – античко наслеђе и богатство форми Истока, врсте игара, утицај хришћанства. Западно царство, рани феудализам, утицај хришћанства, народне игре, пантомимичари, улични играчи и певачи.</p>

	НОВИ ВЕК	Стварање балета. Ренесанса – италијански карневали, развој опере и игра као саставни део оперских представа, појава учитеља игре. Комедија дел арт, импровизација. Канонозација балета. Прве балетске књиге. BALLET de COUR – дворски балет у Француској у време Катарине Медичи, алегорички балети, одвајање балета од опере. Први професионалци. Барок – Луј XIV, дворски балети Молијера и Лилија. Симетрија и структура. Стварање Академије. Развој професионализма. Реформа – врхунац балетског формализма XVII и XVIII века. Развој балетске технике и манирима. Садржај и форма. Реформа балета, Жан Жорж Новер.
	НОВИ ВЕК	Романтизам. Идеализација и естетски кодови, стварање великих балета, значајна имена кореографа, играча и педагога. Француска, Русија, Данска, Шведска. Руски академизам: – гостовање великих француских кореографа и играча; – Маријус Петипа; – значајни балетски уметници; – балети Петра Илича Чајковског.
	XX ВЕК	XX век – експлозија игре и балета. Фокинове реформе, трупa Сергеја Ђагиљева, руски играчи и кореографи Ана Павлова, Вацлав Нижински, Михаел Фокин. Постфокиновско време – почетак модернизма: Француска, Енглеска, Америка. СССР модернизам и соцреализам.
	НЕМАЧКА	Немачки експресионизам. Рудолф фон Лабан, Мери Вигман, Курт Јос.
	МОДЕРНА	Амерички модернизам; Ангажовани плесни театар, Марта Грејам, Дорис Хамфри, Исидора Данкан, Пол Тејлор. Утицај америчког модернизма на Европу. Ослобађање покрета. Танц театар Пине Бауш. Стварање балета у Краљевини Југославији. Балет у Европи и свету после другог светског рата. Велики пробоји нових форми седамдесетих година, минимализам, Мерс Канингам, Алвин Николај, импровизација Триша Браун и Стив Пекстон. Национални балет и игра -Мага Магазиновић, Димитрије Парлић. Савремена игра, најзначајније компаније и кореографи. Охад Нахарин, Акрам Кан, Саша Валц, Хофеш Шехтер. Пост модерна игра – уметност перформанса, документарни театар, улични плес – брејкденс, хип хоп, стрит денс.

Кључне речи: стилови и технике игре, кореографи, играчи, композитори, велика дела белог балета, модерне форме, историја уметности.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ИСТОРИЈА ИГРЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Предмет Историја игре чини значајну теоријску потпору стручним играчким предметима, јер омогућава ученицима да сагледају настанак и развој уметничке игре од праисторије до најавангарднијих плесних стилова. Проучавањем свих историјских праваца, стилова игре и аутора који су их креирали, ученици су у могућности да сагледају улогу и значај уметничке игре кроз векове, као и њену данашњу позицију у ширем уметничком и друштвеном контексту.

Програм наставе и учења Историје игре садржи циљ изучавања ове уметничке области, затим кључне појмове везане за садржај предмета, као и листу исхода и упутство за њихово остваривање. Ови елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета, на годишњем и на месечном нивоу.

Стављање фокуса на исходе омогућава наставнику да сагледа предмет и рад са ученицима у једном ширем контексту, да подстакне развој међупредметних компетенција, да повезује појмове и историјске одреднице у смислу широког сагледавања и поимања поља уметности и културе. Тако се реализација и циљ предмета остварују кроз корелацију са другим сродним предметима, попут Историје, Класичног балета, Савремене игре, Грађанског васпитања... Кроз повезивање знања и кроз ваннаставне активности, као

што су посете галеријама и позоришним представама, долазимо до испуњења планираних исхода. На тај начин избегавамо пуко памћење историјских података, већ развијамо интересовање ученика да кроз анализу и праћење развоја уметности игре од њеног настанка до данас, кроз сагледавање одређених историјских епоха и праваца, могу да процене нове стилове и тенденције у уметничком деловању и да их ставе у одређени друштвени контекст.

Веома је важно да се настава употпуни додатним садржајима, као што су видео пројекције, анализа фото материјала и слично. Ученике треба подстицати да користе различите изворе информација и обогате своје знање, да истражују податке на интернету и у стручној литератури, да раде у групама на одређеној теми, и да науче да елоквентно излажу, анализирају, критички процењују и пренесу другим ученицима своја сазнања. Треба их подстицати да се баве истраживачким радом, развијати њихову радозналост, вештине конструктивне комуникације, међусобну сарадњу, оспособљавати их да сврисходно и ефикасно уче, критички мисле и хармонизују изградњу свог естетског, интелектуалног, емоционалног и културног идентитета, усмеравајући га ка будућој професионалној улози. Наставник усмерава процес учења водећи рачуна о томе да ученици развијају знања, умења и ставове који су неопходни за живот у савременом свету и за наставак школовања.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Полазећи од задатих исхода и садржаја предмета наставник прво креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати

своје оперативне планове. Исходи који су дефинисани по областима олакшавају даљу припрему часа, односно конкретне наставне јединице. А свака наставна јединица, у фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за дати час, који воде ка остваривању исхода прописаних програмом.

При планирању часова треба такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, а да је за друге потребно више времена и више различитих активности. Зато наставник прилагођава темпо рада различитим наставним јединицама, али и образовним и васпитним потребама ученика. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати.

Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности, а планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа и специфичним потребама ученика.

Веома је важно да наставници користе различите облике рада и наставне методе, које ангажују ученике и повећавају њихову заинтересованост, да користе различите изворе информација и да на њих упућују ученике, али и да оспособе ученике да самостално проналазе одговарајуће информације, успоставе критички однос према њима, затим да упућују ученике да погледају позоришне представе које ће додатно учврстити њихове ставове и знања о одређеној области или стилу игре. Такође, на тај начин они се подстичу да заузму свој критички став и да науче да аргументовано изнесу и бране своје мишљење.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава предмета Историја игре усмерена је на остваривање исхода и даје предност искуственом учењу кроз активно гледање одабраних балетских и играчких дела смештених у одговарајући друштвено-историјски и културолошки контекст које ће допринети формирању уметничке личности ученика. Приступ програму подразумева отвореност и прилагодљивост процеса учења.

Садржаји су систематизовани по историјско-стилским целинама у циљу стицања општег играчког образовања ученика, као и повезивања овог предмета са осталим стручним предметима (класичан балет, савремена игра, игре двадесетог века, репертоар савремене игре), као и шире стручним предметима од којих су неки заступљени у школи као што је предмет историја, а неки се могу укључити у наставни процес због своје важности, као што су историја музике и историја уметности. Све наставне јединице градива илуструју се фотографијама и видео снимцима, са додатним предлозима о делима које ученици могу погледати код куће или на репертоару неког позоришта.

Водећи ученике хронолошки кроз развој уметности игре, наставник ће распоређивати садржаје у односу на исходе учења. У поједине области ученике уводити информативно, на пример област Средњег века када уметност игре није била значајно заступљена, док ће највећу пажњу посветити значајнијим правцима, стилевима и ауторима, са посебним акцентом на период романтизма када долази до врхунца развоја класичног балета, или пак периоди немачког и америчког модернизма који су изузетно значајни за развој савремених плесних стилова. Наставник ће већу пажњу посветити одређеној области уколико ученици покажу посебно интересовање за њено изучавање.

У подстицању максималног учешћа у уметничком доживљају и разноврсном развијању играчког и теоријског потенцијала, наставник има значајну улогу. Кроз гледање различитих балетских и играчких представа, ученици упознају музику различитих епоха, сценске елементе попут декора, костима, реквизите, упознају се са либретима најзначајнијих балетских дела, науче да разликују

стилове, жанрове, правце..., као и да врше самосталну анализу и процену свих елемената једног уметничког остварења.

Развијање личног и професионалног односа према уметничкој игри и одређеном стилу, врсти и жанру и конкретном делу које се анализира, изграђује се разговором, аргументацијом, разменом мишљења и дебатом, и тиме се омогућава темељније разумевање одгледаног дела. Таква врста дискусија и аналитичке праксе подстичу код ученика развој самопоуздања и сигурности у будућим јавним и сценским наступима.

Међупредметна корелација може бити полазиште за бројне пројектне предлоге у којим ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати вештине приступања и коришћења информација (интернет, стручна литература...), затим рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Рад у виду стручних радионица је врло користан у комбинацији са другим начинима рада, јер развија социјалне и комуникацијске вештине ученика.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања знања ученика. Наставник у складу са прописима формативно и сумативно вреднује знање ученика, а ученици треба да буду унапред јасно упознати са начинима и критеријумима вредновања знања. Савремени приступ настави подразумева процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су развијене а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно оцењивање подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су реализација практичних задатака, истраживања, писање есеја, радова, тестови различитог типа, посматрање и бележење активности ученика током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника. У настави оријентисаној на достизање исхода прате се и вреднују не само продукти већ и сам процес учења. Вредновање треба да се врши систематски и буде: објективно, валидно, одговарајуће, формативно.

Било би пожељно да континуирану евалуацију и самооцену примењују како наставници, тако и ученици. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем). Из тог разлога, сваки час и свака активност су прилика да се ученику пружи повратна информација о напретку. Ученике, такође, треба подстицати и оспособљавати да уз одговарајућу аргументацију сами процењују сопствени напредак у достизању исхода, као и напредак других ученика у одељењу. Тиме праћење и вредновање постају саставни део процеса учења.

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

ОДСЕК КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

1. Класичан балет – главни предмет
2. Репертоар класичног балета
3. Дуетна игра
4. Савремена игра
5. Карактерне игре

Назив предмета КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет

Циљ Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред Први

Годишњи фонд часова 420 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – демонстрира и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту и са померањем по дијагонали; – правилно изводи вежбе скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама; – користи и повезује кораке и вежбе на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – кроз једноставне кореографије испољава креативност и танцовалност; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе и ансамбла; – разликује значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима.	EXERCISES КОД ШТАПА	Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на целом стопалу, на полупрстима и са завршавањем у demi-plié. Flic-flac en tournant en dehors et en dedans изпозауопозуна 45 степени. Battements développés: – tombés en face и у позама, завршавајући врхом на под и на 90 степени; – sa balancé. Grand temps relevé en dehors et en dedans на целом стопалу и на полупрстима. Grands battements jetés: – на полупрстима; – balançoire (напред и назад); – passé на 90 степени; – développé („меки” battements) на полупрстима. Полуокрет en dehors et en dedans, из поза у позе кроз passé на 45 и 90 степени на полупрстима и са plié-relevé. Окрет fouetté endehorstenedans на 1/8, 1/4, и 1/2 круга, с ногом подигнутом напред или назад на 90 степени: – на целом стопалу; – на полупрстима; – са plié-relevé завршавајући на полупрстима; – са полупрстију завршавају у demi-plié. Пола tours en dehors et en dedans са plié-relevé, с ногом истегнутом напред и назад на 45 и 90 степени. Pirouette en dehors et en dedans почињући с отвореном ногом напред, у страну и назад на 45 степени. Pirouette en dehors et en dedans са temps relevé. Flic sa pirouette en dehors et en dedans, почињући са отвореном ногом на II позицији на 45 степени. Pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans почињући са V позиције и из разних поза на 90 степени. Tour fouetté на 45 степени en dehors et en dedans.
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Battements fondus en tournant en dehors et en dedans на 1/4 круга. Battements frappés en tournant en dehors et en dedans на 1/8 и 1/4 круга врхом прстију на под и на 30 степени. Battements double frappés en tournant en dehors et en dedans на 1/8 и 1/4 круга, врхом прстију на под и на 30 степени. Battements battus sur le cou-de-pied напред и назад en face и en épaulement. Flic-flac en tournant en dehors et en dedans са завршавањем у V и IV позицији. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans: – double, на целом стопалу, на полупрстима и са завршавањем у demi-plié; – entourant на целом стопалу; – на 90 степени на целом стопалу (један до два ronds). Battements développés: – tombés en face и у позама, завршавајући врхом прстију на под и на 90 степени; – ballottés. Demi-rond et rond de jambe développé en dehors et en dedans en face и из позе у позу на полупрстима, на demi-plié и са plié-relevé. Tour lent en dehors et en dedans у великим позама: – на demi-plié; – из позе у позу (без рада и са радом корпуса). Grand temps relevé en face en dehors et en dedans. Grands battements jetés на полупрстима. Grand port de bras-préparation за tours у великим позама. Grand fouetté en face са coupé-кораком завршавајући у attitude effacée, I и II arabesque. Battements divisés en quarts (четвртни battements). Temps lié par terre са pirouette en dehors et en dedans. Окрети en dehors et en dedans изпозеуопозу кроз passé на 45 и 90 степени са plié-relevé. Pirouettes en dehors et en dedans из II, IV и V позиције (дваокрета). Pirouettes en dehors et en dedans са temps relevé (један до дваокрета). Pirouettes en dehors et en dedans са temps sauté на V позицији са pas échappé на II и IV позицији (један до дваокрета). Pirouettes en dehors са ногом у положају sur le cou-de-pied и у пози attitude на 45 степени напред по један (два до четири, не спуштајући ногу у V позицију).

		<p>Pirouette sur le cou-de-pied et pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans из grand-plié у I и V позицији. Pirouettes tire-bouchon en dehors et en dedans из V и IV позиције (једандодваокрета). Tours fouettés на 45 степени (четири до осам). Pirouettes en dehors са dégagé по дијагонали (четири до осам). Pirouettes en dedans са couuré-корак по дијагонали (pirouettes-piquées, 4-8). Tours chaînés (8-16).</p>
<p style="text-align: center;">ALLEGRO</p>		<p>Entrechat-quatre са померањем. Royal са померањем. Pas assemblé en tournant (1/4 окрета). Pas brisé напред и назад. Petit pas jeté battu. Pas jeté fermé у свим правцима и позама. Pas ballotté (врхом прстију на под). Pas failli напред и назад. Sissonne fondue. Grande sissonne ouverte у свим правцима и позама (са померањем). Sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans отварајући ногу у страну на 45 степени. Grande sissonne tombée у свим правцима и позама. Pas ballonné battu у страну, без померања и са померањем. Rond de jambe en l'air sauté en dehors et en dedans. Grand pas assemblé у страну и напред у положајима épaulement прилази: V позиција, couuré-корак, pas glissade, sissonne tombée, développé-tombé напред. Grand pas jeté напред у позама attitude croisée, III и I arabesque, прилази: V позиција, couuré-корак, pas glissade. Grand pas de chat. Grand temps lié sauté напред и назад. Temps levé у позама на 90 степени. Pas cabriole на 45 степени напред и назад са припремама: couuré-корак, pasglissade, sissonnetombé (мушки разред на крају године). Temps glissés (клизајући са померањем напред и назад на demi-plié) у позама I, II и III arabesque. Sissonne simple en tournant en dehors et en dedans. Pas emboîtés en tournant са померањем у страну и по дијагонали (4-6). Tour en l'air, са преносом ноге назад под колено, са завршавањем у IV позицији en face et effacée (мушки разред индивидуално).</p>
	<p style="text-align: center;">EXERCISES НА ПРСТИМА</p>	<p>Petit pas jetés en tournant на 1/2 окрета са померањем у страну. Pas de bougée suivi у свим правцима и по кругу. Pas cougu у разним правцима. Sissonne ouverte на 45 степени en tournant en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 окрета. Grande sissonne ouverte у свим правцима и позама (са померањем). Pas tombé из позе у позу на 90 степени. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans. Окрети fouetté en dehors et en dedans за 1/8 и 1/4 круга из позе у позу с ногом подигнутом на 45 и 90 степени. Grand battements jetés у свим правцима и позама Relevés на једној ноzi у свим позама на 45 и 90 степени са померањем напред (два до четири). Soutenu en tournant en dehors et en dedans за 1/2 и цео окрет, почињући из поза на 45 и 90 степени у demi-plié. Pas glissade en tournant са померањем у страну и по дијагонали (не мање од осам). Pirouette en dehors et en dedans из V и IV позиције и завршавањем у позама врхом прстију на под. Pirouettes en dehors et en dedans из V и IV позиције са pas tombé (један до два окрета). Pirouettes en dehors из V позиције по један (не мање од осам). Tours fouettés на 45 степени (не мање од четири). Pirouettes en dehors са dégagé по дијагонали (четири до осам). Pirouettes en dedans са couuré-корак по дијагонали (pirouettes-piquées, четири до осам). Tours chaînés (четири до осам). Скокови на прстима: pas emboîtés sur le cou-de-pied (назад) на месту и са померањем. Делови групне игре или варијације из класичног репертоара по избору наставника.</p>
<p>Јавни наступи – Најмање два јавна наступа.</p>		
<p>Годишњи испит Exercices код штапа – Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на поупрстима и са завршавањем у demi-plié. – Flic-flac en tournant en dehors et en dedans из поза у позу на 45 степени. – Battements développés на 90 степени из позе у позу. – Grand temps relevé en dehors et en dedans на поупрстима. – Grand battement jeté balançoire.</p>		

- Okрет fouetté en dehors et en dedans на 1/2 круга, са ногом подигнутом на 90 степени en dehors et en dedans на полупрстима.
- Pola tours en dehors et en dedans са plié-relevé, с ногом истегнутом напред и назад на 45 и 90 степени.
- Pirouette en dehors et en dedans са temps relevé en dehors et en dedans.

Exercices на средини

- Battement fondu en tournant en dehors et en dedans на 1/4 круга.
- Battement frappé en tournant en dehors et en dedans на 1/4 на 30 степени.
- Flic-flac en tournant en dehors et en dedans са завршавањем у V и IV позицији.
- Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на полупрстима и на demi-plié на 90 степени.
- Battements développés на 90 степени у свим правцима и позама.
- Tour lent en dehors et en dedans у великим позама.
- Grand port de bras-préparation за tours у великим позама.
- Grand fouetté en face – завршавајући у attitude effacée, I и II arabesque.
- Temps lié par terre са pirouette en dehors et en dedans.
- Pirouettes en dehors et en dedans из окрета.
- Pirouettes en dehors et en dedans са temps sauté на V, II и IV позицију (један до два окрета).
- Pirouettes en dehors са ногом у положају sur le cou-de-pied и у пози attitude на 45 степени (два до четири).

Allegro

- Pas assemblé en tournant (1/4 окрета).
- Petit pas jeté battu.
- Pas jeté fermé у свим правцима и позама.
- Pas failli напред и назад.
- Sissonne fondue.
- Grande sissonne ouverte са померањем у свим правцима и позама.
- Sissonne ouverte en tournant на страну на 45 степени кроз développé на 45 степени.
- Grande sissonne tombée у свим правцима.
- Pasballonné battu у страну и са померањем.
- Rond de jambe en l'air sauté en dehors et en dedans.
- Grand pas assemblé у страну и напред у положајима épaulement прилази: V позиција, sauté-корак, pas glissade, sissonne tombée, développé-tombé напред.
- Grand pas jeté напред у позама attitude croisée, III и I arabesque, прилази: V позиција, sauté-корак, pas glissade.
- Grand temps lié sauté напред и назад.
- Sissonne simple en tournant en dehors et en dedans.
- Tour en l'air, са преносом ноге назад под колено, са завршавањем у IV позицији en face et effacée (мушки разред индивидуално).

Exercices на прстима

- Petits pas jetés en tournant на 1/2 окрета са померањем у страну.
- Pas de bourrée suivi у свим правцима и по кругу.
- Sissonne ouverte на 45 степени en tournant en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 окрета.
- Grande sissonne ouverte у свим правцима и позама (са померањем).
- Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans.
- Окрети fouetté en dehors et en dedans за 1/8 и 1/4 круга из позе у позу с ногом подигнутом на 45 и 90 степени.
- Pas glissade en tournant са померањем у страну и по дијагонали (не мање од осам).
- Pirouette en dehors et en dedans из V и IV позиције и завршавањем у позама врхом прстију на под.
- Pirouettes en dehors из V позиције по један (не мање од осам).
- Tours fouettés на 45 степени (не мање од четири).
- Pirouettes en dehors са dégagé по дијагонали (четири до осам).
- Pirouettes en dedans са sauté-корак по дијагонали (pirouettes-ricquées, четири до осам).
- Tours chaînés (четири до осам).
- Скокови на прстима: pasemboîtés sur le cou-de-pied (назад) на месту и са померањем.
- Делови групне игре или варијације из класичног репертоара по избору наставника.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, préparation за tour у великим позама, велики скок, јавни наступ.

Назив предмета

КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет

Циљ

Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред

Други

Годишњи фонд часова

420 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту и са померањем по дијагонали; – правилно изводи вежбе скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама и вежбама ; – користи и повезује усвојене кораке и вежбе на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – правилно изведе окрете у великим позама и објасни технику извођења; – кроз кореографије испољава креативност и танцовалност; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sauté; – на 90 степени en face и са завршавањем у позама (један до два ronds). <p>Battements développés са брзим demi-rond en dehors et en dedans или en dedans et en dehors.</p> <p>Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени.</p> <p>Flic-flac en tournant en dehors et en dedans, из позе у позу на 90 степени.</p> <p>Grands battements jetés са окретом fouetté en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 круга (припрема за grand fouetté en tournant).</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans са temps relevé и почињући с отвореном ногом у II позицији на 45 степени (два окрета).</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans са завршавањем у позама на 45 и 90 степени (један до два окрета).</p> <p>Pirouettes tire-bouchon en dehors et en dedans са завршавањем у великим позама (један до два окрета).</p> <p>Tours fouettés на 90 степени из позе у позу.</p>

<p>– у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе и ансамбла; – разликује значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима.</p>	<p>EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Petits battements sur le cou-de-pied en tournant en dehors et en dedans на целом стопалу и на полупрстима. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans: – en tournant ca relevé на полупрстима; – на 90 степени на полупрстима (један до два ronds) и са завршавањем у позама. Flac-flac en tournant en dehors et en dedans из позе у позу на 45 степени. Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени. Наклон и подизање корпуса у I arabesque. Grand temps relevé en tournant en dehors et endedans на 1/4, 1/2 и цео окрет. Grands battements jetés: – passé на 90 степени; – balancé à la seconde у I и V позицији. Grand fouetté en face напред и назад. Grand fouetté en tournant en dedans на III arabesque. Grand temps lié са pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans са demi-plié et grand plié. Pirouettes en dehors et en dedans из I, IV, V позиције и temps relevé са завршавањем у позама на 45, 90 степени и са врхом прстију на под на demi-plié (два окрета). Pirouettes en dehors et en dedans, почињући из поза на 45 и 90 степени и завршавајући у IV и V позицији (један до два окрета). Pirouettes en dehors из V и II позиције и en dedans из IV позиције завршавајући на колено (мушки разред). Pirouettes en dehors et en dedans (два окрета) и tour tire-bouchon (један до два окрета) са grand-plié из I и V позиције. Tours fouettés на 45 степени (8/16 индивидуално). Tours en dehors et en dedans у великим позама из IV и II позиције (два окрета). Tours en dehors et en dedans у свим великим позама прилази: pas tombé, coupé-корак, temps sauté, pas échappé по II и IV позицији (један до два окрета). Tours en dehors et en dedans у великим позама са plié-relevé по ½ окрета једно за другим (два до четири). Grand pirouettes à la seconde en dehors (осам окрета за мушки разред, индивидуално). Préparation за tour en dehors et en dedans у великим позама са grand-plié и настављајући са tour lent. Tours chaînés (16).</p>
	<p>ALLEGRO</p>	<p>Pas jeté fondu. Pas brisé dessus-dessous. Pas ballotté на 45 и 90 степени. Sissonne fermée battu (мушки разред). Sissonne ouverte battu (мушки разред). Double rond de jambe en l'air sauté en dehors et en dedans. Pas gargouillade (женски разред). Pas échappé са entrechat-six са II позиције. Entrechat-six. Grand pas assemblé battu. Grand pas assemblé en tournant са померањем у страну са coupé корак и са померањем по дијагонали напред и назад, прилази coupé-корак, pas chassé. Sissonne simple en tournant en dehors et en dedans (два окрета, мушки разред, индивидуално). Sissonne ouverte en tournant на 1/2 окрета en dehors et en dedans са померањем у свим позама на 45 степени. Sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans у свим позама на 45 степени. Sissonne tombée en dehors et en dedans en face иу позама. Temps lié sauté en tournant en dehors et en dedans. Grand pas jeté напред у свим позама са свих припрема. Pas jeté passé на 45 и 90 степени напред и назад прилази coupé-корак, pas couru, sissonne tombée. Grand jeté pas de chat. Pas ciseaux на 45 степени. Pas cabriole на 45 степени напред и назад прилази coupé-корак, pas glissade, sissonne tombée. Grand fouetté sauté en face из позе у позу. Petits pas jetés en tournant на 1/2 окрета са померањем у страну и по дијагонали. Grand pas jeté en tournant на 1/2 окрета са croisé на croisé прилази: tombé-coupé назад. Touren l'air са преносом ноге назад под колено и завршавањем у IV позицији en face et effacée (мушки разред).</p>

EXERCISES НА ПРСТИМА

Pas de bourrée suivi у свим правцима и по кругу.
 Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans.
 Relevés на једној ноzi у свим позама на 45 и 90 степени:
 – са померањем уназад;
 – en tournant en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 круга.
 Grand fouetté en face са coupé-коракoм завршавајући у пози attitude effacée, I и II arabesque.
 Grand fouetté en effacée напред и назад.
 Pirouettes en dehors et en dedans из IV и V позиције (дваокрета).
 Pirouettes en dehors са V позиције са померањем напред по дијагонали.
 Pirouettes en dehors са ногом у положају sur le cou-de-pied и у пози attitude на 45 степени напред по један (четири до осам), не спуштајући ногу у V позицију.
 Tours fouettés (четири до осам).
 Tour en dedans у великим позама à la seconde, attitude, arabesque, tire-bouchon прилази: coupé-корак, pas tombé.
 Tours chaînés (8-16).
 Pas emboîtés en tournant, са померањем у страну и по дијагонали.
 Скокови на прстима: temps levé sur le cou-de-pied напред и назад en face и у позама attitude croisée et effacée на 45 степени са померањем.
 Варијације, дуети, триа и групне игре из балетског репертоара по избору наставника (најмање две целине).

Јавни наступи

– Најмање два јавна наступа.

Годишњи испит

Exercices код штапа

- Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на 90 степени en face и са завршавањем у позама (један до два ronds).
- Flic-flac en tournant en dehors et en dedans, из поза у позе на 90 степени.
- Grands battements jetés са окретом fouetté en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 круга (припремаза grand fouetté en tournant).
- Pirouettes en dehors et en dedans са temps relevé и почињући с отвореном ногом у II позицији на 45 степени (два окрета).
- Pirouettes en dehors et en dedans са завршавањем у позама на 45 и 90 степени (један до два окрета).
- Pirouettes tire-bouchon en dehors et en dedans са завршавањем у великим позама (један до два окрета).
- Tours fouettés на 90 степени из позе у позу.

Exercices на средини

- Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans:
- en tournant са relevé на полупрстима;
- на 90 степени на полупрстима(један до два ronds) и са завршавањем у позама.
- Flic-flac en tournant en dehors et en dedans из позе у позу на 45 степени.
- Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени.
- Наклон и подизање корпуса у arabesque.
- Grand temps relevé en tournant en dehors et en dedans на 1/2 или цео окрет.
- Grands battements jetés balancés à la seconde у I или V позицији.
- Grand fouetté en face напред и назад.
- Grand fouetté en tournant en dedans на III arabesque.
- Grand temps lié са pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans са demi-plié et Grand dplié.
- Pirouettes en dehors et en dedans из I, IV, V позиције са завршавањем у позама на 45, 90 степени и са врхом претију на под на demi-plié (два окрета).
- Pirouettes en dehors из V и II позиције и en dedans из IV позиције завршавајући на колено (мушки разред).
- Pirouettes en dehors et en dedans и tire-bouchon (један до два окрета) са grand-plié из I и V поозиције.
- Tours fouettés на 45 степени (8 до 16 индивидуално).
- Tours en dehors et en dedans у великим позама из IV и II позиције (два окрета).
- Tours en dehors et en dedans у великим позама са plié-relevé по ½ окрета једно за другим (два до четири).
- Grand pirouettes à la seconde en dehors (осам окрета за мушки разред, индивидуално).
- Tours chaînés (16).

Allegro

- Pas brisé dessus-dessous.
- Pas ballotté на 90 степени.
- Sissonne fermée battu (мушки разред).
- Sissonne ouverte battu (мушки разред).
- Double rond de jambe en l'air sauté en dehors et en dedans.
- Pas gargouillade (женски разред).
- Entrechat-six.
- Grand pas assemblé battu.
- Grand pas assemblé en tournant са померањем по дијагонали напред и назад прилази coupé-корак, pas chassé.
- Sissonne simple en tournant en dehors et en dedans (два окрета, мушки разред, индивидуално).
- Sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans у свим позама на 45 степени.
- Temps lié sauté en tournant en dehors et en dedans.
- Grand pas jeté напред у свим позама са свих припрема.
- Pasjeté passé на 90 степени напред и назад прилази coupé-корак, pas couru, sissonne tombée.
- Grand jeté pas de chat.
- Pas ciseaux на 45 степени.
- Pas cabriole на 45 степени напред и назад прилази coupé-корак, pas glissade, sissonne tombée.
- Petits pas jetés en tournant на 1/2 окрета са померањем по дијагонали.
- Grand pas jeté en tournant на 1/2 окрета са croisé на croisé прилази:tombé-coupé назад.
- Tour en l'air са преносом ноге назад под колено и завршавањем у IV позицији en face et effacé (мушки разред).

Exercices на прстима

- Pas de bourrée suivi у свим правцима и по кругу.
- Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans.
- Relevés на једној ноzi у свим позама на 45 и 90 степени:
- са померањем уназад;
- en tournant en dehors et en dedans на 1/4 и 1/2 круга.

- Grand fouetté en face са coupé-кораком завршавајући у пози attitude effacée, I и II arabesque.
- Renversé en croisé en dehors.
- Pirouettes en dehors et en dedans из IV и V позиције (дваокрета).
- Pirouettes en dehors са V позиције са померањем напред по дијагонали.
- Pirouettes en dehors са ногом у положају sur le cou-de-pied и у пози attitude 45 степени напред по један (четири до осам, не спуштајући ногу у V позицију).
- Tours fouettés (четири до осам).
- Tour en dedans у великим позама à la seconde, attitude, arabesque, tire-bouchon прилази: coupé-корак, pas tombé.
- Tours chaînés (8-16).
- Pas emboîtés en tournant, са померањем у страну и по дијагонали.
- Скокови на прстима: tempslevé surlecou-de-pied напред и назад en face и у attitude croisée et effacée на 45 степени са померањем.
- Варијације, дуети, триа и групне игре из балетског репертоара по избору наставника.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, велики скокови, јавни наступ.

Назив предмета	КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет
Циљ	Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	420 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту, са померањем по дијагонали и по кругу; – правилно изводи вежбе и координацијски захтевније технике скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама, вежбама и кретањима; – користи и повезује усвојени ниво сложенијих корака и вежби на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – правилно изводи окрете у великим позама и објасни технику извођења; – кроз комплексније кореографије испољава креативност и танцовалност; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – изрази мишљење о сопственом балетском извођењу у односу на техничку спремност и естетску изражајност; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе и ансамбла; – разликује значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима. 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Grands battements jetés avec demi-rond et rond de jambe en dehors et en dedans.</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans, почињући из великих поза (један до два окрета).</p>
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Port de bras (са радом корпуса) у великим позама на 90 степени.</p> <p>Tours lents en dehors et en dedans у свим позама на полупрстима.</p> <p>Flic-flac en tournant из позе у позу на 90 степени.</p> <p>Grand fouetté en tournant en dedans et en dehors.</p> <p>Renversé en croisé en dehors et en dedans.</p> <p>Pirouettes en dedans из IV, II и V позиције (два до три окрета-за женски разред, три до пет окрета-за мушки разред).</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans са pas écharpé по II и IV позицији и са temps sauté у V позицији (два до три окрета).</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans из позе у позу на 45 степени и 90 степени (један до два окрета).</p> <p>Tours en dehors et en dedans у великим позама прилази: petit et grand temps relevé.</p> <p>Tours en dehors et en dedans у великим позама са свим прилазима (два окрета).</p> <p>Tours en dehors et en dedans у великим позама са plié-relevé по један окрет-узаостано (два до четири).</p> <p>Прелаз из tours en dehors et en dedans у великим позама у pirouettes en dehors et en dedans.</p> <p>Tours en dehors et en dedans у великим позама са grand-plié.</p> <p>Grand pirouettes à la seconde en dehors (8-16, мушки разред индивидуално).</p> <p>Grand pirouettes en dehors et en dedans на I и III arabesque са подскоцима-petits temps sautés.</p>
	ALLEGRO	<p>Pas brisé напред и назад en tournant на 1/2 окрета са померањем по кругу.</p> <p>Petits pas jetés battu en tournant на 1/2 окрета са померањем у страну и по дијагонали.</p> <p>Sissonne ouverte battu у свим правцима и позама.</p> <p>Sissonne fermée battu у свим правцима и позама.</p> <p>Grand pas assemblé battu en tournant.</p> <p>Grande sissonne renversé en dehors et en dedans.</p> <p>Grande sissonne ouverte en tournant en dehors et en dedans са померањем у свим позама.</p> <p>Grande sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans са завршавањем у свим позама.</p> <p>Grande sissonne tombée tournant en dehors et en dedans en face и у позама.</p> <p>Grand temps lié sauté en tournant en dehors et en dedans.</p> <p>Rond de jambe en l'air sauté 90 степени en dehors et en dedans.</p> <p>Pas jeté passé са бацањем ноге у страну и завршавањем у позама croisée et effacée напред croisée назад.</p> <p>Grand pas jeté у пози arabesque са померањем по кругу прилази: pas glissade, pas couru.</p> <p>Grand pas jeté renversé en dehors et en dedans.</p> <p>Pas jeté ballotté (pas de zephyr).</p> <p>Pas jeté entrelacé (непрекидно jeté) на face et croisé по правој линији и по дијагонали са припремама: coupé-корак, pas chassé.</p> <p>Grand pas de basque.</p> <p>Pas cabriole fermée у свим правцима и позама.</p> <p>Grand pas cabriole напред и назад на свим позама прилози: coupé-кораком, pas glissade, sissonne tombée.</p> <p>Grand fouetté sauté en effacée.</p>

		<p>Grand fouetté cabriole уписама I и II arabesque effacée, у III и IV arabesque са померањем по дијагонали. Sautdebasque у страну и по дијагонали прилази: coupré-корак, paschassé. Grand pas jeté entourant са croisé на croisé, прилази tombé-coupré назад. Pas jeté par terre et pas jeté en l'air en tournant на I arabesque по дијагонали. Tours sissonne tombée на effacée et croisée по дијагонали један за другим. Pas de chat en tournant по дијагонали. Мушки разред: Pas échappé са entrechat-six из V и II позиције. Grand pas assemblé entrechat-six de volée. Grande sissonne soubresaut. Pas cabriole, један за другим са померањем по дијагонали у пози I arabesque (четири до осам). Sissonne tombée en tournant са померањем напред (два окрета-факултативно). Grand pas jeté en tournant један за другим по дијагонали. Tours en l'air са завршавањем у IV позицији en face et effacée (два окрета); са завршавањем на једно колена (два окрета, факултативно). Варијације и коде мушког класичног репертоара, најмање две по ученику, а по избору наставника. Из следећих балета: – П. И. Чајковски – „Лабудово језеро” – мушка варијација – Pas de trois – I чин; – П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијација – „Плава птица” – I чин; – А. Адам – „Жизела” – обе варијације – сељачки Pas de deux – I чин; – Ш. Гуно – „Фауст” – „Валпургијска ноћ” – варијација ђавола.</p>
	<p>EXERCISES НА ПРСТИМА</p>	<p>Pas de bourrée suivi у свим правцима и по кругу. Grand rond de jambe en l'air en dehors et en dedans. Grande sissonne ouverte на I и IV arabesque и друге позе са клизајућим одскоком унапред. Renversé en croisée en dehors et en dedans. Grand fouetté en tournant en dehors et en dedans из позе у позу на 90 степени. Pirouettes en dehors et en dedans са свим прилазима (два окрета). Tours fouettés на 45 степени (8-16). Tours en dehors et en dedans у великим позама, прилази: IV позиција, coupré-корак, pas tombé. Tours en dedans et en dehors у великим позама са plié-relevé по један узастопно (два до четири). Pas glissade en tournant по кругу. Pirouettes en dedans са coupré-корак по кругу (pirouettes-riquéées). Pirouettes en dehors са dégagé par développé у позе effacée, croisée et écartée напред на 90 степени са померањем по дијагонали. Tours chaînés. Temps levé sur le cou-de-pied и у позама attitude croisée et effacée са померањем и en tournant. Pas de chat. Pas ballonné sauté на месту, са померањем и en tournant. Варијације, коде и групне игре, по избору наставника, најмање две по ученику. Из следећих балета: – П. И. Чајковски – „Лабудово језеро” – варијација – Pas de trois – I чин; Pas de quatre – мали лабудови – II чин; Pas de trois – II чин; – П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијације из пролога (шест вила); игра драгог камења – Pas de quatre – III чин. – А. Адам – „Жизела” – обе варијације „сељачки” – Pas de deux – I чин – Мирта – II чин; – Л. Делиб – „Копелија”: варијација „Сванилда”.</p>
<p>Јавни наступи – Најмање два јавна наступа.</p>		
<p>Годишњи испит Exercices код штапа – Grand battements jetés avec demi-rond et rond de jambe en dehors et en dedans. – Pirouettes en dehors et en dedans, почињући из великих поза (један до два окрета). Exercices на средини – Tours lents en dehors et en dedans у свим позама на полупрстима. – Flic-flac en tournant из позе у позу на 90 степени. – Grand fouetté en tournant en dedans et en dehors. – Pirouettes en dedans из IV, II и V позиције (два до три окрета-за женски разред, три до пет окрета-за мушки разред). – Pirouettes en dehors et en dedans са pas échappé по II и IV позицији и са temps sauté по V позицији (два до три окрета). – Pirouettes en dehors et en dedans из позе у позу на 45 степени и 90 степени (један до два окрета). – Tours en dehors et en dedans у великим позама прилази: petit et grand temps relevé. – Tours en dehors et en dedans у великим позама са plié-relevé по један окрет – узастопно (два до четири).</p>		

- Прела из tours en dehors et en dedans у великим позама у pirouettes en dehors et en dedans.
- Grand pirouettes à la seconde en dehors (8-16, мушки разред индивидуално).
- Grand pirouettes en dehors et en dedans на I и III arabesque са подскоцима-petits temps sautés.

Allegro

- Pas brisé напред и назад en tournant на 1/2 окрета са померањем по кругу.
- Sissonne ouverte battu у свим правцима и позама.
- Sissonne fermée battu у свим правцима и позама.
- Grande sissonne renversé en dehors et en dedans.
- Grande sissonne ouverte en tournant en dehors et en dedans са померањем у свим позама.
- Grande sissonne tombée tournant en dehors et en dedans en face и у позама (за мушки разред).
- Grand temps lié sauté en tournant en dehors et en dedans (за мушки разред).
- Pas jeté passé са бацањем ноге у страну и завршавањем у позама croisée et face напреди croisée назад.
- Grand pas jeté у пози arabesque са померањем по кругу, прилази: pas glissade, pas couru.
- Grand pas jeté renversé en dehors et en dedans.
- Pas jeté ballotté (pas de zephyr).
- Pas jeté entrelacé (непрекидно jeté) на eface et croisé по правој линији и по дијагонали са припремама: coupé-корак, pas chassé.
- Grand pas de basque.
- Pas cabriole fermée у свим правцима и позама.
- Grand pas cabriole напред и назад на свим позама прилози: coupé-корак, pas glissade, sissonne tombée.
- Grand fouetté cabriole у позама I и II arabesque effacée, у III и IV arabesque са померањем по дијагонали.
- Saut de basque у страну и по дијагонали прилази: coupé-корак, pas chassé.
- Grand pas jeté entourant са croisé на croisé, прилази tombé-coupé назад.
- Pas jeté en l'air en tournant на I arabesque по дијагонали.
- Pas de chat en tournant по дијагонали.

Мушки разред:

- Pas échappé са entrechat-six из V и II позиције.
- Grand pas assemblé entrechat-six de volée.
- Grande sissonne soubresaut.
- Pas cabriole, један за другим са померањем по дијагонали у пози I arabesque (четири до осам).
- Grand pas jeté entourant један за другим по дијагонали.
- Tours en l'air са завршавањем у IV позицији en face et effacée (два окрета);
- Варијације и коде мушког класичног репертоара, најмање две по ученику а по избору наставника.

Из следећих балета:

- П. И. Чајковски – „Лабудово језеро” – мушка варијација – Pas de trois – I чин;
- П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијација – „Плава птица” – III чин;
- А. Адам – „Жизела” – обе варијације – сељачки Pas de deux – I чин;
- Ш. Гуно – „Фауст” – „Валпургијска ноћ” – варијација ђавола.

Exercices на прстима

- Grande sissonne ouverte на I и IV arabesque и друге позе са клизајућим одскоком унапред.
- Renversé en croisée en dehors et en dedans.
- Grand fouetté en tournant en dehors et en dedans из позе у позу на 90 степени.
- Pirouettes en dehors et en dedans са свим прилазима (два окрета).
- Tours fouettés на 45 степени (8-16).
- Tours en dehors et en dedans у великим позама прилази: IV позиција, coupé-корак, pas tombé.
- Tours en dedans et en dehors у великим позама са plié-relevé по један узастопно (два до четири).
- Pas glissade en tournant по кругу.
- Pirouettes en dedans са coupé-корак по кругу (pirouettes-piquées).
- Pirouettes en dehors са dégagé par développé упозе effacée, croisée et écartée напред на 90 степени са померањем по дијагонали.
- Tours chaînés по кругу.
- Pas de chat.
- Pas ballonné sauté на месту, са померањем и en tournant.
- Варијације, коде и групне игре, по избору наставника, најмање две по ученику.
- Варијације, коде и групне игре, по избору наставника, најмање две по ученику.
- П. И. Чајковски – „Лабудово језеро” – варијација – Pas de trois – I чин; Pas de quatre – мали лабуди II – чин; Pas de trois – II чин;
- П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијације из пролога (шест вила); игра драгог камења – Pas de quatre – III чин.
- А. Адам – „Жизела” – обе варијације „сељачки” – Pas de deux – I чин – Мирта – II чин
- С. Христић – „Охридска легенда” – варијација ”Бисерке” II чин;
- Ј. Делић – „Копелија”: варијација „Сванида”.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, велики скокови, јавни наступ.

Назив предмета

КЛАСИЧАН БАЛЕТ – главни предмет

Циљ

Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред

Четврти

Годишњи фонд часова

384 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
– објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења сложених балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу музичке пратње у складу са програмским захтевима; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту, са померањем по дијагонали и по кругу;	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Renversé en écartée en dedans. Grandes pirouettes en dehors à la seconde са поскоцима petits temps sautés (мушки разред). Tours en dehors et en dedans у великим позама са по два окрета један за другим. Tours chaînés по кругу (индивидуално).

<ul style="list-style-type: none"> – правилно изводи вежбе и координацијски сложене скокове у играчким комбинацијама, по кругу и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама, вежбама и кретањима; – изводи сложене кораке и вежбе у одређеном ритму и темпу на прстима; – коригује грешке у извођењу током вежбања и играња; – правилно изводи покрете у великим позама и објасни технику извођења; – исаже своје мишљење о изведеним вежбама и комбинацијама; – објасни могуће последице уколико не примењује принципе правилног извођења корака, скока и окрета; – испољи креативност и танцовалност у реализацији одговарајуће кореографије у складу са програмом; – испољи самопоуздање у току јавног наступа и пренесе уметнички доживљај на публику; – самостално дефинише и спроводи план вежбања у односу на постављене задатке; – критички прати сопствени развој и самостално одређује средства за његово побољшање; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе и ансамбла и примењује одговарајући стил; – разликује значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима. 	<p>ALLEGRO</p>	<p>Grand pas assemblé entrechat-six de volée. Grande sissonne soubresaut. Double rond de jambe en l'air sauté en dehors et en dedans на 90 степени. Pas jeté entrelacé (перикидноје jeté) по кругу (факултативно). Grand fouetté en tournant sauté en dehors et en dedans. Saut de basque по кругу. Grand temps levé de volée à la seconde en tournant en dedans прилази: coupé-корак, pas chassé. Grand pas jeté en tournant на face et croisée са припреме tombé-coupé напред и назад. Pas jeté par terre et pas jeté en l'air en tournant на I arabesque по кругу. Мушки разред: Grande sissonne ouverte battu у свим позама. Double pas cabriole. Pas cabriole један за другим по дијагонали у позама и III arabesque и са окретом на 1/4 круга. Grand pas assemblé en tournant (два окрета, индивидуално). Grand fouetté cabriole et battu. Grande sissonne ouverte par développé en tournant, en dehors et en dedans са завршавањем у великој пози (два окрета). Saut de basque са завршавањем у великој пози. Saut de basque (два окрета, индивидуално). Grand pas jeté en tournant по кругу (индивидуално). Sissonne tombée en tournant en dehors са померањем напред (два окрета). Tours en l'air са завршавањем на једном колону (два окрета). Tours en l'air један за другим (2+2 окрета, индивидуално). Revoltade са завршавањем на I и III arabesque (индивидуално). Две до три варијације или делови варијација и коде из познатог класичног репертоара по избору наставника: – П. И. Чајковски – „Лабудово језеро” – варијација принца III чин. – П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијација Pas de deux – III чин; – А. Адам – „Жизела” – варијација Алберта – II чин; – А. Глазунов – „Рајмонда” – варијација из II чина и варијације четири кавалера III чин; – П. И. Чајковски – „Крцко Орашчић” – варијација II чин; – Л. Минкус – „Дон Кихот” – варијације из I и III чина. – А. Адам – „Корсар” – варијација – Велики Pas de deux. – Ф. Шопен – „Силфиде” – Мазурка.</p>
	<p>EXERCISES НАПРСТИМА</p>	<p>Grand fouetté en tournant en dehors et en dedans из позе у позу на 90 степени (једно за другим). Tours en dehors et en dedans у великим позама из свих припрема (два окрета); Различите комбинације pirouettes en tours en dehors et en dedans по дијагонали и по кругу. Tours fouettés на 45 степени (16-32, индивидуално). Pas coupé sur le cou-de-pied један за другим са померањем (скокови). Rond de jambe en l'air sauté са померањем по дијагонали. Две до три варијације или делови варијација и коде из познатог класичног репертоара по избору наставника: – П. И. Чајковски „Лабудово језеро” – варијација белог и црног лабуда – II и III чин; – П. И. Чајковски – „Успавана лепотица” – варијација Ауроре из II и III чина; „Вила јоргована” из пролога; – А. Адам – „Жизела” – варијација Жизеле из I и II чина; – А. Глазунов – „Рајмонда” – све три варијације из I и II чина. – П. И. Чајковски – „Крцко Орашчић” – варијације Pas de deux; – Л. Минкус – „Дон Кихот” – варијације „Китри” из I и III чина; варијација Мерцедес из I чина; варијације из Кихотовог сна – II чин; – А. Адам – „Корсар” – велики Pas de deux; и други балети.</p>
<p>Јавни наступи – Најмање два јавна наступа.</p>		
<p>МАТУРСКИ ИСПИТ</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, велики скокови, јавни наступ, уметнички доживљај.

**УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО
 ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА КЛАСИЧАН БАЛЕТ
 – главни предмет**

I. УВОДНИ ДЕО

Класичан балет је предмет који чини основну дисциплину током целокупног школовања играча. Програм наставе и учења је сачињен на основу програма и метода истакнутог балетског педагога Агрипине Ваганове. Основна начела ове методе заснивају се

на развијању пластичности тела, координацији покрета и усавршавању балетске технике до виртуозности.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно посматрање класичног балета и лично балетско изражавање ученика кроз извођење основних корака класичног балета. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резул-

татима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање и стечене вештине у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају балетске, односно играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и уметничке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непреоборливом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе балетске кораке што је важно за одржавање здравља коштано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу, ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балета. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене, како у балетској сали, на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, школе и локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (90 минута) рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених корака класичног балета, осмишљавања комбинација, кореографија, упоређивања различитих извођења и извођење делова варијација и варијација, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Свакодневно вежбање и добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената). Задатак наставника је да кроз такав час омогући хармоничан физички и интелектуални развој ученика, стицање балетске технике, уметничког израза и развијање музикалности. Такође је потребно, да се подједнако посвети пажња свим деловима часа – *exercises-у* код штапа, *exercises-у* на средини сале, *adagio-у*, *allegro-у* и извођењу *exercises-а* на прстима.

Наставник може да користи филм, видео снимке и друге различите изворе дигиталне комуникације.

Клавирска пратња на часу је неопходна подршка ученику и наставнику. Она даје посебан темпо, ритам и динамику. Њоме се наглашава карактер корака и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. У *allegro* корацима и на прстима користи се припремљен нотни материјал. Ако је у балетској представи кореограф потчињен музици, дајући кроз покрет њену садржину и форму, наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гипкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Избор комбинација и кореографија које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. При обради се препоручује кроз уводни део часа резимирање претходно обрађеног градива, посебно ако су кораци у функционалној вези. Наставник је у обавези да у процесу обраде демонстрира практичан садржај наставне јединице, било да га изводи сам или

уз помоћ професионалног балетског играча у циљу што сигурнијег осамостаљивања ученика. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену, однос према костиму, патикама и фризури. У формирању професионалног балетског играча неопходно је редовно похађање наставе и неговање радне дисциплине код ученика.

У првом и другом разреду ученици се срећу са новим појмовима, који се надовезују на већ стечено знање из основне школе, развијају технику играња, а посебна пажња је усмерена на учење великих скокова и окрета. У овим разредима почиње рад на усложњавању и усавршавању балетске технике – малих и великих окрета, као и других видова вртешки.

У првом разреду почиње учење *piquettes* са разних припрема, померањем по дијагонали и у месту. Започиње се са усвајањем основне технике различитих *piquettes* на прстима и основне технике окрета у великим позама. Уводе се сложеније форме *adagio*-а и промене у темпу унутар комбинације. Велики део часа се користи за задатке на средини сале. Убрзава се темпо часа.

Задатак наставника у другом разреду је да оспособи ученика да усвоји *tours* у великим позама са различитих припрема. Наставник ученицима задаје различите комбинације *piquettes* и *tours* са померањем по дијагонали и у месту на полупрстима и на прстима. Посебна пажња се посвећује учењу великих скокова и раду са корпусом у разним корацима *exercices* и *adagio*, а такође и на изразу у позама и пластичношћу покрета. Обавезне су измене ритма и темпа у *adagio* и у осталим деловима часа. Свакодневним вежбањем учвршћују се и утврђују пређени задаци и кораци у млађим и средњим разредима.

У трећем и четвртм разреду се и даље развија балетска техника, сложени видови корака, скокова и окрета. Посебна пажња посвећена је прецизности и раду на уметничком изразу. Негује се индивидуалност ученика, али и групна игра (*pas de deux*, *pas de trois*, итд.). Такође је важан рад на варијацијама и кодама из познатих балетских представа да би се ученици што лакше и боље укlopили у рад професионалног ансамбла позоришта по завршетку школовања.

У трећем разреду потребно је да ученици овладају различитим видовима окретања на прстима са померањем по кругу и великим скоковима у играчким комбинацијама. Задатак наставника је да подстакне ученика на развијање индивидуалности, односно да ученик адекватно примењује израз и украсе у покретима који одговарају извођењу различитих комбинација *adagio*-а, *allegro*-а и вежби на прстима у складу са темпом и динамиком музичке пратње.

У четвртм разреду неопходна је обрада свих пређених корака у играчким комбинацијама *adagio*, *allegro* и на прстима, као и развијање уметничког израза. Такође, потребно је свакодневно радити *exercices* код штапа како би се ученици загрејали и припремили за извођење захтевних вежби на средини сале, скокова и *exercices*-а на прстима. Кроз понуђени садржај ученици би требало да овладају различитим стилевима приликом извођења варијација, у складу са различитим карактерима музике. Посебан задатак наставника је рад са ученицима приликом извођења најсложенијих техничких задатака.

Веома је важно да ученици често наступају како би стекли сигурност у извођењу и развили самопоуздање приликом наступа као и да посећују балетске представе, концерте и представе. Дискусијом о одгледаним балетима и извођењем делова из истих, ученици стичу увид у тумачење балетских дела, различите техничке приступе, развијајући тако критичко мишљење о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима класичног балета најбитније је развијање балетских и физичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика почиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику треба саопштити критеријуме оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Матурски испит мора садржати све елементе часа класичног балета: *exercices* код штапа, *exercices* на средини сале, велики *adagio*, *allegro* и *exercices* на прстима.

У оквиру свих балетских активности потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, представама, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета РЕПЕРТОАР КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Циљ Циљ учења предмета Репертоар класичног балета је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Разред Први

Годишњи фонд часова 105

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи комбинације корака у задатој целини; – користи знања из класичног балета и примењује одређени стил извођења корака, у зависности од представе из које је варијација или групна игра; – објасни значај кореографске целине коју изводи (варијације или групне игре) у односу на читаву представу; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације у класичном балету; – критички вреднује изведене варијације у односу на техничку припремљеност и балетску освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију балетске варијације у складу са узрастом ученика; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење варијација других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – самоницијативно посећује балетске представе и друге играчке манифестације; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности балетске опреме и хигијени.	ИЗВОЂЕЊЕ СОЛО ВАРИЈАЦИЈЕ И ГРУПНЕ ИГРЕ ИЗ РЕПЕРТОАРА КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА	Варијације из репертоара класичног балета: – „Павиљон Армиде” варијација из балета „Павиљон Армиде”; – „Успавана лепотица” (П. И. Чајковски) варијације: – „Плава птица” – све варијације из пролога, – „Сребро” из балета; – „Корсар” (А. Адам), варијације „Одалиске”; – „Вила лутака” (Ј. Бајер), варијација; – „Копелија” из балета „Копелија” (Ј. Делиб); – „Дон Кихот” (Ј. Минкус), варијација „Амор”; – „Рајмонда” из балета „Рајмонда” (А. К. Глазунов); – „Пахита” (Ј. Минкус), варијације; – „Талисман” (Р. Дриго), варијација; – „Бајадера” (Ј. Минкус), варијације из pas de deux; – „Жизела” (А. Адам), I чин, Сељачки pas de deux; – „Узалудна предостројност” (П. Ј. Хертл), варијација. Мушки разред: – „Крцко Орашчић” (П. И. Чајковски), варијација из pas de trois; – „Узалудна предостројност” (П. Ј. Хертл), варијација; – „Жизела” (А. Адам), I чин, Сељачки pas de deux; – „Копелија” (Ј. Делиб) варијација. Групне игре из репертоара класичног балета по избору наставника.

Јавни наступи

Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.

Кључне речи: соло варијација, групна игра, балетска представа, интерпретација, стил, естетски доживљај.

Назив предмета РЕПЕРТОАР КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Циљ Циљ учења предмета Репертоар класичног балета је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Разред Други

Годишњи фонд часова 105 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи комбинације корака у задатој целини; – изводи елементе технички прецизно, уз поштовање специфичних кореографских захтева; – користи знања из класичног балета и примени одређени стил извођења корака, у зависности од представе из које је варијација или групна игра; – објасни значај кореографске целине коју изводи (варијације или групне игре) у односу на читаву представу; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију балетске варијације у складу са узрастом ученика; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације у класичном балету; – критички вреднује изведене варијације у односу на техничку припремљеност и балетску освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење варијација других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – самоницијативно посећује балетске представе и друге играчке манифестације; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности балетске опреме и хигијени.	ИЗВОЂЕЊЕ СОЛО ВАРИЈАЦИЈЕ И ГРУПНЕ ИГРЕ ИЗ РЕПЕРТОАРА КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА	Варијације из репертоара класичног балета: – „Успавана лепотица” (П. И. Чајковски) варијације: – „Плава птица” – све варијације из пролога, – варијације вила; – „Корсар” (А. Адам), варијације „Одалиске” pas de trois; – „Копелија” (Ј. Делиб) варијације; – „Дон Кихот” (Ј. Минкус): – варијација „Амор”, – „Китри” III чин; – „Рајмонда” из балета „Рајмонда” (А. К. Глазунов); – „Пахита” (Ј. Минкус), варијације; – „Талисман” (Р. Дриго), варијација; – „Бајадера” (Ј. Минкус), pas de deux варијације; – „Жизела” (А. Адам), Сељачки pas de deux, I чин; – „Узалудна предостројност” (П. Ј. Хертл), варијација; Мушки разред: – „Крцко Орашчић” (П. И. Чајковски), варијација из pas de trois; – „Успавана лепотица”(П. И. Чајковски) варијације: – „Плава птица” – „Узалудна предостројност” (П. Ј. Хертл), варијација; – „Жизела” (А. Адам), pas de deux, I чин; – „Копелија” (Ј. Делиб) варијација; – Групне игре из репертоара класичног балета по избору наставника, у односу на ниво постигнућа ученика.

Јавни наступи

Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.

Кључне речи: солоставаријација, групна игра, балетска представа, интерпретација, стил, естетски доживљај.

Назив предмета РЕПЕРТОАР КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Циљ Циљ учења предмета Репертоар класичног балета је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Разред Трети

Годишњи фонд часова 140 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – правилно изводи сложене комбинације корака у задатој целини; – изводи елементе технички прецизно, уз поштовање специфичних кореографских захтева; – примени одређени стил извођења корака у зависности од представе из које је варијација или групна игра; – повезује и примењује знања из класичног балета; – објасни значај и структуру кореографске целине коју изводи у односу на читаву балетску представу; – изрази сопствени естетски доживљај у интерпретацији улоге одређеног балета; – усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације, у циљу постизања заједничког стилског израза у групним играма; – критички вреднује изведене варијације у односу на техничку припремљеност и балетску освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење варијација других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – самоиницијативно посећује балетске представе и друге играчке манифестације; – самостално користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о здрављу, уредности балетске опреме и хигијени. 	ИЗВОЂЕЊЕ СОЛО ВАРИЈАЦИЈЕ И ГРУПНЕ ИГРЕ ИЗ РЕПЕРТОАРА КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА	Варијације, pasdedeux и pasdetrois из репертоара класичног балета: <ul style="list-style-type: none"> – „Дон Кихот” (Л. Минкус) варијације: – Дријада, II чин; – Другарице, I и III чин; – Китри, I чин; – „Корсар” (А. Адам), варијације; – „Бајадера” (Л. Минкус), варијације; – „Пламен Париза” (Б. Асафијев) варијација; – „Крчко Орашчић” (П. И. Чајковски), варијација и групне игре, II чин; – „Лабудово језеро” (П. И. Чајковски), pasdetrois, I чин; – „Пахита” (Л. Минкус), варијације; – „Жизела” (А. Адам), варијације Жизеле, I и II чин; – „Успавана лепотица” (П. И. Чајковски), варијације „Аурора”; – „Рајмонда” (А. К. Глазунов) варијације; – „Grand pas classique” (Д. Обер), варијација; – Чајковски pas de deux (Ж. Баланшин) ; – „Есмералда” (Ч. Пуњи), варијација; – „Кћи фараона” (Ч. Пуњи), варијације; – „Силвија” (Л. Делиб), pas de deux. – Групне игре из репертоара класичног балета по избору наставника, у односу на ниво постигнућа ученика.
Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.		

Кључне речи: солоставаријација, групна игра, балетска представа, интерпретација, стил, естетски доживљај.

Назив предмета РЕПЕРТОАР КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА

Циљ Циљ учења предмета Репертоар класичног балета је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Разред Четврти

Годишњи фонд часова 128 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – правилно изведе сложене техничке задатке у одређеној варијацији и групној игри; – изводи елементе технички прецизно, уз поштовање специфичних кореографских захтева; – примени одређени стил извођења корака у зависности од представе из које је варијација или групна игра; – повезује и примењује знања из класичног балета; – објасни значај и структуру кореографске целине коју изводи у односу на читаву балетску представу; – пренесе на публику сопствени естетски и емоционални доживљај у интерпретацији кореографског задатка; – усклади сопствено играње са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације, у циљу постизања заједничког уметничког и стилског израза у групним играма; – критички вреднује изведене варијације у односу на техничку припремљеност и балетску освешћеност; – критички прати сопствени развој и бира начине за његово побољшање; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење варијација професионалних играча, других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – самоиницијативно посећује балетске представе и друге играчке манифестације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности балетске опреме и хигијени. 	ИЗВОЂЕЊЕ СОЛО ВАРИЈАЦИЈЕ И ГРУПНЕ ИГРЕ ИЗ РЕПЕРТОАРА КЛАСИЧНОГ БАЛЕТА	Варијације, pasdedeux и pasdetrois из репертоара класичног балета: <ul style="list-style-type: none"> – „Дон Кихот” (Л. Минкус); – „Корсар” (А. Адам); – „Бајадера” (Л. Минкус); – „Пламен Париза” (Б. Асафијев); – „Крчко Орашчић” (П. И. Чајковски); – „Лабудово језеро” (П. И. Чајковски); – „Пахита” (Л. Минкус); – „Жизела” (А. Адам); – „Успавана лепотица” (П. И. Чајковски); – „Рајмонда” (70. К. Глазунов); – „Grand pas classique” (Д. Обер); – Чајковски pas de deux (Ж. Баланшин) ; – „Есмералда” (Ч. Пуњи); – „Копелија” (Л. Делиб); – „Кћи фараона” (Ч. Пуњи).

Јавни наступи

Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.

Кључне речи: солотаријација, групна игра, балетска представа, интерпретација, стил, естетски доживљај.**УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО
ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА РЕПЕРТОАР КЛАСИЧНОГ
БАЛЕТА****I. УВОДНИ ДЕО**

Репертоар класичног балета је предмет који има за циљ да формира играча класичног балета са развијеном способношћу за сарадњу и индивидуалним изразом.

Репертоар класичног балета је усмерен на развијање пластичности тела, координације покрета и усавршавање балетске технике до виртуозности али и на упознавање, разумевање и анализу многих балетских представа као и на практично савладавање варијација и групних кореографија из истих.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету. Искуствено учење подразумева лично балетско изражавање ученика кроз извођење постављених кореографија као и стицање уметничког израза и развијање музикалности. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање и стичу вештине у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и уметничке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз групно играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе балетске кораке што је важно за одржавање здравља коштаном-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака, варијације и групне игре, при извођењу, ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балета. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене, како у балетској сали, на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред испланирати. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду моторичке, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (90 минута), рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених кореографија, упоређивања различитих извођења, прилагођавања кореографија ученику и извођење делова варијација и целих варијација, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допуске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговарао свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената). Задатак наставника је да кроз такав час омогући хармоничан физички и интелектуални развој ученика као и стицање балетске технике. Такође је потребно, да се подједнако посвети пажња свим ученицима, односно да се примени индивидуални облик рада.

Наставник може да користи филм, видео снимке и друге различите изворе дигиталне комуникације.

Клавирска пратња на часу је подршка ученику и наставнику, неопходно је да корепетитор добро познаје и влада музиком из балета, темпом, динамиком да би успешно пратио рад ученика и прилагођавао темпо извођења до крајње форме. Музиком се наглашава карактер корака, помаже његовом извођењу и доприни-

си остваривању хармоније између играча и музике. Наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленој коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гилкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Избор кореографија, варијација, групне игре које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак у техничком и у музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. При обради се препоручује кроз уводни део часа резимирање претходно обрађеног градива, посебно ако су кораци у функционалној вези. Наставник је у обавези да у процесу обраде демонстрира практичан садржај наставне јединице, било да га изводи сам или уз помоћ професионалног балетског играча у циљу што сигурнијег осамостаљивања ученика. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену, однос према костиму, патикама и фризури. У формирању професионалног балетског играча неопходно је редовно похађање наставе и неговање радне дисциплине код ученика.

Задатак наставника је да подстакне ученика на развијање индивидуалности, односно да ученик адекватно примењује израз и украсе у покретима који одговарају извођењу различитих кореографија или улога.

Кроз понуђени садржај ученици би требало да овладају различитим стиливима приликом извођења варијација и групне игре у складу са различитим темпом, динамиком и карактером музике. Посебан задатак наставника је рад са ученицима приликом извођења најсложенијих техничких задатака.

Веома је важно да ученици често наступају како би стекли сигурност извођења и развили самопоуздање приликом наступа као и да посећују балетске представе, концерте и представе. Дискусијом о одгледаним балетима и извођењем деловима из истих ученици стичу увид у тумачења балетских дела, различите тех-

ничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ УЧЕНИКА

На часовима Репертоара класичног балета најбитније је развијање играчких и техничких способности, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученици су упознати са критеријумима оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадња са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих балетских активности потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нерeалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, представама, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	ДУЕТНА ИГРА
Циљ	Циљ учења предмета Дуетна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета у дуетној игри; – изводи вежбе дуетне игре у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – јасно разликује задатке партнерке и партнера у току извођења дуетне игре; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама придржавајући партнерку за струк; – објасни карактеристике и примењује правилан начин придржавања партнерке за струк; – објасни и демонстрира правилан начин придржавања партнерке за обе руке и за једну руку; – синхронно изводи статичке и динамичке кораке са партнерком-партнером у задатим вежбама; – објасни карактеристике и демонстрира правилан начин спуштања партнерке из високих положаја (скока); – кроз једноставне кореографије дуетне игре испољава креативност и танцовалност; 	ПАРТЕРНА ПОДРШКА	<p>Подршка ученице са обе руке за струк Relevé из позиције на обе или једну ногу. Développé на 45 степени на све велике позе класичног балета. Développé, développé passé, grand rond de jambe са променом поза на истој ноzi ослонца. Разни облици великог port de bras. Покрети који повезују и помажу са завршавањем у малим и великим позама класичног балета (комбинација temps lié на 90 степени, може бити пример). Непотпуни окрети ¼ и ½ круга. Окрети типа battementsoutenu, grandfouetté enface. Tour lent један до два окрета. Окрети из V и IV позиције en dehors и en dedans (на крају године два окрета). Подршка ученице у „падајућим” позама са прелазом у друге позе.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила партнерства, групе и ансамбла; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима. 		<p>Подршка ученице обема рукама за две руке (за шаке и чланке) У свим малим и великим позама у статичним положајима. Основни окрет за 360 степени (ученик стоји иза ученице и не мења свој положај, руке пролазе кроз три позиције). Tour lent у пози attitude : – ученица се држи обема рукама за једну руку ученика (за шаку и раме); – ученик подржава ученицу за шаку или за чланке једне и друге руке.</p>
	ВАЗДУШНА ПОДРШКА	<p>Подршка једном руком (за шаку и чланке) У свим великим позама класичног балета у статичном положају. Подршка ученице једне и друге руке за струк Мали скокови класичног балета.</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, игра у двоје, партнерство, придржавање, подршка, мали скок, јавни наступ.

Назив предмета	ДУЕТНА ИГРА
Циљ	Циљ учења предмета Дуетна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета у дуетној игри; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака у дуетној игри; – изводи комбинације дуетне игре у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – примени правилан начин придржавања партнерке за струк; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама и кретањима придржавајући партнерку за струк; – објасни карактеристике и правилно придржава партнерку за обе руке и за једну руку; – објасни карактеристике и примењује правилан начин подизања и спуштања партнерке из високих положаја, са и без фиксираних позе; – синхронно изводи статичке и динамичке кораке са партнерком-партнером у задатим вежбама и комбинацијама; – кроз кореографије дуетне игре испољава креативност и танцовалност; – интерпретира кореографске делове дуетне игре из репертоара класичних балета у складу са предвиђеним програмом; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила партнерства, групе и ансамбла; – наведе и препознаје значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима. 	ПАРТЕРНА ПОДРШКА	<p>Подршка ученице са обе руке за струк Сви облици grand fouetté en tournant en dehors et en dedans са прелазима и без прелазних са прста у demi plié. Tour lent – обвотка по два до три и више окрета за време којих ученица неколико пута мења позу, а затим прелази на окрете en dehors et en dedans. Окрети (по два до три и више окрета): – tours из свих великих поза класичног балета са завршавањем у истој пози; – tours са кораком, са tombée на préparation dégagé; – tours у положају à la seconde на 90 степени и у пози attitude. Подршка ученице са обе руке за обе руке (за шаке и чланке) Tours из ранијих положаја и поза, fors ученица добија од ученика или га сама узима, одбијајући се од његове руке, ученик после почетка окрета преноси руке на струк ученице-на пример: – из положаја à la seconde на 90 степени (ученици стоје лицем једно према другом); – из позе croisée – „испод руке партнера” (у почетном положају ученица стоји на левој ноzi, десна рука у III позицији, лева у другој, ученик иза ње); – из позе attitude effacée (ученик стоји испред ученице). Подршка у „падајућем” I arabesque: – једном руком обухваћен струк, другом за подлактицу; – за шаке или подлактицу обе руке. Држање ученице једном руком При извођењу ученице: – développé, développé passé, grand rond de jambe као и при разним прелазима из једне у другу помоћу везаних и помоћних покрета. – оштрим повлачењем руку из позе на поду у пози attitude и I arabesque; – лагани окрети ученице држањем за шаку, путем промене позиције њене руке, а и променом положаја саме шаке; – tours lent у свим великим позама класичног балета држањем за шаку или подлактицу. Окрети држећи ученицу за подлактицу у пози I arabesque: – у почетном положају пред окретима ученик држи ученицу за подлактицу обе руке, стојећи иза ње; – у почетном положају ученик држи ученицу за подлактицу једне руке лицем према њој. Окрети за време којих се ученица држи за прст ученика: – из позе croisée (пред fors-ом ученица се држи другом руком за руку ученика); – у пози attitude (нога ученице на 45 степени) са кораком и са tombée. Подршка ученице шаком за струк: – кад ученица ради développé, grandrondde jambe, développé-passé; – grand port de bras из позе I, III, IV arabesque, attitude effacée, croisée ; – tour lent у свим великим позама класичног балета.</p>

		Подршка ученице у „падајуће” положаје и позе (за шаку, подлактицу, обухватајући струк или са ослонцем на корпус ученика), учи се у свим позама класичног балета.
	ВАЗДУШНА ПОДРШКА	Подршка у ваздуху Сви велики скокови класичног балета уче се држањем ученице двама рукама за струк на висини подигнутих руку ученика.
	СКОКОВИ ДО ВИСИНЕ ГРУДИ И РАМЕНА УЧЕНИКА	Скокови са држањем двама рукама за обе руке, за једну руку и комбинованим припремама, односно једном руком за руку, а другом за струк Мало подизање у позу – arabesque (поза „рибке”): – ученик обухвата ученицу за струк под наклоњен корпус, другом руком држи бедро, ученик носи, окреће око своје осе и спушта ученицу себи на бедро у позу „ласте”. Ваздушни окрет из V позиције са враћањем у V позицију, demi – plié са подршком обема рукама за струк. Grand jeté en tournant у пози attitude (са подршком обема рукама за струк). Скок са летом, скок ученика са подршком обема рукама за руке: assemblé en tournant, jeté entrelacé. Скокови на руке ученика са завршавањем у позу „рибке”. Одрозом за једну руку из позе „седећи” на поду (без окрета и са окретањем у ваздуху, у положају леђмана под). Grand fouetté sauté (у полету – леђима ка ученику). Jeté entrelacé. Cabriole fouetté. Скок из залета (у почетку са pas assemblé, а затим са sissonne) без обрта и са окретом у ваздуху у положају леђима ка поду. Grand jeté у пози attitude effacée са захватом једном руком за струк. Окретање ученика око своје осе (кретање у било ком правцу) приликом хватања ученице у лету. Окретање ученице на рукама ученика са одбацивањем у ваздуху из позе „рибке” у положај леђима на поду, и обратно. Grand jeté са завршавањем у позу I arabesque (ученица стоји на бедру ученика са подршком обема рукама за струк).
	ПОДИЗАЊЕ УЧЕНИЦЕ СА ФИКСИРАЊЕМ ПОЗЕ НА ГРУДИМА ИЛИ РАМЕНУ УЧЕНИКА	Са pas sauté, малог pas assemblé, са завршавањем у пози „седећи”. Одбијањем од једне руке из позе на поду, са завршетком у положај „седећи” на рамену са окретом у ваздуху; положај „лежећи” на рамену леђима са окретом у ваздуху; у пози „ластаница”. Из великих скокова: jeté entrelacé, у позу „ластаница” saut de basque са завршетком у положају „седећи”, када су ноге ученице у VI позицији савијене у коленима, иза леђа ученика; из залета иза леђа ученика (на раме у позу „ластаница”). Класичан pas de deux Adagio или одломци (1–2) по избору наставника.

Јавни наступи

Најмање један интерни и јавни час.

Годишњи испит

Три до пет комбинација – вежби које у себи садрже елементе из следећих области:

- Партерна подршка.
- Ваздушна подршка.
- Скокови до висине груди и рамена ученика.
- Подизање ученице са фиксирањем позе на грудима или рамену ученика.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, игра у двоје, партнерство, придржавање, подизање, спуштање, tout у великим позама, велики скок, јавни наступ.

Назив предмета **ДУЕТНА ИГРА**

Циљ учења предмета Дуетна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред **Четврти**

Годишњи фонд часова **64 часа**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изводи сложене комбинације дуетне игре у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позамаи кретањима придржавајући партнерку за струк; – објасни и правилно изводи придржавања партнерке за једну руку и за обе руке; – правилно и безбедно примењује начин подизања и спуштања партнерке из високих положаја, са и без фиксиране позе; – изводи pirouettes са разних припрема, на месту и са померањем по дијагонали у пару; – правилно изводи вежбе скокова у пару и повезује их у задатом ритму и темпу;	ВАЗДУШНА ПОДРШКА ВЕЛИКИ СКОКОВИ И ПОДИЗАЊЕ УЧЕНИЦЕ СА ФИКСИРАЊЕМ ПОЗЕ НА РАМЕНУ УЧЕНИКА	Бацање са окретом у ваздуху из позе „рибке” са завршавањем у пози „ластаница” на рамену. Ваздушни окрет из V позиције са завршетком на рамену ученика у положају „седећи” – са држањем за струк обема рукама. Grand jeté са подршком за обе руке и фиксирањем позе лета на раме ученика-скок иза његових леђа.

<ul style="list-style-type: none"> – интерпретира adagio и code дуетне игре из репертоара класичних балета поштујући принципе партнерства и подршке; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила партнерства, групе и ансамбла; – пренесе естетски и емоционални доживљај на публику и оствари интеракцију са партнерком, партнером; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на јавним наступима. 	ВЕЛИКИ СКОКОВИ И ПОДИЗАЊЕ УЧЕНИЦЕ СА ФИКСИРАЊЕМ ПОЗЕ НА ОБЕ ГОРЕ ПОДИГНУТЕ РУКЕ УЧЕНИКА	Подизање партнерке са подухватањем под крста из pas sauté или малог pas assemblé. Велики скок се изводи у позама I, IV arabesque – са demi-plié на ноzi ослоњца. Велики скок се изводи у пози III arabesque са трчањем и pas sissonne tombée. Grand jeté у пози I arabesque са подршком обема рукама за струк, а затим превођењем једне руке под бедро. Grand jeté у пози attitude effacée са држањем обема рукама за струк, а затим превођењем једне руке под бедро. Grand fouetté са завршавањем у пози I arabesque. Saut de basque са завршавањем у положају „седећи”. Поза „ластаница” са залетом и са pas sissonne tombée. Подизање партнерке са подхватом под крста и коленом савијене ноге и фиксирањем хоризонталног положаја леђима напод. Класичан Pas de deux: Adagio или одломци – најмање два.
	ВЕЛИКИ СКОКОВИ И ПОДИЗАЊЕ УЧЕНИЦЕ СА ФИКСИРАЊЕМ ПОЗЕ НА ЈЕДНОЈ ПОДИГНУТОЈ РУЦИ	Подизање партнерке са потхватом под крста и коленом савијене ноге – корпус ученице савијен назад. Подизање партнерке са потхватом под мишић задњег дела и под колено савијене ноге – у положају „седећи”. „Grand jeté упози I arabesque” – са подршком обема рукама за струк, а затим са преносом на једну руку под наклоњени корпус; – у пози „attitude effacée”; – са држањем обема рукама за струк, затим са преносом на једну руку под крста. „Saut de basque” са завршавањем у положају седећи”.
	БАЦАЊЕ УЧЕНИЦЕ ИЗ ФИКСИРАНИХ ПОЗА НА ОБЕ И ЈЕДНУ ПОДИГНУТУ РУКУ СА ЗАВРШАВАЊЕМ У ПОЗИ РИБКА	Бацање партнерке: – из позе I, II, IV arabesque. – из позе „ластаница”. – из положаја „седећи” на једној горе подигнутој руци.
Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.		
Годишњи испит Три до пет комбинација – кореографија које у себи садрже елементе из следећих области: – Ваздушна подршка, велики скокови и подизање ученице са фиксирањем позе на рамену ученика. – Велики скокови и подизање ученице са фиксирањем позе на обе горе подигнуте руке ученика. – Велики скокови и подизања ученице са фиксирањем позе на једној подигнутој руци. – Бацање ученице из фиксираних поза на обе и једну подигнуту руку са завршавањем у пози рибка. Класичан Pas de deux – Adagio или одломци.		

Кључне речи: координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, игра у двоје, партнерство, придржавање, подизање, спуштање, велики скок, јавни наступ.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ДУЕТНА ИГРА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења предмета Дуетна игра сачињен је на основу програма и метода истакнутих балетских педагога Агрипине Ваганове, Н. П. Базарове, В.П. Меј, В. С. Кастраницаје, А. А. Писарјева. Основна начела ових метода заснивају се на развијању пластичности тела, координацији покрета и усавршавању балетске технике до виртуозности.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање класичног балета и лично балетско изражавање ученика кроз извођење основних корака класичног балета. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и уметничке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непреоборљивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух

заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе балетске кораке и подршке што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу, ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балета. Поред

културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене, како у балетској сали, на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретне одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (90 минута) рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених корака класичног балета, осмишљавања комбинација, кореографија, упоређивања различитих извођења *pasdedeux*, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената). Задатак наставника је да кроз такав час омогући хармоничан физички и интелектуални развој ученика, стицање балетске технике, уметничког израза и развијање музикалности. Такође је потребно, да се подједнако посвети пажња свим деловима часа који су препоручени одговарајућим садржајем за други, трећи и четврти разред. Часове дуетне игре почињати две недеље након почетка наставне године када су ученици на настави класичног балета достигли потребну форму за безбедно извођење овог предмет.

Наставник може да користи филм, видео снимке и друге различите изворе дигиталне комуникације.

Клавирска пратња на часу је неопходна подршка ученику и наставнику. Даје посебан темпо, ритам и динамику, њоме се наглашава карактер корака, комбинације и кореографије и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. Музику за час класичне подршке треба тако организовати да се поред репертоара класичног балета користе и импровизације за постављену балетску етиду, као и да се на одређену музику постави балетска етида.

Ако је у балетској представи кореограф потчињен музици, дајући кроз покрет њену садржину и форму, наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гипкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Избор комбинација, кореографија и *pasdedeux* које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. При обради се препоручује кроз уводни део часа резимирање претходно обрађеног градива, посебно ако су кораци у функционалној вези. Наставник је у обавези да у процесу обраде демонстрира практичан садржај наставне јединице, било да га изводи сам или уз помоћ професионалног балетског играча у циљу што сигурнијег осамостаљивања ученика. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену, однос према костиму, патикама и фризури. У формирању професионалног балетског играча неопходно је редовно похађање наставе и неговање радне дисциплине код ученика.

Ученицима је, пре свега, неопходно објаснити потребу дуетне игре и њен значај у балетским представама. Код ученика се развија осећај за заједничку игру, нарочито за темпо играња уз учење одговарајуће технике класичне подршке. Нарочиту пажњу посветити стилу играња, посебним формама и карактеристикама везаних за музику и кореографију.

Дуетна игра је састављена од партерне и подршка у ваздуху која захтева од ученика велико ангажовање, физичку припремљеност и посебне особине као што су физичка спремност, снага, концентрација, спретност, одважност и сигурност. Ове особине код ученика наставник развија поступно, из часа у час.

Наставник организује рад на часу уз помоћног наставника тако да се наставне јединице и комбинације вежбају у што већем броју. Комбинације би требало да буду кратке и разумљиве, да увек имају ниво и различит приступ и не треба их показивати више од два пута, како би се сачувала ученикова пажња. Ученика треба поставити у нове услове – некад и неугодне – да би се код њега развијао осећај снажљивости и сигурности.

Приликом извођења подршке у ваздуху наставник мора посебну пажњу посветити ученику – мушкарцу који има велику одговорност и велико физичко оптерећење држећи балерину у ваздуху. Наставник мотивише ученика-мушкарца да развија физичку снагу, концентрацију, спретност, одважност, сигурност и психичку стабилност у циљу превазилажења могућег страха од тешких и захтевних захвата у дуетној игри. Девојке које имају тежину преко 50 килограма не би требало да раде сложену ваздушну подршку.

У IV разреду потребно је да ученици на часу класичне подршке буду у балетском костиму – туникама, „пачкама” – како би се што боље усвојила техника играња, а ученик што боље припремио за одређену балетску улогу.

У завршном разреду омогућити ученику да води час уз помоћ наставника. Узимајући улогу наставника, ученик проверава своје знање, музикалност и способност за логички след елемената у комбинацијама. Најсложенији елементи подршке се уче по избору наставника у зависности од професионалних могућности ученика – факултативно.

Посебан задатак наставника је рад са ученицима приликом извођења најсложенијих техничких задатака.

Веома је важно да ученици често наступају како би стекли сигурност извођења и развили самопоуздање приликом наступа као и да посећују балетске представе, концерте и представе. Дискусијом о одгледаним балетима и извођењем деловима из истих ученици стижу увид у тумачења балетских дела, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ УЧЕНИКА

На часовима предмета Дуетна игра најбитније је развијање балетских, физичких способности, изграђивање вештина и добра сарадња партнера, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном про-

ценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих балетских активности потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, представама, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета **САВРЕМЕНА ИГРА**

Циљ **Циљ** учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије креативност и овлада телом као целином и простором које то тело осликава.

Разред: **Први**

Годишњи фонд часова: **70 часова**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује и демонстрира елементе вежби на поду поштујући правилну технику њиховог извођења; – покаже активан однос између центра тела и зглобова приликом кретања; – показује способност динамичког и ефикасног кретања преко пода; – правилно покреће кичмени стуб приликом савијања, извијања, исправљања, увртања и нагиба; – изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом; – примени основне принципе контакта (roll, push, slide и pivot) приликом кретања преко пода; – просторно се оријентише приликом промена дирекција; – кроз задате вежбе импровизација испољава креативност; – у заједничком игрању примени принцип узajамног праћења и поштује правила групе; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања.	ВЕЖБЕ НА ПОДУ	Увод у савремену игру. Положај тела на поду: – X позиција; – положај фетуса. Вежбе за: – центар (у раду на поду), – правилно ангажовање стопала (у раду на поду), – снагу/јачање, – релаксацију, – дисање, – истезање, – сливени ток кретања тела. Body rolls (котрљања). Leg wing (замах ноге). Legwing у седећем положају. Кружење главе и торза у седећем положају. Curve (савијање – напред, у страну). Arch (извијање). Свећа. Кретања преко пода у лежећем положају кроз bodyrolls. Inandout кретање (кретање од центра тела и ка центру тела). Спуштање и дизање са пода.
	ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ	Поставка тела. Позиције ногу и стопала. Позиције руку и шака. Пренос тежине тела са ноге на ногу. Curve (напред, у страну). Arch (извијање грудног коша на горе). Комбинације равних и заобљених леђа (рад пршљенова). Spine wave (талас). Flat back. Plié у паралелним и отвореним позицијама. Plié-relevé комбинације са curve и arch. Grandplié (паралелни и отворени). Foot isolation (рад стопала). Battement tendu : – паралелна позиција; – отворени; – са brush; – са kicks.

		<p>Battement tendu са преносом тежине. Исклизивање у дубоку II и IV позицију. Battement tendu jeté (паралелни, отворени). Passé (паралелни, отворени). Fondu (паралелни, отворени). Полу окрети: – са plié; – са relevé. Legswing (замах ноге – напред, назад, у страну). Legswing са исклизивањем у дубоку plié позицију. Développé (паралелни, отворени) са releve и plié. Grand battement са опуштањем ноге на под. Трамплини. Sauté (из позиција). Sauté са радом главе и тела.</p>
	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	<p>Простор и однос тела и простора. Разноврсни ходови (у свим правцима и смеровима). Offbalance (напред, у страну, назад). Трокорак (брзи, са променом ритма). Трчање у свим правцима. Трчање са скоком, поскоком. Скокови по дијагонали са ногом на passé и радом горњег дела тела. Скокови по дијагонали – sauté, jeté, chassé. Импровизације на задату тему.</p>

Јавни наступи

Најмање један интерни и јавни час

Годишњи испит

Вежбе на поду

- Bodyrolls комбинације.
- Legswing комбинације.
- Кружење главе и торза у седећем положају са радом руку.
- Комбинације кретања тела преко пода у лежећем и седећем положају.
- Подизања и спуштања са пода.

Вежбе на средини сале

- Plié-relevé комбинације са curve и arch.
- Bodyswing (замах тела).
- Plié у паралелним и отвореним позицијама уз рад торза и руку.
- Battementtendu паралелни и отворени са преносом тежине.
- Исклизивање у дубоку II и IV позицију.
- Полу окрети са радом главе и корпуса.
- Développé комбинације.
- Legswing комбинације.
- Sauté у комбинацији са радом корпуса.

Кретање у простору

- Ходови.
- Offbalance.
- Трчање са скоком, поскоком.
- Комбинације скокова по дијагонали.

Кључне речи: тело, простор, покрет, савремена игра, swing, roll, скок, вежбе.

Назив предмета

САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ

Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије креативност и овлада телом као целином и простором које то тело осликава.

Разред:

Други

Годишњи фонд часова: **105 часова**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – именује и демонстрира елементе вежби на поду и на средини сале поштујући правилну технику њиховог извођења; – изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом; – покаже активан однос између пета и седалних костију и главе и карлице приликом извођења вежби; – правилно изводи handstand елементе и партерне скокове; – примењује правилан начин извођења свих врста дубоких исклизивања; – показује способност континуираног кретања преко пода; – приликом кретања преко пода примењује основне принципе контакта (roll, slide, push, pivot); – правилно покреће кичмени стуб приликом сукцесивног кружења корпуса; – адекватно користи центар, инерцију и енергију приликом извођења комбинација и вежби; – примењује одговарајуће просторне тачке, нивое и равни; – испољава креативност приликом вежби импровизација; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	ВЕЖБЕ НА ПОДУ	<p>Пасивно и лагано загревање тела. Вежбе релаксације и дисања. Скупљање тела из центра у комбинацији са bodyrolls. Вежбе за руке (у раду на поду). Legswing у седећем положају: – са издизањем бокова; – са окретом на седалним костима; Bounces (федерисање торза). Tilts (нагиби). Колутови преко рамена (напред и назад). Колутови преко рамена са једном ногом у ваздуху. Дисање са променом ритма. Партерни скокови: – са две ноге на једну; – у седећи положај. Кретања преко пода у седећем положају кроз slides (проклизавања): – са ослонцем на две руке; Вежбе за освешћивање односа између седалних костију и пета.</p>

		<p>Чувањ: – са полу-окретом; – са окретом; Hand stand: – са једном ногом горе; Спирална подизања и спуштања.</p>
	<p>ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Вежбе за стопала. Вежбе за руке. Комбинације савијених и равних леђа, спуштање на plié и дизање на relevé. Tilts (нагиби). Bodyswing (замах тела). Окретање торза са радом руку и arch. Пребацивање тежине тела са ноге на ногу и окретање торза. Plié у комбинацији са bounces – напред и у страну. Battement tendu отворени и паралелни у комбинацији са demi-plié и преносом тежине. Battement tendu jeté са flex-ом. Battement glissé у комбинацији са battement tendu. Body swing са скоком у месту. Leg swing у комбинацији са deer lunge. Изолациони покрети одређених делова тела. Foundu у комбинацији са deer lunge. Développé у комбинацији са flat back, tilt, plié. Grand battement са: – радом корпуса; – преносом тежине; – променом правца; – са и без рада руку. Grandbattement у комбинацији са ходом. Souté у комбинацији са jeté. Hops (поскоци). Скокови са ногом на passé и attitude. Падови и подизања.</p>
	<p>КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ</p>	<p>Проклизавање кроз дубоки plié преко велике II позиције по дијагонали са радом руку. Проклизавање кроз дубоки plié преко велике IV позиције по дијагонали (у напред и у назад). Offbalance комбинације. Adagio варијације. Трокорак: – са радом руку; – са полу окретом; – са окретом; Разне врсте ходава у различитим квалитетима. Трчања у свим правцима и смеровима. Комбинације трчања, окрета и падова. Скокови по дијагонали са ногом на passé. Скокови по дијагонали са ногом на attitude. Grandjeté curved. Импровизације на задату тему: – наизменична изолација појединих делова тела у покрету;</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.</p>		
<p>Годишњи испит Вежбе на поду – Комбинације скупљања тела из центра са bodyrolls, twists и legswing. – Legswing у седећем положају са издизањем бокова и окретом на седалним костима. – Колутови преко рамена. – Комбинације клиза, окрета и колутова. – Handstand. – Спирална подизања и спуштања. Вежбе на средини сале – Окретање торза са радом руку и twist и arch. – Plié са спиралним извијањем кичменог стуба. – Battementtendu отворени и паралелни са преносом тежине и радом торза и руку. – Bodyswing са скоком у месту. – Изолациони покрети појединих делова тела. – Legswing у комбинацији са deerplunge. – Développé у комбинацији са tilt, plié и ротирањем тела. – Grand battement у комбинацији са радом корпуса. – Souté комбинације. – Скокови са ногом на passé и attitude. – Падови и подизања. Кретање у простору – Проклизавање кроз дубоки plié преко велике II и IV позиције са радом руку, по дијагонали. – Offbalance комбинације. – Трокорак са радом руку, окретима и скоковима. – Adagio варијације. – Скокови по дијагонали са ногом на passé и attitude.</p>		

Кључне речи: савремена игра, покрет, вежба, скок, пад, окрет, тежина, swing, простор.

Назив предмета САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије креативност и овлада телом као целином и простором које то тело осликава.

Разред: Трећи

Годишњи фонд часова: 140 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none">– користи терминологију савремене игре;– демонстрира елементе вежби на поду и средини сале поштујући правилну технику њиховог извођења;– опише правила извођења упијача, колутова и партерних скокова;– правилно изводи комбинације преко пода и повезује их у задатом ритму и темпу;– примењује разноврсне квалитете покрета током извођења комбинација;– изводи покрете тежином сопственог тела користећи центар и инерцију приликом кретања;– показује способност динамичког, ефикасног и континуираног кретања преко пода;– показује креативност у вежбама импровизација;– изражава идеје, емоције, ставове и поруке кроз игру и истрајан је у својим активностима;– учествује у јавним наступима у школи и ван ње;– у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе;– поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима.	ВЕЖБЕ НА ПОДУ	<p>Вежбе загревања тела. Вежбе снаге и јачања. Скупљање тела из центра у комбинацији са bodyrolls. Bodyrolls са променом правца и дирекције. Окрети на коленима. Окрети на стомаку из замаха. Спуштања преко риса. Припрема за издицање у спиралу на рамену. Спирални окрети. Партерни скокови. Колутови напред, назад. Упијач. Разноврсна кретања преко пода у лежећем положају у комбинацији са twist и bodyrolls са променом правца. Разноврсна кретања преко пода на четири тачке ослонца (шаке, стопала) Вежбе опуштања за крај часа.</p>
	ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Grand plié са кружењем корпуса. Grand plié са изласком у flatback. Отворени и затворени battement tendu : – са променом правца; – са опуштањем тела до доле. Отворени и затворени battement tendu jeté : – са променом правца; – са опуштањем тела до доле. Bodyswing са кружењем тела. Bodyswing са падом. Окрети кроз plié. Окрети на relevé. Окрети са радом тела. Замах ноге напред, у страну, назад са замахом тела, спуштањем у deperlunge. Suspense (задршке). Fouetté кроз twist. Développé curve. Développé tilt. Grand rond de jamb са кружењем тела. Port de bras варијације. Attitude balance, off balance са спуштањем на под. Grand battement са опуштеним стопалима и радом руку. Скокови у месту са корпусом савијеним напред, у страну и назад. Скокови у месту са кружењем тела. Скокови у месту са променом правца. Échappé са четвртином окрета, полуокретом и целим окретом.</p>
	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	<p>Пренос тежине кроз ronddejambeenl'air са ноге на ногу из једног угла сале у други. Окрети offbalance. Трчање са наглим променама правца. Спирални окрети и падови. Велики скокови. Curvedleap – grandjeté са заобљеним леђима. Grandjeté са arch. Центрифугални скок. Импровизације: – флуидно кретање кроз простор без одвајања стопала од пода; – дисање и покрет; – почетак рада импровизације у паровима (на задату тему); – рад у трију (конверзација);</p>
Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час		
Годишњи испит Вежбе на поду – Bodyrolls са променом правца и дирекције. – Окрети на стомаку и леђима из замаха. – Партерни скокови. – Спирални окрети. – Упијач. – Спуштања преко риса. – Комбинације разноврсних кретања преко пода са rolls, slides, pivot, чучњевима, поскоцима и окретима са променом правца. Вежбе на средини сале – Grandplié са кружењем корпуса и flatback. – Отворени и паралелни battementtendu са кружењем тела и окретом за четвртину круга са curve и arch.		

- Bodyswing са кружењем тела и падом.
 - Окрети кроз plié и relevé са радом горњег дела тела.
 - Замах ноге напред, у страну, назад са замахом тела, спуштањем у deeplunge, окретом на поду и наглим дизањем.
 - Fouetté кроз twist.
 - Portdebras варијације са изолацијама, bounces и окретом.
 - Grandbattement са опуштеним стопалима и радом руку.
 - Скокови у месту са кружењем тела, променом правца и окретом.
- Кретање у простору
- Окрети offbalance.
 - Скокови offbalance.
 - Ходови и трчања са offbalance и падом.
 - Спирални окрети и падови.
 - Велики скокови.

Кључне речи: кретање, трчање, окрет, скок, пад, издизање, roll, swing, impulse, центар, динамика, простор, offbalance.

Назив предмета САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије креативност и овлада телом као целином и простором које то тело осликава.

Разред: Четврти

Годишњи фонд часова: 64 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију савремене игре; – именује и демонстрира елементе вежби на поду и средини сале поштујући правилну технику њиховог извођења; – опише правила извођења звезде и окрета у великим позама; – правилно изводи комбинације преко пода и повезује их у задатом ритму и темпу; – примењује разноврсне квалитете покрета током извођења комбинација; – објасни карактеристике положаја тела и покрета приликом извођења offbalance окрета, падова и скокова; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – одабере и континуирано примењује вежбе снаге и јачања у циљу одржавања и превентиве од професионалних повреда и замора; – изражава идеје, емоције, ставове и поруке кроз игру; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	ВЕЖБЕ НА ПОДУ	<p>Вежбе релаксације и дисања.</p> <p>Вежбе снаге и јачања.</p> <p>Окрети на коленима у комбинацији са slides.</p> <p>Кретања кроз змијнице и таласе.</p> <p>Окрети са падом преко риса.</p> <p>Спирални окрети са спуштањем.</p> <p>Партерни jeté са обе ноге заједно.</p> <p>Звезда са спуштањем на под.</p> <p>Кретања кроз спирале.</p> <p>Окрети у великим позама са спуштањем.</p> <p>Брза спуштања и устајања.</p>
	ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Grandplié са спиралним окретом.</p> <p>Нагло спуштање у grandplié.</p> <p>Battement tendu са окретом за половину круга са curve arch (отворене и затворене позиције).</p> <p>Battement tendu са deeplunge и handstand (отворене и затворене позиције).</p> <p>Battement tendu jeté отворени и паралелни са окретом за пола круга са curve и arch.</p> <p>Melting of the body parts.</p> <p>Окрети са радом тела са plié и relevé.</p> <p>Окрети са спуштањем на под.</p> <p>Body swing са скоком.</p> <p>Leg swing са fucete.</p> <p>Grand rond de jumb са спуштањем на под.</p> <p>Grand battement са пуштањем тела.</p> <p>Twists and turns у великим позама.</p>
	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	<p>Grand jeté en tournant са спуштањем на под.</p> <p>Скокови са fouettétwist кроз простор.</p> <p>Центрифугални скок са извијањем прсног дела на горе и спуштањем на под.</p> <p>Велики скокови кроз простор са падовима.</p> <p>Трчање у комбинацији са великим скоковима.</p> <p>Трчање у свим правцима са спиралним окретима и падовима.</p> <p>Импровизације:</p> <p>– креативни задаци осмишљавања кореографске фразе.</p>

Јавни наступи

Ннајмање један интерни и јавни час

Годишњи испит

Вежбе на поду

- Окрети на коленима у комбинацији са slides.
- Кретања кроз змијнице и таласе.
- Кретања кроз спирале.
- Звезда са спуштањем на под.
- Окрети у великим позама са спуштањем.
- Брза спуштања и устајања

Вежбе на средини сале

- Grandplié са спиралним окретом.
- Battementtendu са deeplunge и handstand (отворене и затворене позиције).
- Melting of the body parts.
- Окрети са спуштањем на под.
- Bodyswing са скоком.
- Grand rond de jumb са спуштањем на под.
- Grandbattement са пуштањем тела.
- Twistsandturns у великим позама.

Кретање кроз простор

- Велики скокови кроз простор са падовима.
- Трчање у комбинацији са великим скоковима.
- Трчање у свим правцима са спиралним окретима и падовима.

Кључне речи: тело, простор, покрет, дисање, offbalance, окрет, скок, пад, издизање, спуштање, roll, swing, tilt, slide

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења предмета Савремена игра је проишао из потребе праћења савремених достигнућа у области игре у свету као и стечених искустава наставника у раду са ученицима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

Игра у функцији здравља

Уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог су значаја за рад и напредовање ученика. На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе вежбе, што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

Савремена игра и друге уметности пружају прилику за људску креативност и само-изражавање. Њен позитиван утицај и ефекат се огледа у стицању радне дисциплине, подизању нивоа пажње, развијању меморије, изграђивању одговорног односа према здравој исхрани и здрављу у целини, когнитивној стимулацији и контролисаном емоционалном и физичком одговору.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу игре.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретне одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Исходе прописане наставним планом и програмом потребно је операционализовати на месечном нивоу као и за сваки конкретан час. У оперативним плановима наставника и њиховим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учење ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Они садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и

заједништва. Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природа савремене игре указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре. Кроз наставне теме и области ученици се упознају са елементима и техникама савремене игре, ради се на њиховом разумевању, вежба се овладавање њима и развијају се појмови сценског тела и сценског покрета као што су: дисање, фокус (поглед), тоничност мишића, држање тела, тежина тела у односу на пад и гравитацију, артикулација и музикалност покрета, свест о анатомији људског тела и разумевање начина на који се тело креће, употреба енергије на различитим нивоима, однос покрета према простору.

Класична балетска техника игре је основ на који се надограђују технике савремене игре као што су технике Хозе Лимона, Мерс Канингама, Лестер Хортон, Рудолф Лабана и Мет Метокса, Марте Грем, Дорис Хамфр. Корелација два наставна предмета омогућава ученику да лакше усваја предвиђено градиво и систематично усавршава технику извођења – поставка тела, владање телом, осећај за ритам и фразу, динамика извођења игре обогаћене експресивношћу. Наставне јединице у програму које су дате сукцесивно уз правилно планирање односа обрада, понављање, вежбање, систематизацију, требало би да омогуће успешно реализовање предвиђених садржаја чиме би резултат наставног процеса довео до припремљености ученика за преузимање улога у конкретним кореографским задацима. У зависности од степена ангажовања ученика и наставника на развијању свих аспеката личности играча могу се очекивати и нови начини изражавања кроз покрет и игру.

Потребно је познавати што шири играчки речник и добро разумети однос између разних вежби; да су вежбе на поду припрема за рад на средини а ове опет припрема за разне комбинације вежби преко пода. Кад се каже преко пода мисли се на коришћење свеобухватног простора, односи разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, цик-цак, спирала итд.).

На часовима са ученицима треба радити на:

- индивидуалној креативности у покрету,
- комплетној употреби тела као инструмента,
- употреби простора,
- истраживању покрета,
- употреби разних ритмова и фраза.

Програм првог разреда је уводни, од упознавања ученика са појмом савремене игре, њеним историјским развојем, постојећим правцима и техникама, преко упознавања тела и његових функција, анатомијом, тежином, дисањем, равнотежом, тензијом и релаксацијом. Сазнају се основне позиције, став и употреба кичме, начини за савладавање силе земљине теже, однос тела и простора. Кроз наставне теме: вежбе на поду, вежбе на средини и у простору, упознају се основни елементи савремене игре, ради се на њиховом разумевању и увиђању односа: део тела – покрет – корак – тело – простор; вежба се овладавање њима и ученици се уводе у вештину телесног изражавања.

Други разред програмски обрађује вежбе на поду и на средини. Тежина елемената је повећана, за повезивање и увежбавање усвојених елемената кроз комбинације потребан савладани ниво координације и свесног вођења тела као инструмента игре. Вежба се техника али се потенцира код ученика и потреба за постојањем личне прераде усвојеног и активност која показује и доживљај.

Трећи разред као и програм четвртог разреда наставља са вежбањима на поду, на средини и у простору. Процес савладавања се усложњава, обилује вишечланим комбинацијама и тражи активно и стваралачко учешће ученика у импровизацијама.

Вежбе на поду представљају припрему за вежбе на средини. Приликом обраде наставних јединица на поду важно је да ученици остваре квалитетан однос са подлогом по *undercurve* принципу

кретања. То се постиже систематичним радом на четири основна принципа контакта (roll, slide, push, pivot).

Вежбе на средини захтевају рад на узрочно-последичној повезаности кретања (органиски низ), коришћењу тежине тела и правилну употребу мишића. Обратити пажњу на in and out принцип кретања. Важно је радити на правилној поставци тела, владању телом, осећају за ритам и фразу, динамици извођења игре. Динамика се постиже радом на ритмовима (impulse, impact, swing, accent, rebound, sway, pause, vibration).

Вежбе кроз простор подразумевају коришћење целокупног простора, коришћење одговарајућих тачки, нивоа и равни простора и односе разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, спирала, цик-цак). Ученици би требало да имају свест о центру тела и инерцији и да то примењују приликом кретања и да користе фокус и прогресивно и дигресивно.

Посебан аспект уметности савремене игре је стално истраживање нових начина изражавања кроз покрет и игру. Кроз часове импровизације психофизички потенцијали ученика се подстичу на даља самостална изражавања у овој области.

Праћењем плесних представа и дискусијом о њима ученици стичу увид у различите приступе и начине извођења и на тај начин развијају критичко мишљење.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ УЧЕНИКА

Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Сценско народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према сценским играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања
Разред	Први
Годишњи фонд часова	105 часова

и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивоа постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика .

Од посебног значаја је да се обрати пажња код вежби на поду на снагу, брзину, централизацију тела, ток кретања, однос тела и подлоге; код вежби на средини на став тела, позиције стопала и руку, правилне curve и arch позиције, узрочно-последични ток кретања и на употребу динамике; код вежби у простору на однос тела и простора, употребу фокуса.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у задатом ставу; – правилно отвара руке кроз основне позиције у једноставним комбинацијама; – препознаје различите карактере; – демонстрира основне кораке у различитим карактерима; – изводи кораке сценско народних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз једноставне кореографске слике испољава креативност и танцовалност; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком извођењу игре; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали и на јавним наступима; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Demi и grand plié по I, II, III, IV, V и VI (сливено и реско). Battement tendu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – са прелазом радне ноге са врха прстију на штиклу; – са развијањем на штиклу са одизањем пете бедра радне ноге; <p>Battement tendu jeté:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на demi plié (са акцентом од себе); – са проклизом кроз I позицију, без и са ударом пете ноге ослонца; – са акцентом од себе, са завршетком у III позицију, полупрсти; <p>Flic- flac:</p> <ul style="list-style-type: none"> – припрема; – са ударом целог стопала у III позицију на demi-plié; – са pas tombé; <p>Вежбе ударања штикли и полупрстију:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наизменично цело стопало и полупрсти 2/4 и 3/4 такта; – исто са двојним ударом и са искораком; – наизменично ударање полупрста и штикле; – наизменично ударање штиклама 1/8 такта; <p>Карактерни rond de jambe и rond de pied :</p> <ul style="list-style-type: none"> – pas tette са и без окрета стопала ноге ослонца ; – на 45 степени; – истои rond de pied ; <p>Pas tortillé:</p> <ul style="list-style-type: none"> – легато и стакато; – са подизањем на полупрсте ноге ослонца и са скоком; <p>Припрема за tire-bouchon и tire-bouchon. Battement fondu на 45 и 90 степени. Припрема за „Веривочку” и „Веривочка” (у руском и мађарском карактеру).</p> <p>Вежбе за бокове:</p> <ul style="list-style-type: none"> – цело стопало; – полупрсти; – „Голубац”; – један и двојни удар петом радне ноге о пету ногу ослонца; – један и двојни удар петама обе ноге; – у скоку;

		<p>Battement développé: – сливено; – одсечно; – са једним и двојним ударом ноге ослонца; Grand battement jeté: – цело стопало без и са plié; – цело стопало без и са plié – са подизањем на полупрсте – са sauté tombé Спуштање на рис. Обичан и двојни кључ (мађарски). Relevé са отвореном и затвореном позицијом; на две и једној ноzi. Port de bras у различитим карактерима (са прегибима корпуса). „ Винт”. Припрема за „полуприсјатке” и „присјатке” (за дечаке). Избацивање на пете обе ноге у страну и напред из demi и grand plié и са одскоком. Избацивање на пету радне ноге (напред и у страну) из demi у grand plié.</p>
	<p>EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Елементи Руске игре: – Прост ход; – Народни клизајући ход; – Променљиви ход; – Шаркајући ход; – Шепажући ход; – Сценска форма pas de basque ; – Дробни ход; – Притоп прост и двојни; – Доскок на радну ногу и избацивање друге ноге на effacé (без и са скоком); – „Самоварчић”; – „Јолочка гармошка”; – Рад са марамицом. Елементи италијанске игре: – Pas ballonné; – Pas emboîté; – Pas de basque; – Pas échappé; – Pas échappé у комбинацији са tire-bouchon у окрету; – Узастопни скокови у пози arabesque; – Избацивање радне ноге са штикле на полупрсте; – Glissade jeté; – Троструко ударање са заустављањем на једној ноzi; – Учење руковања тамбурином. Елементи мађарске сценске игре: – I вид хода за лагани део игре; – II вид хода за лагани део игре; – I-II вид хода за брзи део игре; – Pas balancé на effacée и croisée (обичан soutenu) ; – Корак са ударањем дланова; – Pas sabriole, „Кабриол”; – „Веривочка” (на месту и са померањем); – Saut de basque; – „Голубац” са померањем ноге напред са 1 и 2 удара; – Спуштање на рис.</p>
	<p>НАРОДНА ИГРА СРБИЈЕ</p>	<p>Игре из Централне Србије – Гајдице; – Ђурђевка; – Зајечарка; – Качерац; – Косо моја; – Крњевачко коло; – Моравац; – Моравско коло; – Шетња; Југоисточна Србија – Катанка; – Бела рада; – Пембе; Градске игре – Бојерка; – Топцијско коло; – Српкиња; – Кнез Михаилово коло; – Коло краљице Наталије.</p>
<p>Јавни наступи Најмање један јавни наступ, интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери, јавни наступ.

Назив предмета

КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ

Циљ

Циљ учења предмета Сценско народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према сценским играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред

Други

Годишњи фонд часова

105

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изводи позиције руку и ногу у комбинацијама; – препозна и објасни разлике у карактерима; – демонстрира корак и комбинације у различитим карактерима; – повезује и користи знања из класичног балета у свом извођењу одређеног карактера у складу са програмом; – изводи кораке сценско народних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз кореографске слике испољава креативност, музикалност и танцовалност; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком извођењу игре; – самостално или уз помоћ одраслих, користи предности дигитализације; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали и на јавним наступима; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	<p>EXERCISES КОД ШТАПА</p>	<p>Demi и grand plié са отвореним и затвореним положајем стопала (све позиције). Battement tendu са „мазом” стопала при повратку. Pas tortillé са двојним окретом стопала Double flic. Double flic са ударом пете ослонца Battementfonduna 90 степени satire-bouchon. „Веривочка” од назад. „Лепезе” на 1/4 и 1/8 такта. „Кључ” са целим окретом (мађарски). Grandbattement кроз I позицију, са увећаним замахом. Grandbattementjeté balançoire. Revoltade (за дечаке, лицем ка штапу). Спуштање на рис са полу-окретом. Вежбе за гинкост корпуса.</p>
	<p>EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Елементи Руске игре: – ход са одбацивањем ноге назад; – корак на effacé напред и назад; – са ударом штикле и полупрстију; – са окретом у поскоку и завршетку на штикли радне ноге; – „Веривочка” са преступањем; – „Кључеви”.</p> <p>Елементи мађарске игре: – „Голубац” у окрету (соло и у паровима) – окретање са забаченом ногом – Balancé „голубац” – „Веривочка” у окрету – ход са избацивањем ноге и дуплим ударом – промене места dos-à-dos (парови).</p> <p>Елементи шпанске игре: – сценска форма pas de basque, I и II; – Balancé са разним положајима корпуса и руку; – Sissonne simple en tournant; – Sissonne ouverte са без pas de bourrée; – Pas chassé са ударом стопала о под; – Pas glissade; – Battement tendu; – Лупања; – Рад са лепезом.</p>
	<p>НАРОДНА ИГРА СРБИЈЕ</p>	<p>Народне игре Србије: Војводина – Келеруј; – Сиротица; – Мало коло; – Велико коло; – Цупаница; – Рококо.</p> <p>Североисточна Србија – Ропота; – Стнга; – Препишор; – Батрна; – Унгуреана.</p> <p>Западна Србија – Заврзлама; – Опанчар; – Тројак; – Калач; – Небеско коло.</p>
<p>Јавни наступи Најмање један јавни наступ, интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: терминологија сценско народних игара, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери.

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Сценско народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према сценским играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – самостално изводи позиције руку и ногу у комбинацијама; – препознаје, својим речима објасни и демонстрира разлике у карактерима, техници и изразу; – повезује и користи знања из класичног балета у свом извођењу одређеног карактера у складу са програмом; – изводи кораке, комбинације и кореографије сценско народних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз сложене кореографске слике испољава креативност, музикалност и танцовалност; – демонстрира склад и координацију као и пластичност и стил у играма у паровима; – усваја и изводи делове сценско народних игара из репертоара класичног балета; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подетицања у заједничком извођењу игре; – самостално користи предности дигитализације; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу.	EXERCISES КОД ШТАПА	Flic-Flac: – са дуплим ударом стопала по II позицији; – са поскоком и преступањем; – са окретом стопала на унутра. Усложњене комбинације-лупање. Спуштање на рис са прелазом са једне на другу (дечаци). Лепеза на 1/16 такта на поду и 45 степени и са поскоком. Кружни grandbattementjeté. Tour на савијеном колелу ноге ослонца.
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Елементи пољске игре: – Мазурка; – Pas couru; – Pas gala; – Cabriole; – Голубац са померањем у страну; – Окрети (у паровима и соло). Елементи шпанске игре: – Pas de basque (Шоблик); – Припреме за renverser и renverser; – Pas de chat. Елементи мађарске игре: – Ход са cabriole – соло и у пару; – Веривочка у пару; – Ход са троструким преступањем и избацивањем радне ноге назад.
Јавни наступи Најмање један јавни наступ, интерни и јавни час.		

Кључне речи: терминологија сценско народне игре, класичан балет, танцовалност, музикалност, координација покрета, формације, различити карактери, јавни наступ.

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Сценско народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према сценским играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часа

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изводи кораке, комбинације и кореографије сценско народних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз сложене кореографске слике испољава креативност, музикалност и танцовалност; – повезује и користи знања из класичног балета и репертоара класичног балета у извођењу игре одређеног карактера у складу са програмом; – усвоји и изведе сценско народне игре из репертоара класичног балета различитих продукција; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање, одређени стил и карактер у току јавног наступа и изгради играчки лик у складу са његовом суштином; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подетицања у заједничком извођењу игре; – самостално користи предности дигитализације; – самостално проналази начине за сопствено изражавање у извођењу.	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Елементи циганске игре: – основни ход напред и назад; – два вида ситног хода; – женски бочни ход; – два дробна хода; – са прескоком и ударом пете; – ход са чочотком; – ход са double flic; – окрети; – трептаји раменима; – fouetté; – окрет са забаченом ногом; – „Чочотка”. – Шпанска игра – „Лабудово Језеро” – П. И. Чајковски – Чардаш – „Лабудово језеро” – П. И. Чајковски – Мазурка – „Лабудово језеро” – П. И. Чајковски – Руска игра – „Лабудово језеро” – П. И. Чајковски – Циганска игра – „Дон Кихот” – Л. Минкус.
Јавни наступи Најмање један јавни наступ, интерни и јавни час.		

Кључне речи: терминологија сценско народне игре, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери, јавни наступ, класичан балет, репертоар позоришта, сопствени израз.

I. УВОДНИ ДЕО

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање разноврсних сценско народних игара и лично балетско изражавање ученика кроз извођење корака сценско народних игара. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Циљ наставе и учења је хармоничан физички развој ученика, стицање балетске технике, уметничког израза и развијање музикалности. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената).

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени кораци сценско народних игара остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика.

На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и уметничке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком небредивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање у различитим карактерима.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе кораке што је важно за одржавање здравља коштаног мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања. На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балетског задатка. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене, како у балетској сали, тако и у публици.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине. С обзиром на дужину трајања часа (45, 90 минута) рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених корака карактерне игре, осмишљавања комбинација, кореографија, упоређивања различитих извођења и прилагођавање сценско народних игара узрасту ученика, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења предмета Карактерне игре надовезује се на програм, односно знања и вештине које су ученици стекли током основног балетског образовања и обухвата карактерне игре (игре разних народа) обрађене за игру на сцени и фолклорне игре (наше националне игре).

Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Кроз понуђене садржаје наставник креира наставу током које ће ученици савладати основне кораке српске, руске, мађарске, италијанске и шпанске народне игре, усвојити ераупement, специфичан рад руку, „лупања”, рад са лепезом и другим реквизитима (мараме, деф, кастањете). Љубав према фолклору доприноси развоју хармоничне личности играча који познаје традицију свог и других народа, формира свој поглед на свет, поседује способност за сарадњу, разуме различитости и поседује умеће толеранције.

Програм првог разреда бави се појединачним покретима, корацима, њиховом комбинацијом, елементима италијанске, мађарске и игара са наших простора. На већ постављено тело ученика кроз овладавање корацима, ераупement, радом руку, снажењем ногу, надограђује се хитрина, пластичност корпуса, танцовалност, изражајност, са циљем приказа особености карактера игара.

Током другог разреда наставе и учење проширује се дијапазон покрета, уводе се вишечлане комбинације, наставља се са учењем елемената мађарске, италијанске, руске игре и обрађују се нове игре нашег поднебља. Вежба се координација у сложенијим комбинацијама, техника, усавршава музикалност и изражајност на играма из претходне године.

Трећи разред обилује усложњеним комбинацијама покрета и корака, обрађују се елементи и игре са простора Пољске, Шпаније и Мађарске. Да би се постигао склад у координацији кретања, карактер и садржајност игре, већа пажња се посвећује игри у паровима. Раније пређеним елементима поред штапа, на средини сале додају се нови елементи и на томе се праве сложеније етиде. Темпо се убрзава, а ритмички цртежи су сложенији. Инсистира се на пластичности и стилу игре.

Четврти разред се бави елементима ромске игре, на средини. Ради се на кореографијама игара заступљених у понуђеном садржају и играма из репертоара оперета, опера и балета.

У трећем и четвртном разреду препоручује се наставницима да осмисле комбинације код штапа и на средини сале у арапском и индијском карактеру.

Различите комбинације и кореографије у домену сценске и народне игре доприносе разумевању карактера одређене игре и формирању играчког лика у складу са тим.

Зато је избор комбинација и кореографија које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике који усвајају кораке карактерне игре, а кореографска слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Продуктивна интеракција између наставника и ученика доприноси осамостаљивању играча као креативне личности која има потребу за истраживањем и оригиналним изражавањем у домену игре и кореографије.

Наставник у свом раду треба да користи сва доступна средства дигиталне комуникације као што су филм, видео снимци и слично.

Клавирска пратња на часу је неопходна подршка ученику и наставнику. Она даје посебан темпо, ритам и динамику, њоме се наглашава карактер корака и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. Ако је у балетској представи кореограф потчињен музици, дајући кроз покрет њену садржину и форму, наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гибкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. Посебан део пажње наставника треба да буде усмерен на развијање одговарајућег односа према уредности и хигијени када се ради о костиму, обући и фризури. Висок ниво радне дисциплине и редовност похађања наставе су предуслови оптималних резултата у реализацији програма.

Веома је важно да ученици често наступају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навiku посећивања балетских представа, концерата и представа. Дискусијом о одгледаним балетима и извођењем делова из истих, ученици стичу и лично искуство у тумачењу балетских дела, карактерних игара у оквиру дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима карактерних игара најбитније је развијање балетских, стилских и физичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, инсистира се на дефиницијама и препознавању, извођењу и идентификовању корака карактерних игара. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и балетским физичким могућностима.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих активности карактерних игара потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, представама, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

ОДСЕК САВРЕМЕНЕ ИГРЕ

1. Савремена игра – главни предмет,
2. Репертоар савремена игре,
3. Класичан балет,
4. Импровизације,
5. Игре XX века

Назив предмета

САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ

Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије своју креативност и инвентивност и у потпуности овлада телом као целином и простором које то тело осликава градећи своју уметничку личност и припремајући се за професионално бављење савременом игром и наставак уметничког образовања.

Разред:

Први

Годишњи фонд часова:

350 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – именује и демонстрира вежбе на поду поштујући правилну технику њиховог извођења; – правилно покреће кичмени стуб приликом савијања, извијања, исправљања, увртања и нагиба; – покаже активан однос између центра тела и зглобова приликом кретања; – примени основне принципе контакта (roll, push, slide и pivot) и изводи покрете тежином сопственог тела приликом кретања преко пода; – покаже способност динамичког и ефикасног кретања преко пода; – изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом; – просторно се оријентише приликом промена дирекција; – објасни карактеристике и правилно изводи партерне скокове; – у заједничком игрању примени принцип узajамног праћења и поштује правила групе; – кроз задате импровизације испољава креативност; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – испољи самопоуздање у току јавног наступа; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	<p>ВЕЖБЕ НА ПОДУ</p>	<p>Увод у савремену игру. Положај тела на поду: – X позиција; – Положај фетуса. Скупљање тела из центра – веза врха главе и репа. Вежбе за руке (у раду на поду). Вежбе за центар (у раду на поду). Вежбе за правилно ангажовање стопала (у раду на поду). Вежбе за снагу/јачање. Вежбе релаксације. Вежбе дисања. Вежбе истезања. Вежбе за сливни ток кретања тела. Body rolls (котрљања). Spine rolls. Twist (увртање). Leg swing (замах ноге). Legswing са twist. Legswing са издизањем карлице од пода и преко главе. Legswing у седећем положају. Кружење главе и торза у седећем положају. Кружење главе и торза у седећем положају са радом руку. Bounces (федерисање торза). Curve (напред, у страну). Arch (извијање грудног коша на горе). Tilts (нагиби). Колутови преко рамена (напред и назад). Колутови преко рамена са једном ногом у ваздуху. Свећа. Мост. Партерни скокови: – са две ноге на једну; – са две ноге на две; – у лежећи положај; – у седећи положај. Кретања преко пода у: – лежећем положају кроз twists; – лежећем положају кроз body rolls; – лежећем положају са одизањем у склек. Кретања преко пода у седећем положају кроз slides (проклизавања): – са ослонцем на две руке; – са ослонцем на једну руку; (бочно, фронтално, уназад). Кретање преко пода са ослонцем на четири тачке (шаке, стопала): – хомолатерална; – контралатерална. Вежбе за освешћивање односа између главе и карлице. Основни принципи односа тела и пода (roll, push, slide, pivot). Вежбе за освешћивање рада кичменог стуба (змијице). Inand out кретање (кретање од центра тела и ка центру тела). Primal squat. Слуштања и дизања са пода.</p>
	<p>ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Поставка тела. Позиције ногу и стопала. Позиције руку и шака. Пренос тежине тела са ноге на ногу. Curve (напред, у страну). Arch (извијање грудног коша на горе). Комбинације равних и заобљених леђа (рад пршљенова). Standing bounces. Spine wave (талас). Flat back. Tilts (нагиби). Body swing (замах тела). Plié у паралелним и отвореним позицијама. Plié са кружењем горњег дела тела и радом руку. Plié-relevé комбинације са curve и arch. Grandplié (паралелни и отворени).</p>

		<p>Grand plié са кружењем главе и горњег дела тела. Footisolation (рад стопала). Battement tendu: – паралелна позиција; – отворени; – са brush; – са kicks. Battement tendu са преносом тежине. Battement tendu са радом руку и радом корпуса. Исклизавање у дубоку II и IV позицију. Battement tendu jeté (паралелни, отворени). Passé (паралелни, отворени). Fondu (паралелни, отворени). Полуокрети: – са plié; – са relevé; – са радом главе; – са радом корпуса. Leg swing (замах ноге) (напред, назад, у страну). Leg swing са исклизавањем у дубоку plié позицију. Брзи пренос тежине са ноге на ногу (у страну, напред, назад). Développé(паралелни, отворени) са releve и plie. Grandbattement са опуштањем ноге на под. Трамплини. Sauté(из позиција). Sauté са радом главе и тела. Sautéса body rolls (у седећем и лежећем положају).</p>
	<p>КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ</p>	<p>Простор и однос тела и простора. Разноврсни ходови (у свим правцима и смеровима). Off balance (напред, у страну, назад). Падови. Брзи падови и подизања. Трокорак (брзи, са променом ритма). Трчање у свим правцима. Трчање са скоком, поскоком, падом и наглим дизањем. Скокови по дијагонали са ногом на passé и радом горњег дела тела. Скокови по дијагонали- sauté, jeté, chassé. Импровизације на задату тему: – изолација и освешћивање кичменог стуба; – тежина/осећање и контрола тежине тела у простору; – наизменична изолација појединих делова тела у покрету; – рад на различитим квалитетима покрета.</p>

Јавни наступи

Најмање два јавна наступа.

ГОДИШЊИ ИСПИТ

Вежбе на поду

- Комбинације скупљања тела из центра.
- Body/spine rolls.
- Leg swing комбинације.
- Кружење главе и торза у седећем положају са радом руку.
- Колутови преко рамена.
- Партерни скокови.
- Комбинације кретања тела преко пода у лежећем и седећем положају.
- In and out кретања.
- Спирална подизања и спуштања.

Вежбе на средини сале

- Plié-relevé комбинације са curve и arch.
- Body swing (замах тела).
- Plié у паралелним и отвореним позицијама уз рад торза и руку.
- Battement tendu паралелни и отворени са преносом тежине.
- Исклизавање у дубоку II и IV позицију.
- Брзи пренос тежине са ноге на ногу.
- Полуокрети са радом главе и корпуса.
- Développé комбинације.
- Leg swing комбинације.
- Sauté у комбинацији са радом корпуса и body rolls.

Кретање у простору

- Ходови.
- Off balance.
- Брзи падови и подизања.
- Трчање са скоком, поскоком, падом и дизањем.
- Комбинације скокова по дијагонали.

Кључне речи: тело, простор, покрет, савремена игра, swing, roll, скок, вежбе.

Назив предмета **САВРЕМЕНА ИГРА**

Циљ **Циљ** учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије своју креативност и инвентивност и у потпуности овлада телом као целином и простором које то тело осликава градећи своју уметничку личност и припремајући се за професионално бављење савременом игром и наставак уметничког образовања.

Разред: **Други**

Годишњи фонд часова: **350 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<p>– именује и демонстрира вежбе на поду и на средини сале поштујући правилну технику њиховог извођења;</p> <p>– правилно дише приликом извођења покрета;</p> <p>– правилно покреће кичмени стуб приликом сукцесивног кружења корпуса;</p> <p>– изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом;</p> <p>– користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни;</p> <p>– покаже активан однос између пета и седалних костију и између главе и карлице приликом извођења вежби;</p> <p>– правилно изводи handstand елементе;</p> <p>– објасни карактеристике и правилно изводи све врсте дубоких исклизавања;</p> <p>– показује способност динамичког, ефикасног и континуираног кретања преко пода;</p> <p>– примењује принцип централизације тела у извођењу брзих и динамичких комбинација;</p> <p>– адекватно користи енергију и покаже издржљивост и снагу приликом извођења одговарајућих комбинација и вежби;</p> <p>– примењује drop, release и melting квалитете покрета;</p> <p>– кроз вежбе импровизације испољи креативност користећи различите квалитете и ритмове покрета;</p> <p>– испољава самопоуздање и слободу интерпретације у току јавног наступа;</p> <p>– поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима.</p>	<p style="text-align: center;">ВЕЖБЕ НА ПОДУ</p>	<p>Пасивно и лагано загревање тела.</p> <p>Вежбе релаксације и дисања.</p> <p>Осећање тежине тела – препуштање земљиној тежи.</p> <p>Снага и тежина.</p> <p>Скупљање тела из центра у комбинацији са bodyrolls и twists.</p> <p>Pull from the feet into the twist and roll.</p> <p>Изабацивање бокова из twist са падом.</p> <p>Изабацивање бокова из twist са устајањем.</p> <p>Legswing са издицањем карлице изнад и преко главе.</p> <p>Legswing са издицањем у чучањ.</p> <p>Legswing у седећем положају:</p> <ul style="list-style-type: none">– са издицањем бокова;– са окретом на седалним костима;– са издицањем карлице и ногу у спиралу. <p>Bounces with a twist in spine.</p> <p>Дисање са променом ритма.</p> <p>Спуштања на под преко риса и преко полу-прста.</p> <p>Одицање карлице са пода преко риса из центра тела.</p> <p>Вежбе за освешћивање односа између седалних костију и пета.</p> <p>Flat roll.</p> <p>Falling and rolling комбинације.</p> <p>Чучањ:</p> <ul style="list-style-type: none">– са полу-окретом;– са окретом;– са скоком;– са скоком у окрету. <p>Брзи пренос тежине са колена на колено.</p> <p>Партерни jetéса устајањем.</p> <p>Свећа без руку са задржавањем из пада.</p> <p>Упијач.</p> <p>Hand stand:</p> <ul style="list-style-type: none">– са једном ногом горе;– са променом ноге у ваздуху;– са ногом подигнутом у страну;– са ротацијом карлице;– са ослонцем на једну руку;– са променом руке ослонца;– са померањем. <p>Звезда на раменима из седећег положаја.</p> <p>Headstand (стој на глави).</p> <p>Shoulderstand.</p> <p>Slide на рамену преко пода.</p> <p>Дубоко уклизавање:</p> <ul style="list-style-type: none">– из чучња;– из стојећег положаја;– из окрета;– са скоком и ослонцем на рукама;– са скоком и ослонцем на једној руци. <p>Ход са ослонцем на једну руку.</p> <p>Комбинације клиза, окрета и колотова.</p> <p>Вежбе за освешћивање рада кичменог стуба (змијице) у кретању преко пода.</p> <p>Animalwalks.</p> <p>Спирална подизања и спуштања.</p>
	<p style="text-align: center;">ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Вежбе за стопала.</p> <p>Вежбе за руке.</p> <p>Вежбе за контролисање рада кичменог стуба.</p> <p>Комбинације савијених и равних леђа, спуштање на plié и дизање на relevé.</p> <p>Окретање торза са радом руку и twist и arch.</p> <p>Пребацивање тежине тела са ноге на ногу и окретање торза.</p> <p>Plié са спиралним извијањем кичменог стуба.</p> <p>Plié у комбинацији са bounces (напред и у страну).</p> <p>Battementendu отворени и паралелни у комбинацији са demi pliéи преносом тежине.</p> <p>Battement tendu jeté са flex-ом и радом торза.</p> <p>Battement glissé у комбинацији са battement tendu.</p> <p>Body swing са променом правца.</p> <p>Body swing са скоком у месту.</p> <p>Body swing у комбинацији са падом.</p> <p>Leg swing са променом правца.</p> <p>Leg swing у комбинацији са deerplunge.</p> <p>Изолациони покрети одређених делова тела.</p>

		<p>Drops of body parts. Foundu у комбинацији са deep lunge. Développé у комбинацији са flat back, tilt, plié и ротирањем тела за 45 степени. Grand battement са: – радом корпуса; – преносом тежине; – променом правца; – са и без рада руку. Grandbattement у комбинацији са ходом. Grand battement у комбинацији са трчањем. Sauté у комбинацији са jeté. Piqre комбинације. Hops (поскоци). Скокови са ногом на passé attitude. Брзи падови и подизања</p>
	<p>КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ</p>	<p>Простор и однос тела и простора (просторне тачке, нивои и равни). Проклизавање кроз дубоки plié преко велике II позиције по дијагонали са радом руку. Проклизавање кроз дубоки plié преко велике IV позиције по дијагонали (у напред и у назад). Off balance комбинације. Adagio варијације. Трокорак: – са радом руку; – са полу окретом; – са окретом; – са скоковима у месту. Разне врсте ходава у различитим квалитетима и са употребом фокуса. Трчања у свим правцима и смеровима. Комбинације трчања, окрета и падова. Скокови по дијагонали са ногом на passé. Скокови по дијагонали са ногом на attitude. Grandjeté curved. Импровизације на задату тему: – тежина, осећање и контрола тежине тела у простору; – истраживање контакта тела и пода по принципима roll, slide, push, pivot, undercurve; – наизменична изолација појединих делова тела у покрету (покрет почиње из рамена, лакта, колена, стопала, главе...); – трчање са наглим променама правца, у сопственом унутрашњем ритму ученика; – drops of body parts; – melting of body parts; – impulse; – плутајући квалитет; – флуидно кретање; – простор и однос тела и простора.</p>
<p>Јавни наступи Најмање два јавна наступа.</p>		
<p>Годишњи испит Вежбе на поду – Комбинације скупљања тела из центра са body rolls, twists и leg swing. – Legswing у седећем положају са избацивањем бокова и окретом на седалним костима. – Чучањ са окретом и скоком. – Спустања на под преко риста и преко полу прста. – Комбинације клиза, окрета и колутова. – Снага и издржљивост. – Falling and rolling комбинације. – Hand stand. – Свећа без ослонца на руке са задржавањем из пада. – Спирална подизања и спуштања. – Дубоко уклизавање из чучња, из стојећег положаја, са скоком и ослонцем на рукама. Вежбе на средини сале – Окретање торза са радом руку и twist и arch. – Plié са спиралним извијањем кичменог стуба. – Battementtendu отворени и паралелни са преносом тежине и радом торза и руку. – Bodyswing са скоком у месту. – Изолациони покрети појединих делова тела. – Legswing у комбинацији са deeplunge. – Développé у комбинацији са tilt, plié и ротирањем тела. – Grandbattement у комбинацији са радом корпуса. – Sauté комбинације. – Скокови са ногом на passé и attitude. – Брзи падови и подизања. Кретање у простору – Проклизавање кроз дубоки plié преко велике II и IV позиције са радом руку, по дијагонали. – Off balance комбинације. – Трокорак са радом руку, окретима и скоковима. – Adagio варијације. – Комбинације трчања, окрета и падова. – Скокови по дијагонали са ногом на passé и attitude.</p>		

Кључне речи: савремена игра, покрет, вежбе, скок, пад, окрет, тежина, swing, простор.

Назив предмета

САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ

Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије своју креативност и инвентивност и у потпуности овлада телом као целином и простором које то тело осликава градећи своју уметничку личност и припремајући се за професионално бављење савременом игром и наставак уметничког образовања.

Разред:

Трећи

Годишњи фонд часова:

350 часова

<p>ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:</p>	<p>ОБЛАСТ/ ТЕМА</p>	<p>САДРЖАЈИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију савремене игре; – именује и демонстрира елементе вежби на поду и средини сале поштујући правилну технику њиховог извођења; – демонстрира и кратко опише основне карактеристике партерних скокова, поскока, окрета и уклизавања; – опише правила извођења звезде, headstand-а и aikido колута; – правилно изводи комбинације преко пода и повезује их у задатом ритму и темпу; – примењује разноврсне квалитете покрета током извођења комбинација; – изводи покрете тежином тела користећи центар и инерцију приликом кретања; – показује способност динамичког, ефикасног и континуираног кретања преко пода; – објасни карактеристике положаја тела и покрета приликом извођења offbalance окрета, падова и скокова; – одабере и континуирано примењује вежбе снаге и јачања у циљу одржавања и превентиве од професионалних повреда и замора; – изражава идеје, емоције, ставове и поруке кроз игру; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – у заједничком игрању примени принцип узajамног праћења, поштује правила групе; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	<p style="text-align: center;">ВЕЖБЕ НА ПОДУ</p>	<p>Вежбе загревања тела. Вежбе снаге и јачања. Тензија (пружање отпора земљиној тежи). Релаксација (препуштање тежином тела земљиној тежи). Упознавање сопственог тела: – унутрашња структура тела (дисање, мисли, крвоток) – спољашња структура тела (кожа). Развијање свести у склопу и функцији тела. Bodyrolls са променом правца и дирекције. Окрети на коленима. Окрети на леђима из замах. Окрети на стомаку из замах. Издизања преко риса. Спуштања преко риса. Slide на рамену са устајањем. Припрема за издизање у спиралу на рамену. Издизање у спиралу на рамену. Звезда. Звезда са померањем. Спирални окрети. Kicks. Flips. Упијач са обе ноге у ваздуху. Elbow stands. Партерни скокови са ослонцем на подлактице. Head stand. Hand stand са падом преко риса. Кретања и окретања кроз мост. Aikido колут. Aikido колут из стојећег положаја са устајањем. Партерна уклизавања без ослањања на руке. Коришћење инерције. Коришћење центра. Падови – контра равнотежа. Падови у правцу гравитације. Поскоци са померањем из чучња са падом. Припреме за окрете у великим позама паралелним са подом. Окрети у великим позама паралелним са подом са спуштањем на под. Разноврсна кретања преко пода у лежећем положају у комбинацији са twists и bodyrolls са променом правца. Разноврсна кретања преко пода у седећем положају у комбинацији са slide и pivot са променом правца. Разноврсна кретања преко пода на четири тачке ослонца (шаке, стопала) у комбинацији са чучњевима, поскоцима и окретима са променом правца. Вежбе опуштања за крај часа.</p>
	<p style="text-align: center;">ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ</p>	<p>Grandplié са кружењем корпуса. Grandplié са изласком у flatback. Отворени и затворени battementendu: – са кружењем тела; – са променом правца; – на четвртину круга са curve и arch; – са опуштањем тела до доле. Bodyswing са кружењем тела. Bodyswing са падом. Окрети кроз plié. Окрети на relevé. Окрети са радом тела. Off balance окрети. Twist окрети. Замах ноге са кружењем тела. Замах ноге напред, у страну, назад са замахом тела, спуштањем у deeplunge, окретом на поду и наглим дизањем. Suspense(задршке). Fouettéкроз twist. Избацивање бокова и задршке у позама offbalance. Développé curve.</p>

		<p>Développé tilt. Tour lent. Tour lent ca tilt. Grand rond de jambe са кружењем тела. Grand rond de jambe из окрета. Port de bras варијације са изолацијом појединих делова тела, bounces, полуокретом и окретом. Attitude balance, off balance са спуштањем на под. Grand tour attitude са спиралним окретом. Grand battement са опуштеним стопалима и радом руку. Grandbattementkicks. Скокови у месту са корпусом савијеним напред, у страну и назад. Скокови у месту са кружењем тела. Скокови у месту са променом правца. Échappé са четвртином окрета, полуокретом и целим окретом.</p>
	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	<p>Triplets са окретом и спуштањем на под, окретањем преко бока и наглим дизањем. Пренос тежине кроз ronddejambeenl'air са ноге на ногу из једног угла сале у други. Окрети off balance. Скокови off balance. Ходови са offbalance и падом. Ходања са уклизавањем и rolls преко пода. Ходања са off balance окретима. Четвороножна трчања по кругу. Трчање са наглим променама правца. Трчања са offbalance и падом. Трчања са уклизавањем и rolls преко пода. Трчања са off balance окретима. Спирални окрети и падови. Велики скокови. Curvedleap – grandjeté са заобљеним леђима. Grandjeté са arch. Центрифугални скок. Импровизације: – правци и смерови кретања (напред, назад, у страну, по кругу, по дијагонали, цик-цак, спирале); – флуидно кретање кроз простор без одвајања стопала од пода; – дисање и покрет; – рад са објектом; – почетак рада импровизације у паровима (на задату тему); – рад у трију (конверзација); – истраживање покрета кроз различите квалитете кретања – креативни задаци осмишљавања кореографске фразе.</p>
<p>Јавни наступи Најмање два јавна наступа.</p>		
<p>Годишњи испит Вежбе на поду – Снага и издржљивост. – Bodyrolls са променом правца и дирекције. – Окрети на стомаку и леђима из замаха. – Издизања и спуштања преко риста. – Handstand са падом преко риста. – Издизање у спиралу на рамену. – Кретања и окретања кроз мост. – Партерни скокови. – Aikido колут. – Окрети у великим позама паралелним са подом са спуштањем на под. – Комбинације разноврсних кретања преко пода са rolls, slides, pivot, чучњевима, поскоцима и окретима са променом правца. – Коришћење инерције кроз комбинације елемената. Вежбе на средини сале – Grand plié са кружењем корпуса и flat back. – Отворени и паралелни battementtendu са кружењем тела и окретом за четвртину круга са curve и arch. – Bodyswing са кружењем тела и падом. – Окрети кроз plié и relevé са радом горњег дела тела. – Замах ноге напред, у страну, назад са замахом тела, спуштањем у deeplunge, окретом на поду и наглим дизањем. – Fouetté кроз twist. – Port de bras варијације са изолацијама, bounces и окретом. – Grand rond de jambe са кружењем горњег дела тела. – Grandbattement са опуштеним стопалима и радом руку. – Скокови у месту са кружењем тела, променом правца и окретом. – Échappé са окретом. Кретање у простору – Окрети off balance. – Скокови off balance. – Ходови и трчања са offbalance и падом. – Ходови и трчања са уклизавањем и rolls преко пода. – Ходови и трчања са offbalance окретима. – Спирални окрети и падови. – Велики скокови.</p>		

Кључне речи: кретање, трчање, окрет, скок, пад, издизање, roll, swing, impulse, центар, динамика, простор, off balance.

Назив предмета

САВРЕМЕНА ИГРА

Циљ

Циљ учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије своју креативност и инвентивност и у потпуности овлада телом као целином и простором које то тело осликава градећи своју уметничку личност и припремајући се за професионално бављење савременом игром и наставак уметничког образовања.

Разред:

Четврти

Годишњи фонд часова:

320 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – разликује и дефинише технике модерне и савремене игре; – именује и демонстрира одговарајуће елементе вежби кретања у простору поштујући правилну технику њиховог извођења; – правилно дише и користи центар и инерцију приликом кретања тела; – демонстрира и наведе основне карактеристике спиралних окрета и падова; – објасни правила извођења offbalance окрета, скокова и падова; – правилно изводи комбинације сложених елемената кретања у простору и повезује их у задатом ритму и темпу; – показује вештину динамичког, ефикасног и континуираног кретања преко пода; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – одабере и континуирано примењује вежбе снаге и јачања у циљу одржавања и превентиве од професионалних повреда и замора; – изражава идеје, емоције, ставове и поруке кроз игру; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – испољава самопоуздање и слободу интерпретације у току јавног наступа; – процени свој рад приликом извођења вежби и комбинација; – коментарише могуће последице уколико не примењује принципе правилног извођења вежби; – самостално изради план вежбања; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима и шири дух пријатељства. 	<p>ВЕЖБЕ НА ПОДУ</p>	<p>Вежбе релаксације и дисања. Тензија (унутрашња контракција која даје снагу). Издржаји на рукама. Вежбе снаге и јачања. Чула, осећања, акције. Опозиционо кретање тела. Органски низ кретања. Elbowstands са променом правца. Окрети на коленима у комбинацији са slide. Penchéокрет са колена. Окрети са падом преко риса. Поскопи са померањем из чучња на руке. Спирални окрети са спуштањем. Спирални окрети са падом и скоком. Партерни jeté са обе ноге заједно. Партерни скокови без ослонаца на руке. Скок у вис са пода (паралелно са подом). Балансирање на једној тачки контакта са подом. Избацивање у offbalance и пад. Звезда са спуштањем на под. Звезда са пода. Aikido колут са ускакањем. Кретања кроз handstand. Кретања кроз animalwalks. Кретања кроз змијиче и таласе. Кретања кроз спирале. Кретања и окретања кроз мост (са ослоном на глави). Скокови од пода у вис са окретом у ваздуху. Окрети у великим позама са спуштањем. Брза спуштања и устајања. Комбинације са брзим спуштањима и дизањима са пода и flatrolls. Комбинације партерних скокова и окрета у великим позама паралелних са подом са променом правца. Комбинације чучњева, поскока, окрета и уклизавања са променом правца.</p>
	<p>ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ</p>	<p>Grand plié са спиралним окретом. Нагло спуштање у grandplié. Battement tendu са окретом за половину круга са curve и arch (отворене и затворене позиције). Battementtendu са deeplunge и handstand (отворене и затворене позиције). Battement tendu jete отворени и паралелни са окретом за пола круга са curve и arch. Battementtendujeté са deeplunge и handstand у отвореним и затвореним позицијама. Throwing the arms. Drops to the floor. Melting of the body parts. Окрети са радом тела са plié и relevé. Окрети са пода кроз устајање. Окрети са спуштањем на под. Bodyswing са скоком. Legswing са fouetté. Offbalance окрети и падови. Спуштање на леђа и уклизавање на под. Fouetté кроз twist у великим позама. Développé parallel to the floor. Tour lent из позе у позу. Tour lent са curve и arch. Grand rond de jumble са спуштањем на под. Grand rond de jumb са спиралним окретом и падом. Grandtourattitude са спиралним окретом и спуштањем на под. Grand battement са пуштањем тела. Grand battement tombé са curve и arch attitude. Penché са aikido колутом. Twists and turns у великим позама.</p>

	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	Кинесфера. Ходања у комбинацији са off balance скоковима. Трчања у комбинацији са off balance скоковима. Throwing body parts and move through the space accordingly. Звезда у комбинацији са преносом тежине са ноге на ногу. Grandjetéentourmant са спуштањем на под. Скокови са fouetté twist кроз простор. Центрифугални скок са извијањем прсног дела на горе и спуштањем на под. Велики скокови кроз простор са падовима. Трчање у комбинацији са великим скоковима. Трчање у свим правцима са спиралним окретима и падовима. Импровизације: – правци и смерови кретања (напред, назад, у страну, по кругу, по дијагонали, цик-пак, спирале); – дисање и покрет; – вођена импровизација истраживања различитих квалитета покрета; – групна импровизација; – креативни задаци осмишљавања кореографске фразе.
Јавни наступи Најмање два јавна наступа. МАТУРСКИ ИСПИТ		

Кључне речи: тело, простор, покрет, дисање, offbalance, окрет, скок, пад, издизање, спуштање, roll, swing, tilt, slide.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА САВРЕМЕНА ИГРА – ГЛАВНИ ПРЕДМЕТ

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења предмета Савремена игра је проишао из потребе праћења савремених достигнућа у области игре у свету као и стечених искустава наставника у раду са ученицима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

Игра у функцији здравља

Уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог су значаја за рад и напредовање ученика. На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе вежбе, што је важно за одржавање здравља кошгано-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

Савремена игра и друге уметности пружају прилику за људску креативност и само-изражавање. Њен позитиван утицај и ефекат се огледа у стицању радне дисциплине, подизању нивоа пажње, развијању меморије, изграђивању одговорног односа према здравој исхрани и здрављу у целини, когнитивној стимулацији и контролисаном емоционалном и физичком одговору.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу игре.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретне одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Исходе прописане наставним планом и програмом потребно је операционализовати на месечном нивоу као и за сваки конкретан час. У оперативним плановима наставника и њиховим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Они садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природа савремене игре указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре. Кроз наставне теме и области ученици се упознају са елементима и техникама савремене игре, ради се на њиховом разумевању, вежба се овладавање њима и развијају се појмови сценског тела и сценског покрета као што су: дисање, фокус (поглед), тоничност мишића, држање тела, тежина тела у односу на пад и гравитацију, артикулација и музикалност покрета, свест о анатомији људског тела и разумевање начина на који се тело креће, употреба енергије на различитим нивоима, однос покрета према простору.

Поред рада на техници ученици би требало да се упознају са настанком и развојем савремене игре, са различитим периодима развоја уметности, да уоче промене до којих је долазило током развоја и које кључне личности су својим радом и креативношћу допринеле том развоју. Савремена игра је подложна честим променама, а наставник би на основу знања и искуства, а држећи се онога што је у традицији вредно, требало да одлучи које су то нове идеје које ће прихватити и тиме надоградити своје знање и компетентност.

Потребно је познавање стручне терминологије као и уочавање на који начин различите вежбе доприносе целокупном играч-

ком изразу. Вежбе на поду представљају припрему за вежбе на средини а оне даље припремају ученика за комбинације вежби преко пода. Кад се каже преко пода мисли се на коришћење свеобухватног простора, односа разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, цик-цак, спирала итд.).

На часовима са ученицима треба радити на:

- индивидуалној креативности у покрету,
- комплетној употреби тела као инструмента,
- употреби простора,
- истраживању покрета,
- употреби разних ритмова и фраза.

Програм првог разреда је уводни и подразумева упознавање ученика са појмом савремене игре, постојећим правцима и техникама; упознавање тела и његових функција (анатомијом, тежином, дисањем, равнотежом, тензијом и релаксацијом); усвајање основних позиција, става тела и употребе кичменог стуба приликом савијања и исправљања, начине за савладавање силе земљине теже и односа тела и простора. Посебна пажња посвећује се вежбама на поду и изградњи односа тела и пода. У другом разреду повећава се тежина елемената који се обрађују. За повезивање и увежбавање усвојених елемената вежби на поду кроз комбинације потребан је виши ниво координације и свесног вођења тела као инструмента игре. Посебна пажња посвећује се вежбама на средини сале. У трећем и четвртном разреду тежина елемената се континуирано повећава и усложњава. Акцент је више стављен на кретање ученика кроз простор, велике скокове и падове, offbalance и спиралне окрете, скокове и падове кроз простор. Вежба се техника, али је важан и лични доживљај и аутентично изражавање ученика, њихових мисли, осећања и могућност да их изразе кроз игру.

Вежбе на поду представљају припрему за вежбе на средини. Приликом обраде наставних јединица на поду важно је да ученици остваре квалитетан однос са подлогом по *underscurve* принципу кретања. То се постиже систематичним радом на четири основна принципа контакта (*roll, slide, push, pivot*).

Вежбе на средини захтевају рад на узрочно-последичној повезаности кретања (органиски низ), коришћењу тежине тела и правилној употреби мишића. Обратити пажњу на *in and out* принцип кретања. Важно је радити на правилној поставци тела, владању телом, осећају за ритам и фразу, динамици извођења игре. Динамика се постиже радом на ритмовима (*impulse, impact, swing, accent, rebound, sway, pause, vibration*).

Вежбе кроз простор подразумевају коришћење целокупног простора, коришћење одговарајућих тачки, нивоа и равни простора и односе разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, спирала, цик-цак). Ученици би требало да имају свест о центру тела и инерцији и да то примењују приликом кретања и да користе фокус и прогресивно и дигресивно.

Од посебног значаја за савремену игру је стално истраживање нових начина изражавања кроз покрет. Вежбе импровизације важне су за добијање жељених ефеката у игри као што су различити квалитети, сливеност, лакоћа и виртуозност покрета. Ученици кроз вежбе импровизације развијају креативност.

Уметност превазилази прелаз између поза и планираних покрета, она у себи укључује многе елементе који се међусобно преплићу, пре свега експресивност и мотивацију. Сваки играч мора да открије суштину игре у оквиру тела као сопственог инструмента, да научи да се користи својим емоционалним, интелектуалним и физичким капацитетима.

Веома је важно да ученици што чешће јавно наступају како би стицали сигурност, изражајност и експресивност извођења. Праћењем плесних представа и дискусијом о њима ученици стичу увид у различите приступе и начине извођења и на тај начин развију критичко мишљење.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивое постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика.

Од посебног значаја је да се обрати пажња код вежби на поду на снагу, брзину, централизацију тела, ток кретања, однос тела и подлоге; код вежби на средини на став тела, позиције стопала и руку, правилне *curve* и *arch* позиције, узрочно-последични ток кретања и на употребу динамике; код вежби у простору на однос тела и простора, употребу фокуса.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР САВРЕМЕНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ предмета Репертоар савремене игре је оспособљавање за интерпретацију и извођење разноврсних стилова и техника савремене игре кроз учење и стварање индивидуалних и групних кореографија у циљу развијања сценичности, музикалности, креативности, сарадње и осећаја самопоуздања и сналажења на сцени.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – повезано изводи комбинације покрета у задатој целини; – прави разлику у интерпретацији приликом извођења групне и извођења индивидуалне кореографије; – правилно употребљава фокус (поглед) током извођења кореографије; – самостално и прецизно изводи одређени кореографски материјал; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – изводи кореографски материјал у складу са музиком; – правилно изводи техничке елементе савремене игре у одређеној кореографији; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – изрази сопствени уметнички доживљај у интерпретацији кореографског задатка; – примени вежбе дисања у циљу савладавања треме пре наступа; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – посећује позоришта и прати репертоар плесних представа и фестивала; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	ИЗВОЂЕЊЕ КОРЕОГРАФИЈА	<p>Увод у репертоар савремене игре. Фокус. Сценско присуство. Лидер и праћење. Вежбе поверења. Кореографија која садржи: – освешћивање односа између главе и карлице, – основне принципе односа тела и пода (roll, push, slide, pivot), – разноврсна кретања преко пода – хомолатерална и контралатерална. Фразирање (однос покрета и музике). Трема. Изражавање емоција кроз покрет. Кореографија која садржи: – освешћивање рада кичменог стуба (змијице), – In and out кретање од центра тела и ка центру тела. Простор и однос тела и простора. Значај и значење простора сцене (делови сцене). Кореографија која садржи: – разноврсне ходове или трчања у свим правцима, – offbalance (напред, у страну, назад), – падове. Група као један организам. Музикалност групе. Формирање и одржавање формација.</p>
Јавни наступи Најмање један јавни наступ.		

Кључне речи: кореографија, група, соло, музикалност, фокус, сценско присуство, покрет, фразирање, простор, праћење.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР САВРЕМЕНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ предмета Репертоар савремене игре је оспособљавање за интерпретацију и извођење разноврсних стилова и техника савремене игре кроз учење и стварање индивидуалних и групних кореографија у циљу развијања сценичности, музикалности, креативности, сарадње и осећаја самопоуздања и сналажења на сцени.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – наведе најпознатије домаће и иностране кореографе савремене игре и објасни њихов значај; – изводи кореографски материјал у складу са музиком; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – изводи покрете у различитим ритмовима и динамици; – анализира задату кореографију; – елементе савремене игре изводи технички правилно уз поштовање специфичних кореографских захтева; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – изрази сопствени уметнички доживљај у интерпретацији кореографског задатка; – примени вежбе дисања у циљу савладавања треме и припреме за наступ; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – самостално посећује позоришта и прати репертоар плесних представа и фестивала; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	ИЗВОЂЕЊЕ КОРЕОГРАФИЈА	<p>Динамика појединца. Ритам и покрет. Изражавање кроз покрет. Квалитети покрета. Телесност и имагинација. Употреба енергије. Кореографија која садржи: – брзе преносе тежине, – партнерни јетсеа устајањем, – упијач, звезду на раменима, – hand stand, head stand или shoulder stand. Однос извођач – гледалац. Кореографија која садржи: – дубока уклизавања, – спирална подизања и спуштања. Impulse – локализација импулса. Динамика групе. Акција и реакција (групна сарадња). Група као носилац заједничке идеје. Кореографија која садржи: – брзе падове и подизања, – комбинације трчања, окрета и падова, – велике и мале скокове. Промене темпа и динамике. Извођење нумере у неконвенционалном (алтернативном) простору.</p>
Јавни наступи Најмање један јавни наступ.		

Кључне речи: кореографија, соло, дует, група, покрет, динамика, имагинација, изражавање, динамика, простор, ритам, импулс.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР САВРЕМЕНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ предмета Репертоар савремене игре је оспособљавање за интерпретацију и извођење разноврсних стилова и техника савремене игре кроз учење и стварање индивидуалних и групних кореографија у циљу развијања сценичности, музикалности, креативности, сарадње и осећаја самопоуздања и сналажења на сцени.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	140 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује домаће и иностране кореографе и објасни њихов значај; – опише разлике између кореографских стилова; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – правилно изводи техничке елементе спиралне окрете и падове, offbalance окрете и скокове у одређеној кореографији; – прецизно и самостално изводи одређени кореографски материјал у складу са музиком; – у заједничком игрању примењује принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – анализира кореографску замисао; – показује креативност и инвентивност у задацима соло и групне импровизације; – користи технику импровизације као алат за стварање кореографског материјала; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – изрази и пренесе на публику уметнички доживљај кроз интерпретацију кореографије; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – посећује и прати репертоар плесних представа и фестивала.	ИЗВОЂЕЊЕ КОРЕОГРАФИЈА	Кореографија која садржи: – партерне окрете, – спиралне окрете и падове, – flips, спиралу, aikido колут или звезду са померањем, – offbalance окрете, скокове или ходове са offbalance. Техника импровизације као алат за стварање кореографског материјала. Драматуршка линија у кореографији. Важност интерпретације. Одабир музике. Улога костима. Анализа кореографије. Кореографија која садржи: – ходања са уклизавањем и rolls преко пода, – коришћење центра и инерције, – велике скокове, – падове у контра тежи или у правцу гравитације. Соло импровизација на задати кореографски материјал. Групна интерпретација. Индивидуалност у групи. Групна импровизација на задати кореографски материјал. Извођачки простор – пејзаж.
Јавни наступи Најмање два јавна наступа.		

Кључне речи: интерпретација, кореографски материјал, индивидуалност, темпо, извођење, тема, идеја, композиција, импровизација, креативност, формација.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР САВРЕМЕНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ предмета Репертоар савремене игре је оспособљавање за интерпретацију и извођење разноврсних стилова и техника савремене игре кроз учење и стварање индивидуалних и групних кореографија у циљу развијања сценичности, музикалности, креативности, сарадње и осећаја самопоуздања и сналажења на сцени.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	128 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – идентификује различите кореографске стилове, именује домаће и иностране кореографе и објасни њихов значај; – објасни естетске и идејне вредности одређених кореографија савремене игре; – користи одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и оријентише се у простору у зависности од промене дирекција; – правилно изводи техничке елементе партерних скокова без ослонаца на рукама и окрете у великим позама; – изводи одређени кореографски материјал у складу са музиком; – у заједничком игрању примењује принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе уметнички доживљај у току извођења кореографије; – у извођењу кореографије користи квалитете покрета – melting of the body parts and drops to the floor; – индивидуално и у групи реинтерпретира задату кореографију; – осмишљава кореографске идеје и материјале; – примењује технике стварања групне кореографије; – учествује у јавним наступима у школи и ван ње; – посећује и прати репертоар плесних представа и фестивала.	ИЗВОЂЕЊЕ КОРЕОГРАФИЈА	Кореографија која садржи: – опозиционо кретање тела, – органски низ кретања, – партерне скокове без ослонаца на руке, – скокове од пода у вис са окретом у ваздуху, – окрете у великим позама са спуштањем. Важност тока мисли за време извођења кореографије. Индивидуална реинтерпретација задате кореографије. Увод у индивидуалну композицију. Самостално осмишљавање кореографске идеје. Соло кореографија самих ученика. Перформативност и доношење одлука у току плеса. Кореографија која садржи: – offbalance окрете и падове, – drops to the floor, – melting of the body parts, – велике скокове кроз простор са падовима. Ослушкивање групе (вежбе праћења затворених очију у тишини). Групна реинтерпретација задате кореографије. Увод у групну композицију. Композиција групне кореографије. Технике стварања групне кореографије. Заједничко осмишљавање кореографске идеје. Групна кореографија ученика.
Јавни наступи Најмање два јавна наступа.		

Кључне речи: кореографија, соло, дует, група, композиција, идеја, ослушкивање, праћење, инспирација, сцена, уметнички доживљај.

I. УВОДНИ ДЕО

Репертоар савремене игре је наставни предмет који се изучава од првог до четвртог разреда, пратећи програм главног предмета и допуњавајући га уметничком интерпретацијом, синхронизацијом групног извођења и подизањем целокупне играчке технике на виши ниво креативности. Путем овог предмета ученици стичу знање и охрабрeње за сопствени кореографски рад чиме се профилишу и будући кореографи.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У оперативним плановима наставника и припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Оперативни планови, са уситњеним исходима који треба да буду тако формулисани да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост, омогућавају наставнику бољи увид у напредовање ученика, као и у ефекте сопственог рада. Уколико постоје тешкоће да се неки исход из оперативног плана достигне, то је знак наставнику да изврши неке промене у планирању.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању. Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати. Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На овом предмету акценат је на групном и индивидуалном раду тј. активности ученика уз сарадничку и подстицајућу функци-

ју наставника. Природа садржаја предмета омогућава коришћење различитих облика рада и наставних метода, које ангажују и мотивишу ученике у раду. Осим демонстрационе методе, пожељно је комбиновати метод проучавања случаја, дијалогски метод, метод репродукције и метод доживљавања. Аналитичка и синтетичка су компатибилне методе које су такође пожељне у раду. Кроз наставне области развијају се техничке и креативне способности ученика. У реализације програма наставник поштује дидактичке принципе, полазећи од познатог ка непознатом, од простог ка сложеном, од конкретног ка апстрактном и од појединачног ка општем.

Веома је важна стална упућеност ученика на посећивање представа и презентација истих на настави путем видео записа. Детаљна анализа кореографије доприноси интерпретацији покрета и даљој мотивацији ученика за одређене теме и феномене. Потребно је ученицима препоручивати сродну литературу, изложбе, концерте и друге уметничке форме које ће обогатити њихово знање о темама обрађеним у задатим кореографијама.

Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре. Анализа и извођење кореографија подразумева синтезу елемената савремене игре у задату целину, усавршавање технике савремене игре уз поштовање кореографских захтева, развијање и неговање музикалности и сарадничког духа, подстицање креативности и имагинације и разумевање интерпретације покрета.

Наставне теме и садржаји за све четири године су у складу са програмом главног предмета-Савремене игре, те се тако одређени елементи усавршавају и синтетичу у кореографске целине. Програм првог разреда подразумева и рад на освешћивању и употреби фокуса, развијању сценског присуства, односу тела и простора, праћењу и ослушкивању групе и формирању и одржавању формација. У другом разреду акценат је стављен на динамику појединца и групе, промене темпа и динамике, и рад на квалитету покрета и употреби енергије. Програм трећег разреда акценат ставља на значају соло интерпретације, групне интерпретације и индивидуалности у оквиру групе и на укључивању техника импровизације као алата за стварање кореографског материјала. Програм четвртог разреда подразумева самостално и групно осмишљавање кореографског материјала и анализу кореографије при чему се ученик упознаје са драматуршким линијама, током мисли и доношењем одлука у плесу, употребом музике и улогом костима.

Важно је да ученици редовно јавно наступају како би развијали сигурност, изражајност и експресивност извођења. Праћењем и дискусијом репертоара плесних представа ученици стичу увид у различите приступе и начине извођења и на тај начин развију критичко мишљење.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања знања ученика. Наставник у складу са прописима формативно и сумативно вреднује знање ученика, а ученици треба да буду унапред јасно упознати са начинима и критеријумима вредновања знања. Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивое постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика.

Савремени приступ настави подразумева процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су развијене а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља.

Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање

ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

Потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Значајно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима ученика, наставника, родитеља или законских заступника.

Назив предмета **КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек савремене игре**

Циљ **Циљ** учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.

Разред **Први**

Годишњи фонд часова **280 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – демонстрира и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту и са померањем по дијагонали; – правилно изводи вежбе скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама; – користи и повезује кораке и вежбе на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу и школи. 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Double rond de jambe en l'air en dehors et endedans на целом стопалу, на полупрстима и са завршавањем у demi-plié.</p> <p>Flic-flac en tournant en dehors et en dedans изпозеуопузна 45 степени.</p> <p>Battement développé:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tombés en face и у позама, завршавајући врхом на под и на 90 степени; – ca balancé. <p>Grand temps relevé en dehors et en dedans на целом стопалу и на полупрстима.</p> <p>Grand battement jetés:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на полупрстима; – balançoire (напред и назад); – passé на 90 степени; – développé („меки“ battement) на полупрстима. <p>Полуокрет en dehorset en dedans, из поза у позе кроз passé на 45 и 90 степени на полупрстима и са plié-relevé.</p> <p>Окрет fouetté en dehors et en dedans на 1/8, 1/4 , и 1/2 круга, с ногом подигнутом напред или назад на 90 степени:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на целом стопалу; – на полупрстима; – са plié-relevé завршавајући на полупрстима; – са полупрстију завршавају у demi-plié. <p>Пола tours en dehors et en dedans са plié-relevé, с ногом истегнутом напред и назад на 45 и 90 степени.</p> <p>Pirouette en dehors et en dedans почињући с отвореном ногом напред, у страну и назад на 45 степени.</p> <p>Pirouette en dehors et en dedans са temps relevé.</p> <p>Flic ca pirouette en dehors et en dedans, почињући са отвореном II позицијом 45 степени.</p> <p>Pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans почињући с V позиције и из разних поза на 90 степени.</p>
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Battement fondus en tournant en dehors et en dedans на 1/4 круга.</p> <p>Battement frappé en tournant en dehors et en dedans на 1/8 и 1/4 круга врхом прстију на под и на 30 степени.</p> <p>Battement double frappé en tournant en dehors et en dedans на 1/8 и 1/4 круга, врхом прстију на под и на 30 степени.</p> <p>Battement battus sur le cou-de-pied напред и назад en face и en épaulement.</p> <p>Flic-flac en tournant en dehors et en dedans са завршавањем у V и IV позицији.</p> <p>Rond de jambe en l'air en dehors et ende dans:</p> <ul style="list-style-type: none"> – double, на целом стопалу, на полупрстима и са завршавањем у demi-plié; – на 90 степени на целом стопалу (један до два ronds). <p>Battement développé:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tombés en face и у позама, завршавајући врхом прста на под и на 90 степени; – ballottés. <p>Demi-rond et rond de jambe développé en dehors et en dedans en face и из позе у позу на полупрстима, на demi-plié и са plié-relevé.</p> <p>Tour lent en dehors et en dedans у великим позама:</p> <ul style="list-style-type: none"> – на demi-plié; – из позе у позу без рада корпуса. <p>Grand battement jeté на полупрстима.</p> <p>Grand port de bras-préparation за tours у великим позама.</p> <p>Grand fouetté en face са coupé кораком завршавајући у attitude effacée, I и II arabesque.</p> <p>Окрети en dehors et en dedans из позе у позу кроз passé на 45 и 90 степени са plié-relevé.</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans из II, IV и V позиције (два окрета).</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans са temps relevé (један до два окрета).</p>

		<p>Pirouettes en dehors et en dedans ca temps sauté na V poziciju i ca pas échappé na II и IV poziciju (један до два окрета).</p> <p>Pirouettes en dehors са ногом у положају sur le cou-de-pied и у пози attitude на 45 степени напред по један (два до четири, не спуштајући ногу у V poziciju).</p> <p>Pirouette sur le cou-de-pied et pirouette tire-bouchon en dehors et en dedans из grand-plié у I и V poziciji.</p> <p>Pirouettes tire-bouchon en dehors et en dedans из V и IV pozicije (један до два окрета).</p> <p>Tours fouettés на 45 степени (четири до осам).</p> <p>Pirouettes en dehors са dégagé по дијагонали (четири до осам).</p> <p>Pirouettes en dedans са couрé кораком по дијагонали (pirouettes-riquéées, 4–8 индивидуално – факултативно).</p> <p>Tourschainés (8–16).</p>
	ALLEGRO	<p>Royal са померањем.</p> <p>Entrechat-quatre са померањем.</p> <p>Sissonne fermée у свим правцима и позама.</p> <p>Sissonne ouverte у свим правцима и позама.</p> <p>Pas brisé напред, назад.</p> <p>Grande sissonne ouverte у свим правцима и позама (са померањем).</p> <p>Sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans отварајући ногу у страну на 45 степени.</p> <p>Grande sissonne tombée у свим правцима и позама.</p> <p>Grand pas assemblé у страну, напред, у положају épaulement, помоћу coupé корака, pas glissade, sissonne tombé, développé tombée.</p> <p>Grand pas jeté напред у позама attitude croisée, III и I arabesque помоћу coupé корака, pas glissade и из V pozicije.</p> <p>Grand pas de chat.</p> <p>Temps levé у позама на 90 степени.</p> <p>Pas cabriole на 45 степени напред и назад помоћу coupé корака pas glissade, sissonne tombée (за мушкарце на крају школске године).</p>
	EXERCISES НА ПРСТИМА	<p>Pas de bourrée suivi у свим правцима и по кругу.</p> <p>Pas couru у свим правцима.</p> <p>Sissonne ouverte на 45 степени у свим правцима и позама.</p> <p>Grand sissonne ouverte у свим правцима и позама.</p> <p>Pas tombé из позе у позу на 45 и 90 степени.</p> <p>Grand battements jetés у свим правцима и позама.</p> <p>Relevé на једној ноzi на sur le cou-de pied и у свим позама на 45 степени са померањем напред (2).</p> <p>Soutenu en tournant en dehors et en dedans на ½окрета почињући из позе на 45 и 90 степени.</p> <p>Pas glissade en tournant са померањем у страну и по дијагонали (8).</p> <p>Pirouette en dehors et en dedans из V и IV pozicije, са завршетком у позе прстима на поду (индивидуално).</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, préparation за tour у великим позама, велики скок.

Назив предмета	КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек савремене игре
Циљ	Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	280 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту и са померањем по дијагонали; – правилно изводи вежбе скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама и вежбама; – користи и повезује усвојене кораке и вежбе на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – правилно изведе окрете у великим позама и објасни технику извођења; – испољи самопоуздање у току извођења вежби и комбинација; – у заједничком игрању примени принцип узajамног праћења и поштује правила групе; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу и школи. 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Grand battement jeté са окретом fouetté en dehors et en dedans на ¼ и ½ круга (припрема за grand fouetté en tournant).</p> <p>Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени.</p> <p>Pirouettes en dehors et en dedans са завршетком у позе на 45 и 90 степени (1-2 окрета).</p> <p>Pirouettes tire-bouchon en dehors et en dedans са завршетком у великим позама (1-2 окрета).</p>

	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЈЕ	<p>Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени. Tour lent en dehors et en dedans у великим позама: – на demi-plié; – из позе у позу са радом корпуса. Grands battements jetés: – passé на 90 степени; – développé (мекани battements) на полупрстима; – balancé à la seconde из I и V позиције. Grand fouetté en tournant en dedans у позу III arabesque. Pirouettes en dehors et en dedans из V, IV и II позиције и temps relevé са завршетком у позе на 45 и 90 степени прстима на поду и на demi-plié. Pirouettes en dehors et en dedans почињући из позе на 45 степени и 90 степени завршавајући у IV и V позицију (1–2 окрета). Pirouette en dehors et en dedans из IV позиције завршавајући на колено (мушкарци). Pirouettes en dehors et en dedans (2 окрета) и tour tire-bouchon (1-2 окрета) са grand-plié из I и V позиције. Tours en dehors et en dedans у свим великим позама из IV и II позиције (2 окрета). Tours en dehors et en dedans у великим позама са plié-relevé по 1/4 и 1/2 окрета један за другим (2–4). Grand pirouettes à la seconde en dehors (8 мушкарци – индивидуално). Tours chaînés (16).</p>
	ALLEGRO	<p>Pas ballotté на 45 и 90 степени. Pas soubresaut. Grand pas assemble en tournant са померањем у страну са coupé кораком и померањем по дијагонали напред и назад помоћу coupé корака и paschassé. Sissonne ouverte en tournant на 1/2 окрета en dehors et en dedans са померањем у свим позама на 45 степени. Sissonne ouverte par développé en tournant en dehors et en dedans у свим позама на 45 степени. Sissonne tombée en tournant en dehors et en dedans en face и у позама. Grand pas jeté напред у свим позама. Pas jeté passé на 45 и 90 степени напред и назад помоћу: coupé корака, pas couru, sissonne tombée. Grand jeté pas de chat. Pas ciseaux на 45 степени. Pas cabriole на 45 степени напред и назад помоћу coupé корака, pas glissade, sissonne tombée. Grand fouetté sauté en face из позе у позу. Grand pas jeté en tournant на ½ окрета са croisé на croisé помоћу tombé coupé назад. Tour en l'air (2 окрета мушкарци). Tour en l'air са преносом ноге назад на колено са завршетком у IV позицији en face et effacée (мушкарци).</p>
	EXERCISES НА ПРСТИМА	<p>Pas de bouffée soulevé у свим правцима и по кругу. Relevé на једној ноzi у свим позама на 45 и 90 степени: – са померањем напред (2–4); Pirouettes en dehors et en dedans из IV и V позиције (2 окрета). Sissonne ouverte на 45 степени en tournant en dehors et en dedans на ½ окрета. Rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на 45 степени. Окрети fouetté en dehors et en dedans на 1/8 и 1/4 круга из позе у позу са ногом подигнутом на 45 и 90 степени. Soutenu en tournant en dehors et en dedans цео окрет почињући из позе на 45 и 90 степени са demi-plié. Pirouettes en dehors et en dedans из V и IV позиције са pas tombé (1–2 окрета). Pirouettes en dehors из V позиције један за другим у месту(8). Tours fouettés на 45 степени (4). Pirouettes en dehors са dégagé по дијагонали (8). Pirouettes en dedans са coupé кораком по дијагонали (pirouettespiquées) (8). Tours chaînés (8).</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, préparation за tour у великим позама, велики скок.

Назив предмета	КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек савремене игре
Циљ	Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	210 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења балетских корака; – изводи комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту, са померањем по дијагонали и по кругу; – правилно изводи вежбе и координацијски захтевне технике скокова и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама, вежбама и кретањима; – користи и повезује усвојени ниво корака и вежби на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; – правилно изводи окрете у великим позама и објасни технику извођења; – испољи самопоуздање у току извођења комбинација и adagio-а на средини сале; – изрази мишљење о сопственом балетском извођењу у односу на техничку спремност и естетску изражајност; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења и поштује правила групе; – идентификује значајне класичне балете, њихове композиторе, кореографе и либрета; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на интерном и јавном часу. 	EXERCISES КОД ШТАПА	Grand battements jetés avec demi-rond de jambe en dehors et en dedans. Pirouettes en dehors et en dedans почињући из великих поза (1–2 окрета).
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Port de bras (са радом корпуса) у позама на 90 степени. Tours lents en dehors et en dedans у свим позама. Flic-flac en tournant из позе у позу на 90 степени. Grand fouetté en tournant en dedans et en dehors. Renversé en croisée en dehors et en dedans. Pirouettes en dehors et en dedans из IV, II и V позиције (2–3 окрета). Pirouettes en dehors et en dedans са pas échappé на II и IV позицију са temps sauté из V позиције. Tour en dehors et en dedans у великим позама (2 окрета). Tour en dehors et en dedans у великим позама са pliè-relevé по једном окрету, један за другим (2–4). Прелаз из tours en dehors et en dedans из великих поза на pirouettes en dehors et en dedans. Grand pirouettes à la seconde en dehors (8–16 мушкарци).
	ALLEGRO	<ul style="list-style-type: none"> Petits pas jetés en tournant на 1/2 окрета са померањем у страну и по дијагонали. Grand pas assemblé en tournant. Grand sissonne renversée en dehors et en dedans. Grand sissonne ouverte en tournant en dehors et en dedans са померањем у свим позама. Rond de jambe en l'air sauté на 90 степени en dehors et en dedans. Pas jeté passé са бацањем ноге у страну и са завршетком у позе croisée et effacée напред и croisée назад. Pas jeté entrelacé на effacée et croisée по правој линији и по дијагонали помоћу coupé корака, paschassé. Pas cabriole fermé у свим правцима и позама. Saut de basque у страну и по дијагонали помоћу: coupé корака, pas chassé. Tours sissonne tombée на effacée et croisée по дијагонали један за другим.
	EXERCISES НА ПРСТИМА	Double rond de jambe en l'air en dehors et en dedans на 45 степени ; Pirouettes en dehors et en dedans из IV и V позиције (2 окрета). Pirouettes en dehors из V позиције са померањем напред по дијагонали (8). Tours fouettés (4–8). Tour chaîné (8).
Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, велики скок.

Назив предмета	КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек савремене игре
Циљ	Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	192 часа

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи терминологију класичног балета; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења сложених балетских корака; – изводи сложене комбинације вежби у одређеном ритму и темпу уз музичку пратњу; – изведе и објасни технику извођења pirouettes са разних припрема, на месту, са померањем по дијагонали и по кругу; – правилно изводи вежбе и координацијски сложене скокове у играчким комбинацијама, по кругу и повезује их у задатом ритму и темпу; – одржава статичку и динамичку равнотежу у различитим балетским позама, вежбама и кретањима; – примењује усвојени ниво сложених корака и вежби на прстима који се изводе у одређеном ритму и темпу; 	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Tours en dehors et en dedans у великим позама по 2 окрета један за другим.
	ALLEGRO	<ul style="list-style-type: none"> Grande sissonne soubresaut. Grand pas jeté renversé en dehors et en dedans. Pas jeté ballotté (pas de zephyr). Grand pas de basque. Grand pas cabriole напред и назад у свим позама помоћу coupé корак, pasglissade, sissonne tombée. Grand fouetté sauté en effacé. Grand pas jeté en tournant et croisé на croisé помоћу tombé coupé назад. Pas jeté par terre et pas jeté en l'air en tournant у позу I arabesque по дијагонали. Pas jeté par terre et pas jeté en l'air en tournant у позу I arabesque по кругу.

– коригује грешке у извођењу током вежбања и играња;
 – правилно изводи окрете у великим позама и објасни технику извођења;
 – исказа своје мишљење о изведеним вежбама и комбинацијама;
 – испољи самопоуздање у току интерног и јавног часа, пренесе уметнички доживљај на публику;
 – изрази критичко мишљење о сопственом балетском извођењу у односу на техничку спремност и естетску изражајност;
 – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила групе и примењује одговарајући стил;
 – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања;
 – поштује договорена правила понашања на балетском часу, школи и на интерном и јавном часу.

EXERCISES НА ПРСТИМА

Grand fouetté en face помоћу coupé корака, завршавајући у пози attitude, effacée I и II arabesque.
 Renversé en croisé en dehors.
 Pirouettes en dehors из V позиције са померањем напред по дијагонали (8-16).
 Tours fouettés (8-16).
 Tour en dedans у великим позама à la seconde, attitude, arabesque, tire-bouchon помоћу coupé корака, pas tombé.
 Tours chaînés (8-16).
 Pas emboîté entourant са померањем у страну по дијагонали.
 Pirouettes en dedans са coupé корак (pirouettes piquées) по кругу.

Јавни наступи

Најмање један интерни и јавни час.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, pirouettes, tour у великим позама, велики скок.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек савремене игра

I. УВОДНИ ДЕО

Класичан балет је предмет који чини основну дисциплину током целокупног школовања играча. Програм наставе и учења је сачињен на основу програма и метода истакнутог балетског педагога Агрипине Ваганове. Основна начела ове методе заснивају се на развијању пластичности тела, координацији покрета и усавршавању балетске технике до виртуозности.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање класичног балета и лично балетско изражавање ученика кроз извођење основних корака класичног балета. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање и стичу вештине у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и уметничке задатке, а и да у истом живи, не размишљајући о тежини захтева као о неком непрободивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе балетске кораке што је важно за одржавање здравља коштаномишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу, ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан

балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балета. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене у балетској сали.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (90 минута) рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених корака класичног балета, осмишљавања комбинација, упоређивања различитих извођења, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Свакодневно вежбање и добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговарао свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената). Задатак наставника је да кроз такав час омогући хармоничан физички и интелектуални развој ученика, стицање балетске технике, уметничког израза и развијање музикалности. Такође је потребно, да се подједнако посвети пажња свим деловима часа – еxercises-у код штапа, еxercises-у на средини сале, adagio-у, allegro-у и извођењу еxercises-а на прстима.

Наставник може да користи филм, видео снимке и друге различите изворе дигиталне комуникације.

Клавирска пратња на часу је неопходна подршка ученику и наставнику. Даје посебан темпо, ритам и динамику, њоме се наглашава карактер корака и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. У свим сегментима часа користи се припремљен нотни материјал. Ако је у балетској представи кореограф потчињен музици, дајући кроз покрет њену садржину и форму, наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гпккости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Избор комбинација које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. При обради се препоручује кроз уводни део часа резимирање претходно обрађеног градива, посебно ако су кораци у функционалној вези. Наставник је у обавези да у процесу обраде демонстрира практичан садржај наставне јединице, било да га изводи сам или уз помоћ професионалног балетског играча у циљу што сигурнијег осамостаљивања ученика. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену и фризури. У формирању професионалног балетског играча неопходно је редовно похађање наставе и неговање радне дисциплине код ученика.

У првом разреду почиње учење *pirouettes* са разних припрема, померањем по дијагонали и у месту. Зapoчиње се са усвајањем основне технике окрета у великим позама. Уводе се сложеније форме *adagio*-а и промене у темпу унутар комбинације. Велики

део часа се користи за задатке на средини сале. Убрзава се темпо часа.

Задатак наставника у другом разреду је да оспособи ученика да усвоји *tours* у великим позама са различитих припрема. Наставник ученицима задаје различите комбинације *pirouettes* и *tours* са померањем по дијагонали и у месту на полупрстима и на прстима. Посебна пажња се посвећује учењу великих скокова и раду са корпусом у разним корацима *exercises* и *adagio*, а такође и на изразу у позама и пластичношћу покрета. Обавезне су измене ритма и темпа у *adagio* и у осталим деловима часа. Свакодневним вежбањем учвршћују се и утврђују пређени задаци и кораци у млађим и средњим разредима.

У трећем и четвртном разреду се и даље развија балетска техника, сложени видови корака, скокова и окрета. Посебна пажња посвећена је прецизности и раду на уметничком изразу. Негује се индивидуалност ученика, али и групна игра. Посебан задатак наставника је рад са ученицима приликом извођења најсложенијих техничких задатака.

Дискусијом о одгледаним балетима и извођењем деловима из истих ученици стичу увид у тумачења балетских дела, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима класичног балета најбитније је развијање балетских и физичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру активности на часу потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима наставника, родитеља и ученика.

Назив предмета	ИМПРОВИЗАЦИЈЕ
Циљ	Циљ учења предмета Импровизације је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство применом разноврсних алата и техника импровизације развије сензибилитет покрета, начин кретања, динамику, ритам, концепт, осећај простора и однос према музици.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	140 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изводи техничке елементе савремене игре у импровизацијама; – у импровизацији примењује одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и користи мини-зоне, супер-зоне кинесфере и негативни простор; – импровизује у датим музичким оквирима; – приликом извођења импровизација користи осам основних ритмова покрета (impulse, impact, swing, sway, pause, accent, rebound, vibrations); – именује, демонстрира и примени алате соло импровизација из Laban и Forsythe техника; – кроз вежбе импровизација испољава креативност и инвентивност; – у раду са партнером правилно изводи подне подршке, вежбе контра теже и подршке са окретима уз држање руку; – у вежбама контакт импровизације примењује основне принципе контакта roll, push, slide и pivot; – у групним импровизацијама примењује принцип узајамног ослушкивања и праћења групе; – приликом извођења групне импровизације правилно користи просторне и временске одреднице; – у групној импровизацији комбинује разноврсне технике и алате соло и контакт импровизација; – креира извођачку партитуру; – поштује договорена правила понашања на часу и у школи. 	СОЛО ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Загревање тела кроз импровизацију. Дисање и импровизација. Вежбе импровизације које се односе на простор:</p> <ul style="list-style-type: none"> – коришћење целокупног простора; – коришћење одређеног дела простора; – коришћење замишљене кинесфере у односу на 27 тачака које је маркирају; – коришћење мини-зона и супер-зона; – коришћење негативног простора. <p>Вежбе импровизације које се односе на динамику/ритам покрета (уз коришћење једног ритма или брзом променом ритмова):</p> <ul style="list-style-type: none"> – impulse (акцент на почетку покрета); – impact (акцент на крају покрета); – swing (акцент на средини-доле); – sway (равно, без акцента); – vibration (више узаостопних акцената); – accent (изоловани покрет); – rebound (акцент на средини-горе); – pause; <p>Техника импровизације William Forsythe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – осликати линију, – заменити линију, – преломити линију; – лансирање и укрштање; – O-ing; – U-ing. <p>Laban техника импровизације. Коришћење музике/звуча. Енергетски ток покрета у импровизацији. Фиксирана импровизација-извођачка партитура. Dancejam – соло импровизација.</p>
	КОНТАКТ ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Вежбе са партнером (припрема за контакт-импровизације):</p> <ul style="list-style-type: none"> – вежбе поверења; – вежбе вођења и праћења; – лидер и праћење; – огледало; – вежбе контра-теже; – вежбе контра-теже из хода и трка; – подне партерне подршке; – подне партерне подршке са подизањем у стојећи положај; – подршке са окретима уз држање за руке. <p>Вежбе манипулације:</p> <ul style="list-style-type: none"> – са додиром; – путем звука. <p>Четири основна принципа контакта:</p> <ul style="list-style-type: none"> – roll; – slide; – push; – pivot. <p>Вежбе са тежином. Давање и прихватање тежине. Против-тежа. Shared balance dancing. Вежбе спуштања на под и подизања. Вежба клатно. Basiclifts. Игре импровизације у пару.</p>
	ГРУПНА ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Ослушкивање и праћење групе. Лидер и праћење. Група као један организам. Групне игре импровизације. Просторна оријентација и формације (круг, троугао, линије, симетрија, асиметрија, неправилни облици). Временска организација:</p> <ul style="list-style-type: none"> – сви заједно; – канон; – дијалог; – контрапункт. <p>Dance jam – групна импровизација.</p>
Јавни наступи		
Најмање један јавни наступ.		
Годишњи испит		
Dance jam – соло импровизација. Dance jam – групна импровизација.		

Кључне речи: контакт, соло, група, импровизација, простор, динамика, ритам, Forsythe, Laban, музика, подршке, лидер, праћење, balance, roll.

Назив предмета	ИМПРОВИЗАЦИЈЕ
Циљ	Циљ учења предмета Импровизације је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство применом разноврсних алата и техника импровизације развије сензибилитет покрета, начин кретања, динамику, ритам, концепт, осећај простора и однос према музици.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часа

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изводи техничке елементе савремене игре у импровизацијама; – у импровизацији примењује одговарајуће просторне тачке, нивое и равни и користи мини-зоне, супер-зоне кинесфере и негативни простор; – импровизује у датим музичким оквирима; – приликом извођења импровизација користи акције тела: скок, пад, окретање, кретање, мировање, истезање, скупљање, увртање, замахивање, изолације; – именује, демонстрира и примени театарске елементе и алате импровизације физичког театра; – кроз вежбе импровизација правилно користи глас, фокус и различите квалитете покрета и испољава креативност и инвентивност; – у раду са партнером правилно изводи ваздушне подршке, подршке за мале и велике скокове, falling-rolling и push-pull комбинације; – у вежбама контакт импровизације правилно користи принцип дељења тежине, додира и свесности покрета; – у групним импровизацијама примењује принцип узајамног ослушкивања и праћења групе; – приликом извођења групне импровизације правилно користи групне ваздушне подршке и групне подршке са тежином; – у групној импровизацији користи разноврсне технике и алате соло и контакт импровизација; – креира извођачку партитуру; – поштује договорена правила понашања на часу и у школи. 	СОЛО ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Улога спонтаности у импровизацији.</p> <p>Полазне тачке за импровизацију.</p> <p>Вежбе импровизације које се односе на квалитете покрета (користити целу фразу само један квалитет или брзо мењати супротне квалитете):</p> <ul style="list-style-type: none"> – лагани, снажан; – заобљен, прав; – слободни/флуидни, контролисан; – melting; – drops; – плутајући. <p>Вежбе импровизације које се односе на акције тела (користити само једну акцију или мењати брзо различите акције):</p> <ul style="list-style-type: none"> – скокови (hop, leap, jump, sissonne, assamblé); – падови (колас, off balance); – окрети (по хоризонталној, вертикалној и сагиталној равни); – истезања/екстензије; – скупљања, савијања; – кретања кроз простор (travelling); – мировања (stillness); – изолације; – увртања (twists); – равнотежа, баланс. <p>Вежбе импровизације које се односе на употребу фокуса:</p> <ul style="list-style-type: none"> – пројекција фокуса у простору; – дигресивни и прогресивни фокус; – де-фокусирање; – мулти-фокус (фокус није централизован). <p>Употреба гласа у импровизацији.</p> <p>Улога текста у импровизацији.</p> <p>Театарски елементи.</p> <p>Рад са објектима.</p> <p>Извођачка партитура – импровизација у задатим оквирима.</p>
	КОНТАКТ ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Вежбе са партнером (припрема за контакт-импровизације):</p> <ul style="list-style-type: none"> – подршке за мале скокове; – подршке за велике скокове; – скочне подршке из окрета; – скочне подршке са пода у ваздух; – ваздушне подршке. <p>Вежбе поверења и прилагођавања.</p> <p>Invite and accept.</p> <p>Органски низ.</p> <p>Push and pull комбинације.</p> <p>Rolling point of contact.</p> <p>Falling and rolling.</p> <p>„No hands„danse.</p> <p>Keep your own dance in contact dance.</p> <p>Climb on the body.</p> <p>Lifts.</p> <p>Dance jam – контакт импровизација.</p>
	ГРУПНА ИМПРОВИЗАЦИЈА	<p>Подршке где група подржава појединца ван тежишта.</p> <p>Подршке где се појединац придржава за групу кад је ван тежишта.</p> <p>Ваздушне подршке:</p> <ul style="list-style-type: none"> – из места; – из хода и трка; – са пода; – са завршетком на под; – са пропадањем. <p>Ваздушне подршке где група манипулише појединцем.</p> <p>Алати импровизације физичког театра.</p> <p>Грађење ликова кроз импровизацију.</p> <p>Коришћење алата соло и контакт импровизација за групну импровизацију.</p> <p>Плесна композиција.</p>
Јавни наступи		
Најмање један јавни наступ.		
Годишњи испит		
Dance jam – соло импровизација.		
Dance jam – групна импровизација.		
Dance jam – контакт импровизација.		

Кључне речи: контакт, соло, група, импровизација, спонтаност, покрет, кретање, окретање, фокус, глас, подршке, органски низ.

I. УВОДНИ ДЕО

Импровизације су наставни предмет који се изучава у трећем и четвртном разреду. Кроз програм наставе и учења ученици овладавају одређеним алатима и техникама импровизације, развијају сензибилитет покрета, начине кретања, динамику, ритам, осећај за простор, концепт и однос према музици.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У оперативним плановима наставника и његовим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Оперативни планови, са уситњеним исходима који треба да буду тако формулисани да обезбеђују мерљивост или бар проверљивост, омогућавају наставнику бољи увид у напредовање ученика, као и у ефекте сопственог рада. Уколико постоје тешкоће да се неки исход из оперативног плана достигне, то је знак наставнику да изврши неке промене у планирању.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању. Оперативни планови и припреме за рад садрже савременовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати. Планирање додатне и допуске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Импровизација заузима важно место у професионалној игри те је значајно њено присуство у процесу формирања играча са-

времене игре. Импровизација је једна од најизазовнијих плесних извођачких форми путем које ученици елементе савремене игре примењују на нове начине што им помаже да их боље разумеју и интегришу у сопствену технику извођења. Кроз истраживање најразличитијих начина кретања и игре ученици превазилазе своје устаљене навике и ограничења у кретању развијајући креативност и самопоуздање.

У реализацији програма примењују се различити облици рада и наставних метода. Кроз програм наставе и учења ученици се упознају са разноврсним алатима и техникама импровизације. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре.

На часовима са ученицима треба радити на:

- индивидуалној креативности у покрету,
- комплетној употреби тела као инструмента,
- употреби простора,
- истраживању покрета,
- употреби разних ритмова и фраза.

Приликом задате вежбе мора бити јасан циљ и шта ће ученици научити и постићи кроз одређену активност и импровизационо искуство. Давањем прецизних и јасних упутстава ученицима ће се помоћи да постигну жељене исходе. Константно подстицати ученике да буду слободни и креативни. Веома је важно ученицима пружити подршку како би превазишли потешкоће уколико их имају (осећај непријатности, копирање и понављање истих, већ виђених покрета и корака, потребе да раде оно што мисле да се од њих очекује).

Рад са партнером усредсређен је на однос два или више тела у простору, није условљен физичком снагом већ вештином оба (или више) партнера. Из тог разлога важно је међусобно „ослушковање“, партнера као и изузетна контрола сопственог тела и енергије. Уколико је играч способан да контролише своју енергију и учврсти центар тела, он представља сигуран ослонац као и минимално оптерећење за партнера. Прво се мора савладати ова способност, а тек потом се може прећи на сложеније облике подршки.

Вежбе у почетку треба да буду једноставније и базиране на успостављању поверења између партнера, вођења и праћења, а све са циљем да доведу до склада у њиховом заједничком кретању. Затим се прелази на лакше подршке са ослоном на поду, затим партнерне и тек онда ваздушне.

Годишњи испит подразумева Dance jam – соло импровизацију у оквиру које ученици треба да покажу примену што већег броја различитих алата (у трећем разреду-алати који се односе на простор, динамику, Forsythe, Laban, у четвртном разреду алати који се односе на акције тела, квалитете покрета, употребу фокуса и гласа); Dance jam – групну импровизацију (ослушковање и праћење групе, просторна оријентација, временска организација, алати физичког театра, грађење ликова) и Dance jam-контакт импровизацију (показати основне принципе контакта, lifts, push and pull, falling rolling комбинације).

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања знања ученика. Наставник у складу са прописима формативно и сумативно вреднује знање ученика, а ученици треба да буду унапред јасно упознати са начинима и критеријумима вредновања знања. Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивое постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика.

Савремени приступ настави подразумева процену знања током савладавања програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и учени-

ку и наставнику о томе које компетенције су развијене а које не, као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља.

Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и по-

казатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

Потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Значајно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима ученика, наставника, родитеља или законских заступника.

Назив предмета	ИГРЕ XX ВЕКА
Циљ	Циљ предмета Игре XX века (Плесови) је да код ученика развије вештине извођења различитих плесова у контексту жанра и историјског времена кроз музику, карактер игре и особености костима.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> - објасни појам Игре XX века, историјат и поделу; - именује и демонстрира елементе стандардних, латиноамеричких и друштвених плесова поштујући правилну технику њиховог извођења; - правилно покреће кичмени стуб приликом савијања, извијања, исправљања, увртања и нагиба; - изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом; - разликује и именује различите ритмове; - просторно се оријентише приликом промена дирекција; - у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења и поштује правила играња у пару; - кроз задатке самосталног комбиновања елемената испољава креативност; - испољи емоције у складу са плесним стилем и музичком пратњом; - учествује у јавним наступима у школи и ван ње; - испољи самопоуздање у току јавног наступа; - поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	СТАНДАРДНИ ПЛЕСОВИ	<p>Увод у Игре XX века.</p> <p>Енглески валцер (Waltz):</p> <ul style="list-style-type: none"> - основни корак напред и назад (RF, LF closed change); - десни четвртински окрет (natural turn 4/4); - леви четвртински окрет (reverse turn 4/4); - окрет испод руке (underarm turn to right for lady); - корак у страну са променом правца (zig zag). <p>Бечки валцер (Viennese waltz):</p> <ul style="list-style-type: none"> - корак напред, назад, у страну (forward, backward, side change steps); - десни четвртински окрет (natural turn 4/4); - окрет испод руке (underarm turn to right for lady). <p>Танго (Tango):</p> <ul style="list-style-type: none"> - корак напред и назад (walk forward, backward); - линк (link); - затворена променада (closed promenade); - десни љубајући окрет (natural rock turn); - леви окрет (basic reverse turn); <p>Фокстрот, Квикстеп (Foxtrot, Quickstep):</p> <ul style="list-style-type: none"> - корак напред и назад (quarter turn to right and left); - корак у страну (side step); - окрет испод руке (underarm turn to right for lady); - десни половински окрет (natural turn 1/2); - леви половински окрет (reverse turn 1/2).
	ЛАТИНО-АМЕРИЧКИ ПЛЕСОВИ	<p>Самба (Samba):</p> <ul style="list-style-type: none"> - гibaње у самби (samba bounce action); - корак напред и назад (natural basic movement); - корак у страну – виск (samba whisk); - променадна шетња (promenade samba walks); - Ботафого (shadow botafogos); - Волга у десну и леву страну (volta to R & L); - Батускада (batucada). <p>ЧА ЧА ЧА (Cha cha cha)</p> <ul style="list-style-type: none"> - шаце у свим правцима (chasse in all directions); - основни корак (close basic); - отварање лицем (check from open PP and CPP); - отварање леђима (hand to hand); - спот окрет (spot turns); - окрет испод руке (underarm turns); - Кјубан брек (cuban break). <p>Румба (Rumba):</p> <ul style="list-style-type: none"> - основни корак (basic movement); - отварање лицем (check from open PP and CPP); - отварање леђима (hand to hand); - Спот окрет (spot turns); - окрет испод руке (underarm turns); - Кукарача (cucarachas); - Кјубан рок (cuban rock); - Слајдинг дорс (sliding doors). <p>Пасадобле (Pasodoble):</p> <ul style="list-style-type: none"> - корак у месту (sur place); - шаце у десно и лево (chasse to right and left); - одвајање (separation); - шпанска линија (spanish line); - Фламенко тепови (flamenco taps). <p>Џајв (Jive):</p> <ul style="list-style-type: none"> - шаце у свим правцима (chasse in all directions); - теп, корак, шут (tap, step, kick); - ронде шаце (ronde chasse); - укрштени корак (jive lock); - корак у месту (basic in place); - окрет испод руке (change of place); - промена руке са променом места (change of hands behind back); - Бамп (Bump); - синкопирана промена (ball change).

	<p>Меренге (Merengue):</p> <ul style="list-style-type: none"> – корак у месту, напред и назад (basic in place, farward, backward); – корак по кругу (basic circle around); – окрет испод руке (underarm turn to right). <p>Салса (Salsa)</p> <ul style="list-style-type: none"> – основни корак (mambo step); – корак у страну (side break); – корак назад (back rock basic); – окрет испод руке (underarm turn to right); – мамбо теп (point step); – меренге унапред и уназад (merengue forward and backward); – клизајући поскоци као замена за основни корак (shifting steps); – корак преко (volta step); – Кјубан брек (Cuban break); – кораци у страну спојени (side steps x 4). <p>Бахата (Bachata):</p> <ul style="list-style-type: none"> – основни корак у месту (basic in place); – корак у страну, напред и назад (basic to side, farward, backward); – корак по кругу (basic circle around); – унутрашњи окрети (inside turns); – кружење куковима у десну и у леву страну (circle with hips to R&L). <p>Диско фокс (Disco fox):</p> <ul style="list-style-type: none"> – корак у месту (basic in place); – корак по кругу (passing step); – окрет испод руке (change of place); – промена руке са променом места (change of hands behind back); – прићи и врати се (stop&go). <p>Rock and roll:</p> <ul style="list-style-type: none"> – корак у месту (basic in place); – окрет испод руке (change of place); – промена руке са променом места (change of hands behind back); – прићи и врати се (stop&go). <p>Аргентински танго (Argentine tango):</p> <ul style="list-style-type: none"> – основно кретање (basic movement); – шестица (basic six); – осмица (basic eight); – очо (forward ocho); – очо (backward ocho). 	<p>ДРУШТВЕНИ ПЛЕСОВИ</p>
	<p>НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ – ХИТ ПЛЕСОВИ</p>	<p>Линијски плесови (Line dances):</p> <ul style="list-style-type: none"> – латинo линијски плесови (latin line dances); – диско линијски плесови (disco line dances). <p>Хип-хоп (Hip-hop):</p> <ul style="list-style-type: none"> – основни кораци (basic steps). <p>Џез (Jazz):</p> <ul style="list-style-type: none"> – изолацијски покрети (isolation movements).
<p>Јавни наступи Најмање један јавни наступ.</p>		

Кључне речи: плес, спортски плес, друштвени плес, ритам, покрет, плесање у пару.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ИГРЕ XX ВЕКА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења предмета Игре XX века је настао из потребе за упознавањем различитих плесних праваца, дисциплина и стилова унутар њих током 20. века.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Исходе прописане наставним планом и програмом потребно је операционализовати на месечном нивоу као и за сваки конкретан час. У оперативним плановима наставника и њиховим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Они садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Познавање одређене плесне дисциплине и стила унутар ње, подразумева правилну технику и квалитетно извођење. За приказивање технике поред доброг објашњења, неопходна је демонстрација. У настави треба инсистирати на правилном ставу тела и развијању партнерских вештина.

За успешно усвајање програма потребно је да сала у којој се вежба буде довољно велика, како би се плесови научили уз поштовање правила кретања и самим тим усвојила адекватна техника (посебно важно за стандардне плесове).

Учење основних фигура неопходни је услов за извођење сложенијих фигура или повезивање више елемената у кореографску целину. Следећи дидактичка упутства иде се од једноставнијих елемената и фигура према тежим и захтевнијим фигурама. Најпре се морају савладати елементи и фигуре самостално, а након тога се прелази на плесање у пару. Плес у пару захтева посебна упутства, која се односе на поштовање свог и партнеровог простора, без умањења квалитета извођења.

Делове програма који се односе на нове тенденције (хип-хоп, дез елементе... могу предавати стручњаци из тих области.

Учење и познавање музике на коју се изводи плес је од великог значаја. Познавање основних појмова као што су ритам, такт, темпо је неопходно како би се разумео карактер плеса који се учи.

Кореографске и презентацијске смернице које ученици добијају током часова их оспособљавају да буду свесни, способни и одговорни за оно што презентују и омогућава им да постану свестранији у задацима игре.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе

Назив предмета	НАРОДНА ИГРА – главни предмет
Циљ	Циљ учења предмета Народна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према игри и народној традицији кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности, осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење народном игром и наставак уметничког школовања
Разред	Први
Годишњи фонд часова	350 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	УВОД У НАРОДНУ ИГРУ	Етнокореологија појам и дефиниција, игра и плес, текст и контекст, играчки обрасци. Прва истраживања народних игара. Основни појмови и тумачење плеса на сцени (класичан балет, савремена игра и народна игра). Лабанотација основне информације и историја употребе у записивању народне игре Србији и региону. Формација народних игара. Историјски преглед истраживања и истраживача народних игара Србије и региона.
– објасни значај традиционалних вредности; – користи терминологију народне игре; – одреди стил и начин игре одређене области; – класификује кола по областима и повезује кола из исте области кроз сплет игара; – прикаже играчки ставу карактеру етнокореолошке области које изводи; – уз помоћ наставника изводи кораке и мења ритам извођења у складу са музичком пратњом; – објасни и прилагоди стил игре области кола и музичкој пратњи; – објасни сличност и разлику у стилу играња кола из различитих етнокореолошких области; – користи усвојене моторичке вештине у свакодневном животу; – поштује договорена правила понашања на часу и на јавним наступима; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања.	ЦЕНТРАЛНА СРБИЈА	Игре из Шумадије и Поморавља – Грозница. – Девојачко коло. – Дивна, дивна. – Вурђевка. – Жикино коло. – Заврзлама. – Зајечарка. – Качерац. – Коконјеште. – Коленике. – Крива. – Крива крушка. – Криво куче. – Крњевачко коло. – Моравац. – Моравско коло. – Нова влахиња. – Ој Јело Јелена. – Оријент. – Осмица. – Поп Маринково коло. – Проломка. – Рамунка.

и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивое постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

ОДСЕК НАРОДНЕ ИГРЕ

1. Народна игра – главни предмет,
2. Репертоар народне игре,
3. Традиционално певање,
4. Етнологија,
5. Етномузикологија,
6. Класичан балет,
7. Карактерне игре
8. Савремена игра,
9. Солфеђо

		<ul style="list-style-type: none"> – Рудничанка. – Рузмарин. – Стара влахиња. – Старинска влаиња. – Тасино коло. – Тескавац. – Тројанац. – Чачанка. – Шета. – Шумадијско коло. – Гајдице.
	ЗАПАДНА СРБИЈА	Игре околине Ужица <ul style="list-style-type: none"> – Бајинобаитенка. – Ђурђевка. – Заплет. – Жежевичко коло. – Јованчица. – Колање. – Кукуњеш. – Љубово коло. – Небеско коло. – Осмица. – Палеграј. – Проломчица. – Тројак. – Тројанац. – Чачак. – Четворак. – Шуматовац.
	СЕВЕРОИСТОЧНА СРБИЈА	Српске игре из Црногачја <ul style="list-style-type: none"> – Поломка. – Руменка. – Ђурђевка. – Кесер. – Тедена. – Циганчица. – Басара. – Ситница – Катапек. – Орловка. – Дрдавка. – Тројанац. – Шапчанка. – Стара дунда. – Старо коло. – Хајдук Вељково коло. – Повозно коло. – Богданка. – Трговачко коло.
	ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА	Игре околине Ниша <ul style="list-style-type: none"> – Једностранка. – Руменка. – Чачак. – Четворка. – Луда четворка. – Осампутка. – Пешачка. – Љубавно коло. – Заврзлама. – Девла. – Катанка.
	ВОЈВОДИНА	Игре из Срема <ul style="list-style-type: none"> – Коло на једну страну. – Сремско коло. – Сремачко коло. – Зурка. – Кетуша. – Циганчица. – Келеруј. – Подвоје. – Ајде Тодоре. – Шантави мађарац.

	ГРАДСКЕ ИГРЕ	<ul style="list-style-type: none"> – Бојерка. – Ђачко коло. – Учитељско коло. – Трговачко коло. – Официрско. – Кнез Михаилово коло. – Коло Краљице Наталије. – Топцијско коло. – Сељанчица. – Сарајевка. – Срба. – Бисерка. – Докторско. – коло циганске омладине. – Радничко. – Неда гривне изгубила. – Аје лепа Маро. – Четворка. – Шапчанка. – Балканка.
--	--------------	---

Јавни наступи
Обавезан је најмање један јавни наступ у току школске године

Годишњи испит
– Сплет игара који се састоји од кола централне Србије предвиђених садржајима и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола западне Србије предвиђених садржајима и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола североисточне Србије предвиђених садржајима и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола југоисточне Србије предвиђених садржајима и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола из Војводине предвиђених садржајима и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола градских игара предвиђених садржајима и кола по избору наставника.

Кључне речи: коло, круг, традиција, фолклор.

Назив предмета	НАРОДНА ИГРА – главни предмет
Циљ	Циљ учења предмета Народна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према игри и народној традицији кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење народном игром и наставак уметничког школовања
Разред	Други
Годишњи фонд часова	350 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	УВОДНЕ ТЕМЕ	Етнокорелолошке целине Србије.
<ul style="list-style-type: none"> – користи стручну терминологију народне игре; – именује и повеже кола из исте области кроз сплет игара; – класификује кола по областима и повезује кола из исте области кроз сплет игара; – прикаже играчки став у зависности од етно корелолошке области коју изводи; – уз помоћ наставника изводи кораке и мења ритам извођења у складу са музичком пратњом; – објасни сличност и разлику у стилу играња кола из различитих етнокорелолошких области; – поштује договорена правила понашања на часу и на јавним наступима; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања. 	ЦЕНТРАЛНА СРБИЈА	Левач и Гужа <ul style="list-style-type: none"> – Шетња. – Тројанац. – Левакиња. – Поп Маринково коло. – Џамбас коло. – Јежоле. – Крива крушка. – Кокоњешите. – Шарено коло. – Ђурђевка у месту. – Ђурђевка повозна. – Стара влаина. – Осмица. – Шестица. – Преплет. – Жикино коло. – Циганчица. – Палисрај.
	ЗАПАДНА СРБИЈА	Јадар, Рађевина, Азбуковица, Колубара <ul style="list-style-type: none"> – Повод. – Четворак. – Сакајдо. – Тројак- тројанац. – Ђурђевка. – Коло у три (сец коло,прекид коло,мала Башта, шестица...). – Проломчица. – Чалдици. – Место. – Осмица. – Заплет. – Шарено коло. – Палисрај.

	СЕВЕРОИСТОЧНА СРБИЈА	<p>Неготинска Крајина, Тимочка Крајина и Брусник</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хајдук Вељково коло. - Тодорка. - Поповичанка. - Циганчица. - Двојка. - Поломка. - Кесер. - Осмица. - Влајна. - Фућкавац. - Набијача. - Елено моме. - Самплета. - Љубавно коло. - Бучјанка. - Власарка. - Ситница. - Врбичанка. - Руменка. - Тимочки ччак. - Ласкавац. - Поломка. - Катанка.
	ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА	<p>Белопаланачко поље, Пиротско поље</p> <ul style="list-style-type: none"> - Шарено оро. - Бангавела. - Ружо савијанке. - У месту. - Шесторка ситна. - Шесторка крупна. - Шесторка белопаланачка. - Девла. - Ситно. - Ситно напред. - Ситно около. - Пипаљка. - Подлићушка. - Осмица. - Огањ гори. - Чича Дришља. - Басара. - Ччак. - Ринка. - Левка. - Јуришка. - На два танца. - Тројанци. - Пешачка. - Јове мала моме. - Самка-по самачки. - У шест. - Жикица. - Пиперана. - Јелена.
	ВОЈВОДИНА	<p>Игре из Баната</p> <ul style="list-style-type: none"> - Младино коло. - Рајско коло. - Мало банатско коло. - Велико банатско коло. - Мађарац. - Фицко. - Кетуца. - Лидана. - Ђурђевка. - Нумера. - Шаранац. - Дубај. - Ердељанка.
	СРПСКЕ ИГРЕ ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ	<p>Игре из старе Црне горе, Доброте и Шкаљара</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зетско оро. - Црнички оро. - Нијеме скоке на мимоилажење. - Нијеме скоке-кружне. - Заскочица. - Поиграј, поскочи. - Ђевојко, ђевојко. - Играј момче што ситније. - Ово дваје бор и јела. - Ој ерсуто. - Шеталица. - Добротско коло. - Боснска. - Шкаљарска. - Лале лако.

	СРПСКЕ ИГРЕ ИЗ СЛОВЕНИЈЕ	Бела крајина – Румена Јабука. – Вербиче над морем. – Добар вече стара мајко. – Сељанчица. – Сватовско коло. – Крушке, јабуке, шљиве. – Лена Анка. – Винишка звезда. – Жумберачко коло. – Играј коло у 22. – Копиња.
--	-----------------------------	---

Јавни наступи
Обавезан је најмање један јавни наступ у току школске године

Годишњи испит
– Сплет игара који се састоји од кола централне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола западне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола североисточне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола југоисточне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола из Војводине предвиђена садржајем и кола по избору наставника;
– Сплет игара који се састоји од кола из области Српске игре из Црне Горе или Српске игре из Словеније предвиђена садржајем и кола по избору наставника;

Кључне речи: полукруг, обред, леса, традиција.

Назив предмета	НАРОДНА ИГРА – главни предмет
Циљ	Циљ учења предмета Народна игра је да код ученика развије интересовање и љубав према игри и народној традицији кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење народном игром и наставак уметничког школовања
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	350 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ЗАПИСИВАЊЕ НАРОДНИХ ИГАРА	Записивање игара системом сестара Јанковић. Записивање игара Лабановим системом- кинетографија.
<ul style="list-style-type: none"> – користи стручну терминологију народне игре; – именује и повеже кола из исте области кроз сплет игара; – класификује стил и начин игре кола по областима; – прикаже играчки ставу у зависности од етнокоролошке области коју изводи; – изводи кола и мења ритам извођења у складу са музичком пратњом; – објасни сличност и разлику у стилу играња кола из различитих етнокоролошких области; – критички и аргументовано коментарише сопствени и рад сарадника у групи. – поштује договорена правила понашања на часу и на јавним наступима; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања. 	ЦЕНТРАЛНА СРБИЈА	Игре из Лепенице, Белице, Такова, Крушевачке жупе, околине Трстеника <ul style="list-style-type: none"> – Шеткалица. – Ђурђевка. – Стара влаина. – Старе маказице. – Жикино коло. – Арапски кукуњеш. – Народно коло. – Левачка шетња. – Играло коло под Видин. – Дрнданке. – Тајче. – Мала башта. – Поп маринково. – 32. Клас. – Полумчица Тројанац. – Осмица. – Стари заплет. – Нови заплет. – Мангунско. – Дунда. – Циганчица. – Тедена. – Бугарче. – Гајдашко. – Лазарка. – Заврзлама. – Шетаљка. – Стара чергарка. – Посејо деда. – Шестица. – Стара трбушанка.

ЗАПАДНА СРБИЈА		Игре околине Рашке и Подгора – Шеталац. – Турђевка. – Њишкалица. – Планинско коло. – Опанчар. – Заврзлама. – Ој тата тата. – Повела је Јела. – Претрупац. – Ретко коло. – Ситно кадиљоне коло – Чачак. – Ситница. – Циганка. – Станојево коло. – Старо жикино коло. – Марино коло. – Једноредна. – Дворедна. – Врањанка. – Бела Рада.
СЕВЕРОИСТОЧНА СРБИЈА		Влашке игре Црноречја и Хомоља – Батрна. – Прорупта. – Брестовљана. – Вакарјаца. – Сојанца. – Унгуреана. – Ропота. – Коштрељка. – Пишору ал маре. – Трамуриша. – Влајна. – Стнга. – Прешишор. – Пошуввоја. – Бугарка. – Шоку. – Омољанца.
ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА		Игре из Лесковачког поморавља, Бујановца, Врањског поља, Ханске области, Косовског поморавља – Суво оро. – Пуна ми башча. – Лесковачка четворка. – Власинка. – Бугарка. – Чачак. – Бела рада. – Свекрвино оро. – Старо оро. – Бугарчица. – Емкино коло. – Грчки чочек. – Елено. – У шест. – Шврљиг. – Жикица. – Пембе. – Са. – Црнотравка. – По оро. – Друго по оро. – Серез. – Гњиланско. – Прешевка. – Шиловачко. – Селско оро. – Мачкино оро.
ВОЈВОДИНА		Игре из Бачке – Коло места. – Мало коло. – Велико коло. – Чизме моје. – Ја сам Јовицу. – Ричи. – Келеруј. – Циганчица. – По двоје. – Логовац. – Сиротица. – Младино коло. – Право коло.

ЗАПАДНА СРБИЈА		<p>Игре у Призрену, Новом Пазару и Штгавици</p> <ul style="list-style-type: none"> - Стара Призренка. - Нова Призренка. - Да вам кажем браћо моја. - Калач. - Четири у крст. - На танац пуштена. - А ла турка-једно, двоје, троје. - А ла турка-крупна ,ситна. - Зејбек оро. - Угрејала јасна месечина. - Нишкалица. - Жикица. - Рузмарин. - Заврзлама. - Савино коло. - Сарајевка.
СЕВЕРОИСТОЧНА СРБИЈА		<p>Игре из Црномаснице и Кобишнице</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ђоку. - Ганзовљанка. - Флорићика. - Иринђао. - Полонка. - Сикна. - Скалушу. - Тодорка. - Данир. - Манастиријанка. - Никотча. - Зођија. - Циганкуша. - Петулашу. - Уора рара. - Сврцајка. - Уора писте пићор.
ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА		<p>Игре из Крајишта, Црне Траве и Димитровграда, Игре из Врања</p> <ul style="list-style-type: none"> - Цоне моме Цоне. - Голуб гука. - Староселско оро. - Селско оро. - Чачак . - Рченица. - Власинка. - Бугарка. - Јужноморавка. - Стара правка. - Јелено моме. - Булјана. - Чорбађиско коло. - Клеџка. - Лиле лиле. - Бера. - Јове. - За појас. - Пошла румена. - Дилмано дилберо. - Чочек. - Бело ленче. - Прешевка. - Врањанка.
ВОЈВОДИНА:		<p>Буњевачке игре, Мађарске игре, Румунске игре, Словачке и Русинске игре</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гајдашко коло. - Момачко буњевачко коло. - Дивојачко коло. - Бабачко коло. - Цупаница. - Рококо. - Friss csardas. - Ityoka pityoka. - Szeles a Duna. - Befogom a lovat. - Temeto karija. - Axion. - Posovaica. - Invaritita. - Ardeleana. - De doi. - V tom Selenčskom. - Marina. - Zagajduj gajdoš. - Nad Pazovom. - Tancuj Tancuj. - Vrta djevča.

		<ul style="list-style-type: none"> – <i>Хоровод.</i> – <i>На зеленој триви.</i> – <i>Хопак.</i> – <i>Буковинска момачка игра.</i> – <i>Девојачка Закарпатска игра.</i>
	<p style="text-align: center;">СРПСКЕ ИГРЕ ИЗ МАКЕДОНИЈЕ</p>	<p>Игре кумановског поља и скопске Црне горе</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Гајде.</i> – <i>Киче ми паде.</i> – <i>Изгорела дедо.</i> – <i>Масуричко.</i> – <i>Чачак.</i> – <i>Власинка.</i> – <i>Прешевско.</i> – <i>Лиса.</i> – <i>Циганчица.</i> – <i>Ситна лиса.</i> – <i>Женско крстено.</i> – <i>Пајдушко.</i> – <i>Стара кучевљанка.</i>
<p>Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ у току школске године</p>		
<p>Годишњи испит</p> <ul style="list-style-type: none"> – Сплет игара који се састоји од кола централне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника; – Сплет игара који се састоји од кола западне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника; – Сплет игара који се састоји од кола северноисточне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника; – Сплет игара који се састоји од кола југоисточне Србије предвиђена садржајем и кола по избору наставника; – Сплет игара који се састоји од кола из Војводине предвиђена садржајем и кола по избору наставника; – Сплет игара који се састоји од Српских игара из Македоније предвиђена садржајем и кола по избору наставника; 		

Кључне речи: коло, круг, традиција, фолклор.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА НАРОДНА ИГРА

I. УВОДНИ ДЕО

Богата ризница народног стваралаштва најразноврснијих облика и садржаја заузима значајно место у културном наслеђу нашег народа. Народна игра, песма и музика су део ове велике целине. Разноврсност образаца игре, кореографских, ритмичких и поетских структура, етничка, лепота и инвентивност игре носе у себи све одлике живота и надарености нашег народа сублимиране у целину. Бављење народном игром подстиче развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са сродним предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом. Искуствено учење подразумева активно гледање народне игре и лично изражавање ученика кроз извођење кореографије.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. Неопходно је уважавати разлике код ученика у способностима, интересовањима, као индивидуални темпо савладавања нових програмских садржаја.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење кореографија и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и индивидуалности у подстицању максималног учешћа у игри као и развијању потенцијала за сценско изражавања.

Народна игра (игра, песма и музика) у функцији здравља и сценски бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно користе извођачки апарат (наше тело) изводе основне кораке што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника, је да у том смислу, у зависности од специфичног става при игрању, ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре, извођење различитих физичких вежби. Народна игра је веома

важна за очување националног идентитета и културе. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Народна игра нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли, осећања кроз игру и песму. Народна игра пружа прилику за људску креативност и самоизражавања. Партиципацијом у музици и игри остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат игре и музике у виду опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања (сценски бонтон) при извођењу. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. На основу датог програма планирају и остварују настава и учење који одговарају конкретним потребама ученика.

Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у месечним плановима, а потом и на нивоу конкретног часа.

У планирању наставе је неопходно уважавање индивидуалних, физичких, интелектуалних, музичких и менталних способности сваког ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

С обзиром на дужину трајања часа рад треба ефикасно организовати, па је динамичан час који садржи више различитих ак-

тивности са краћим временским интервалима добар начин за подстицање мотивације за рад код ученика.

Припремање наставника за час је комплексна и одговорна активност која подразумева адекватан избор наставних метода којима се планира активно учешће ученика у настави, програм физичке припреме тела, одабир основних играчких елемената, детаљно проучавања игара и кореографија, континуирано вођење евиденције о учениковом раду и напретку, али и способност наставника да се прилагоди конкретној ситуацији на самом часу.

Планирање додатне и допунске наставе засновано је на праћењу постигнућа ученика и њиховим специфичним потребама. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући на уму комплексност и свеобухватност процеса наставе, посебно је значајно код ученика развијати свест о важности исправног и систематског вежбања, поштовања процедура у припреми тела за вежбање и игру и неговања физичке кондиције у циљу овладавања различитим стилovima и техникама играња (стилске одреднице типских представника). Од посебног је значаја ученицима указати на кореографске, мелодијске и ритмичке појединости које карактеришу игру, као и емотивну, поетску, психолошку и филозофску позадину, њене уметничке представе и њене естетске вредности.

Избор игара/кореографија које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве од великог је значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би прилагодио програм који ће ученика довести до практичних вештина.

Смер наставе је такав да се увек креће од физичке припреме тела и теоријског тумачења ка увежбавању. Посебну пажњу треба посветити јачању мускулатуре мишића, крупне моторике, гipкости, координације и усаглашавању свих делова тела. Разумевање значаја физичке припреме тела као и повезивање са теоријским знањима је од посебног значаја за напредак ученика. Како се народна кола састоје из основних играчких елемената, континуирани рад на њима (двокорак, трокорак, преплет...) ученицима ће омогућити да лакше савладају компликованије играчке обрасце. Потребно је указати на јасне разлике и сличности стила, карактера и начина играња у различитим етнокорeолошким целинама. Инсистира се на препознавању, извођењу и идентификовању игара и њиховој практичној примени у кореографијама. Након завршетка обраде игара из одређене типске области ученике треба подстицати да своју креативност и уметничко изражавање представе кроз кореографију те типске области. Кроз обраду кола треба инсистирати на сценском преношењу игре, обреда и обичаја кроз покрет и фацијалне експресије. Током прављења годишњег плана треба обратити пажњу на ритам народних игара и кренути од лакших (парних ритмова) ка тежим (непарним ритмовима). Важно је упознати ученике са законима и културом сцене. Теоријско објашњење народне ношње припремиће ученике за практични приказ на сцени. У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издр-

жљивости, гipкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Час је састављен из теоријског и практичног дела. Садржај овог програма чине игре различитих структура, образаца, облика, стилова, садржине и намене. Неопходно је уважити разлике код ученика у способностима, интересовању, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја. Препоручује се приказивање етно филмова, одговарајућег видео садржаја као и коришћење слика и фотографија.

Свакодневно планирање, вежбање и добра организација часа су предуслов за савладавање програма и формирање играча потребне издржљивости, снаге и кондиције. Кроз овај предмет ученик треба да савлада технике и стилске карактеристике народне игре етнокорeолошких целина, координацију, изражајност покрета и начин одевања/народне ношње.

Музичка пратња на хармоници као нераздвојиви део игре усаглашена је са садржајем часа. Корепетитор доприноси развоју музикалности играча, усмерава га да поштује музички карактер и стилску одређеност.

Важно је да ученици јавно наступају како би се ослободили страха од наступа. Посећивања концерата и представа уметничке игре (народне игре, класичног балета, савремене игре) значајна је подршка развоју народног играча. Дискусијом о концертима и различитим приступима извођача у реализацији истих или сличних кореографија, ученици развијају критичко мишљење о сопственом и туђем извођењу које им помаже у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски настројена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум у оцењивању је и уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и играчким могућностима.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

У оквиру свих активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу и социјалну климу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима наставника или родитеља. Учесће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР НАРОДНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Репертоар народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према народној игри кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи кола у задатој целини; – користи знања из предмета народне игре и примењује одређени стил извођења корака, у зависности од кореографије; – објасни значај кореографске целине коју изводи; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације; – критички вреднује изведене кореографије у односу на техничку припремљеност и играчку освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење кореографија других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – посећује концерте народне игре и друге играчке манифестације; – користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности играчке опреме и хигијени. 	КОРЕОГРАФИЈЕ	Игре из Србије (О. Сковран, Б. Талевски, С. Михаиловић, Д. Ђорђевић). Црноречје (Д. Ђорђевић, Б.Талевски) Игре из околине Ниша (С.Михаиловић, Драган Мићић) Игре из Срема (М. Лонић) Игре из Баната (Д.Путник) Кореографија која се састоји од обрађених кола на предмету народна игра.
Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.		

Кључне речи: групна игра, концерт, склад, стил, естетски доживљај.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР НАРОДНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Репертоар народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према народној игри кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи кола у задатој целини; – користи знања из предмета народне игре и примењује одређени стил извођења корака, у зависности од кореографије; – објасни значај кореографске целине коју изводи; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације; – критички вреднује изведене кореографије у односу на техничку припремљеност и играчку освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење кореографија других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – посећује концерте народне игре и друге играчке манифестације; – користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности играчке опреме и хигијени. 	КОРЕОГРАФИЈЕ	Шопске игре (Д. Вуковић). Влашке игре (Д. Вуковић, Б. Талевски). Игре из Западне Србије (Д. Вуковић). Игре из Тимочке крајине (Д. Путник). Игре са Старе планине (Д. Вуковић). Игре из Баната (Д.Путник) Кореографија која се састоји од обрађених кола на предмету народна игра.
Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.		

Кључне речи: групна игра, концерт, склад, стил, естетски доживљај.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР НАРОДНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Репертоар народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према народној игри кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Трети
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи кола у задатој целини; – користи знања из предмета народне игре и примењује одређени стил извођења корака, у зависности од кореографије; – објасни значај кореографске целине коју изводи; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације; – критички вреднује изведене кореографије у односу на техничку припремљеност и играчку освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење кореографија других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – посећује концерте народне игре и друге играчке манифестације; – користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности играчке опреме и хигијени.	КОРЕОГРАФИЈЕ	Игре из Ибарског Колашина (Р. Ђуровић) Влашке игре (Д. Вуковић, Б. Талевски, О. Сковран, Д. Ђорђевић) Игре из Књажевца (Б. Талевски, Д. Ђорђевић) Игре Лесковца (Д. Ђорђевић) Немо коло из Гламоча (О. Сковран) Игре из Подргмеца (М. Лонић, В. Поповић). Игре из Косовског поморавља (Р. Кузмановић, Б. Талевски, Д. Ђорђевић). Циганска игра из Војводине (Д. Путник). Кореографија која се састоји од обрађених кола на предмету народна игра.
Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.		

Кључне речи: групна игра, концерт, склад, стил, естетски доживљај.

Назив предмета	РЕПЕРТОАР НАРОДНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Репертоар народне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према народној игри кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја као и оспособљавање ученика за самосталан професионални јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – именује и демонстрира појединачне кораке у кореографији; – повезано изводи кола у задатој целини; – користи знања из предмета народне игре и примењује одређени стил извођења корака, у зависности од кореографије; – објасни значај кореографске целине коју изводи; – играњем у групи усклади сопствено извођење са извођењем осталих ученика, уз поштовање формације; – критички вреднује изведене кореографије у односу на техничку припремљеност и играчку освешћеност; – критички прати сопствени развој и уз помоћ наставника бира начине за његово побољшање; – пренесе на публику сопствени емоционални доживљај кроз интерпретацију; – учествује на јавним наступима у школи и ван ње; – активно посматра извођење кореографија других ученика и примењује на себи искуства стечена на тај начин; – посећује концерте народне игре и друге играчке манифестације; – користи предности дигитализације; – поштује договорена правила понашања на часу, води рачуна о уредности играчке опреме и хигијени.	КОРЕОГРАФИЈЕ	Српске игре из Баната (Ј. Стојков, Б. Марковић) Мађарске игре из околине Суботице (Р. Кузмановић) Дубочке краљице (Б. Талевски) Коретиште – Српске игре са Косова (Р. Кузмановић) Игре из Врањског поља (Б. Талевски, М. Лонић, С. Рац) Буњевачке игре (Д. Марача, С. Тонковић) Игре из Босилеградског Крајишта (Б. Талевски, С. Рац) Српске игре из Призрена (О. Сковран, В. С. Квасневски, Б. Талевски) Игре из Врања (И. Деспотовић, В. Влаховић) Кореографија која се састоји од обрађених кола на предмету народна игра.
Јавни наступи Обавезан је најмање један јавни наступ, интерни и јавни час у току школске године.		

Кључне речи: групна игра, концерт, склад, стил, естетски доживљај.

УПУТСТВО ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА РЕПЕРТОАР НАРОДНЕ ИГРЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према народној игри, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање народне игре и лично изражавање ученика кроз извођење основних корака народне игре. Оријента-

ција на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Циљ наставе и учења је хармоничан физички развој ученика, стицање технике, уметничког израза и развијање музикалности.

Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима народне игре (народне ношње, кореографских решења, јединство техничких и извођачких елемената).

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени кораки остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика.

На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему. Корелација између предмета треба бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за играчко изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе основне играчке кораке што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања. На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Уметност народне игре нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Народна игра као и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Познавањем и разумевањем народне игре остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације, поштовање традиције и културе. У том смислу позитиван ефекат народне игре је стицање радне дисциплине која се пројектује на свакодневни живот, подизања пажње, развијања меморије, однос према здравој исхрани и здрављу у целини, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу кореографије. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене, како у сали, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходом учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа

располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

С обзиром на дужину трајања часа рад треба ефикасно организovati. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених основних корака народне игре, осмишљавања сплета игара, кореографија, упоређивања различитих извођења и прилагођавање делова кореографије и кореографије узрсту ученика, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању. Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Свакодневно вежбање и добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела, који се међусобно прожимају.

Репертоар народне игре обухвата кореографије народне игре соло и групне игре.

игре, програм наставе и учења за наведени предмет садржи и кореографије професионалних ансамбала које дају прилику ученицима, будућим професионалцима да се уведу у репертоар ансамбала који их могу ангажовати.

Наставник треба да кроз понуђен садржај упозна ученике са народним колима, обредом, песмом, музиком, обичајима и карактером одређене кореографије. Током наставе ученици би требало да усвоје стил и савладају техничке задатке у одабраној кореографији соло или групној игри из репертоара народне игре. У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гипкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Дискусијом о концертима и различитим приступима извођача у реализацији истих или сличних кореографија, ученици развијају критичко мишљење о сопственом и туђем извођењу које им помаже у даљем развоју и напредовању.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима репертоара народне игре најбитније је развијање играчких, стилских и физичких способности и израђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, инсистира се на дефиницијама и препознавању, извођењу и идентификовању основних корака. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и балетским физичким могућностима.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Ваљан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и по-

казатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, представама, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Назив предмета	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
Циљ	Циљ учења предмета Традиционално певање је да код ученика развије интересовање и љубав према певању и музици кроз групно музичко искуство којим се подстиче развијање певачког апарата и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – опише значај традиционалног певања; – уз правилно држање тела исправно изводи техничке вежбе дисања; – изводи вокалне вежбе за поставку гласа и вежбе за промену интонације и покретљивост гласа уз помоћ наставника; – задаје себи интонацију за упевавање са или без клавира; – примени основне елементе нотне писмености у певању; – отпева деоницу водеће и пратећегрупе у антифоним примерима; – изведе примере антифоновог типа у целини уз пратњу групе; – усагласи интонацију и артикулацију са осталим члановима групе; – комуницира са групом кроз извођење антифоних примера; – контролише дах и певање у току играња; – разликује традиционално од стилизованог певања; – активно слуша и спонтано решава спорне ситуације у току певања. 	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	<p>Техничке вежбе</p> <ul style="list-style-type: none"> – Правилан став и држање тела при певању. – Вежбе за разгибавање вичних мишића који учествују у певању. – Вежбе дисања. – Различите вежбе за распевавање (вокализе). <p>Обрада једногласних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада и тумачење текста. – Географско порекло песама – лоцирање на карти. – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче. <p>Обрада антифоних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада текста и тумачење текста. – Географско порекло песама – лоцирање на карти. – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче. – Спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге. – Грлено певање, извикивање и понирање гласом. – Заједничко извођење у оквиру кореографија. – Заједничко извођење једногласних примера. – Заједничко извођење антифоних примера. – Заједничко певање уз пратњу инструмента. – Усаглашавање гласова. – Тонско уједначавање гласова (интонација, метроритам, боја, дикција).
<p>Годишњи испит:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Стицање способности самосталног и једногласног певања (без инструменталне пратње) једноставнијих народних песама у јусто силабик ритму. – Способност интерпретације тзв. грленог певања са карактеристичним рефренима извикивања и понирања. – Захтев – две песме: – једна песма новије традиције; – једна песма старије традиције. 		

Кључне речи: тон, интонација, техника дисања, текст, певање.

Назив предмета	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
Циљ	Циљ учења предмета Традиционално певање је да код ученика развије интересовање и љубав према певању и музици кроз групно музичко искуство којим се подстиче развијање певачког апарата и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	105 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – изводи вокалне вежбе за поставку гласа и вежбе за промену интонације и покретљивост гласа уз помоћ наставника; – задаје себи интонацију за упевавање са или без клавира; – примени основне елементе нотне писмености у певању; – изведе једногласне примере у целини; – отпева деоницу водеће и пратеће групе у бордунским примерима; – изведе примере бордунског типа у целини уз пратњу групе; – усагласи интонацију и артикулацију са осталим члановима групе; – дефинише своју улогу и перципира улогу осталих чланова комуницирајући са групом; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера; – контролише дах и певање у току играња; – активно слуша и спонтано решава спорне ситуације у току певања; 	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ	<p>Техничке вежбе</p> <ul style="list-style-type: none"> – Правилан став и држање тела при певању. – Вежбе за разгибавање вичних мишића који учествују у певању. – Вежбе дисања. – Различите вежбе за распевавање (вокализе). <p>Обрада једногласних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада и тумачење текста; – Лоцирање географског порекла на карти; – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче; – Атифони примери сложенијег типа. <p>Обрада двогласних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада текста и тумачење текста. – Лоцирање географског порекла на карти. – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче.

– критички и аргументовано коментарише сопствени и рад сарадника у групи.	– Обрада гласова одвојено. – Спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге (водећа и пратећа деонича). – Заједничко извођење у оквиру кореографија. – Заједничко извођење једногласних примера. – Заједничко извођење антифонних примера. – Заједничко извођење бордунских примера (подела на вођу и пратњу и промена улога). – Заједничко певање уз пратњу инструмената. – Усаглашавање гласова. – Тонско уједначавање гласова (интонација, метроритам, боја, дикција).
---	---

Годишњи испит: – Способност двогласног певања у улози водећег и пратећег гласа. – Певање на „глас” и грлени вибрато; Ђусто силабик и парландо рубато. – Захтев – две песме старија и новија традиција. – Певање у пару (водећи и пратећи) или у троје (водећи и два пратећа) – бурдон и терцна диафонија и на „бас”.

Кључне речи: интонација, техника дисања, музички бонтон, народна игра.

Назив предмета	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
Циљ	Циљ учења предмета Традиционално певање је да код ученика развије интересовање и љубав према певању и музици кроз групно музичко искуство којим се подстиче развијање певачког апарата и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ наставак школовања.
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	105 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – изводи вокалне вежбе за поставку гласа и вежбе за промену интонације и покретљивост гласа уз помоћ наставника; – задаје себи интонацију за упевавање са или без клавира; – изведе украсе различитог типа у односу на стил којем песма припада; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера и стила музичког примера; – отпева деоницу водећег и пратећег гласа у песмама новијег и старијег двогласног стила; – комуницира са групом приликом извођења примера двогласног типа новијег стила у целини; – интерпретира пример научен по слуху према теренском снимку и научен самостално према нотном запису; – води и прати песме „набас”; – контролише дах и певање у току играња; – активно слуша и спонтано решава спорне ситуације у току певања; – критички и аргументовано коментарише сопствени и рад сарадника у групи.	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ	Техничке вежбе – Правилан став и држање тела при певању. – Вежбе за разгибавање виличних мишића који учествују у певању. – Вежбе дисања – Различите вежбе за распевавање (вокализе). Обрада једногласних песама – Обрада и тумачење текста. – Антифони примери сложенијег типа. Обрада двогласних песама – Обрада текста и тумачење текста. – Лоцирање географског порекла на карти. – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче. – Обрада гласовао двојено. – Спајањегласова у чему наставник и ученик мењају улоге (водећа и пратећа деонича). – Заједничко извођење у оквиру кореографија. – Заједничко извођење једногласних примера. – Заједничко извођење бордунских примера (подела на вођу и пратњу и промена улога). – Заједничко извођење песама „на бас,,. – Заједничко певање уз пратњу инструмената. – Усаглашавање гласова. – Тонско уједначавање гласова (интонација, метроритам, боја, дикција).

Годишњи испит: – Стицање слушне и интонативне спремности на паралелизам секунди (стара традиција) нетемперованост. – Овладавање старим традиционалним техникама у одређеној функцији. – Захтев – две песме: – једна стара традиција – хетеробурдон са свим артикулационим захтевима; – једна нова традиција на „бас” развијеније музичке форме и мелодике.
--

Кључне речи: тон, певање, слушање музике, народна игра, кореографије.

Назив предмета	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ
Циљ	Циљ учења предмета традиционално певање је да код ученика развије интересовање и љубав према певању и музици кроз групно музичко искуство којим се подстиче развијање певачког апарата и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак школовања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	96 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – уз правилно држање тела изводи техничке вежбе дисања; – изводи вокалне вежбе за поставку гласа и вежбе за промену интонације и покретљивост гласа; – задаје себи интонацију за упевавање са или без клавира; – изведе украсе различитог типа у односу на стил којем песма припада; – отпева деоницу водећег и пратећег гласа у песмама новијег двогласног стила; – интерпретира пример научен по слуху према теренском снимку и научен самостално према нотном запису; – контролише дах и интонацију у току игре; – усагласи индивидуално певање интонацију и артикулацију са члановима групе; – дефинише своју улогу и перципира улогу осталих чланова комуницирајући са групом; – примени различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера – води и прати песме „на бас, и „наглас,;“ – критички и аргументовано процени сопствени рад и рад сарадника у групи. 	ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ	<p>Техничке вежбе</p> <ul style="list-style-type: none"> – Правилан став и држање тела при певању. – Вежбе за разгибавање виличних мишића који учествују у певању. – Вежбе дисања. – Различите вежбе за распевавање (вокализе). <p>Обрада једногласних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада и тумачење текста; – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче. – Обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме. – Усаглашавање свих мелопоеетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму. – Атифони примери сложенијег типа. <p>Обрада двогласних песама</p> <ul style="list-style-type: none"> – Обрада текста и тумачење текста. – Лоцирање географског порекла на карти. – Стилске карактеристике певања у односу на географску област из које песма потиче. – Обрађивање засебно свих мелодијских елемената дате песме. – Усаглашавање свих мелопоеетских особености песме кроз певање прве строфе, а затим и кроз читаву песму. – Обрада гласова одвојено. – Спајање гласова у чему наставник и ученик мењају улоге (водећа и пратећа деоница). – Самостално вежбање по узору на вежбање на часу. – Заједничко извођење у оквиру кореографија. – Заједничко извођење једногласних примера. – Заједничко извођење бордунских примера (подела на вођу и пратњу и промена улога). – Заједничко извођење песама „на бас“. – Заједничко извођење песама „на глас“. – Заједничко певање уз пратњу инструмената. – Усаглашавање гласова. – Тонско уједначавање гласова (интонација, метроритам, боја, дикција).
<p>Годишњи испит:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рекапитулација свих врста извођења и артикулационих захтева. – Захтев – три песме: – једна песма хетерофоно певање – стара традиција; – једна песма соло карактера: успаванка, тужбалица, „цвиљење уз овце“ са карактеристичним начином извођења и коришћењем једне од типичних техника. – Једна песма на „бас“ – новија традиција са ритмизованим или „цико“ басом. 		

Кључне речи: тон, интонација, техника дисања, текст, певање, слушање музике, музички бонтон, народна игра, кореографије.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ТРАДИЦИОНАЛНО ПЕВАЊЕ

I. УВОДНИ ДЕО

Настава и учење усмерено је на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике, описмењавање и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са индивидуалним могућностима ученика. Наставник има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан програм, којим ће обезбедити раст и развој свих ученика у најширем смислу, како да репродукују све техничке и музичке задатке, тако и да развија код њих љубав према музици, мотивацију за учење, толеранцију, способност за сарадњу са свим актерима школског живота, одговорност, активан однос према учењу, способност за превазилажење препрека, посматрањем истих као могућност за напредак, а не као потешкоће.

Корелација са играчким предметима је од великог значаја. Може бити полазиште за бројне активности у којима ученици

могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко певање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. У настави је најважнији принцип мотивације и индивидуалности у циљу развијања максималог потенцијала код ученика.

Игра и музика у функцији здравља и музички бонтон

Задатак наставника је да у зависности од врсте специфичног става при певању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби, као и вежбе дисања (јога вежбе). У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. Позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да указују на значај правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи, оперативни плани припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У оперативним плановима наставника и њиховим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика.

Оперативни планови и припреме за рад садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На почетку битно је стицање основног теоријског знање о улози и значају традиционалног певања са солфеђом. Вештина извођења традиционалног певања не сме бити базирана на стилизацијама и обрадама, већ искључиво на репродукцији традиционалних примера.

Приликом певања инсистира се на техници самог певања, затим на правилном распевавању и дисању и на разумевању функције / улоге песама (да ли су песме обредног типа, песме за плодност, забавне или шалтиве песме, лирске, љубавне, посленичке – песме за различите послове (жетелачке, копачке, рабацијске, итд), печелбарске, да ли су песме уз игру, хајдучке, итд).

На почетку се изводе примери једноставније мелодијско-ритмичке фактуре, са мало украсних тонова и уским амбитусом. Продуљивањем рада на самој техници, овладавају се сложенији примери и постепено се уводи двоглас – испрва преко антифонних примера, потом преко бордунских примера, а напослетку примера песама „на бас” и песама „на глас”.

Обрада примера традиционалног певања мора бити припремљена теоријском експликацијом која подразумева упознавање ученика са географским одликама области из које је песма која се обрађује, одликама дијалекта дате области (боја гласа, начин певања и терминологија везана за начин певања, резонатори који су карактеристични за дати стил, итд...), контекстом и начином извођења, обраду и тумачење поетског садржаја песме; мелодијским и метро-ритмичким карактеристикама примера и др.

Посебна пажња усмерена је на тачност извођења, корелацију са играчким предметима, сарадњу са другим ученицима, усклађивање гласова, како би се добила звучно кохерентна слика. Потребно је инсистирати на прецизности интонације и ритмичког извођења, како појединачно, тако и у групи што ће допринети квалитетнијем извођењу традиционалних песама.

Од великог је значаја функционална примена и повезивање знања, што подразумева да ученике учимо да знања примене у новим, различитим ситуацијама, да се ствара баланс између индивидуалних и групних активности, да се развије лична одговорност према обавезама и користе потенцијали групе.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима традиционалног певања са солфеђом најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу.

Наставник сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Потребно је обезбедити подстицајну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Значајно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима ученика, наставника или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

V. ПРИЛОГ – ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКА

- Ст. Ст. Мокрањац: Српске народне песме и игре са мелодијама из Левча, СКА, Београд, 1902.
- Миодраг А. Васиљевић: Југословенски музички фолклор I (народне мелодије које се певају на Косову), Београд, 1950.
- Миодраг А. Васиљевић: Народне мелодије из Санцака, САНУ, Београд, 1953.
- Миодраг А. Васиљевић: Народне мелодије из лесковачког краја, САНУ, Београд, 1960.
- Оливера Васић и Димитрије Големовић: Народне песме у околини Бујановца, Етнографски институт САНУ, Београд, 1980.
- П. Вукосављевић, О. Васић и Ј. Бјеладиновић: Народне мелодије, игре и ношње Пештерско-сјеничке висоравни, Београд, Радио Београд, 1984, 6-189.
- Димитрије О. Големовић: Рефрен у народном певању-од обреда до забаве, Реноме, Бијељина, Академија уметности, Бања Лука, 2000.
- Драгослав Девић: Народна музика Драгачева (облици и развој), ФМУ, Београд, 1986.
- Драгослав Девић: Народна музика Црноречја (у светлости етногенетских процеса), ЈП ШРИФ Бор, Културно-образовни центар, Бољевац, ФМУ, Београд, 1990.
- Драгослав Девић: Антологија српских и црногорских народних песама с мелодијама, Београд, 2001.
- Владимир Ђорђевић: Српске народне мелодије (предратна Србија), Београд, 1931.
- Коста П. Манојловић: Народне мелодије из источне Србије, САНУ, Београд, 1965.
- Радмила Петровић: Српска народна музика (песма као израз народног музичког мишљења), САНУ, Београд, 1989.
- Радмила Петровић и Јелена Јовановић: Еј, Руднице, ти планино стара, Традиционално певање и свирање групе Црнућанка, Музиколошки институт САНУ, Културни центар Горњи Милановац, Вукова задужбина Београд, Београд, 2003.
- Живојин Станковић: Народне песме у Крајини, САНУ, Београд, 1951.
- Аудио и видео теренски снимци (САНУ, ФМУ, РТС...)

Назив предмета	ЕТНОЛОГИЈА
Циљ	ЦИЉ учења предмета Етнологија је да код ученика развије знања о <i>традиционалној култури</i> и интересовање за изучавање традиционалног културног наслеђа кроз неговање традиционалне играчке и вокалне праксе.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – објасни предмет, циљеве и методе етнологије као науке и дефинише основне појмове етнологије и антропологије; – идентификује и тумачи главне културне процесе и њихову улогу у мењању културе – опише историјски развој етнологије у Европи и Србији; – изабере и илуструје пример примене етнологије у савременом друштву; – наведе и прикаже различите епохе и културне утицаје у српској традиционалној култури; – дефинише <i>етнички идентитет</i> и објасни чиниоце који утичу на његово формирање; – опише главне карактеристике различитих друштвених институција у традиционалном друштву; – објасни значај институционализованих друштвених односа; – пореди разлике између друштвених институција у традиционалном и савременом друштву; – опише најважније обреде и обичаје у ритуалима из животног циклуса појединца и објасни њихову функцију и значење; – анализира ритуале из животног циклуса у светлу теорије обреда прелаза; – изражава критичко мишљење о културним различитостима као културном богатству. 	УВОД У ЕТНОЛОГИЈУ И ИСТОРИЈА ЕТНОЛОГИЈЕ	<p>Етнологија као наука – предмет и циљеви истраживања. Етнологија, антропологија, Етнографија.</p> <p>Одређење појмова <i>култура</i>, традиција, народна култура. КУЛТУРНИ ПРОЦЕСИ</p> <p>Настанак етнологије у Европи – просветитељски корени и утицаји романтизма.</p> <p>Зачети етнолошке мисли код нас – просветитељска основа и улога романтизма у формирању наше етнологије.</p> <p>Српска етнологија у 20. веку.</p> <p>Методологија етнолошких истраживања:</p> <p>Значај етнологије и могућност њене примене у савременом друштву.</p>
	ПОРЕКЛО И РАЗВОЈ НАРОДНЕ КУЛТУРЕ НА ПОДРУЧЈУ БАЛКАНА И СРБИЈЕ	<p>Културне епохе на подручју Балкана и Србије:</p> <ul style="list-style-type: none"> – праисторијска епоха, – старобалканска епоха, – словенска епоха. <p>Пројимање елемената културних епоха.</p> <p>Романски, оријентални и средњеевропски културни утицаји. Модерно доба и европски утицаји.</p> <p>Миграције као чинилац пројимања култура.</p>
	ЕТНИЧКИ ИДЕНТИТЕТ	<p>Појам етничког идентитета.</p> <p>Чиниоци који утичу на формирање етничког идентитета.</p> <p>Савремени етнички идентитети на подручју Балкана и Србије: Срби и друге етничке групе.</p>
	СОЦИЈАЛНА КУЛТУРА – ДРУШТВЕНА ОРГАНИЗАЦИЈА	<p>Области социјалне културе у етнолошким истраживањима.</p> <p>Појам институције или установе и феномен институционализованих друштвених односа.</p> <p>Село као друштвена заједница.</p> <p>Сродство: дефиниција, улога и значај.</p> <p>Врсте сродства: крвно, духовно и вештачко сродство.</p> <p>Дефиниција брака и облици брачне заједнице</p> <p>Основне карактеристике брачне заједнице у традиционалној култури српског становништва</p> <p>Појмови породица и домаћинство.</p> <p>Задруга као традиционални тип домаћинства.</p>
	ДРУШТВЕНИ ОБИЧАЈИ – ДОГАЂАЈИ У ЖИВОТНОМ ЦИКЛУСУ ПОЈЕДИНЦА	<p>Ритуали из животног циклуса у функцији регулисања друштвеног статуса појединца.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Рођење – Склапање брака – Смрт и погребни обичаји <p>Ритуали из животног циклуса као обреди прелаза.</p>
	УСТАНОВЕ ДРУШТВЕНИХ ОДНОСА	<p>Гостопримство као установа успостављања и одржавања друштвених веза.</p> <p>Званица или увоз – установа узајамног посеђивања и гошћења.</p> <p>Моба као друштвено-економска институција.</p> <p>Установе обичајног права</p> <p>Крвна освета</p>

Кључне речи/појмови: етнологија, антропологија, етнографија, наука, култура, традиционална култура, народна култура, српска етнологија, етнички идентитет, социјална култура, институција, друштвена организација, животног циклус, догађаји из животног циклуса, друштвени односи.

Назив предмета	ЕТНОЛОГИЈА
Циљ	ЦИЉ учења предмета Етнологија је да код ученика развије знања о <i>традиционалној култури</i> и интересовање за изучавање традиционалног културног наслеђа кроз неговање традиционалне играчке и вокалне праксе.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – објасни порекло и значење појма религије и магије као друштвеног феномена и наведе њихове разлике; – тумачи развој религије у односу на развој друштва; – објасни главне појмове религијског мишљења и понашања и њихово значење; – наведе изворе за истраживање народне религије Срба и најважније истраживаче њихова дела и области истраживања; – разликује слојеве народне религије Срба и тумачи их кроз процес културног континуитета; 	РЕЛИГИЈА КАО ДЕО КУЛТУРЕ	<p><i>Религија</i> – порекло и значење појма.</p> <p>Дефиниција религије.</p> <p>Најважнији теоријски приступи у дефинисању религије.</p> <p>Однос магије и религије</p> <p>Развој религије</p> <p>Главни појмови религијског мишљења и понашања: мит, обред, ритуал, култ, табу, итд.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – опише својим речима различите култове, симболе и митска бића објасни њихово порекло, функцију и значење; – опише својим речима обреде и обичаје који прате празнике везане за годишње циклусе, породичну и сеоску славу; – повезује обреде и обичаје који их прате са променама у природи; – објасни појам народне религије и издвоји елементе народне религиозности у оквиру званичне религије; – истражи и представи изабрани феномен народне религије Срба; – наведе и опише основне карактеристике српске народне ношње и типове ношњи на подручју Србије; – упореди и издвоји разлике између народне ношње и сценског костима; – дискутује о функцији одевања у савременом и традиционалном друштву; – наведе основне карактеристике српских народних игара и издвоји културне утицаје; – опише сачуване обредне игре и објасни њихову религијско-магијску и друштвену улогу; – анализира различите ритуале као вид ритуалног театра; – упореди и издвоји разлике између народне игре и сценског извођења; – објасни најважније карактеристике фолклора; – наведе видове фолклорних творевина и објасни њихове главне особине; – прави разлику између фолклора и фолклоризма и објасни њихову функцију у савременом друштву. 	<p>НАРОДНА РЕЛИГИЈА СРБА</p>	<p>Дефиниција <i>народне религије Срба</i>. Истраживање народне религије Срба: извори и најважнији аутори. Главне карактеристике народне религије Срба. Слојеви народне религије Срба: – праисторијски, – старословенски, – старобалкански, – хришћански слој. Култови у народној религији Срба: – небеских тела, – природних елемената, – животиња. Симболика крста, круга, десне и леве стране. Митска бића као област истраживања народне религије Срба Годишњи обичаји : – Циклус зимских празника (Бадњи дан, Божић, некрштени дани...) – Циклус пролећних празника (Беле поклале, Ускрс и покретни празници, Ђурђевдан, Спасовдан...) – Циклус летњих празника (Ивањдан, Петровдан, огњевити свец...) Породична и сеоска слава.</p>
	<p>НАРОДНА НОШЊА</p>	<p>Одевање као елемент културе Функције одевања. Основне карактеристике српске народне ношње - материјали - делови ношње - накит и украшавање Типологија и карактеристике народних ношњи на подручју Србије. Народна ношња као сценски костим</p>
	<p>НАРОДНА ИГРА</p>	<p>Игра као елемент културе Основне карактеристике српских народних игара Обредне игре Ритуални театар Народна игра и сценско извођење</p>
	<p>ФОЛКЛОР И ФОЛКЛОРИЗАМ</p>	<p><i>Фолклор</i> – порекло, значење појма и дефиниција. Најважније карактеристике фолклора. Видови фолклорних творевина. Фолклоризам и његова функција Разликовање фолклора и фолклоризма у савременом друштву</p>

Кључне речи/појмови: религија, народна религија Срба, култови у народној религији Срба, митска бића, народни календар, народна ношња, сценски костим, народна игра, ритуални театар, фолклор, фолклоризам.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ЕТНОЛОГИЈА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм предмета Етнологија усмерен је на развијање интересовања за изучавање традиционалног културног наслеђа, посебно са становишта разумевања значаја очувања материјалног и нематеријалног културног наслеђа, уз развијање свести о јединствености сваке културе и културне разноврсности као друштвеног богатства и неговање интеркултурног дијалога. Изучавање традиционалне културе, под којом се подразумевају различити видови културног наслеђа од значаја за очување идентитета и континуитета етничких заједница и друштвених група, овде је стављено у функцију сагледавања настанка, развоја и друштвене улоге традиционалних народних игара и њиховог сценског извођења.

Програм наставе и учења Етнологије садржи циљ, кључне појмове садржаја, листу исхода и упутство за његово остваривање. Како за Етнологију нису развијени стандарди постигнућа, наведени елементи програма представљају путоказ наставнику како да планира, оствари и вреднује наставу и учење овог предмета. Оствареност циља и достизање исхода доприносе развоју кључних и међупредметних компетенција ученика, посебно компетенције за целоживотно учење, рад са подацима и информацијама, комуникацију, сарадњу, одговорно учење у демократском друштву и естетичку компетенцију.

Кључни појмови садржаја су дати у оквиру једанаест тема, а листа исхода се односи на појединачне теме. Исходи су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави – захваљујући знањима, вештинама и ставовима које је градио и развијао током једне године учења социологије. Настава је фокусирана на

остваривање исхода који представљају функционална знања и вештине стечене у процесу остваривања програма наставе и учења. У циљу преношења и усвајања знања најважнији покретач наставе треба да буду принципи мотивације и инклузивности, чиме би се код ученика подстицао максимум у остваривању резултата рада, али и развој потенцијала за примену стеченог знања не само у сврху школовања, него и у циљу изградње властитог, индивидуалног система вредности и погледа на свет.

С дидактичког становишта, настава и учење етнологије треба да истовремено задовољи неколико циљева.

То су:

- когнитивни циљеве – стицање знања о традиционалној култури и етнологији;

- формативни циљеве – развијање мисаоних и изражајних способности ученика, употреба појмова, категорија, дефиниција, синтетизовање идеја;

- васпитни циљеве – развијање уверења, ставова и понашања везаних за разумевање важности очувања сопственог културног наслеђа, али и културног наслеђа других етничких заједница и друштвених група, мултикултуралности као друштвеном богатству и неговању интеркултуралног дијалога, подстицање индивидуалности, критичког мишљења и толерантности као основних вредности савременог друштва.

Пуно остварење програма реализује се у корелацији са другим општеобразовним и стручним предметима и изборним програмима (Историја, Социологија, Српски језик и књижевност, Грађанско васпитање, Верска настава, Народна игра, Традиционално певање), као и укључивањем ученика у различите ваннаставне активности. Обрада тема треба да буде усмерена тако да ученици успешно повезују своја знања из других предметних области са етнологским садржајима. На тај начин знања постају функционална јер се ефикасније усвајају и трајно задржавају.

Учећи на овај начин, ученик ће развијати компетенције које ће му бити потребне за професионално бављење игром, наставак школовања као и у свакодневном животу.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Полазећи од датих исхода и кључних појмова садржаја наставник најпре креира свој годишњи план рада из кога ће касније развијати своје оперативне планове. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године, наставне теме и број планираних часова за сваку наставну тему. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припремом за час обухваћена је детаљна разрада наставне јединице, тако да у току трајања часа, чија је дужина 45 минута, она буде обрађена на ефикасан начин. Приликом припреме часа треба водити рачуна о томе да организација наставе мора бити прилагођена свим ученицима у разреду, узимајући у обзир индивидуалне карактеристике и интересовања сваког ученика, а час треба да буде организован на начин да његов садржај буде разноврстан и маштовит, како би пажња ученика била у максималној мери заокупљена.

С обзиром да за етнологију не постоји уџбеник, препоручује се да наставник изради скрипту као помоћ ученицима у савладавању градива. Наставник пише скрипте уз помоћ стручне етнолошке литературе, релевантних извора и етнографске грађе до које евентуално, као етнолог, долази сопственим истраживачким радом. Списак етнолошке литературе која се наставнику препоручује за припрему наставе за два разреда средње школе дат је у прилогу на крају овог документа. Реч је о основној литератури, те се од наставника очекује да се на наведеном списку не задржи, већ да га, у настојању да градиво и себе као наставника стално усавршава, постепено проширује.

Планирање наставе подразумева рад на властитом усавршавању наставника: прати научну литературу из области које су обухваћене наставним планом и програмом, присуствује семинарима, предавањима, трибинама из уже научне области, посећује изложбе и манифестације и по могућностима практикује сопствена теренска истраживања са којих би искуства преносио ученицима и тиме их заучешће у настави и учење градива додатно мотивисао. Важно је да сами наставници користе различите изворе информација и да на њих упућују ученике, али и да оспособе ученике да самостално проналазе одговарајуће информације, успоставе критички однос према њима. Препорука је да наставник планира и припрема наставу самостално, али и у сарадњи са колегама због успостављања корелације међу предметима, тематског планирања и пројектне наставе. За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Настава предмета Етнологија конципирана је тако да програм и у првом и другом разреду представља компактну целину, састављену из области међусобно повезаних логичким редоследом. Неопходно је да процес остваривања наставе буде постављен тако да ученици у материју буду увођени постепено, уз императив да се основе етнологије као науке, односно школског предмета, морају савладати у првом разреду. Главни принцип на ком учење треба да почива мора бити разумевање градива од стране ученика, сходно чему се од наставника очекује да наставу реализује на начин да сваком ученику његова излагања буду јасна.

Поред класичних облика и метода наставе, неопходних код обраде нових наставних јединица, препоручује се примена бројних техника активног и кооперативног учења, искуственог учења, учења открићем, упознавање са техникама истраживачког рада као и пројектног рада. Наставник може да користи и различите технике, као што су: рад у групама, текст метода, дискусија,...Учени-

ке треба подстицати да проналазе информације, да их критички процењују, да постављају релевантна питања, да унапређују културу дијалога, да аргументовано заступају или оспоравају одређена становишта или сопствене ставове. С обзиром да су наставне теме етнологије везане за традиционалну културу и традиционално друштво, веома је важно подстицати ученике на компаративну анализу традиционалног и савременог друштва, издвајање историјских, друштвених и цивилизацијских узрока културних промена и различитих културних процеса који утичу на континуитет и промену културних образаца. У балетским школама настава етнологије треба да буде усмерена и ка оспособљавању ученика за примену усвојених знања и вештина пре свега при сценском извођењу (освешћивање и разумевање играчких образаца, прилагођавање игара и ношње захтевима сцене, сценски приказ ритуала...), али и другим различитим формама чувања и представљања нематеријалног културног наслеђа.

Реализација програма наставе и учења зависи и од опремљености школе савременим техничким уређајима. У том смислу настава укључује пројекцију етнолошких филмова као визуелног извора за сазнавање етнографских чињеница, који могу послужити као допуна грађи обрађеној у склопу појединих тема. Од визуелних извора употребљавају се и фотографије документарног типа, што треба да буде од посебног значаја у оном делу наставе којим је обухваћено учење и савлађивање методологије етнолошких истраживања.

У циљу упознавања материјалних извора као грађе за истраживање елемената народне културе настава треба да се остварује и кроз посете појединим институцијама, на првом месту етнографским збиркама и музејским поставкама. Препоручиво је да се осим установама овог типа на локалу организују посете Етнографском музеју у Београду, где се ученици кроз поставку сталне изложбе под називом „Народна култура Срба у 19. и 20. веку” могу упознати са разним аспектима традиционалног стваралаштва српског становништва: ношњом, становањем, покућством, алатима, оруђем, итд.

Неопходно је да процесом наставе буде обухваћен рад ученика ван активности у оквиру часа. Пракса израде домаћих задатака, као допунског рада на плану учења и савлађивања градива, од посебног је значаја. Домаћи задаци треба да се израђују у форми писмених састава или есеја, као и презентација које могу укључивати видео/фото материјал, и слично. У осмишљавању начина израде домаћих задатака не треба имати ограничења, што значи да он може бити онолико иновативан и креативан колика је маштовитост наставника, али и ученика. Важно наставно средство, на основу ког ученици савлађују програм, и које им служи за израду домаћих задатака, представља етнолошка литература препоручена програмом, односно садржајем наставе. Ова литература се користи као додатак предавањима на часу, а не као њихова замена, с тим да слободу да њен састав осмишљава и допуњује може да има сам наставник.

Веома је важно да се на часовима етнологије традиционална култура српског народа изучава у ширем географском/етнографском простору са акцентом на заједничком културном наслеђу различитих народа са којима живимо и делимо исти простор. Тиме се на часовима етнологије усвајају ставови и вредности усмерени не само ка чувању и неговању сопственог културног наслеђа већ и ка поштовању култура других етничких група, негује се толеранција и интеркултуралност, развија свест о јединствености сваке културе и релативности културних вредности. Тиме настава етнологије добија и високи васпитно-вредносни потенцијал.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

За успешну наставу и учење важно је планирати и начине праћења и вредновања са којима ученике треба унапред упознати. Вредновање ученичког постигнућа треба да укључи, поред степена усвојеног знања, сваку од поменутих активности ученика, јер је то добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације. Потребно је да континуирану евалуацију и самоевалуацију примењују како наставници, тако и ученици. Ученике

треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању циљева, задатака и исхода предмета, као и напредак других ученика у групи, увек уз одговарајућу аргументацију. Вредновање може бити: непрекидном контролом активности на часу; писмено – путем разних врста тестова (тестови са кратким одговорима, са алтернативним одговорима, са комбинованим тестовима, тестови са понуђеним одговорима, есеји итд.); усмено – кроз домаће задатке или практичне радове. Вредновање треба да се врши систематски и буде: објективно, валидно, одговарајуће, формативно.

У настави оријентисаној на достизање исхода вреднују се процес и продукти учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Потребно је, такође, ускладити оцењивање са његовом сврхом. У вредновању научног, поред усменог испитивања, користе се и тестови знања. У формативном оцењивању се користе различити инструменти, а избор зависи од врсте активности која се вреднује. Вредновање активности, нарочито ако је тимски рад у питању, може се обавити са групом тако да се од сваког члана тражи мишљење о сопственом раду и о раду сваког члана понаособ (тзв. вршњачко оцењивање).

Како ниједан од познатих начина вредновања није савршен, потребно је комбиновати различите начине оцењивања. Једино тако наставник може да сагледа слабе и јаке стране сваког свог ученика. Приликом сваког вредновања постигнућа потребно је ученику дати повратну информацију која помаже да разуме грешке и побољша свој резултат и учење

У настави оријентисаној на достизање исхода прате се и вреднују не само продукти учења већ и сам процес учења. Да би вредновање било објективно и у функцији учења, потребно је ускладити нивое циљева учења и начине оцењивања. Оцењивање тако постаје инструмент за напредовање у учењу. На основу резултата праћења и вредновања, заједно са ученицима треба планирати процес учења и бирати погодне стратегије учења.

Потребно је да наставник резултате вредновања постигнућа својих ученика континуирано анализира и користи тако да унапреди део своје наставне праксе. Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања и праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад.

V. ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКА

I. разред

– Herman Bauzinger, *Etnologija. Od proučavanja starine do kulturologije*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2002.

– Jerry Moore, *Uvod u antropologiju: teorije i teoretičari kulture*, Zagreb, 2002.

– Иван Ковачевић, *Историја српске етнологије 1–2*, Српски генеалогички центар, Београд, 2001.

– Иван Ковачевић, „Из етнологије у антропологију”, у:

– Љиљана Гавриловић (ур.), *Етнологија и антропологија: стање и перспективе*, Зборник Етнографског института, бр. 21, САНУ, Београд, 2005, 11–19.

– Н. Павковић-Д. Бандић-И. Ковачевић, Тежње и правци развоја етнологије у СР Србији (1945–1983), Зборник 1. конгреса југословенских етнологов ин фолклористов, Рогашка Слатина-Љубљана,

– Љиљана Гавриловић, „Визуелни извори у етнолошким/антрополошким истраживањима”, у: Љ. Гавриловић, *Балкански ко-стими Николе Арсеновића*, Посебна издања, књ. 52, Етнографски институт САНУ, Београд, 2004, 5–35.

– Милина Ивановић-Баришић (ур.), *Теренска истраживања – поетика сусрета*, Зборник Етнографског института, бр. 27, САНУ, Београд, 2012.

– Боровоје Дробњаковић, *Етнологија народа Југославије*, Научна књига, Београд, 1960.

– Петар Влаховић, „Етничка структура и миграције становништва (у Србији)”, *Гласник Етнографског музеја*, књ. 44, Етнографски музеј, Београд, 1980, 21–39.

– Filip Putinja i ŽoslinStref-Fenar, *Teorije o etnicitetu*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1997.

– Љиљана Гавриловић (ур.), *Етнологија и антропологија: 70 изабраних појмова*, Мали лексикони српске културе, Службени гласник и Етнографски институт САНУ, Београд, 2017.

– Рибић, Владимир, *Примењена антропологија*. Развој примењених антрополошких истраживања у Великој Британији и Сједињеним Америчким Државама, Филозофски факултет; СГЦ – Етнолошка библиотека (Књ. 26), Београд

– Никола Ф. Павковић, „Друштвена организација у Срба”, *Гласник Етнографског музеја*, књ. 44, Београд, 1980, 145–162.

– Никола Ф. Павковић, „Село као обредно-религијска заједница”, *Етнолошке свеске I*, Београд, 1978, 51–65.

– Радомир Ракић, *Терминологија сродства у Срба*, Одељење за етнологију Филозофског факултета, Београд, 1991.

– З. Ивановић: „На кога личе деца: сродство код Срба и принципи перцепције сличности међу сродницима”, *Етнографски институт САНУ, Посебна издања 48*, 375–408.

– Р. Ракић: „Кумство у православних Југословена као социјално-структурни облик”, *Етнолошки преглед 10*, Цетиње, 1972.

– Е. А. Hammel: „Uticaj društvene i geografske pokretljivosti na stabilnost srodničkih sistema, primer iz Srbije”, *Etnološki prегled 22*, 1986, 73–84.

– Александра Павићевић, *Народни и црквени брак у српском сеоском друштву*, Посебна издања, књ. 46, Етнографски институт САНУ, Београд, 2000.

– Александра Вулетић, *Породица у Србији средином 19. века*, Историјски институт, ЈП „Службени гласник”, Београд, 2002.

– Миленко С. Филиповић, *Човек међу људима*, Српска књижевна задруга, Београд, 1991.

– Н. Павковић: „Теоријски оквири проучавања обичајног права у југословенској правној етнологији”, *Етнолошки Преглед 17*, Београд, 1982, 123-141.

– Н. Павковић: „Правни обичај”, *Зборник Етнографског музеја 1901–2001*, Београд, 2001, 351-358.

– И. Јелић: *Крвна освета и умир у Црној Гори и Северној Албанији*, Београд, 1926.

– Б. Андерсон, *Нација замишљена заједница*, Београд 1998.

– А. Д. Смит, *Национални идентитет*, Београд, XX век, 1998.

– Ф. Путиња/Ж. Стреф-Фенар, *Теорије о етничитету*, XX век, Београд 1997.

– Т. Х. Ериксен, *Етничитет и национализам*, XX век, Београд 2004.

– Љубомир Рељић, „Обичаји и веровања везани за животни циклус: рођење, брак и смрт”, *Гласник Етнографског музеја*, књ. 62, Етнографски музеј, Београд, 1998, 51–86.

– Арнолд ван Генеп, *Обреди прелаза*, Српска књижевна задруга, Београд, 2005.

– М. Малешевић, *Прилог типологији обреда прелаза*, Расковник, 39. Бгд. 1984. 65–72.

– Бојан Јовановић, *Магија српских обреда у животном циклусу појединца: рођење, свадба и смрт као ритуали прелаза у традиционалној култури Срба*, Светови, Нови Сад, 1995

– З. Карановић: „Свадебни ритуал као механизам санкционисања и потчињавања моћи жене”, *ГЕИ САНУ*, књ. XLII, Београд, 1993, 15–26.

– С. Златановић: „Савремена свадба”, у: *Свадба – прича о идентитету*, ЕИ САНУ, Посебна издања књ. 47, Београд, 2003, 101-159.

– Ж. Требјешанин: „Мушко-женски односи у српској традицијској култури”, у: Б. Јовановић, ур., *Мушкарац и жена*, Гутенбергова галаксија, Београд, 2001, 187–199.

– З. Карановић: „Свадба и дар, или дијалог који траје”, у: *Домети, пролеће-лето 1992*, тематски двоброј 68–69 (Поетика дара и даривања у југословенским књижевностима), Сомбор, 116–149.

– Кодови словенских култура – смрт – бр. 9, *Clío*, Београд, 2004.

– С. Зечевић, *Култ мртвих код Срба*, Београд, 1982

– М. Филиповић: „Званица или узов, установа узајамног гошћења”, у: *Човек међу људима*, Београд, 1991, 154–190

– М. Влајинац: Моба и позајмица, Српски етнографски зборник 44, Београд, 1924, 19–47, 106–135 и 233–236.

2. разред

– Malkom Hamilton, *Sociologija religije: teorijski i uporedni pristup*, Clio, Beograd, 2003.

– Vukomanović, Milan. 2004. *Religija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

– Poupard, Paul (прir.). 2007. *Religije*. Zagreb: Jesenski i Turk.

– М.Елијад, *Vodič kroz svetske religije*, Beograd 1996.

– *Religiozni obredi, običaji i simboli*, Beograd 1980.

– Jelena Đorđević, „Antropologija religije: proširivanje domena religije”, *Kultura*, br. 101, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Beograd, 2001, 6–32.

– Душан Бандић, *Народна религија Срба у 100 појмова*, Нолит, Београд, 1991.

– Душан Бандић, *Carstvo zemaljsko i carstvo nebesko*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1997.

– Душан Бандић, *Narodno pravoslavlje*, Biblioteka XX vek, Beograd, 2010.

– Слободан Зечевић, *Митска бића српских предања*, „Вук Караџић”, Етнографски музеј, Београд, 1981.

– Синани, Данијел (2007), Вила као контрамодел препоручивог понашања у патријархалној заједници, *Антропологија 3*, Београд.

– Синани, Данијел (2013), Демони и ритуали, Београд: СГЦ

– Синани, Данијел (2009), Русаље, Београд: СГЦ.

– Српски митолошки речник, Београд, 1970

– Т. Ђорђевић, *Вампир и друга бића у нашем народном веровању и предању*, СЕЗб књ. 47, Београд 1953.

– Кулишић, Шпиро (1970), *Стара српска религија и митологија*, у: Српски митолошки речник, Београд, 13–20

– Кулишић, Шпиро (1970), *Из старе српске религије, Новогодишњи обичаји*, Београд.

– Миле Недељковић, *Годишњи обичаји у Срба*, „Вук Караџић”, Београд, 1990

– С. Тројановић, *О божићу*, Српски књижевни гласник 1905.

– Прица, Инес (1986), Ђурђевдан, *Зборник радова етнографског института*, књ.19, Београд, 121–168.

– Чајкановић, Веселин (1973), *Мит и религија у Срба*, Београд

– В. Чајкановић, *О српском врховном Богу*, Београд, 1941.

– В. Чајкановић, *Студије из српске религије и фолклора*, СЕЗб 31, Београд, 1924.

– КРСНО ИМЕ, *Зборник радова*, Просвета (Баштина 13), Београд 1985.

– Иван Ковачевић (ур.), *О крсном имену*, Просвета, Београд, 1985.

– Милка Јовановић, „Народна ношња у Србији у XIX веку”, *Српски етнографски зборник*, књ. ХСII, Живот и обичаји народни 38, Београд, 1979.

– Јасна Бјеладновић, *Народне ношње у XIX и XX веку*. Србија и суседне земље, Етнографски музеј у Београду, 2011.

– Јасна Бјеладновић, „Сеоске ношње и њихова типолошка класификација”, *Гласник Етнографског музеја*, књ. 44, Етнографски музеј, Београд, 1980, 75–97.

– Српске народне ношње у Војводини, уредио М. Филиповић, издање Матице српске, Нови Сад, 1953. (изабрати један од радова, који се односи на сеоску ношњу у Банату).

– Прошић Дворнић, М. *Народна ношња Шумадије*, Загреб, 1989.

– Менковић, М. *Одевање у функцији етничких симбола*, Етноантрополошки проблеми св. 7, Београд, 1990, с. 51–55

– Прошић Дворнић, М. *Одевање у Београду у XIX и почетком XX века*, Београд, 2006.

– Прошић-Дворнић, М. *Женски грађански костим у Србији XIX века*, *Зборник Музеја примењених уметности 24–25*, Београд, 1981–82, с. 9–28.

– Петровић, Ђурђица, *Од пуста до златовеца – ткања и вез*, Београд, 2003.

– Тешић, Јелена, *Невестински накит код Срба у XIX веку и првој половини XX века*, Етнографски музеј у Београду, 2003.

– Слободан Зечевић, *Српске народне игре*, „Вук Караџић”, Етнографски музеј, Београд, 1983.

– Зечевић, Слободан (1973), *Елементи наше митологије у народним обредима уз игру*, *Радови музеја града Зенице бр. 4*, Зеница.

– Пацевић, Драгослав, *Игра*, Прометеј, Нови Сад, 2007.

– Марјановић, Весна, *Маске, маскирање и ритуали у Србији*, Етнографски музеј у Београду, 2008.

– Марјановић, Весна, *Обредне поворке, игракази и литургијске драме у зимском циклусу обичаја у Србији*, ГЕМ 76, 2012., 43–60

– Антонијевић, Драгослав, *Дромена*, САНУ, 1997.

– Драгана Антонијевић, *Антропологија фолклора – перспективе истраживања*. 245–251

– Herman Bauzinger, *Etnologija*, Beograd, 2002. *Turizam i folklorizam*, 174–196.

– Alan Dundes, *The Fabrication of Fabelores*, 40–56.

– Roman Jakobson i Petar Bogatirjov, „Folklor kao naročit oblik stvaralaštva”, у: Maja Bošković-Stulli (ur.), *Usmena književnost*, Zagreb, 1971, 17–30.

Назив предмета

ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

Циљ

Циљ учења предмета Етномузикологија је да код ученика развије знања и вештине које доприносе разумевању основних појмова етномузикологије, да их упозна са основним карактеристикама вокалне, вокално-инструменталне и инструменталне традиционалне музике, као и да музичко наслеђе чита, односно тумачи кроз етномузиколошке научне методе.

Разред

Трећи

Годишњи фонд часова

70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: – објасни друштвено-историјски и културолошки контекст у коме су се стекли услови за развој етномузикологије у свету; – издвоји значајна открића која су утицала на развој етномузикологије; – наведе сличности и разлике између етномузикологије и сродних дисциплина; – објасни различите теоријске оријентације у етномузикологији; – објасни допринос српских композитора 19. и прве половине 20. века за развој етномузикологије у Србији; – објасни историјске прилике под којима се развијала етномузикологија као дисциплина у свету и у Југославији – Србији; – објасни одлике савремене етномузикологије, као и значај оснивања различитих институција у функцији дисциплине;	РАЗВОЈ ЕТНОМУЗИКОЛОШКЕ ДИСЦИПЛИНЕ	Етномузикологија – појам и дефиниције. Проналазак фонографа и центсистем. Оснивање архива и институција. Теренска истраживања. Антрополошка и музиколошка оријентација. Сродне дисциплине етномузикологији – етнокорологија, етнологија-антропологија, музикологија, социологија, народна књижевност дијалектологија... Развој етномузикологије у свету. Развој етномузикологије у Србији. Савремена етномузикологија у свету (друга половина 20. века и данас). Савремена етномузикологија у Југославији (и Србији) (друга половина 20. века и данас).

<ul style="list-style-type: none"> – звучно разликује различите врсте хетерофоније; – звучно препознаје старије и новије двогласно певање; – покаже на карти територијалне целине у Србији у којима је заступљена једногласна и/или вишегласна вокална пракса; – разликује обредну и обичајну вокалну праксу; – наведе различите музичке жанрове обредне и обичајне вокалне праксе; – звучно разликује песме календарског и некалендарског циклуса; – наброји територијалне целине у Србији у којима је заступљена обредна и обичајна вокална пракса; – наведе елементе потребне за анализу мелопоетских облика; 	<p align="center">ВОКАЛНА ТРАДИЦИЈА СРБИЈЕ</p>	<p>Народна песма – појам и класификација. Појам „глас“ у српском народном певању и црквеном појању. Вокална традиција у Србији: – Једноглас – Вишеглас: 1. Старије сеоско двогласно певање Новије сеоско двогласно певање.</p>
	<p align="center">ОБРЕДНА И ОБИЧАЈНА ВОКАЛНА ПРАКСА</p>	<p>Синкретизам у обредно-обичајној вокалној пракси. Коледарске песме. Лазаричке песме. Песме за обредно љуљање. Ђурђевданске песме. Краљичке песме. Додолске песме. Крстоношке песме. Маткање. Јеремијске песме. Седењкарске песме. Жетварске песме. Успаванке и стријбарске песме. Свадбене песме. Тужбалице. Анализа мелопоетских облика: врста стиха, облик, метроритам, тонски низови, каденце.</p>

Кључне речи: слушање музике, музички инструменти, народна игра, кореографије.

Назив предмета	ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА
Циљ	Циљ учења предмета Етномузикологија је да код ученика развије знања и вештине које доприносе разумевању основних појмова етномузикологије, да их упозна са основним карактеристикама вокалне, вокално-инструменталне и инструменталне традиционалне музике, као и да музичко наслеђе чита, односно тумачи кроз етномузиколошке научне методе.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – класификује инструменте према начину добијања тона; – разликује према звуку и грађи аерофоне дувачке инструменте; 	ТРАДИЦИОНАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ	Општа класификација традиционалних музичких инструмената.
<ul style="list-style-type: none"> – покаже на карти територијалне целине у Србији у којима су заступљени аерофони дувачки инструменти; – одреди класификацију, функцију и репертоар свих обрађених кордофоних народних инструмената; – опише и звучно препозна кордофоне народне инструменте; – уочи и објасни сличности и разлике кордофоних инструмената који се јављају на простору бивше Југославије; – одреди класификацију, функцију и репертоар свих обрађених идиофоних и мембранофоних народних инструмената; 	АЕРОФОНИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ	<p>Једноставни аерофони инструменти: бич, зујача, чигра. Аерофони дувачки инструменти: 1. инструменти са кружним бридом: – отворени са оба краја (кавал, шупељка); – отворен на горњем крају (тип Панове свирале – дудурејш); – инструменти са прорезом и бридом (фрула, двојнице, цевара, окарина). 2. Инструменти са ударним језичком – једноструким (дипле, гајде).</p>
<ul style="list-style-type: none"> – на основу звука препозна обрађене идиофоне и мембранофоне инструменте; – звучно препозна све инструменталне традиционалне ансамбле у одслушаним примерима; – упореди доживљаје при слушању традиционалне и уметничке музике; – дефинише појам идентитета у вези са традиционалном музиком; – дефинише нове музичке форме које се делимично ослањају на традиционалну музику и/или које користе њене одређене елементе; 	КОРДОФОНИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ	<p>Класификација кордофоних народних инструмената према начину добијања звука: – трзањем (окидањем) жице: тамбуре у Војводини, ћителија, шаргија, саз; – гуђењем (превлачењем гудалом): једноструне гусле, двоструне гусле, лијерица, хемане, виолина. Народни музички инструменти: – појам: – функција; – класификација.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – објасни мотиве и друштвено-историјски оквир за појаву новокомпоноване музике у Србији; – објасни феномен Worldmusic у Србији; – критички просуђује нове музичке појаве у друштву. 	ИДИОФОНИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ	<p>Класификација идиофоних народних инструмената према начину добијања звука: – непосредним ударањем: клепало, звона, кастањете од кукурузног стабла; – посредним ударањем: чегртаљка; – трзањем: дромбуља; – превлачењем, стругањем, трљањем: хемане од кукурузног стабла; – трескањем: деф, звечке.</p>
	МЕМБРАНОФОНИ НАРОДНИ ИНСТРУМЕНТИ	<p>Класификација мембранофоних народних инструмената према начину добијања звука: – ударањем: даире, деф, дарабука, тапан, гоч, тимбелек; – трењем: бегеш (ћупа).</p>
	ИНСТРУМЕНТАЛНИ АНСАМБЛИ	Тамбурашки ансамбли. Трубачи. Паљкари. Ансамбли фрулаша.
	МУЗИКА И ИДЕНТИТЕТ	Етничка и национална музика (музика других). Севдах(дефиниција жанра, историјски и савремени контекст). Ојкача (различите форме/облици жанра, распрострањеност и термилошки оквири). Бећарац (спори и брзи, распрострањеност и термилошки оквири). Клапско певање.
	НОВОКОМПОНОВАНА И ПОПУЛАРНА МУЗИКА	Новокомпонована музика. World music.

Кључне речи: етнокорееологија, слушање музике, музички инструменти, народна игра.

I. УВОДНИ ДЕО

Предмет Етномузикологија има за циљ свеобухватан приказ основних законитости традиционалне музичке праксе у Србији, као и у других култура кроз елаборацију стручних материјала, теоријску експликацију и практичну примену етномузиколошких метода. Природа саме материје указује на стално прожимање и садејство свих области и тематских јединица, које су предвиђене програмом наставе и учења.

Предложени садржаји нису материја која се једном засагда савладава и напушта већ представљају облик константног повратка на одређене кораке, нарочито када су у питању анализа музике, етнографска метода али и промишљања о материјалима у складу са њиховим контекстом, а које су предмет изучавања ово плана и програма.

Настава је усмерена на остваривање исхода при чему се даје предност обради традиционалних музичких пракси у оквиру којих ученици развијају лични однос према поменутиим музичким материјама, са циљем да постепена рационализација искуства временом постаје теоријски и методолошки оквир.

Код ученика треба развијати дух заједништва кроз рад у групама, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у промишљању музичких пракси, анализи и дискутовању при слушању адекватне музике, као и развијању потенцијала за критичко мишљење у оквирима етномузикологије.

Наставник има могућност да по слободном избору одабере и литературу која није наведена у програму, водећи рачуна о примерности наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим могућностима и интересовањима, музичко-естетским адекватним моментима, исходима, као и локалитету на коме се налази школска установа.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду годишњег плана наставе и учења, оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. *Годишњим планом* се дефинише број часова у односу на изабрани садржај који се обрађује, по месецима, а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца, дефинисање наставних јединица и осталих важних елемената.

Припрема за час подразумева дефинисање циља часа, конкретизацију исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на исходе, начин провере остварености исхода и избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити да савладају знања и вештине предвиђене дефинисаним исходима).

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Учењем о традиционалним музичким праксама светска културна баштина ће сачувати један важан и богат културни сегмент створен у прошлости, проистекао из основних стваралачких интенција колективног музичког изражавања. Учење о традиционалним музичким праксама доприноси упознавању кодираног система традиционалног корпуса и улоге коју оне имају у друштву.

Поред тога предмет Етномузикологија има за циљ и овладавање методама етнографије и дескрипције. Примена поменуте методе које чине сложени систем у етномузикологији треба да буду прилагођене средњошколском узрасту и у највећој мери коришће-

не за потребе разумевања елаборације стручних материјала и теоријске експликације проучаваних феномена. Такође, предлаже се да управо звучни и/или нотни записи традиционалне или популарне музике представљају основу приликом остваривања одређених садржаја, који потом чине предмет разматрања у теоријској области предмета.

Програм наставе и учења овог предмета треба реализовати првенствено преко аудио и видео примера као и кроз упућивање ученика на доступну литературу. Ученике треба у што већем броју укључивати у припрему презентација одређених садржаја из програма имајући у виду њихове индивидуалне способности и афинитете као и локалитет саме школе.

Спајањем пажљиво одабраних музичких примера за слушање и поменутих метода, добиће се целовито знање које за циљ има смештање одређене музике у конкретне културне праксе. Таква целина је основ разумевања етномузикологије као науке о музици и она је неопходна за остваривање циља овог програма.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима Етномузикологије најбитније је развијање функционалног размишљања о музици али и, не мање битно, савладавање вештина употреба метода у етномузикологији. Смер наставе је такав да се увек креће од конкретног музичког примера ка његовом тумачењу, уз примену одговарајућих поступака. Оцењивање се врши усмено и писмено када су у питању теоретска знања и практично у смислу реализације задатака који се односе на конкретну примену одређених метода у учионици и на терену (само за ученике Одсека за српско традиционално певање и свирање).

Критеријум у оцењивању јесте уложени труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим могућностима. У оквиру свих активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а истовремено потенцирати подржавајући однос како према ученицима, тако и међу ученицима са циљем развијања осећања сигурности, и припадности.

ЛИТЕРАТУРА ЗА НАСТАВНИКЕ (ИЗБОР)

- Bleking, Džon: *Pojam muzikalnost*, Beograd, Nolit, 1992.
- Bose, Fritz: *Etnomuzikologija*, Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1989.
- Gojković, Andrijana: *Narodni muzički instrumenti*, Beograd, Vuk Karadžić, 1989.
- Големовић, Димитрије О.: *Крстивоје*, Ваљево, Градац, 2009.
- Девић, Драгослав: „Сакупљачи народних мелодија у Србији и њихове збирке,, ГЕМ у Београду, књ. 22–23, Београд, Етнографски музеј у Београду, 1960, 99–122.
- Девић, Драгослав: *Osnovna melografska uputstva*, Beograd, Univerzitetu metnosti u Beogradu, 1974.
- Девић, Драгослав: *Etnomuzikologija, III deo – instrumenti (skripta)*, Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1977.
- Ђорђевић, Владимир Р.: „Некоји дејчи народни музички instrumenti,, „*Sv. Cecilija*, (*Smotra za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom. Glasilo Cecilijina društva u Zagrebu*), sv. 5, god. XXII, Zagreb, 1928, 201–205.
- Живчић, Ана: *Развој транскрипције и нотације у српској етномузикологији у односу на његов интернационални контекст*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2008. (у рукопису)
- Županović, Lovro: „Napjevi iz Hektorovičeva Ribarenja u svijetlu suvremene muzikološke interpretacije,, *Zvuk*, br. 100, Sarajevo, 1969, 477–496.
- Изалић, Земцовски: „Етномузикологија – стогодишњи пут,, *Народно стваралаштво – folklore*, год. XXVI, св. 1–4, Београд, 1987, 14–28.
- Марковић, Младен: „Етномузикологија у Србији – путеви и путокази,, *Нови звук (интернационални часопис за музику)*, бр. 3, ур. др Мирјана Веселиновић-Хофман, Београд, СОКОЈ, 1994, 19–30.
- Мартиновић, Јелена: *Предмет и циљ етномузикологије – научна мисао западне хемисфере*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2001. (у рукопису)

- Монографија Факултета музичке уметности: *80 година Музичке академије*, Београд, ФМУ, 2017.
- Andrejević, Andrej: *Covara (aerofoni instrument sa bridom iz visočkog kraja)*, seminarski rad sa FMU u Beogradu, 2002. (u rukopisu)
- Васиљевић, Миодраг, А.: *Народне мелодије лесковачког краја*, САН, Посебна издања књ. СССXXX, Музиколошки институт књ. 11, Београд, Научно дело, 1960.
- Васиљевић, Миодраг, А.: *Народне мелодије с Косова и Метохије* (редакција: З. М. Васиљевић), Београд – Београдска књига, Књажевац – Нота, 2003.
- Vukičević, Mirjana: *Diple stare Crne Gore*, Etnoantropološki problem – Monografije, Knjiga 15, Beograd, 1990.
- Вукичевић-Закић, Мирјана: „Двојнице бордунског типа у музичкој традицији источне Србије,, *Развитак*, год. XXXII, бр. 3-4 (188-189), Неготин – Крајина, 1992, 104–109.
- Вукосављевић, Петар Д.: *Гајде у Србији (њихова сазвучја и могућност уклапања у савремени оркестар)*, Београд, Радио-Београд, 1979.
- Вукосављевић, Петар Д.: *Ерске гајде*, Београд, Радио-Београд, 1981.
- Гојковић, Андријана: „О српским свиралама – јединкама”, *Рад VII Конгреса фолклориста Југославије (Охрид 1960)*, Охрид, 1964, 217–222.
- Големовић, Димитрије О.: *Народна музика титовоужичког краја*, Посебна издања, књ. 30, САНУ, Београд, Етнографски институт, 1990.
- Големовић, Димитрије О.: „Српско двогласно певање (облици – порекло – развој) I”, *Нови звук*, бр. 8, Београд, СОКОЈ, 1996, 11–22.
- Големовић, Димитрије О.: „Српско двогласно певање (облици – порекло – развој) II”, *Нови звук*, бр. 9, Београд, СОКОЈ, 1997, 21–37.
- Големовић, Димитрије О.: *Народна музика Југославије: XVI квиз Музичке омладине Србије*, Београд, Музичка омладина Србије, 1997.
- Големовић, Димитрије О.: „Једноглас у нашем народном певању као један од видова трансформације двогласа”, *Фолклор – Музика – Дело (IV међународни симпозијум, Београд, 1995)*, Београд, ФМУ, 1997, 265–277.
- Golemović, Dimitrije O.: „Graditelj dvojnica Proko Puzović”, *Zvuk*, br. 1, Sarajevo, SOKOJ, 1984, 56–67.
- Големовић, Димитрије О.: „Гајдаш Димитрије Перић (прилог проучавању музичке традиције североисточне Србије)”, *Развитак*, бр. 1, Зајечар, Новинско-издавачка организација ООУР „Тимок”, 1985, 83–89.
- Големовић, Димитрије О.: „Именовање као начин означавања народних песама у српском народном певању”, *Дани Владе С. Милошевића*, научни скуп (зборник радова), Бања Лука, Академија умјетности Бања Лука, 2006, 5–16.
- Девић, Драгослав: „Окарина (село Доња Мутница, Србија)”, *Рад VII конгреса СФЈ (Охрид 1960)*, Охрид, 1964, 207–215.
- Девић, Драгослав: „Музичка традиција Неготинске Крајине (Прилог етномузиколошкој анализи)”, *ГЕМ у Београду*, књ. 31–32, Београд, Етнографски музеј у Београду, 1969, 409–420.
- Девић, Драгослав: „Рикало – бушен, пастирска труба у североисточној Србији”, *Мокрањчеви дани 1968 – Зборник радова са састанка етнолог, фолклориста и музиколога*, организациони одбор „Мокрањчеви дани” у Неготину и Новинска установа „Тимок”, – Зајечар, Неготин – Зајечар, 1969, 97–109.
- Девић, Драгослав: „Сврљишка цевара и њена лимитрофна типичност”, *Народно стваралаштво – folklor*, год. X, св. 37–38, Београд, 1971, 67–73.
- Dević, Dragoslav: *Etnomuzikologija, III deo – instrumenti* (skripta), Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1977.
- Девић, Драгослав: „Савремене тенденције развоја свирале у Србији у процесу акултурације”, *Развитак*, бр. 4–5, Зајечар, 1978, 69–71.
- Dević, Dragoslav: „Opšti pregled narodnih muzičkih instrumenata u Vojvodini sa posebnim osvrtom na gaјde u Srbiji”, *Рад XX конгреса СФЈ (Нови Сад, 1973)*, Београд, СУФЈ, 1978, 173–190.
- Dević, Dragoslav: *Etnomuzikologija I u II deo* (skripta), Beograd, FMU, 1981.
- Девић, Драгослав: „Цевара – особена врста свирале у источној Србији као производ међукултурних контаката”, *Македонски фолклор*, год. XVII, бр. 34, Скопје, 1984, 173–180.
- Девић, Драгослав: *Народна музика Драгачева*, Београд, Факултет музичке уметности у Београду, 1986.
- Девић, Драгослав: *Народна музика Црноречја у светлости етногенетских процеса*, ЈП штампа, радио и филм Бор, Културно-образовни центар Бољевац, Београд, Факултет музичке уметности, 1990.
- Dević, Dragoslav: „Osobnosti srpskog i vlašskog pevanja u severoistočnoј Srbiji”, *Narodna umjetnost*, posebno izdanje, br. 3 (posvećeno Vinku Žganecu), Zagreb, 1991, 289–307.
- Девић, Драгослав: „Народна музика”, *Културна историја Сврљига, књига II – језик, култура и цивилизација*, ур. Сретен Петровић, Сврљиг – Народни Универзитет, Ниш – Просвета, 1992, 427–539.
- Девић, Драгослав: „„Дудурејш” једнотонске свирале из Хомоља”, *Човек и музика (Међународни симпозијум, Београд, 20–23 јун, 2001)*, Београд, Vedes, 2003, 627–630.
- Živković, Dragiša: *Teorija književnosti sa teorijom pismenosti*, Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1992.
- Закић, Мирјана: „Контекстуални спецификум дипларских мелодија”, *Дани Владе С. Милошевића*, научни скуп (зборник радова), Бања Лука, Академија умјетности Бања Лука, 2007, 29–40.
- Закић, Мирјана: „Опште карактеристике жанрова зимског обредног полугођа”, *Обредне песме зимског полугођа*, Етномузиколошке студије – дисертације свеска 1/2009, Београд, Факултет музичке уметности у Београду, 2009, 96–108.
- Закић, Мирјана и Јовановић, Јелена: „Ликовни, етнографски и литерарни извори о инструменту кавал на територији Србије и Македоније”, *Прештампано из Зборника Матице српске за сценске уметности и музику 49*, Нови Сад, 2013.
- Закић, Мирјана и Јовановић, Јелена: „Етномузиколошки извори о инструменту кавал на територији Србије и Македоније”, *Прештампано из Зборника Матице српске за сценске уметности и музику 50*, Нови Сад, 2014.
- Јаковљевић, Растко С.: „Човек – инструмент – звук: Аспекти развоја свирале у Србији”, *Зборник Матице српске за сценску уметност и музику*, Нови Сад, Матица српска, 2009, 93–112.
- Лајић-Михајловић, Данка: *Гајде у Војводини*, магистарски рад, обрађен на Академији уметности у Новом Саду, 2000. (у рукопису)
- Лаковић, Видо: *Народна књижевност I*, (Припремиле за штампу Р. Пешић и Н. Милошевић), Београд, Научна књига, 1967.
- Марковић, Загорка: *Народни музички инструменти*, Београд, Етнографски музеј у Београду, 1987.
- Милојевић, Милоје: *Народне песме и игре Косова и Метохије* (приредио Драгослав Девић), Београд, 2004.
- Миљковић, Борисав: „Проблеми терминолошког одређења инструмента фруле у контексту њеног историјског сагледавања”, *Дани Владе С. Милошевића*, научни скуп (зборник радова), Бања Лука, Академија умјетности Бања Лука, 2019. (рад у штампи)
- Мокрањац, Стеван Ст.: *Етномузиколошки записи*, том 9 (приредио Драгослав Девић), Београд, Музичко-издавачко предузеће „Нота” – Књажевац, Завод за уџбенике и наставна средства – Београд, 1996.
- Николић, Тијана: *Отворено цилиндрично тело као аерофони инструмент из рода лабијалних свирала*, семинарски рад са ФМУ у Београду, (у рукопису)
- Николић, Тијана: *Кавалска езуја као облик пастирске свирке*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2004. (у рукопису)
- Петровић, Радмила: *Српска народна музика (Песма као израз народног музичког мишљења)*, САНУ, Посебна издања књ. ДХСIII, Одељење друштвених наука, књ. 98, Београд, Музиколошки институт САНУ, 1989.
- Пешић, Радмила и Милошевић Ђорђевић, Нада: *Народна књижевност*, Београд, Треник, 1996.

- Радиновић, Сања: „Развој методологије формалне аналитике у српској етномузикологији”, *Облик и реч*, Етномузиколошке студије – дисертација, свеска 3/2011, Београд, Факултет музичке уметности у Београду, 2011, 23–117.
- Rihtman, Cvjetko: *Polifoni oblici u narodnoj muzici Bosne i Hercegovine*, Bilten instituta za proučavanje folklor, Sarajevo, 1951, 7-16.
- Širola, Božidar: *Sopile i zurle*, Etnološka biblioteka 17, Zagreb, 1932.
- Širola, Božidar: *Svirale sa udarnim jezičkom*, Zagreb, JAZU, Djela, knj. XXXII, 1937.
- Ајдачић, Дејан: „Жанрови свадбених песама”, *Кодови словенских култура – Свадба*, број 3, Београд, Clío, 1998, 218–238.
- Анђелковић, Јелена: *Песме уз обредно љуљање*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2001. (у рукопису)
- Брајовић, Тихомир: *Poetika žanra*, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, 1995.
- Вукичевић-Закић, Мирјана: „Коледарске песме у источној Србији”, *Музички талас*, год. 8, број 28, Београд, Clío, 2001, 44–56.
- Вукичевић-Закић, Мирјана: „Коледарске песме у традицији словенских народа”, *Човек и музика (Међународни симпозијум, Београд, 20-23. јун 2001)*, Београд, Vedes, 2003, 193–222.
- Вукичевић-Закић, Мирјана: „Шта и како значе песме уз обредно љуљање”, *Историја и мистерија музике. У част Роксанде Пејовић*, Ур. Ивана Перковић Радак, Драгана Стојновић Новић и Данка Лајић Михајловић, Београд, ФМУ, 2006, 483–490.
- Гајић, Марта: *Basma za prestanak kiše – deo srpskog dečijeg vokalnog nasleda*, seminarski rad sa FMU u Beogradu, 1998. (u rukopisu)
- Гајић, Марта: *Лазаричко певање у централном делу Добрича*, дипломски рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 2003. (у рукопису)
- Gojković, Andrijana: „О терминологији народних музичких instrumenata”, *Zvuk*, br. 1, Sarajevo, 1980, 50–58.
- Golemović, Dimitrije O.: „Mesto i uloga limenih duvačkih orkestara u narodnoj muzičkoj praksi Srbije”, *Etnomuzikološki ogledi (drugo izdanje)*, Biblioteka XX vek, knj. 95, Beograd, 2005, 211–226.
- Големовић, Димитрије О.: *Певање уз гусле*, Београд, Српски генеалогски центар, 2008.
- Dević, Dragoslav: *Etnomuzikologija, III deo – instrumenti (skripta)*, Beograd, Univerzitet umetnosti u Beogradu, 1977.
- Девић, Драгослав: „Приказ ансамбла фрулаша из североисточне Србије”, Матица српска, *Преиштампано из Зборника Матице српске за сценску уметност и музику*, бр. 3, Нови Сад, 1988, 15–21.
- Девић, Драгослав: „Паганско осећање живота у савременим пчелским песмама у Србији”, *Човек и музика (Међународни симпозијум, Београд, 20-23. јун, 2001)*, Београд, Vedes, 2003, 631–651.
- Докмановић, Јасминка: *Обредно певање за плодност (лазаричке) у јужној Србији*, *Музички талас*, год. 7, број 27, Београд, Clío, 2000.
- Dokmanović, Jasminka: *Ženske obredne pesme za plodnost u srpskom delu centralno-balkanskog Šop luka (Oblast planinske Gornje Pčinje, Krajišta i Vlasine)*, магистарски рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 1990, (у рукопису)
- Докмановић, Јасминка: „Бурђевданско-премуске песме у Крајишту и Власини”, *Развитак*, год. XXXII, бр. 3–4 (188–189), Зајечар, 1992, 98–99.
- Закић, Мирјана: „Опште карактеристике жанрова зимског обредног полугођа”, *Обредне песме зимског полугођа*, Етномузиколошке студије – дисертације свеска 1/2009, Београд, Факултет музичке уметности у Београду, 2009, 5–16.
- Закић, Мирјана: „Народни инструменти Србије у светлости прожимања музичких традиција источног и западног Балкана”, *Мокрањац* (Часопис за културу), број 11, децембар 2009, уредник: Соња Маринковић, Неготин, 2009, 48–59.
- Закић, Мирјана: „Реконструкција лазаричког опхода у Србији”, *Сунце – старешина словенског народа (Зборник „Конференције у словенском наслеђу)*, Нови Сад, ЕЕКЦ „Сфера”, 2007, 98–103.
- Јовановић, Јелена: *Старинске свадбене песме и обичаји у Горњој Јасеници (у Шумадији) – сватовски глас и његови облици*, Београд, Музиколошки институт САНУ, 2002.
- Костић, Петар: „Лазарице у селу Сурлици”, *ГЕМ у Београду*, књ. 46, Београд, Етнографски музеј у Београду, 1982, 9–39.
- Костић, Петар: „Лазарице у селу Сурлици (прилог разматрању порекла и суштине женских обредних поворки)”, *ГЕМ у Београду*, књ. 46, Београд, Етнографски музеј у Београду, 1982, 9–40.
- Лајић-Михајловић, Данка: „Порекло гусала у светлу историјата гудачких инструмената”, *Историја и мистерија музике. У част Роксанде Пејовић*, Београд, Катедра за музикологију и етномузикологију ФМУ у Београду, 2006, 123–134.
- Лајић-Михајловић, Данка: *Певање уз гусле (гусларска пракса као комуникациони процес)*, Београд, Музиколошки институт САНУ, 2014.
- Марјановић, Злата: „Улога музике у традиционалним обредима села Брза (Прилог проучавању народног музичког стваралаштва Поречја у Јужној Србији)”, *Лесковачки зборник XXXII*, Лесковац, Народни музеј, 1992, 121–152.
- Мартиновић, Јелена: *Јеремичке песме у Србији*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2000. (у рукопису)
- Ненић, Ива: *Структурална анализа у музици на примеру песама краљичког обреда*, семинарски рад са ФМУ у Београду, 2000. (у рукопису)
- Petrović, Radmila: „Dvoglas u muzičkoj tradiciji Srbije”, *Rad XVII Kongresa SUFJ (Poreč 1970)*, Zagreb, 1972, 333–337.
- Радиновић, Сања: *Старо двогласно певање Заплања*, магистарски рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 1992. (у рукопису)
- Радиновић, Сања: „Елементи макроструктуре заплањских обредно-обичајних песама у функцији, зачараног кружног кретања”, *Фолклор – Музика – Дело (IV међународни симпозијум, Београд, 1995)*, Београд, ФМУ, 1997, 442–466.
- Радиновић, Сања: „Макам-принцип у мелопоетском обликовању заплањских јесењих песама”, *Музички талас*, год. 8, бр. 29, Београд, Clío, 2001, 34–43.
- Радиновић, Сања: „Оквирни стих у српском вокалном наслеђу”, *Музика кроз мисао*, Београд, ФМУ, 2002, 115–132.
- Рогановић, Гордана: „Додолске и крстоношке песме у обредној пракси села Заглавка и Тимока”, *Етно-културолошки зборник*, књ. IV, Сврљиг, 1998.
- Тодоровић, Јелена: *Лазаричко и краљичко певање у лесковачком Поречју*, дипломски рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 2004. (у рукопису)
- Хофман, Ана: *Комуникацијска функција краљичких песама Лужнице*, дипломски рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 1999. (у рукопису)
- Шорак, Марија: „Седењка и седењкарске песме у Добричу”, *ГЕМ у Београду*, књ. 77, Београд, Етнографски музеј у Београду, 2013, 207–225.
- Воžilović, Nikola: „Definicije, 'Relacije', 'Karakteristike'”, *Izvan glavnog toka*, Niš, Niški kulturni centar, 2009, 10–18, 19–29, 30–36.
- Đorđević, Dragan; „Buka i bes”, *Mala crna muzika*, Loznica, Karpos, 2016, 21–43.
- Đorđević, Oliver: „O začecima i počecima world music u Srbiji tokom 1980-ih i 1990-ih godina”, *Etnoumlje* br. 19–22, World Music Asocijacija Srbije, Beograd, 2012, 98–132.
- Zakić, Mirjana i Nenić, Iva: „World music u Srbiji: eluzivnost, razvoj, potencijali”, *Etnoumlje* br. 19–22, World Music Asocijacija Srbije, Beograd, 2012, 166–174.
- Ljubinković, Nenad: *Prošlost, sadašnjost i budućnost tzv. novokomponovane narodne muzike i turbo folka*, Beograd, 1997.
- Malinovski, Bronislav: „Predmet, metod i obim ovog istraživanja”, *Argonauti zapadnog Pacifika*, Beograd, BIGZ, 1979, 1–24.

– Martinivoć, Ana: „Praksa reinterpretiranja narodnih melodija i stvaranja autorskih kompozicija po ugledu na narode u Srbiji (od XIX do početka XX veka)”, *Etnoumlje* br. 19-22, World Music Asocijacija Srbije, Beograd, 2012, 66–69.

– Nenić, Iva: „Попкултурални повратак традиције (World да, али Турбо?)”, *Историја уметности у Србији XX век – I том: Радикалне уметничке праксе 1913–2008*, ур. Мишко Шуваковић, Београд, Орион Арт, 2009, 907–916.

– Potkonjak, Sanja: „Etnografija u praksi: promatračke i sudioničke tehnike istraživanja, intervjui”, *Teren za etnologue početnike*, Zagreb, HED biblioteka, 2014, 63–76.

– Стеванић, Бранислав: „Сонична етнографија навијачких група” и „Друштвени догађаји у припреми навијања”, *Репродукција друштвеног ауторитета, маскулитет и креативност: навијачка музика у контексту професионалног фудбала у Србији*, мастер рад, одбрањен на ФМУ у Београду, 2019, 31–35, 36–57. (у рукопису)

– Tomić, Đorđe: „World music”: formiranje transžanrovskog kanona”, *Reč* 65, 2002, 313–332.

– Feld, Stiven: „Od šizmofonije do šizmogeneze: 'world music' i 'world beat' kao diskursi i prakse komodifikacije”, *Reč* 65, 2002, 362–390.

– Hofman, Ana: „Ko se boji šunda još?: muzička cenzura u Jugoslaviji”, *Socijalizam na klupi: Jugoslovensko društvo očima nove postjugoslovenske humanistike*, ур. Lada Duraković, Andrea Matošević, Zagreb: Srednja Evropa, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile, 2013, 279–316.

– Šešić, Bogdan: „Ciljevi naučnog istraživanja”, *Osnovi metodologije društvenih nauka*, Beograd, Naučna knjiga, 1982, 299–304.

Додатни извори:

– Теренски аудио и видео материјал наставника;

– Доступни фоноархиви;

– Аудио и видео издања традиционалне и популарне музике.

Назив предмета **КЛАСИЧАН БАЛЕТ- Одсек народна игра**

Циљ **Циљ** учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања

Разред **Први**

Годишњи фонд часова **140**

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у балетском ставу бочно, лицем ка штапу и на средини сале; – самостално стоји у задатим основним балетским позицијама ногу; – самостално поставља руке у припремни положај, I, II и III позицију; – кратко опише основне карактеристике и правила основних балетских корака; – демонстрира основне балетске кораке; – објасни и демонстрира појам радне, отпорне ноге; – објасни и демонстрира правац en dehors et en dedans; – објасни терминологију основних балетских корака; – изводи балетске кораке у складу са музичком пратњом; – правилно изводи основне вежбе скокова; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	EXERCICES КОД ШТАПА	Балетски став. Позиције ногу. Позиције руку. Demi-plié. Grand plié из I, II, III позиције. Battements tendus из I позиције у страну, напред, назад. Battements tendus са спуштањем пете у II позицију полезећи из I позиције. Battements tendus са спуштањем пете у II позицију на demi-plié. Passé par terre. Појам правца en dehors и en dedans. Demi-rond de jambe par terre en dehors и en dedans. Rond de jambe par terre en dehors и en dedans. I и III port de bras као завршетак вежбе. Battements tendus jetés из I и III позиције на страну, напред и назад. Battements tendus jetés riqués напред, назад и у страну Положај ногу на surle cou-de-pied, условни, напред (обухватни) и назад. Battement fondu унакрст. Battement soutenu унакрст. Battement frappé и double frappé. Développée у свим правцима. Rond de jambe на 45 степени en dehors и en dedans Grand battements pointes.
	EXERCICES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Demi-plié из I, II, III позиције. Grand plié из I, II, III позиције. Battement tendu из III позиције у свим правцима и са demi-plié. Battement tendu jeté из III позиције у свим правцима. Battement frappé и double frappé на 30 степени у свим правцима. Battement fondu на 45 степени у свим правцима. I, II, III arabesque – позе, врхом прста на под. Relevé на полупрстима из I, II, III позиције. Pas de bourrée simple en dedans и en dehors. Окретање на обе ноге по III позицији на полупрстима. Мала и велика поза croisée и effacée. Temps lié.
	ALLEGRO	Temps sauté по I, II, III позицији. Changement de pied. Pas échappé у II позицију. Pas assemblé са покретом ноге у страну. Pas glissade са померањем у страну. Sissonne simple (код штапа).
Јавни наступи Најмање један интерни или јавни час у току школске године.		

Кључне речи: балетски став, позиције ногу и руку, координација покрета, балетска терминологија.

Назив предмета

КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек народна игра

Циљ

Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања

Разред

Други

Годишњи фонд часова

105

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у балетском ставу; – самостално поставља руке и ноге у основне балетске позиције; – самостално води радну ногу и руке кроз основне балетске позиције; – кратко опише основне карактеристике и правила основних балетских корака; – демонстрира основне балетске кораке; – објасни и демонстрира појам радне, отпорне ноге; – демонстрира и објасни preparation за pirouette en dehors en dedans из II, IV и V позиције; – објасни и демонстрира мале и велике позе у croisée, effacée, Parabesque, attitude; – објасни терминологију основних балетских корака; – изводи балетске кораке у складу са музичком пратњом; – правилно изводи вежбе скокова; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	<p>EXERCICES КОД ШТАПА</p>	<p>Battement tendu double са спуштањем петеу II позицију. Demi-rond de jambe на 45 степени на полупрстима. Rond de jambe на 45 степени на полупрстима. Battement fondu у позама и на полупрстима. Battement soutenu у позама и на полупрстима. Petits battements равномерно и са акцентом на полупрстима. Pas coupé на целом стопалу и полупрстима. Pas tombé на месту и са померањем. Flic напред и назад на целом стопалу и полупрстима. Attitude напред и назад. Полуокрети и окрети из demi-plié или са полупрстију на demi-plié или на полупрстима. Préparation за pirouette sur le cou-de-pied en dehors и en dedans из V позиције.</p>
	<p>EXERCICES НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Battement tendu у малим и великим позама. Battement tendu jeté у малим и великим позама. Piqué en face. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans на demi-plié. Demi-rond de jambe на 45 степени en dehors и en dedans. Battement fondu у малим и великим позама. Battement soutenu у малим и великим позама. Battements frappés и double frappés у малим и великим позама. Petits battements. Pas coupé на целом стопалу. Pas tombé на месту. Battements développés у позама. Grands battements у позама. Temps lié са прегибом корпуса. Полуокрети на две ноге по V позицији. Поза IV arabesque. III, IV и V port de bras. Soutenu en tournant на 1/2 окрета и цео окрет. Préparation за pirouettes en dehors и en dedans из II, IV и V позиције. Један или више pirouettes из основног положаја, II, IV или V позиције.</p>
	<p>ALLEGRO</p>	<p>Petit pas échappé на croisée и effacée. Pas échappé на II позицију са завршавањем на једној ноzi, друга у положају sur le cou-de-pied. Pas assemblé са отварањем ноге напред и назад. Pas glissade у свим правцима. Sissonne fermée у свим правцима. Sissonne ouverte у свим правцима. Pas balancé.</p>

Јавни наступи

Најмање један интерни или јавни час у току школске године.

Кључне речи: балетски став, позиције ногу и руку, координација покрета, pirouettes, балетска терминологија.

Назив предмета

КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек народна игра

Циљ

Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.

Разред

Трећи

Годишњи фонд часова

70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у балетском ставу; – самостално поставља руке и ноге у основне балетске позиције; – самостално води радну ногу и руке кроз основне балетске позиције; – кратко опише основне карактеристике и правила основних балетских корака; – демонстрира основне балетске кораке; – објасни и демонстрира појам радне, отпорне ноге; – изведе и објасни <i>préparation</i> за <i>pirouettes</i> и <i>pirouettes en dehors en dedans</i> из II, IV и V позиције; – објасни и демонстрира мале и велике позе у <i>croisée, effacée, arabesque, attitude</i>; – објасни терминологију основних балетских корака; – изводи балетске кораке у складу са музичком пратњом; – правилно изводи вежбе скокова; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали. 	EXERCICES КОД ШТАПА	<p>Grand plié ca port de bras. Battements tendus pour batteries. Battements tendus jeté у свим Малим и великим позама. Rond de jambe par terre en dehors et en dedans. Battements fondus: – en face и у позама на полупрстима. – ca plié-relevé на целом стопалу и на полупрстима en face и у позама. – ca pastombé. Battements soutenus на 45 степени у свим правцима en face и у позама на полупрстима Battement frappé у свим правцима на полупрстима. Battement double frappé у свим правцима на полупрстима. Petit battement на полупрстима en face. Flic-flac en face. Petit temps relevé. Demi-rond de jambe développée en dehors и en dedans на demi-plié. Grand battements jeté passé par terre. III port de bras са ногом испруженом на врх прста назад на plié (са растезањем), без прелаза са ноге на којој се стоји и са прелазом. V port de bras. Soutenu en tournant са једном половином и целим окретом. Préparation за pirouettes и pirouettes en de hors и en dedans из V позиције.</p>
	EXERCICES НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Grand plié ca port de bras. Battements tendus en tournant en dehors и en dedans на 1/8 круга. Battements tendus jeté balançoire en face и у позама. Demi-rond de jambe на 45 степени на demi-plié. Rond de jambe на 45 степени на целом стопалу. Demi-rond de jambe développé en face. Flic-flac en face. Pas coupé на полупрстима. Pas tombé са померањем. Поза IV arabesque. III, IV и V port de bras. Pas de bourrée ballotté на effacée и croisée прстима на поду. Soutenu en tournant на 1/2 окрета и цео окрет. Préparation за pirouettes en dehors и en dedans из II, IV, и V позиције. Pas de bourrée simple en tournant. Pas glissade en tournant на 1/2 .</p>
	ALLEGRO	<p>Temps sauté у V позицији са померањем. Petit pas jeté en face. Temps levé са ногом на положају sou-de-pied. Pas coupé ballonné у месту и са померањем. Sissonne ouverte на 45 степени у свим правцима en face и у позама. Tour en l'air (мушкарци). Royal.</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни или јавни час у току школске године.</p>		
<p>Годишњи испит Exercices код штапа, све вежбе приказати у сложеној форми, вежбе комбиновати en dehors et en dedans, појачан рад корпуса Exercices код штапа и allegro, комбинације елемената по избору наставника у складу са способностима ученика</p>		

Кључне речи: балетски став, позиције ногу и руку, координација покрета, балетска терминологија

Назив предмета	КЛАСИЧАН БАЛЕТ – Одсек народна игра
Циљ	Циљ учења предмета Класичан балет је да код ученика развије интересовање и љубав према класичном балету кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у балетском ставу; – самостално поставља тело у велике и мале балетске позе – самостално коригује извођење основних балетских корака код штапа – кратко опише карактер корака – демонстрира усложњене балетске кораке – објасни и демонстрира појам надоградње научених корака – изводи балетске кораке у складу са музичком пратњом; – правилно изводи вежбе скокова; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали. – Примењује основна правила извођења корака класичног балета у сложенијим комбинацијама. – Уме да препозна и изведе карактер корака уз музичку пратњу – Комбинације скокова изводи у сложенијем облику и бржем темпу 	EXERCICES КОД ШТАПА	Battements fondus: - ca plié -relevé и rond de jambe на 45 степени у пози - на 90 степени en face и у пози - doubles fondus Rond de jambe en l'air en dehors и en dedans, са завршавањем на demi-plié. Battement développé en balloéts. Pas tombé са померањем, радна нога у положају sur le cou-de-pied врхом прстију на под и на 45 степени. Grand battement jetés développés на целом стопалу
	EXERCICES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Battements tendus en tournant 1/4 и 1/2 круга Battements tendus jetés en tournant 1/4 круга Battements fondus ca plié-relevé и у позама. Battements double frappés са завршавањем у demi-plié en face и у позама. Battements développés en face и у позама III Port de bras са истегнутом ногом на врх прста назад на demi plié са распецањем без преласка са потпорне ноге и са преласком Pas de bourrée ballotté на effacée и croisée на 45 степени. Tours chainés Pas glissade en tournant на цео окрет Pirouettes en dehors и en dedans из V, IV и II позиције
	ALLEGRO	Pas échappé en tournant на 1/4 круга. Petit changement de pied са померањем и en tournant на 1/4 и 1/2 окрета. Pas assemblé са померањем en face и у позама. Sissonne tombe en face и у позама Pas de basque напред и назад Pas coupe ballone у месту Pas assemblé battu (мушкарци).
Јавни наступи Најмање један интерни или јавни час у току школске године.		
Годишњи испит Наставник поставља комбинације од пређеног програма у складу са способностима ученика. Exercices код штапа приказати сложјену координацију и издржане позе, комбиновати кораке са полукретима. Exercices и allegro, комбинације од пређеног програма у складу са способностима ученика.		

Кључне речи: балетски став, позиције ногу и руку, координација покрета, балетска терминологија

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА КЛАСИЧАН БАЛЕТ – ОДСЕК НАРОДНА ИГРА

I. УВОДНИ ДЕО

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање класичног балета и лично балетско изражавање ученика кроз извођење основних корака класичног балета. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени основни балетски кораци остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика.

На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује техничке и уметничке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непребродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух

заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе основне балетске кораке што је важно за одржавање здравља коштаног мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања. На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавањање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балета. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене на часовима класичног балета.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретне одељења, школе и локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (90 минута) рад треба ефикасно организовати. Код ученика је потребно дужо задржати пажњу, па је динамичан час најбољи начин за постизање резултата.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених основних корака класичног балета, осмишљавања комбинација, упоређивања различитих извођења и континуирано вођење обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Садржај је сачињен на основу програма и метода истакнутог балетског педагога Агрипине Ваганове и прилагођен складном развоју играча народне игре. Основна начела ове методе заснивају се на развијању пластичности тела, координацији покрета и развијању балетске технике у функцији народне игре- главног предмета ученика.

Вежбање и добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Ниједна област или тема не може се изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговарао свим другим аспектима класичног балета (јединство техничких и извођачких балетских елемената).

Посебна пажња се посвећује усвајању основних корака класичног балета, развијање психофизичких потенцијала ученика и осећаја за ритам као основе за бављење уметничком игром. Наставник може да користи филм, видео снимке и друге различите изворе дигиталне комуникације.

Основе класичног балета, садржајно су подељене на три области које су намењене ученицима народне игре. То су вежбе

код штапа, вежбе на средини сале и скокове. Свака област садржи велики број могућих варијација и комбинација. Часови морају бити праћени музиком. Ради се на координацији покрета, посебно пажња обраћа се изучавању окрета и изучавању скока. Покрет се усклађује са музиком и ради се на ширини покрета у простору. Код ученика народне игре потребна је добра поставка тела, правилно држан корпус и правилно вођење руку кроз позиције. Не инсистира се превише на отворености ногу и академској прецизности. Поред демонстративне пожељно је служити се и текстуалном методом. Наставницима се препоручује да у раду користе више метода, техника и облика рада како би на што бољи начин нашли пут за реализацију предвиђених садржаја рада. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Клавирска пратња на часу је подршка ученику и наставнику. Даје посебан темпо и ритам, њоме се наглашава карактер корака и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. Корепетитор користи припремљен нотни материјал. Ако је у балетској представи кореограф потчињен музици, дајући кроз покрет њену садржину и форму, наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гipкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену, патикама и фризури. Неговањем радне дисциплине ствара се, од самог почетка, навика редовног похађања наставе.

Избор комбинација које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике Одсека народне игре, који тек усвајају основне кораке класичног балета, а кореографска слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Веома је важно да ученици стекну навику посећивања балетских представа, концерата и представа. Дискусијом о одгледаним балетима ученици стичу увид у тумачења балетских дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима класичног балета најбитније је развијање балетских и физичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу. Из тих разлога не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању основних корака класичног балета. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и физичким могућностима.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима.

Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу

на могућности ученика, као и ангажовање ученика (односно према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједног рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих активности на часовима класичног балета, потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове и несигурност који су проузроковани превеликим и нерeалним очекивањима професора или родитеља.

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Карактерне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према карактерним играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања
Разред	Други
Годишњи фонд часова	105 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да: <ul style="list-style-type: none"> – самостално изводи позиције руку и ногу у комбинацијама; – препознаје, својим речима објасни и демонстрира разлике у карактерима, техници и изразу; – повезује и користи знања из класичног балета у свом извођењу одређеног карактера у складу са програмом; – изводи кораке, комбинације и кореографије карактерних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз кореографске слике испољава креативност, музикалност и танцовалност; – демонстрира склад и координацију као и пластичност и стил у играма у паровима; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком извођењу игре; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	EXERCISES КОД ШТАПА	<p>Demi-plié и grand-plié по I, II, III, IV и VI позицији (сливено и реско).</p> <p>Battement tendu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – са прелазом радне ноге са врха прстију на штикле; – са повлачењем стопала са штикле преко полупрстију по поду и ударцем штикле пете ноге ослонца (на demi-plié); – са окретом бедра радне ноге и преласком са штикле на полупрсте. <p>Battement tendu jeté:</p> <ul style="list-style-type: none"> – са и без подизања пете ноге ослонца; – са акцентом „од себе: на demi-plié без и са подизањем пете ноге ослонца. <p>Flic-flac:</p> <ul style="list-style-type: none"> – припремне вежбе (напред, у страну, назад); – са ударом целог стопала радне ноге по III-пој позицији на demi-plié (напред, у страну, назад); – flic-flac са pas tombé (напред, у страну, назад); – flic-flac са поскоком. <p>Вежбе са ударцима штикли и полу-прстију:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наизменични ударац целог стопала и полупрста на 2/4 и 3/4 такта; – чисто са два удара полупрстима и искорак напред и назад; – са преносом радне ноге на отворено и затворено стопало; – наизменичан удар полупрстију и штикле; – наизменични удари штиклама о под на 1/8 такта. <p>Припреме за „Веровочку” на целом стопалу са подизањем на полупрсте и у скоку.</p> <p>„Веровочка” у руском и мађарском карактеру.</p> <p>Вежбе за бокове (окретање бедра на унутра и на напоље), на целом стопалу, на полупрстима.</p> <p>Pas tortillé:</p> <ul style="list-style-type: none"> – са и без удара целог стопала радне ноге; – са подизањем на полупрсте ноге ослонца; – са двојним окретом стопала радне ноге, без подизањем на полупрсте; <p>Ronds de jambe и rond de pied:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ronds de jambe par terre без окрета и са окретом стопала ноге ослонца; – rond de pied par terre без окрета и са окретом стопала ноге ослонца. <p>Припрема за tire-bouchon и tire-bouchon.</p> <p>Battement fondu на 45 и 90 степени.</p> <p>Припрема за „Качалку” и „Качалка” (љуљашка).</p> <p>„Голубац”:</p> <ul style="list-style-type: none"> – један удар петом и двојни удар петом радне ноге о пету ноге ослонца; – један удар петама обе ноге и двојни удар петама обе ноге; – „Голубац” у скоку. <p>Grand battement développé:</p> <ul style="list-style-type: none"> – сливено (напред, у страну и назад); – одсечно (напред, у страну и назад); – са једним ударом штикле ноге ослонца; – са двојним ударом штикле ноге ослонца.

		<p>Grand battement jeté на целом стопалу (напред, у страну и назад).</p> <p>Grand battement jeté са coupé tombé (напред, у страну и назад).</p> <p>Спуштање на рис.</p> <p>Обичан и дупли „кључ“ без окрета и са окретом за 1/2 круга.</p> <p>Relevé на полупрстима у отвореним и затвореним позицијама ногу (на једној и обе ноге).</p> <p>Port de bras и друга разна прегипања корпуса у разним задатим карактерима.</p> <p>Припрема за „Revoltade“ (лицем ка штапу).</p> <p>„Винт“ (лицем ка штапу).</p> <p>Припремне вежбе за „полуприсјатке“ и „присјатке“:</p> <ul style="list-style-type: none"> – избацивање на пете обе ноге у страну и напред, из demi-plié-а и grand-plié-а (лицем ка штапу); – избацивање на пету радне ноге напред и у страну из demi-plié-а и grand-plié-а (лицем ка штапу); – са одскоком и износењем радне ноге на пету напред и у страну (лицем ка штапу). – „присјатка“ са спуштањем на рис и избацивањем радне ноге на пету, напред и у страну (лицем ка штапу).
	<p>EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ</p>	<p>Елементи руске игре:</p> <p>Прости ход (пловећи ход) на 1/4 и на 1/8 такта.</p> <p>Народни клизајући ход.</p> <p>Сценски вид корака са избацивањем ноге напред, са померањем напред и назад.</p> <p>Корак са упадањем на радну ногу са кретањем бочно и око себе.</p> <p>Разни окрети у месту.</p> <p>Сценска форма pas de basque.</p> <p>Мали кораци са наизменичним ударањем штикли и целог стопала (напред иназад).</p> <p>„Притоп“.</p> <p>Доскок на радну ногу и избацивање друге на штиклу у пози еffacée.</p> <p>Комбинације састављене од једноставнијих ситних удара.</p> <p>„Самоварчић“.</p> <p>„Змија“ и „Јолочка гармошка“.</p> <p>Рад са марамицом.</p> <p>Елементи италијанске игре:</p> <p>Pas de basque.</p> <p>Pas ballonné напред</p> <p>Pas emboîté напред и назад.</p> <p>Pas échappé.</p> <p>Pas échappé у комбинацијама са tire-bouchon у окрету.</p> <p>Ход напред и назад по дијагонали.</p> <p>Избацивање радне ноге са штикле на врхове прстију.</p> <p>Glissade jeté.</p> <p>Троструко ударање са заустављањем на једној ноzi.</p> <p>Учење руковања тамбурином.</p> <p>Елементи мађарске игре – „ХАРО-МУРГОШ“:</p> <p>Корак на штиклама (спуштање стопала са штикле).</p> <p>„Кључ“-затварање са окретом ноге.</p> <p>„Кључ“ са окретом.</p> <p>Тројни скок.</p> <p>Мали бочни корак у десно и лево.</p> <p>Елементи мађарске сценске игре:</p> <p>Први вид хода за лагани део игре.</p> <p>Други вид хода за брзи део игре.</p> <p>Pas balancé на еffacéeи croisée.</p> <p>Преступање и заустављање са ударањем дланова.</p> <p>„Cabriole“.</p> <p>„Веровочка“ на месту и са померањем.</p> <p>Saut de basque у мађарској игри.</p> <p>„Голубац“ са померањем у страну.</p> <p>Ход са избацивањем ноге напред и ударом штикле ноге ослонца.</p> <p>Спуштање на колело.</p>
<p>Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.</p>		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери, јавни наступ.

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Карактерне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према карактерним играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања
Разред	Трећи
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у задатом ставу; – правилно отвара руке кроз позиције у комбинацијама; – препознаје различите карактере; – демонстрира кораке у различитим карактерима; – изводи кораке карактерних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз кореографске слике испољава креативност и танцовалност; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком извођењу игре; – одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања; – поштује договорена правила понашања у балетској сали; – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу. 	EXERCISES КОД ШТАПА	Demi-plié и grand plié са затвореним и отвореним положајем стопала. Double flic. Double flic са ударом штикле пете ослонца. „Веровочка” од назад, у месту и са померањем у напред. Лепеза са double flic-ом на 1/8 такта. Обични и дупли „кључ” са целим окретом. Grand battement кроз I позицију са увеличаном замахом и завршавањем на demi-plié. Grand battement jeté balançoire. Revoltade (лицем ка штапу за дечаке). Flic-revoltade (лицем ка штапу за дечаке). Поскоци по IV и VI позицији. Спуштање на рис са полу-окретом. Вежбе за гнпкост корпуса. Усавршавање „присјатски” код штапа.
	EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ	Елементи руске игре: Ход са одбацивањем ноге у назад. Мали кораци: са двојним ударом стопала; са ударом штикле и полу-прстију; са поскоком и ударом штикле. „Веровочка” са престапањем. „Кључеви”. Кроз комбинације развијати паровну игру. Елементи мађарске игре: Dos-à-dos у паровима. „Голубац” у окрету-соло и у паровима. Окретање са забаченом ногом. Ballancé „Голубац”. „Веровочка” у окрету. Ход са избацивањем ноге и дуплим ударом штикле – у паровима. Елементи шпанске игре: Сценски облик pas de basque – I, II облик. Ballancé са разним положајима корпуса и руку. Sissonne pas de bourgée. Лупања: – наизменично ударање целог стопала и полу-прстију; – ударања штикла-полупрсти.
Јавни наступи Најмање један интерни и јавни час.		
Испитни програм: Exercises код штапа састављен од елемената које су обрађивали током две школске године (потребно је да вежбе буду састављене према способностима ученика али да прикажу пређено градиво, као и да буду приказана бар 2–3 карактера – руски, мађарски, шпанских, италијански) Exercises на средини сале – Повезане комбинације и једноставне играчке целине приказане у 3 обавезна карактера – Руски, Мађарски и Шпански		

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери, јавни наступ.

Назив предмета	КАРАКТЕРНЕ ИГРЕ
Циљ	Циљ учења предмета Карактерне игре је да код ученика развије интересовање и љубав према карактерним играма кроз индивидуално и групно играчко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, уметничког доживљаја, као и спремност ученика за професионално бављење игром и наставак уметничког школовања
Разред	Четврти
Годишњи фонд часова	64 часа

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно стоји у задатом ставу; – правилно отвара руке кроз позиције у комбинацијама; – препознаје различите карактере; – демонстрира кораке у различитим карактерима; – изводи кораке карактерних игара поштујући музички карактер, промене ритма и акцента; – кроз кореографске слике испољава креативност и танцовалност; – у заједничком игрању примени принцип узајамног праћења, поштује правила формације; – примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком извођењу игре; 	EXERCISES КОД ШТАПА	Flic-flac: – са дуплим ударом стопала по II позицији; – са поскоком и престапањем; – са окретом стопала на унутра. Усложити лупања на штиклама и полу-прстима у разним комбинацијама. Спуштање на рис са прелазом с једне ноге на другу. „Лепеза” са double flic-flac на 1/16 такта по поду и на 45 степени. Кружни grandbattementjeté. Tour на савијеном колелу ноге ослонца. Grand rond de jambe на grand plié (за дечаке).

– одржава личну хигијену и уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања;
 – поштује договорена правила понашања у балетској сали;
 – користи усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу.

EXERCISES НА СРЕДИНИ САЛЕ

Елементи мађарске игре:
 Ход са cabriole-соло и у паровима.
 „Веровочка” у свим облицима.
 Ход са троструким преступањем и избацивањем радне ноге назад (народни корак).
 Елементи пољске игре:
 Cabriole.
 „Голубац” са померањем у страну и у окрету.
 Окрети (отворени и затворени) – соло и у паровима.
Елементи шпанске игре:
Сценски облик pas de basque Шоблик.
 Sissonne са окретом.
 Припреме за renverse и renverse.
 Pas de chat.
 Елементи циганске игре:
 Основни ход напред и назад.
 Две врсте ситног хода.
 Ходање са „алапачом” и „алапача”.
 Женски бочни ход.
 Окрети са марамом.
 Две форме „Голубац” са ударањем дланова.
 Удари длановима у комбинацији са flic-flac.
 Третаји са раменима и грудима.
 Разни окрети: chaîne, pirouettes из demi-plié у grand-plié итд.

Јавни наступи

Најмање један интерни и јавни час.

Испитни програм:

– Ехерсисес код штапа састављен од пређеног градива које су обрађивали током претходне три школске године (потребно је да вежбе буду састављене према способностима ученика али да прикажу пређено градиво, као и да буду приказана бар 3–4 карактера кроз комбинације – руски, мађарски, шпански, пољски, цигански, италијански, народни)
 – Ехерсисес на средини сале – сложеније играчке целине из градива које су обрађивали током претходне три школске године приказане у 3 кореографије различитих карактера
 – пољски, мађарски, шпански, цигански.

Кључне речи: балетска терминологија, координација покрета, танцовалност, музикалност, формације, различити карактери, јавни наступ.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА КАРАКТЕРНИХ ИГАРА

I. УВОДНИ ДЕО

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према балету, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно гледање разноврсних карактерних игара и лично играчко изражавање ученика кроз извођење корака карактерних игара. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Циљ наставе и учења је хармоничан физички развој ученика, стицање балетске технике, уметничког израза и развијање музикалности.

Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре (јединство техничких и извођачких елемената).

Исходи представљају балетске, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени кораци карактерних игара остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и балетске задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непреоборљивом проблему. С обзиром на опсежност програма и предвиђени мали број сати за његово остваривање, препоручује се лична процена наставнику да одреди дубину (опсежност) предвиђених тема. Евентуалне измене и допуне садржаја, по избору наставника, требало би да буду функционално уклопиве у приступ настави базираној на исходима и компетенцијама.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покрет-

тач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање у различитим карактерима.

Игра у функцији здравља

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе кораке што је важно за одржавање здравља коштаног мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања. На сваком часу ученике треба упућивати да су уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидратације организма од великог значаја за њихов рад и напредовање.

Балетска уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања култивисаним покретом. Класичан балет и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самонизражавање. Познавањем и разумевањем класичног балета остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених, софистицираних облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат учења класичног балета који се пројектује на свакодневни живот је стицање радне дисциплине, подизање пажње, развијање меморије, моторике, правилан однос према здравој исхрани и здрављу у целини, развијање контроле емоционалних и физичких реакција/одговора као и одговарајућа когнитивна стимулација.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу балетског задатка. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања и хигијене у балетској сали.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Програм оријентисан на исходе наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе и учења. Исходи су главни оријентир наставнику да одреди обим и дубину обраде појединих садржаја, избор својих и ученичких активности, динамику рада, начине праћења и вредновања. Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду балетске, интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи предмета, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа (45, 90 минута) рад треба ефикасно организовати.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика, наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже, као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Рад наставника обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања препоручених корака карактерне игре, осмишљавања комбинација, кореографија, упоређивања различитих извођења и прилагођавање сценских игара узрасту ученика, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку, итд.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

Планирање додатне и допунске наставе је засновано на праћењу постигнућа ученика и специфичним потребама ученика. У планирању слободних активности уважавају се интересовања ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Добра организација часа је веома важна за будуће играче. Час је састављен из теоријског и практичног дела који се међусобно прожимају. Понуђени садржај обухвата карактерне игре (игре разних народа) обрађене за игру на сцени.

У предмету Карактерне игре, наставни процес се базира на усвајању технике и особености карактерних игара. Систематским и планским учењем игара разних народа не само што се проширује видокруг сазнавања ученика и његових могућности већ се код њега развија и љубав за све врсте карактерне игре а такође доприноси се и формирању целовите играчке личности. Спремајући се за професионалног играча народних игара, ученик мора да упозна игре и других народа, посебно наших суседа. Познато је да наши професионални ансамбли народних игара имају у свом репертоару и игре других народа, нарочито оних земаља у којима организују своја гостовања.

Карактерне игре обухватају највећим делом, руске, мађарске, пољске, италијанске, циганске и шпанске игре и ученици усвајајући технику играња карактерних игара, развијају и усавршавају своју технику играња наших народних игара.

Изучавање карактерних игара има и посебан задатак да код народног играча усаврши координацију покрета, посебну руку, било да оне постају пластичније (као у циганским играма, било да се у руке узима лепеза, кастањете, даире, марамица, вео или шал). На часу, у оквиру теорије, ученика упознати и са свим етно-историјским особеностима појединих народа и њихових игара. Потребно је дати и основне информације о костиму и реквизитима који се употребљавају у играма. Посебну пажњу посветити игри у паровима да би се постигао склад у координацији кретања, карактер и садржајност игре парова.

Пробуђено и континуирано интересовање за задате видове игара је услов за ангажовање наставника на даљем подстицању активности ученика и учениковом делању које ће као резултат донети осамостаљеног играча, који има потребу да проналази нове начине за сопствено изражавање. Овим начином се стварају играчи оспособљени за реализацију разноврсних задатака и обogaћивање кореографије игара.

Клавирска пратња на часу је неопходна подршка ученику и наставнику. Даје посебан темпо и ритам, њоме се наглашава карактер корака, помаже његовом извођењу и доприноси остваривању хармоније између играча и музике. Наставник на часу даје предност балетском кораку, а усаглашава музику. Корепетитор је део тима наставник – ученик.

У настави са учеником, важно је инсистирати на смисленом коришћењу физичке кондиције и снаге у циљу постизања издржљивости, гipкости, пластичности тела и покрета, као и изражајност у извођењу. Посебну пажњу треба обратити на однос према партнеру и саиграчима, интеракција са сарадницима, кореографом и публиком.

Веома је значајно код ученика развијати способност опажања и самоопажања, као и критичко мишљење како би се у што већој мери фокусирали на најважније детаље у овладавању појединих корака. У зависности од програма наставнику се препоручује да на часу комбинује фронтални, индивидуални, групни рад, рад у паровима, интерактивно учење и учење путем решавања проблема. Посебну пажњу усмерити на уредност, хигијену, однос према костиму, обући и фризури. Неговањем радне дисциплине ствара се, од самог почетка, навика редовног похађања наставе.

Избор комбинација и кореографија које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике који усвајају кораке сценско народне игре, а кореографска слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима карактерних игара најбитније је развијање балетских, стилских и физичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од корака ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, инсистира се на дефиницијама и препознавању, извођењу и идентификовању корака карактерне игре. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и физичким могућностима.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење уместо критицизам.

Праћење напредовања ученика започиње иницијалном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједночког рада наставника, ученика и школе у целини.

У оквиру свих активности карактерних игара потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља

Назив предмета **САВРЕМЕНА ИГРА**

Циљ **Циљ** учења предмета Савремена игра је да ученик кроз индивидуално и групно играчко искуство усаврши вештине извођења савремених играчких техника, развије своју креативност и инвентивност и овлада телом као целином и простором које то тело осликава.

Разред **Трећи**

Годишњи фонд часова **70 часова**

ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – користи правилно дисање приликом вежбања; – изводи комбинације елемената у складу са музичком пратњом; – препознаје и у кретању примењује просторне тачке, нивое и равни; – покаже активан однос између пета и седалних костију приликом извођења вежби; – покаже задовољавајући ниво снаге и издржљивости; – показује способност динамичког, ефикасног и континуираног кретања преко пода; – правилно изводи handstand и колутове преко једног рамена; – објасни карактеристике и примењује правилан начин извођења свих врста партерних скокова; – примењује принцип централизације тела у извођењу брзих и динамичких комбинација; – испољи креативност и употребу различитих квалитета и ритмова покрета приликом вежби импровизације; – поштује договорена правила понашања на часу, у школи и на јавним наступима. 	ВЕЖБЕ НА ПОДУ	<p>Увод у савремену игру. Вежбе загревања тела. Вежбе за центар у раду на поду. Снага и тежина. Скупљање тела из центра у комбинацији са bodyrolls и twists. Leg swing комбинације. Curve, arch и tilts. Вежбе за освешћивање односа између седалних костију и пета. Flat roll. Falling and rolling комбинације. Чучањ: – са полу-окретом; – са окретом; – са скоком. Брзи пренос тежине са колена на колено. Hand stand: – са једном ногом горе; – са променом ноге у ваздуху; Колутови преко једног рамена. Партерни скокови. Дубока уклизавања. Звезда. Комбинације клиза, окрета и колутова. Разноврсна кретања преко пода у лежећем положају у комбинацији са twists и bodyrolls са променом правца. Animalwalks.</p>
	ВЕЖБЕ НА СРЕДИНИ САЛЕ	<p>Вежбе за стопала. Вежбе за руке. Комбинације савијених и равних леђа, спуштање на plie и дизање на releve. Пребацивање тежине тела са ноге на ногу и окретање торза. Battement tendu отворени и паралелни у комбинацији са demi plie и преносом тежине. Body swing са променом правца. Body swing са скоком у месту. Body swing у комбинацији са падом. Полу-окрети и окрети са plie и releve. Grand battement у комбинацији са ходом. Soutes комбинације. Hops – поскоци. Брзи падови и подизања</p>
	КРЕТАЊЕ У ПРОСТОРУ	<p>Off balance комбинације. Трокорак: – са радом руку; – са полу окретом; – са окретом; – са скоковима у месту. Разне врсте ходава у различитим квалитетима и са употребом фокуса. Трчања у свим правцима и смеровима. Комбинације трчања, окрета и падова. Скокови по дијагонали са ногом на passe. Импровизације на задату тему: – наизменична изолација појединих делова тела у покрету (покрет почиње из рамена, лакта, колена, стопала, главе...); – трчање са наглим променама правца, у сопственом унутрашњем ритму ученика; – impulse – флуидно кретање; – простор и однос тела и простора.</p>

ГОДИШЊИ ИСПИТ

Вежбе на поду

- Вежбе за центар у раду на поду.
- Leg swing комбинације.
- Falling and rolling комбинације.
- Комбинације клиза, окрета и колутава.

Вежбе на средини сале

- Комбинације савијених и равних леђа, спуштање на plie и дизање на releve.
- Пребацивање тежине тела са ноге на ногу и окретање торза.
- Bodyswing (замахтела).
- Soutes комбинације.
- Брзи падови и подизања.

Кретање у простору

- Ходови.
- Off balance комбинације.
- Брзи падови и подизања.
- Комбинације трчања, окрета и падова.
- Комбинације скокова по дијагонали.

Кључне речи: кретање, трчање, окрет, скок, пад, издизање, roll, swing, impulse, центар, динамика, простор, offbalance

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА САВРЕМЕНА ИГРА

I. УВОДНИ ДЕО

Програм наставе и учења предмета Савремена игра је проишао из потребе праћења савремених достигнућа у области игре у свету као и стечених искустава наставника у раду са ученицима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према игри. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Исходи представљају играчке, опажајне и сазнајне активности ученика. На путу остваривања циља и исхода улога наставника је врло важна јер програм пружа простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе, учења и активности ученика у коме ће моћи да репродукује све техничке и играчке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непрободивом проблему. Неопходно је при том у потпуности уважити разлике код ученика у способностима, интересовањима, као и индивидуални темпо савлађивања нових програмских садржаја.

Код ученика би требало развијати дух заједништва кроз заједничко играње и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе би требало да буде развијање, буђење мотивације и индивидуалности у подстицању максималног играчког доживљаја као и развијању потенцијала за уметничко изражавање.

Игра у функцији здравља

Уравнотежено и ефикасно вежбање, правилна исхрана и добар ниво хидрације организма од великог су значаја за рад и напредовање ученика. На сваком часу ученике треба упућивати да правилно изводе вежбе, што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте корака и специфичног става при извођењу ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и примену теоријског знања.

Савремена игра и друге уметности пружају прилику за људску креативност и само-изражавање. Њен позитиван утицај и ефекат се огледа у стицању радне дисциплине, подизању нивоа пажње, развијању меморије, изграђивању одговорног односа према здравој исхрани и здрављу у целини, когнитивној стимулацији и контролисаном емоционалном и физичком одговору.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је задатак наставника да на ученике васпитно делује кроз правила понашања при гледању и извођењу игре.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија

кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретне одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Исходе прописане наставним планом и програмом потребно је операционализовати на месечном нивоу као и за сваки конкретан час. У оперативним плановима наставника и њиховим припремама за час видљиве су наставне методе којима је планирано активно учешће ученика у настави као и развој међупредметних компетенција. Они садрже самовредновање рада и напомене о реализацији планираних активности.

Наставник прилагођава темпо рада различитим образовним и васпитним потребама ученика. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Наставник континуирано прати и вреднује свој рад и по потреби врши корекције у свом даљем планирању.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Природа савремене игре указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене програмом наставе и учења. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима игре.

Програм предмета савремена игра је прилагођен играчима народних игара и нивоу до кога су овладали класичном балетском техником и техником народних игара. Кроз наставне теме и области ученици се упознају са елементима и техникама савремене игре, ради се на њиховом разумевању, вежба се овладавање њима и развијају се појмови сценског тела и сценског покрета као што су: дисање, фокус (поглед), тоничност мишића, држање тела, тежина тела у односу на пад и гравитацију, артикулација и музикалност покрета, свест о анатомији људског тела и разумевање начина на који се тело креће, употреба енергије на различитим нивоима, однос покрета према простору.

Техника се заснива на природном склопу тела и његовим могућностима да се манифестује кроз физички и психички аспект.

Поштовање принципа да се свака идеја, емоција, импулс и његови многобројни преливи могу изразити кроз нову ритмичку форму даје могућност наставнику да у раду са ученицима комбинује методе естетског васпитања. Свака позиција, покрет и кретање, уз разноврсне окрете и скокове може прерасти у организовану игру.

Поред усвајања задатог пожељно је код ученика развијати сазнања и способност да се свака идеја може изразити новим покретима, својственим персоналном изразу играча што је потпора за стваралачки ток игре. Онда игра постаје интерпретација живота у свом богатству. Потребно је познавати што шири играчки речник и добро разумети однос између разних вежби; да су вежбе на поду

припрема за рад на средини а ове опет припрема за разне комбинације вежби преко пода. Кад се каже преко пода мисли се на коришћење свеобухватног простора, односи разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, цик-цак, спирала итд.).

На сваком часу ученицима би требало пружити сет типова сазнања:

- индивидуална креативност у покрету,
- комплетна употреба тоталног инструмента (са планираним сегментарним развојем из часа у час повећава се домет, контрола, флексибилност, како сваког сегмента тако и тоталног инструмента).
- употреба простора,
- истраживање многих особина покрета,
- употреба разних ритмова и фраза,
- практична примена комбиновања специфичних играчких покрета,
- техника извођења игре је њена суштина, она даје играчу играчки речник.

Вежбе на поду представљају припрему за вежбе на средини. Приликом обраде наставних јединица на поду важно је да ученици остваре квалитетан однос са подлогом по *undercurve* принципу кретања. То се постиже систематичним радом на четири основна принципа контакта (*roll, slide, push, pivot*).

Вежбе на средини захтевају рад на узрочно-последичној повезаности кретања (органиски низ), коришћењу тежине тела и правилну употребу мишића. Обратити пажњу на *inandout* принцип кретања. Важно је радити на правилној поставци тела, владању телом, осећају за ритам и фразу, динамици извођења игре. Динамика се постиже радом на ритмовима (*impulse, impact, swing, accent, rebound, sway, pause, vibration*).

Вежбе кроз простор подразумевају коришћење целокупног простора, коришћење одговарајућих тачки, нивоа и равни простора и односе разних праваца и смерова (дијагонала, круг, хоризонтала, вертикала, спирала, цик-цак). Ученици би требало да имају свест о центру тела и инерцији и да то примењују приликом кретања и да користе фокус и прогресивно и дигресивно.

Од посебног значаја за савремену игру је стално истраживање нових начина изражавања кроз покрет. Кроз часове импровизације психофизички потенцијали ученика подстичу се на даља истраживања. Вежбе импровизације важне су за добијање жељених

ефеката у игри као што су различити квалитети, сливеност, лакоћа и виртуозност покрета.

Али уметност превазилази прелаз између поза и планираних покрета, она у себи укључује многе елементе који се међусобно преплићу, пре свега експресивност и мотивацију. Сваки играч мора да открије суштину игре у оквиру сопственог инструмента. Да научи да употреби себе као целину-емоционалну, интелектуалну и физичку и да комуницира са инструментом који је створио.

IV. ПРАЂЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Важан задатак наставника је да на почетку процеса учења спроведе иницијалну процену нивоа на коме се ученици налазе и тиме установи вештине, способности, интересовања, искуства, нивое постигнућа и потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. На основу тога могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу. У односу на иницијалну процену наставник ће пратити и процењивати даљи ток напредовања ученика узимајући у обзир могућности и способности ученика.

Од посебног значаја је да се обрати пажња код вежби на поду на снагу, брзину, централизацију тела, ток кретања, однос тела и подлоге; код вежби на средини на став тела, позиције стопала и руку, правилне *curve* и *arch* позиције, узрочно-последични ток кретања и на употребу динамике; код вежби у простору на однос тела и простора, употребу фокуса.

Наставник формативно и сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и ангажовање ученика (однос према раду, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учењем и напредовањем).

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и ефикасности заједничког рада наставника, ученика и школе у целини.

Ученике треба оспособљавати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета као и напредак других ученика.

Назив предмета	СОЛФЕЋО
Циљ	ЦИЉ учења предмета Солфеџо је да код ученика развије музикалност, креативност и естетске критеријуме кроз примену знања и вештина из домена музичке писмености и теорије ради ефикаснијег разумевања и извођења нотног текста у свим његовим аспектима што доприноси успешној међупредметној корелацији.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
<ul style="list-style-type: none"> – објасни лествичне појмове; – користи солмизацију, абечеду и чита предзнаке; – чита и записује нотна трајања и паузе; – пева мелодијске примере солмизацијом и народне песме са текстом у Це-дуру и а-мол лествици; – препозна и пева лествично и терцно кретање и тонични трозвук; – именује главне и споредне ступеве; – препозна и пева скок у тонику, субдоминанту, доминанту и вођицу; – именује и изводи три врсте молске лествице; – чита ритам на неутралном слогу и солмизацијом уз тактирање или куцање; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу у једном или два система; – примени основне ознаке за динамику и темпо; – опажа и интонира дурски, молски и хармонски тетрачорд, интервале, и дурски и молски квинтакорд. 	МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ	<p>Нотне вредности и одговарајуће паузе: цела нота, половина, четвртина, осмина и шеснаестина нота.</p> <p>Равномерно читање нота- четвртина као јединица бројања у бас кључу од великог Це до малог Ге и у виолинском кључу. Хроматски знаци повисилице, снизилице и разрешилице.</p> <p>Појмови такт, тактна црта, предтакт и узмах.</p> <p>Именовање нота солмизацијом и музичком абecedом.</p> <p>Ознаке за динамику <i>forte, piano, mezzoforte, mezzopiano, crescendo</i> и <i>decrescendo</i>.</p> <p>Ознаке за темпо <i>lento, andante, moderato, allegro i vivo</i>.</p> <p>Ознаке за артикулацију <i>legato, staccato, tenuto</i> и фразирање.</p>
	ОПАЖАЊЕ И ИНТОНИРАЊЕ	<p>Опажање и интонирање тонова и мотива у Це-дуру и а-молу.</p> <p>Опажање и интонирање дурског, молског и хармонског тетрачорда</p> <p>Опажање метра.</p> <p>Писмени мелодијски диктат.</p> <p>Опажање и интонирање интервала, дурских и молских квинтакорада.</p> <p>Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива.</p>

МЕЛОДИКА	Инсerti из литературе и инструктивне композиције различитих жанрова и музичких епоха и српских народних песама са и без текста: Функције ступњева у тоналитету. Природни, хармонски и мелодијски мол. Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања Скок у тонику и доминанту Тонични трозвук Це-дура и А-мола. Развој музикалности.
РИТМИКА	Покрет у функцији ритма. Ритмичке инструктивне композиције у тактовима 2/4,3/4,4/4 са дводелном и четвороделном поделом јединице бројања. 6/8, 5/8, 7/8, 8/8, 9/8, 11/8 са припремним инструктивним композицијама са осмином као јединицом бројања. Примена лукова, пауза, предтакта, синкопе, пунктираног и обрнуто пунктираног ритма. Начини извођења ритма-изговарање уз тактирање и куцање.

Кључне речи: нотно писмо и звук

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКУ РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА СОЛФЕЂО

I. УВОДНИ ДЕО

Као саставни и нераскидиви део уметничке игре, музика је присутна и заступљена у образовању и кроз наставу солфеђа.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир.

Исходи представљају музичке опажајне и сазнајне активности ученика којима се стичу и подржавају функционална знања и вештине у домену игре.

Корелација између предмета народне игре, традиционалног певања, осталих играчких предмета и солфеђа је полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, ствараоци и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважније је код ученика развијати мотивацију и индивидуалност у подстицању максималног балетског доживљаја као и развијању потенцијала за балетско изражавање кроз музички размер, темпо и динамику.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Образовно-васпитна пракса се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице.

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. У фази планирања и писања припреме за час, наставник дефинише исходе за час који воде ка остваривању исхода прописаних програмом, имајући у виду интелектуалне, физичке и менталне могућности ученика. Посебну пажњу током непосредне припреме за наставу треба посветити планирању и избору метода и техника, као и облика рада. Њихов избор је у вези са исходима учења и компетенцијама које се желе развити, а одговара природи Солфеђа, конкретним садржајима и карактеристикама ученика.

С обзиром на дужину трајања часа рад треба ефикасно организовати. Код ученика није лако дужо задржати пажњу, па је динамичан час најбољи начин за постизање резултата.

Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва. Наставник ће дати програм да контекстуализује, односно да испланира наставу и учење према потребама одељења имајући у виду карактеристике ученика.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Солфеђо се састоји из неколико области – тема: музичка писменост, опажање – интонирање, мелодика и ритмика.

Наведене области су међусобно повезане иако се посебно савладавају и чине нераскидиву, свеобухватну целину.

Музичка писменост

Музичка писменост подразумева савладавање основних елемената и појмова у музици: нотног писма, кључа, нотних вредности, лествица, итд. Она се поставља на почетку као основа ради касније надоградње. Потребно је да ученик уме својим речима да објасни значење музичких појмова и дефиниција, тј. да учи с разумевањем.

Теорија музике

Теорија музике у контексту наставе солфеђа представља усвајање знања која омогућавају разумевање нотног текста. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике остварили као саставни део музике, требало би је искључиво радити кроз озвучавање ради повезивања са звучним искуствима из праксе на солфеђу.

Мелодика

Мелодика је област којом се развија и унапређује способност вокалног извођења мелодијско-ритмичког садржаја на основу музичког слуха. Изражајно и разговетно певање води ка развоју музикалности и ширењу опсега гласа, као и раду на чистој интонацији кроз разне музичке моделе, вокализе, допуњалке, инсертс из литературе. Певају се мелодијски мотиви, песме са текстом и мелодије различитих жанрова, ауторске и народне композиције, као и композиције различитих националности.

Посебну пажњу потребно је обратити на развој музикалности изражајним извођењем пробраних садржаја поштујући ознаке за темпо и карактер, артикулацију, динамику, агогику и фразирање. Примери се обрађују по слуху, у почетним редовима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, и певањем солмизационим слоговима уз ритмичку пулсацију.

Припрема тоналитета изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем тонова, сличних кретању мелодије у песми, приказивањем и теоријским тумачењем музичких појмова.

Поставка подразумева обнављање научених песама, утврђивање лествице абecedним изговором, певање тоничног трозвука и каденце, препознавање мотива, певање инструктивних вежби и лакших примера из литературе. Обнављање тоналитета одвија се у оквиру опажања тонова и певањем инсертата из литературе.

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици, чиме се поставља функционалност ступњева. Потребно је почети са опажањем неколико тонова, најбоље три, тонови тоничног трозвука као најстабилнија функција, и то у једној до две октаве (мала и прва).

Усмене диктате ученици изводе групно и појединачно. Певањем одслушаног мотива ученици развијају музичку меморију.

Записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Ритам

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере као ритмичке моделе и користе их као трансфер у даљим ритмичким искуствима. Поставка се одвија на следећи начин: препознавањем мотива, извођењем кратких мелодијских мотива са новим градивом, мањим извођењем ритма, правилним акцентовањем, испитивањем наученог градива, самосталним извођењем нових задатака са сличним садржајем, записивањем ритмичке окоснице и читањем примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта континуирано прати рад на ритму кроз слушање музике, музичку пратњу наставника, извођење и кроз покрет.

Пре рада на ритмичком читању, али и касније, користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савладавају континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом.

Домаћи задаци треба да садрже: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера уз поставку мелодике и ритма (песме са текстом и инсерти из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских инструктивних вежби које су обрађене на часу.

Посебно је потребно истаћи важност савладавања ритма и ритмичких фигура кроз покрет. Ученик изражава свој доживљај музике и прати покретом песме и композиције: тапшањем, лупкањем, пуцкетањем прстима, корачањем и при том опажа и усваја елементе ритма.

Музички бонтон

Наставник је у обавези да васпитно делује на ученика упућујући га на правила понашања-музички бонтон, при слушању и извођењу музике. Потребно је да подстиче ученика да пажљиво слуша и коментарише извођење друга – другарице, као и музичког дела, али и да се адекватно понаша на концертима и јавним наступима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима солфеђа најбитније је развијање музичких способности и израђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу.

Наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују у процесу учења, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење.

Праћење напредовања ученика започиње почетном проценом нивоа на коме се он налази и у односу на који ће се процењивати његов даљи ток напредовања. Ученике треба континуирано, на различите начине, охрабривати да размишљају о квалитету свог рада и о томе шта треба да предузму да би свој рад унапредили. Резултате целокупног праћења и вредновања (процес учења и наставе, исходе учења, себе и свој рад) наставник узима као основу за планирање наредних корака у развијању образовно-васпитне праксе.

Наставник сумативно оцењује ученике у складу са прописима. Ученику су јасни критеријуми оцењивања. Важан критеријум оцењивања јесте индивидуално напредовање ученика у односу на могућности ученика, као и уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању.

Оцена представља објективну и поуздану меру остварености циљева, исхода учења, као и напредовања и развоја ученика и показатељ је квалитета и резултата заједничког рада наставника, ученика, школе у целини и родитеља.

У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.